

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΜΕΣΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Πρόταση διαχείρισης και ανάδειξης της μουσειακής συλλογής
του Οφθαλμιατρείου Αθηνών

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννης Παπακώστας

Αθήνα, 2018

Τριμελής Επιτροπή

Ανδρομάχη Γκαζή, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Χρυσάνθη Αυλάμη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ευτυχία Φουντουλάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιωάννης Παπακώστας, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στη Ράνια

που με στηρίζει σε κάθε μου βήμα

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα. Ανδρομάχη Γκαζή, για την καθοδήγηση και την συμπαράστασή της στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας. Οι παρατηρήσεις και η παρότρυνσή της στάθηκαν καθοριστικές για την πορεία και την επιτυχή ολοκλήρωση της ερευνητικής μου προσπάθειας.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οφθαλμίατρο, πρόεδρο και ψυχή της επιτροπής συγκέντρωσης, φύλαξης και αξιοποίησης της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών κα Ελένη Πατσέα, χάρις στο μεράκι και την επιμονή της οποίας συγκροτήθηκε και υπάρχει η εν λόγω συλλογή. Την ευχαριστώ για την αμέριστη συμπαράστασή της κατά την διεξαγωγή της έρευνας.

Ευχαριστώ ακόμη την κα. Αλεξάνδρα Σκίτσου, καθηγήτρια της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας και πρώην διοικήτρια του Οφθαλμιατρείου, την κα. Λίλη Βενιζέλου-Χαραμή, μέλος του Σωματείου «Οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου Αθηνών» και συνδωρήτρια της συλλογής Ιωάννη Χαραμή και την κα. Ελπίδα Κόλλια, ειδικευόμενη Οφθαλμίατρο, για την πολύτιμη βοήθεια τους και τις συνεντεύξεις που ευγενικά μου παραχώρησαν.

Τέλος θα ήθελα να κάνω ειδική μνεία στην διοίκηση του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, που αν και είχε την δηλωμένη πρόθεση, δεν κατάφερε να διευκολύνει μέχρι σήμερα την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας με την παροχή των ζητηθέντων στοιχείων.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	4	Field Code Ch
Περιεχόμενα	5	Field Code Ch
Περίληψη.....	7	Field Code Ch
Εισαγωγή.....	9	Field Code Ch
Κεφάλαιο πρώτο.....	12	Field Code Ch
Τι είναι μουσειακή συλλογή.....	12	Field Code Ch
Τι είναι μουσειακή έκθεση	14	Field Code Ch
Σύγχρονες τάσεις μουσειακής διαχείρισης ιατρικών συλλογών και εκθέσεων.....	18	Field Code Ch
Το παράδειγμα της Κοπεγχάγης: Medicinsk Museion	18	Field Code Ch
Το παράδειγμα της Αδριανούπολης: Beyazid II Kulliyesi, Health Museum	20	Field Code Ch
Η ελληνική πραγματικότητα: μουσεία ιατρικής.....	23	Field Code Ch
Το παράδειγμα της Αθήνας: Το μουσείο του νοσοκομείου «Η Σωτηρία».....	27	Field Code Ch
Κεφάλαιο δεύτερο	31	Field Code Ch
Η θεματική μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών	31	Field Code Ch
Η ιστορική πορεία του Οφθαλμιατρείου Αθηνών	31	Field Code Ch
Εκθέματα εντός και εκτός του Οφθαλμιατρείου	35	Field Code Ch
Βιβλιοθήκη	46	Field Code Ch
Ιδιαιτερότητες της θεματικής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών.....	47	Field Code Ch
Πολιτική διαχείρισης της συλλογής	51	Field Code Ch
Κεφάλαιο τρίτο.....	57	Field Code Ch
Η άποψη των εμπλεκομένων στην δημιουργία της συλλογής.....	57	Field Code Ch
Κεφάλαιο τέταρτο	67	Field Code Ch
Προτάσεις για την διαχείριση, ανάδειξη και προβολή της συλλογής	67	Field Code Ch
Στοχοθεσία:	67	Field Code Ch
Χάραξη πολιτικής:.....	70	Field Code Ch
Σχεδιασμός έκθεσης:	73	Field Code Ch
Προβολή και επικοινωνία.....	81	Field Code Ch
Αντί επιλόγου	89	Field Code Ch
Βιβλιογραφία.....	90	Field Code Ch
Ελληνόγλωσση	90	Field Code Ch
Ξενόγλωσση	92	Field Code Ch
Ιστοσελίδες.....	92	Field Code Ch
Παραρτήματα	95	Field Code Ch

Παράρτημα Α: Συνεντεύξεις	97	Field Code Ch
Συνέντευξη 1.	97	Field Code Ch
Συνέντευξη 2.	128	Field Code Ch
Συνέντευξη 3.	152	Field Code Ch
Συνέντευξη 4.	158	Field Code Ch
Παράρτημα Β: Φωτογραφίες	162	Field Code Ch
Φωτογραφίες 1.....	162	Field Code Ch
Παράρτημα Γ: Υποδείγματα καταγραφής	172	Field Code Ch
Υπόδειγμα 1.....	172	Field Code Ch
Παράρτημα Δ: Καταστατικό Σωματείου	174	Field Code Ch
Καταστατικό 1.....	174	Field Code Ch

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία αναφέρεται στην θεματική μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών. Η ερευνητική προσπάθεια περιστρέφεται γύρω από τρεις αλληλένδετους άξονες. Αρχικά μελετά την υπάρχουσα κατάσταση της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου. Στη συνέχεια τεκμηριώνει την ανάγκη σχεδιασμού και επαναπροσδιορισμού μιας εκθεσιακής και ερμηνευτικής πρότασης που μπορεί να προσφέρει ένας εκθεσιακός χώρος μέσα σε ένα εν λειτουργία νοσηλευτικό ίδρυμα. Ο τελευταίος άξονας αφορά την διατύπωση πρότασης διαχείρισης, ανάδειξης και προβολής της συλλογής στο ευρύ κοινό.

Κύριος στόχος της εργασίας είναι η διατύπωση πρότασης για την ανάδειξη και προβολή του πολυδιάστατου χαρακτήρα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, με νέους τρόπους και σε νέο κοινό, καθώς και η πιθανή ένταξή του στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης. Η ερευνητική πρόταση επιδιώκει να συμβάλει στις προσπάθειες των εμπνευστών και επιμελητών της έκθεσης να προβάλουν το Οφθαλμιατρείο Αθηνών ως χώρο εφαρμοσμένης ιατρικής, με αποδεδειγμένο επιστημονικό κύρος και, ταυτόχρονα, ως χώρο με ενεργή πολιτιστική δράση που συνάδει με το διαχρονικό κοινωφελές του έργο. Παράλληλα, μέσα από τις προτάσεις επιδιώκεται η δημιουργία διαύλων επικοινωνίας της υπάρχουσας μουσειακής συλλογής με ένα κοινό που αγνοεί ακόμη και την ύπαρξή της.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη συλλογή του ερευνητικού υλικού βασίστηκε: α) στην επιτόπια έρευνα με φυσική παρουσία του ερευνητή και στην προσωπική επαφή του με τα εκθέματα, συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του ιστορικού κτηρίου που τα στεγάζει, β) σε ημιδομημένες συνεντεύξεις με τους βασικούς συντελεστές και διαχειριστές της μουσειακής συλλογής και γ) σε βιβλιογραφική έρευνα και μελέτη ιατρικών μουσείων της Ελλάδας και του εξωτερικού. Η παρατήρηση, ανάλυση και αποκωδικοποίηση των πληροφοριών και των πραγματικών δεδομένων που παρέχει σήμερα στον επισκέπτη η συγκεκριμένη μουσειακή συλλογή διαμόρφωσαν τα συμπεράσματα και τις προτάσεις που αναλύονται στην παρούσα ερευνητική εργασία.

Λέξεις κλειδιά: Οφθαλμιατρείο, συλλογή, έκθεση, διαχείριση, ανάδειξη, προβολή

Abstract

This thesis focuses on the thematic collection of Athens Eye Hospital. The research revolves around three interconnected axes. Firstly, it contemplates the current situation of the collection of Athens Eye Hospital. Subsequently, it documents the need to design and redefine an exhibition and interpretative proposal that can be offered by an exhibition space, developed within a functioning nursing home. The last pillar proposes a scheme for the management, promotion and display of the collection to the public.

The main goal of the thesis is to suggest a proposal to enhance the visibility of the multidimensional character of the Athens Eye Hospital, in new ways and to new audiences, as well as its possible integration into the cultural life of the city. The research proposal aims at the contribution to the efforts of the exhibition's inspirers and curators to promote the Athens Eye Hospital as a space of applied medicine, with proven scientific prestige and at the same time, as a place of active cultural action, consistent with its timeless charitable work. The aim is to help create channels of communication of the existing museum collection with an audience who ignores its existence. Within the proposals is also pursued the creation of communication channels between the existing museum collection and an audience who ignores its existence.

The methodology followed in order to collect the research material was based on: firstly on site research, with the physical presence of the researcher and his personal contact with the exhibits, as well as the historic building that hosts them. Secondly, on semi-structured interviews with the key contributors and managers of the museum collection and, thirdly, on bibliographic research and the study of medical museums in Greece and abroad. The observation, analysis and decoding of the information and real data that the museum collector offers today formed the conclusions and suggestions analyzed in the thesis.

Keywords: eye hospital, collection, exhibition, management, highlighting, promotion

Εισαγωγή

Η συλλογή επιλεγμένων αντικειμένων του παρελθόντος και η έκθεσή τους σε ένα τεχνητό περιβάλλον με σκοπό την αφήγηση μιας ιστορίας, ιδεολογικά και κοινωνικά προσδιορισμένης από τα πριν, αποτελεί ένα επικοινωνιακό εγχείρημα. Κάθε αντικείμενο έχει την τάση να αφηγείται μια ιστορία και να επιδιώκει τον διάλογο με τον επισκέπτη που στέκεται απέναντί του (Τζώνος, 2013, σ.32). Ταυτόχρονα, όπως αναφέρει η Saron Macdonald, «Το συλλέγειν αφορά τόσο την δημιουργία ενός σκεπτικού, όσο και την εφαρμογή του» (Macdonald, 2012, σ.141). Τι γίνεται, όμως, όταν το τεχνούργημα καλείται να διηγηθεί την ιστορία του μέσα στο περιβάλλον στο οποίο αναπτύχθηκε; Πόσο κοντά στο σημαίνον έρχεται το σημαϊνόμενο; Πόσο αντιληπτό γίνεται το μήνυμα μιας μουσειακής έκθεσης από τον επισκέπτη, με δεδομένο ότι η κατανόηση των αντιληπτικών ερεθισμάτων (οπτικών, λεκτικών, ακουστικών και απτικών) εξαρτάται άμεσα και από το κέλυφος το οποίο στεγάζει την συλλογή; Τέλος, είναι επαρκές να επιτραπεί στο έκθεμα να διηγηθεί από μόνο του το «αφήγημά» του ή πρέπει να υποβοηθηθεί η αφήγηση από κάποια ερμηνευτική παρέμβαση;

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία θα προσπαθήσει να απαντήσει στα παραπάνω γενικά, αλλά και σχετικά με το θέμα της, ερωτήματα. Πρωτίστως όμως θα ασχοληθεί με το εγχείρημα της διαχείρισης, προβολής και ανάδειξης της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών. Στην συγκεκριμένη έκθεση ο χώρος στέγασης και προβολής των τεχνουργημάτων προϋπάρχει, είναι δεδομένος και δεν αποτελεί «φόντο», αλλά εγγενές στοιχείο της. Το κέλυφος και το περιεχόμενο αποτελούν ένα συνολικό και ενιαίο αντικείμενο αναφοράς. Οι εμπνευστές αυτής της έκθεσης στοχεύουν να εκφράσουν και να προβάλουν την ιστορία του Οφθαλμιατρείου Αθηνών όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα από την διαχρονική παρουσία του στη ζωή της πόλης. Η συγκεκριμένη έκθεση αποτυπώνει ίχνη της ελληνικής οφθαλμολογίας στην ιστορία και στην κοινωνία. Τα εκθέματα εξαρτώνται άμεσα από το ιστορικό κτήριο, στο οποίο φιλοξενούνται. Το διατηρητέο κτήριο εντυπωσιάζει τον επισκέπτη, αποτελεί το ίδιο έργο τέχνης, αλλά δεν παύει να λειτουργεί πρωτίστως ως κέντρο παροχής πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Αποτελεί, επομένως, στοίχημα των δημιουργών της έκθεσης να διαχειριστούν μια ετεροβαρή

σχέση μεταξύ της απρόσκοπτης λειτουργίας ενός εν λειτουργία νοσηλευτικού ιδρύματος και της προβολής των μουσειακών εκθεμάτων του στον ίδιο χώρο.

Στα επιμέρους κεφάλαια της διπλωματικής εργασίας επιχειρείται ο εντοπισμός των πιθανών προβλημάτων διαχείρισης της έκθεσης, η ανάδειξη της δυναμικής της και η διατύπωση μιας πρότασης για την προβολής της στο ευρύ κοινό, η οποία θα είναι συμβατή με τις ανάγκες μιας θεματικής μουσειακής έκθεσης, και ταυτόχρονα θα σέβεται την λειτουργική χρήση του νοσηλευτικού ιδρύματος που την φιλοξενεί.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** αποσαφηνίζονται οι όροι «μουσειακή συλλογή» και «μουσειακή έκθεση» και αναλύονται τα βασικά χαρακτηριστικά τους, σύμφωνα με την σύγχρονη ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Στη συνέχεια παρουσιάζονται σύγχρονα παραδείγματα μουσειακών πρακτικών όπως απαντώνται σε ιατρικά μουσεία στην Ευρώπη και την Ελλάδα.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** αναλύεται η μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών. Αρχικά γίνεται ιστορική αναδρομή στην πορεία του νοσηλευτικού ιδρύματος, καθώς και αναφορά στην συνδρομή του στην ανάπτυξη της Οφθαλμολογίας και στον κοινωνικό, φιλανθρωπικό του ρόλο. Ακολουθεί η «ανάγνωση» τμήματος της θεματικής συλλογής μέσα από έναν εικονικό περίπατο στον χώρο της έκθεσης και μια σύντομη γνωριμία με τα εκθέματα που την απαρτίζουν, με ιδιαίτερη αναφορά στην οφθαλμολογική βιβλιοθήκη και στο ιστορικό κτήριο που την στεγάζει. Το κεφάλαιο συνεχίζει με αναφορά στις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η ανάπτυξη της συγκεκριμένης συλλογής μέσα στο Οφθαλμιατρείο, στο πολυπολιτισμικό κοινό στο οποίο απευθύνεται και ολοκληρώνεται με την διερεύνηση της υπάρχουσας πολιτικής διαχείρισης της θεματικής συλλογής, και του ρόλου του Σωματείου Φίλων του Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** περιλαμβάνονται οι απόψεις των προσώπων που εμπλέκονται στην δημιουργία της έκθεσης, είτε ως δωρητές, είτε ως διαχειριστές της. Παρατίθενται συνοπτικά ομαδοποιημένες απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με την δημιουργία, προβολή και συνομιλία της έκθεσης με το κοινό της. Το υλικό συγκεντρώθηκε με την αξιοποίηση δύο ανοικτού τύπου συνεντεύξεων και δύο ερωτηματολογίων και παρατίθεται στο Παράρτημα της εργασίας.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** γίνεται αρχικά αναφορά στις διαπιστώσεις για την μέχρι σήμερα ανάπτυξη της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών. Διερευνώνται τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία της έκθεσης και διατυπώνονται στοχευμένες προτάσεις για την ανάδειξη και την προβολή της συλλογής στο ευρύ κοινό. Η διπλωματική εργασία κλείνει με τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν από την μελέτη περίπτωσης της συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, εν είδει επιλόγου.

Κεφάλαιο πρώτο

Τι είναι μουσειακή συλλογή

Συλλογή (collection): «Το σύνολο των εκθεμάτων τα οποία θα αποτελέσουν αντικείμενο της νοηματικής-μουσειολογικής και της χωρικής-μουσειολογικής μελέτης για την ερμηνεία και παρουσίασή τους στη μουσειακή έκθεση» (Τζώνος, 2013, σ.267). Η μουσειακή συλλογή, κατ' επέκταση, δεν αποτελεί το σύνολο των αντικειμένων που δύναται να κατέχει ένας συλλέκτης, αλλά το αποτέλεσμα της επιλογής από τον συλλέκτη των εκθεμάτων που θα συμπεριληφθούν στην μουσειακή έκθεση και την πολιτισμική αξία που αποδίδεται στα αντικείμενα, τόσο από τον ίδιο όσο και από το κοινό στο οποίο απευθύνεται (Γκαζή και Νούσια, 2003, σ.128). Οι μουσειακές συλλογές αποτελούνται από αντικείμενα στα οποία έχει αποδοθεί πολιτισμική αξία, προέρχονται από το παρελθόν και «έχουν συγκροτηθεί από πρόθεση, από ένα κάτοχο ή επιμελητή που πίστευε ότι, το σύνολό είναι μεγαλύτερο από το άθροισμα των μερών του» (Pearce, 2002, σ.23). Η ύπαρξη ενός μουσείου εξαρτάται από την συλλογή του, ανεξαρτήτως αν αυτή απαρτίζεται από υλικά ή άυλα αντικείμενα. Στο άρθρο 2 του κώδικα δεοντολογίας του ICOM (2006), αναφέρεται: «Τα μουσεία έχουν το καθήκον να αποκτούν, να συντηρούν και να προβάλλουν τις συλλογές τους, ως συνεισφορά στην διαφύλαξη της φυσικής πολιτιστικής και επιστημονικής κληρονομιάς» (Desvallees & Mairesse, 2014, σ.107).

Το συλλέγειν είναι ζήτημα επιλογής του σημαντικού και του έχοντος νόημα μέσα στην πληθώρα πραγμάτων και πληροφοριών (Macdonald, 2012, σ.141). Όσο πιο ξεκάθαρο και στοχευμένο είναι το μήνυμα της εκτεθειμένης συλλογής και η ομάδα-στόχος στην οποία απευθύνεται το αφήγημα της, τόσο πιο ελκυστική γίνεται. Η αταξινόμητη και «φλύαρη» παράθεση αντικειμένων μιας μουσειακής συλλογής σε συνδυασμό με ακατάληπτα, μακροσκελή, επιστημονικά κείμενα που συχνά την συνοδεύουν, λειτουργεί αποτρεπτικά στην κατανόηση της και κουράζει τον επισκέπτη. Η αξία της συλλογής (collection value) έγκειται σε μεγάλο βαθμό στην ικανότητα της ερμηνείας των αντικειμένων της, της αφήγησης των ιστοριών τους και κυρίως στην ανανοηματοδότησή τους, μέσα από την αντιληπτική ικανότητα του επισκέπτη (Μούλιου, 2014, σ.20). Ό,τι περιλαμβάνει μία συλλογή είναι αποτέλεσμα επιλογής από τον συλλέκτη και σχετίζεται άμεσα με τις σημειωτικές έννοιες της

μεταφοράς και της μετωνυμίας. Όπως αναφέρει η Pearce (2002, σ.64), «με την επιλογή και την απόσπασή της από την μετωνυμική μήτρα, η τελική συλλογή φέρει πλέον αντιπροσωπευτική ή μεταφορική σχέση προς το όλον ... και παρότι παραμένει εγγενές τμήμα του συνόλου, δεν αποτελεί πια απόσπασμα του, αφού έχει εμποτιστεί με το δικό της, αυτόνομο νόημα». Αυτό είναι το νόημα οποιασδήποτε συλλογής, το οποίο ποτέ δεν είναι στατικό και το οποίο καλείται κάθε φορά να αποκωδικοποιήσει ο επισκέπτης και να του δώσει νέες ερμηνείες.

Οι συλλογές που εκτίθενται στα μουσεία συνήθως αποτελούν μέρος της γνώσης της ιστορίας μας και σαφή τρόπο εμπλοκής της κοινωνίας σε μια γνωσιολογική διαδικασία. Όπως αναφέρει η Macdonald (2012, σ.152) «το συλλέγειν παράγει και επιβεβαιώνει ταυτότητες και ενέργειες δίκην ηθικά χρωματισμένου σχολιασμού άλλων τρόπων συσχέτισης τόσο με τα αντικείμενα όσο και με τους ανθρώπους». Οι συλλογές, εκτός από απαντήσεις σε ερωτήματα του τύπου «τι είναι αυτό;», απαντούν και σε ερωτήματα πώς και γιατί επιλέχθηκαν τα εκτιθέμενα αντικείμενα. Με άλλα λόγια, πίσω από την συλλογή υπάρχει πάντα μια ιδεολογική προδιάθεση του συλλέκτη. Παράλληλα, και το ίδιο το μουσείο εμπλέκεται ιδεολογικά στην προβολή μιας συλλογής. Δανειζόμενοι την σκέψη της Pearce (2002, σ.179)θα λέγαμε ότι «όπως η συλλεκτική δραστηριότητα εμφορείται από ψυχολογικά και κοινωνικά κίνητρα, έτσι και η κατανόηση του νοήματος στις συλλογές από την πλευρά των επιμελητών χρωματίζεται από κληρονομημένες μουσειολογικές διαδικασίες και συνήθειες».

Η πολιτική διαχείρισης μιας μουσειακής συλλογής είναι ένα θέμα αρκετά περίπλοκο αφού περιλαμβάνει τόσο την καταγραφή των υλικών μαρτυριών όσο και την ερμηνεία του παρελθόντος μέσα από την διαδικασία της έρευνας και της μελέτης. Η διαχείριση των μουσειακών συλλογών βασίζεται σε τρεις άξονες: την **οργάνωση** (order), την **επέκταση** (growth) και την **διατήρηση** (preservation) της συλλογής (Μπούνια, 2014, σ.17). Έναν τέταρτο άξονα θα λέγαμε ότι αποτελεί και η επιλογή του χώρου έκθεσης και προβολής της μουσειακής συλλογής, ο οποίος σε ορισμένες περιπτώσεις, κυρίως ιδιωτικών ή θεματικών συλλογών, αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του αφηγήματος. Σε αυτή την περίπτωση εντάσσεται η θεματική συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, η οποία αποτελεί αντικείμενο της παρούσας έρευνας.

Τι είναι μουσειακή έκθεση

Έκθεση (exhibition): «Το αποτέλεσμα της τοποθέτησης ενός αντικειμένου σε κοινή θέα, το σύνολο των αντικειμένων που εκτίθενται, αλλά και ο τόπος όπου αυτά εκτίθενται» (Desvallees & Mairesse, 2014, σ.44). Η έκθεση προσδιορίζεται από τα εκθέματα, το κέλυφος στο οποίο αυτά εκτίθενται, αλλά και από το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Η έκθεση μιας συλλογής αποτελεί μια κύρια λειτουργία ενός μουσείου, ακόμη κι αν αντιπροσωπεύει ένα μικρό τμήμα της. Όπως αναφέρει ο Τζώνος (2013, σ.15), «η μουσειακή έκθεση είναι ένα συνολικό και συλλογικό προϊόν του οποίου οι επιμέρους συνιστώσες ενδέχεται να είναι λογικώς διακριτές, είναι όμως πρακτικώς αξεδιάλυτες». Η έκθεση αποτελεί βασικό μέσο επικοινωνίας των αντικειμένων με το κοινό και η δημιουργία της είναι ένα έργο με αρχή μέση και τέλος. Κάθε έκθεση έχει να διηγηθεί μία ιστορία στο κοινό της. Η ιστορία αυτή δεν είναι ποτέ ιδεολογικά ουδέτερη και έχει πάντα συνέπειες που κρίνουν την επιτυχία της αλλά και την διάρκειά της. Η μουσειακή αφηγηματική γλώσσα που χρησιμοποιεί κάθε έκθεση ως μέσο επικοινωνίας της με τον επισκέπτη της είναι προϊόν νοηματικού σχεδιασμού, παρομοιάζει με την γλώσσα του κινηματογράφου με την διαφορά ότι η επικοινωνία εδώ γίνεται μέσω πραγματικών αντικειμένων (Τζώνος, 2013, σ.137). Ταυτόχρονα το στήσιμο μιας μουσειακής έκθεσης δεν αποτελεί τον ένα και μοναδικό τρόπο παρουσίασης και ερμηνείας των αντικειμένων. Τα αντιληπτικά ερεθίσματα που προσφέρει μια μουσειακή έκθεση μπορεί να καθοδηγούν εν μέρει τον επισκέπτη, αλλά πάντα τον τελευταίο λόγο στην κατανόηση της εκθεσιακής φιλοσοφίας τον έχει ο ίδιος ο επισκέπτης, ο οποίος και την αντιλαμβάνεται με τον ιδιαίτερο δικό του τρόπο.

Από την στιγμή που τα αντικείμενα μιας μουσειακής συλλογής παίρνουν μια άλλη υπόσταση και τοποθετούνται σε ένα εκθεσιακό χώρο ως εκθέματα, γεννώνται τα εξής ερωτήματα: α) ποιο είναι το νόημα της έκθεσης; και β) εκφράζεται αυτό και υπηρετείται από τον τρόπο έκθεσης; Στο πρώτο ερώτημα η απάντηση είναι απλή. Δεν μπορεί να υπάρχει έκθεση που να μην προβάλλει κάποιο νόημα, ακόμη και αν συνειδητά προσπαθήσει να το αποφύγει ο επιμελητής της. Στην καλύτερη περίπτωση η μη προώθηση μηνύματος στον επισκέπτη από τον εκθέτη θα καταφέρει να προβάλει την άποψη «της έξω-ιστορικής, α-πολιτικής ερμηνείας του φαινομένου της τέχνης» (Τζώνος, 2013, σ.219). Στο δεύτερο ερώτημα η «συνεργασία» εκθέματος και κοινού σε μια έκθεση μέσω της ερμηνευτικής διαδικασίας κάνει τα πράγματα πιο

πολύπλοκα. Η ερμηνεία του νοήματος των εκθεμάτων εξαρτάται τόσο από τα κίνητρα του επισκέπτη, όσο και από την ποιότητα υπηρεσιών που του παρέχει ο εκθεσιακός χώρος.

Σύμφωνα με τον Tilden η ερμηνεία των εκθεμάτων ενός μουσείου είναι μια εκπαιδευτική δραστηριότητα, η οποία στοχεύει να αποκαλύψει νοήματα και σχέσεις μέσω της χρήσης αυθεντικών αντικειμένων, εμπειριών από πρώτο χέρι και οπτικών μέσων, και λιγότερο μεταδίδοντας πληροφορίες (Tilden, 1977, στο Black, 2009, σ.221). Ταυτόχρονα σύμφωνα με τον Black η ερμηνεία είναι μια εκπαιδευτική δραστηριότητα η οποία προσπαθεί να υποστηρίξει την πρακτική, διανοητική, συναισθηματική και αισθητική πρόσβαση στην πολιτισμική κληρονομιά και επιδιώκει την προσωπική αίσθηση πληρότητας του επισκέπτη (Black, 2009, σ.228). Η ερμηνεία τέλος αποτελεί μια συμμετοχική διαδικασία που εμπλέκει τον επισκέπτη σε διάλογο με τα εκθέματα. Σύμφωνα με την Εθνική Ένωση Ερμηνείας των ΗΠΑ, η ερμηνεία ορίζεται ως: «διαδικασία επικοινωνίας που δημιουργεί συναισθηματικούς και νοητικούς δεσμούς μεταξύ των ενδιαφερόντων των επισκεπτών και των εγγενών νοημάτων του τόπου ή του μνημείου» (Black, 2009, σ.225). Η αξία της ερμηνευτικής προσέγγισης βασίζεται στην σύνδεση των εκθεμάτων με την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντός του επισκέπτη και στην προσέγγιση στοιχείων της προσωπικότητά του και όχι μόνο με την ουδέτερη μετάδοση μιας πληροφορίας.

Για να μπορέσει μια μουσειακή έκθεση να επικοινωνήσει το μήνυμά ή τα μηνύματά της, είναι καταρχήν απαραίτητη η παρουσία πρωτογενούς, επιλεγμένου, αντιπροσωπευτικού του εκάστοτε θέματος και τεκμηριωμένου υλικού. Η επιλογή και η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος των αντικειμένων που εκτίθενται καθορίζεται εν πολλοίς από το στόχο και το μήνυμά της έκθεσης, αλλά και από τους ειδικότερους περιορισμούς που επιβάλλει ο τόπος και ο χρόνος διάρκειάς της. Η απαιτούμενη τεκμηρίωση προκύπτει μέσα από διεξοδική έρευνα και επιμελή καταγραφή, κατηγοριοποίηση, οργάνωση και ταξινόμηση των εκθεμάτων. Η έκθεση αντικειμένων που δεν τεκμηριώνονται ή δεν υπηρετούν την σκοπιμότητα μιας έκθεσης μπορεί να οδηγήσει σε παρανόηση και αποπροσανατολισμό τον επισκέπτη. Η ταξινόμηση του υλικού μιας μουσειακής έκθεσης συνδέεται με την κατάταξη και κατηγοριοποίηση των εκθεμάτων ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και την μεταξύ τους συγγενική σχέση.

Τα εκτιθέμενα αντικείμενα αποκτούν την όποια υλική και συναισθηματική αξία τους, από την τεκμηριωμένη ιστορικότητά τους και από την απτή και επεξηγηματική οπτική μετάδοση του συμπαραδηλούμενου μηνύματός τους στον επισκέπτη. Όπως αναφέρει η Susan Pearce (2002) «Η έκθεση αναπαριστά το νόημα και τη γνώση με πολύ συγκεκριμένους τρόπους, οι οποίοι αναλύονται μέσα από ερωτήσεις, όπως, σε ποια υπόθεση βασίζεται το γεγονός ότι αυτό το έκθεμα αξίζει να το κοιτάμε και ποιους τρόπους κατανόησης ενθαρρύνει αυτό το έκθεμα» (Pearce, 2002, σελ.334). Η τεκμηρίωση της έκθεσης είναι απαραίτητη και προκύπτει όχι μόνο από την ύπαρξη των κυρίων εκθεμάτων αλλά και από τα παράπλευρα συλλεγόμενα υλικά, όπως, μελέτες, δημοσιεύσεις, αρχειακό υλικό, φωτογραφικό υλικό ή προφορικές μαρτυρίες. Με άλλα λόγια από το συνοδευτικό τεκμηριωτικό υλικό που παρατίθεται στην μουσειακή έκθεση και συνθέτει το πλαίσιο αναφοράς της και την νοηματοδότηση της. Οι πιο συνηθισμένοι τύποι εκθέσεων στηρίζονται στον συνδυασμό αντικειμένων, εικόνων και κειμένων, με μικρές διαφορές στην ποσοτική σχέση μεταξύ αυτών των τριών συστατικών. Τα πράγματα διαφοροποιούνται όταν ο λόγος χρησιμοποιείται ως υποστηρικτικό στοιχείο μιας έκθεσης. Με το εποπτικό υλικό (λεκτική ή οπτική πληροφορία) ο επισκέπτης μπορεί να αντλήσει πολλές πληροφορίες με εύληπτο τρόπο έτσι, ώστε οι προσλαμβάνουσες του σχετικά με το αφήγημα της έκθεσης να είναι πιο άμεσες και ζωντανές. Επίσης η χρήση του εποπτικού υλικού βελτιώνει το μαθησιακό αποτέλεσμα μιας μουσειακής έκθεσης.

Η χρήση οπτικού συνοδευτικού υλικού (εικόνες, φωτογραφίες, βίντεο, ταινίες) κεντρίζει το ενδιαφέρον του επισκέπτη και αναλαμβάνει την παιδεία του, κυρίως όταν τα εκτιθέμενα αντικείμενα είναι δυσνόητα ή επαναλαμβάνονται σε γραμμική διάταξη. Ταυτόχρονα επεξηγεί ως ένα βαθμό το εκτιθέμενο αντικείμενο, απαντώντας στην μονοδιάστατη προσέγγιση που αυτό παρέχει με την ανάλυση που του προσφέρει μέσα από την σύνθεση ιδεών από διαφορετικές πηγές γνώσης όπως είναι η εικόνα και ο ήχος.

Η προφορική μαρτυρία, ειδικότερα, μπορεί να συνοδεύει μια έκθεση, να αποτελεί μέρος της, να την επεξηγεί, ως σημείο αναφοράς μέσα στο ιστορικό και κοινωνικό γίγνεσθαι της εκάστοτε εποχής και ταυτόχρονα να αποτελεί δίοδο προς την ιστορική μνήμη. Η συλλογική μνήμη, όπως εκφράζεται μέσα από την προφορική μαρτυρία ερμηνεύει το παρελθόν με την βοήθεια των υλικών αποτυπωμάτων. Όπως αναφέρει η Τασούλα Βερβενιώτη, (2016) «η γνώση του παρελθόντος είναι κυρίως-

αν και όχι αποκλειστικά- μια κοινωνική κατασκευή που διαμορφώνεται με βάση τα ερωτήματα και τις επιδιώξεις του εκάστοτε παρόντος» (Βερβενιώτη. Τ., *Οι ομάδες προφορικής ιστορίας στην Αθήνα, εν μέσω Κρίσης και Ιστορίας* στο Μπούσχοτεν, κ.α. (επιμ), 2016, σ.327). Ωστόσο, κάποιες φορές η προφορική μαρτυρία που καλείται να τεκμηριώσει την γνώση του παρελθόντος, μπορεί να παραπλανεί και να κάνει αμφιλεγόμενο τον διάλογο της έκθεσης με το κοινό της. Και αυτό γιατί η προφορική μαρτυρία, λόγω της συγκινησιακής φόρτισης που μπορεί ενδεχομένως να δημιουργεί στον επισκέπτη, λειτουργεί ανταγωνιστικά με τα ίδια τα αντικείμενα και τα ερμηνεύει ή τα παρερμηνεύει ιδεολογικά. Το ζήτημα της ερμηνείας που γεννάται μέσα από την προφορική μαρτυρία είναι αυτό που θέτει ο Portelli: «ποιος μιλά στην προφορική ιστορία;» (Portelli στο Νάκου, 2015, σ.56). Ως εκ τούτου η προφορική μαρτυρία πρέπει να διασταυρώνεται και με άλλες πηγές, ώστε να αποκαλύπτει περισσότερες πλευρές ανασύνθεσης του παρελθόντος και να μην αποτελεί θέσφατο (Νάκου, 2015, σ.σ. 54-56). Η προφορική μαρτυρία από την φύση της αποτελεί μια δυναμική διαδικασία επικοινωνίας της έκθεσης με τον επισκέπτη. «Η προφορική μαρτυρία χρησιμοποιείται παραπληρωματικά για να γεμίσει τα κενά της ιστορικής έρευνας και να τεκμηριώσει το αρχειακό υλικό» (Νάκου, 2015, σ.12).

Η πληρότητα μιας μουσειακής έκθεσης δεν εξαρτάται μόνο από τα εκτιθέμενα αντικείμενα και από το εποπτικό υλικό που τα συνοδεύει. Καθοριστικός παράγοντας στην επιτυχία της έκθεσης είναι η δυνατότητα παρεμβολής της στην αισθητική των επισκεπτών της, καθώς και η δυναμική της στην αλληλεπίδραση της με το κοινό. Οι εκθέσεις ιατρικών συλλογών αποτελούν μια ιδιαίτερη μουσειακή περίπτωση. Σε αυτές η κατανόηση του μηνύματος από τον επισκέπτη εξαρτάται και από ειδικούς γνωστικούς παράγοντες. Εφόσον η έκθεση δεν απευθύνεται αποκλειστικά σε ένα ειδικό κοινό, το στοίχημα επαφίεται στην επικοινωνιακή ικανότητα του εκθέτη. Η πρόκληση για τους δημιουργούς θεματικών εκθέσεων είναι να διατηρήσουν ισορροπία ανάμεσα στην αφηγηματική, την αισθητική και την ερμηνευτική λειτουργία των εκθεμάτων.

Η επισκόπηση των σύγχρονων τάσεων μουσειακής διαχείρισης ιατρικών συλλογών, με την μελέτη παραδειγμάτων από ιατρικά μουσεία στην Κοπεγχάγη, την Αδριανούπολη και την Αθήνα θα συμβάλει στην καλύτερη μελέτη της συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών στη συνέχεια της έρευνας.

Σύγχρονες τάσεις μουσειακής διαχείρισης ιατρικών συλλογών και εκθέσεων

Το παράδειγμα της Κοπεγχάγης: Medicinsk Museion

¹Φωτ. 1: Αμφιθέατρο του Μουσείου

²Φωτ. 2: Τμήματα από συλλογές του μουσείου όπως έχουν εκτεθεί διαχρονικά

Το Ιατρικό Μουσείο (Medicinsk Museion) βρίσκεται στο Bredgarde της Κοπεγχάγης, στην πρώην Βασιλική Χειρουργική Ακαδημία, σε μια γειτονιά που είναι υποψήφια προς ένταξη στον κατάλογο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Πρόκειται για μια μονάδα μουσείων και έρευνας η οποία αποτελεί μέρος του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης. Όπως διαβάζουμε στην κεντρική σελίδα του Μουσείου στο διαδίκτυο:³ «το Μουσείο ιδρύθηκε το 1907 για να προβάλει την έκθεση ιστορικών και ιατρικών αντικειμένων με αφορμή την 50η επέτειο της Ιατρικής Εταιρείας της Δανίας. Το Ιατρικό Μουσείο συλλέγει και διατηρεί την ιατρική ιστορία της Δανίας από τις αρχές του 17^{ου} αιώνα, έχοντας στην κατοχή του πάνω από 200.000 μεμονωμένα μουσειακά αντικείμενα, συλλογή εικόνων και πινάκων, αρχειακό υλικό και μια ιστορική συλλογή βιβλίων».

¹ Η φωτογραφία προέρχεται από την επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου
<http://www.museion.ku.dk/facility-rental/>

² Η φωτογραφία προέρχεται από την επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου
<http://www.museion.ku.dk/billedarkiv/>

³ <http://www.museion.ku.dk/2016/11/the-point-of-museums-is-to-play-with-material-stuff/>

Διαβάζοντας επίσης τον χαιρετισμό του Διευθυντή του Ιατρικού Μουσείου στην κεντρική ιστοσελίδα του μουσείου⁴ στεκόμαστε στην βασική αντίληψη που διέπει τους οργανωτές της έκθεσης του: «**Επιστροφή στα αντικείμενα**».

⁵ Φωτ.3: τρόπος προβολής των εκθεμάτων

Την τελευταία δεκαπενταετία το Μουσείο έστρεψε το ενδιαφέρον του στην επανέκθεση και στη διοργάνωση τουλάχιστον 30 περιοδικών εκθέσεων, προκειμένου να προβάλει τις συλλογές του που φυλάσσονταν στις αποθήκες, καθώς και στην απόκτηση νέων αντικειμένων για ανανέωση των συλλογών του. Το ερευνητικό πρόγραμμα του Πανεπιστημιακού Μουσείου εστιάζει στην ιατρική επιστήμη και την μουσειολογική προσέγγισή της. Πολλές από τις εκθέσεις και τις δραστηριότητές του είναι πειραματικές σε μορφή και περιεχόμενο. Για παράδειγμα, η ψυχιατρική συλλογή βασίζεται πάνω στην πιο σύγχρονη έρευνα ψυχιατρικής. Η ιατρική επιστήμη παρουσιάζεται στη διαχρονικότητά της, μέσω των ιστορικών ειδικών ιατρικών αντικειμένων. Οι εκθέσεις του Ιατρικού Μουσείου είναι σχεδιασμένες για να δώσουν έμφαση στη σχέση της λειτουργίας των αντικειμένων με το σώμα των επισκεπτών. Η όλη προσπάθεια εντοπίζεται στην κατοχή, επιμέλεια και επικοινωνία των μουσειακών αντικειμένων.

Η εκπαιδευτική δράση και η διασκέδαση του κοινού σε ένα ιατρικό μουσείο έπονται της ανάγκης ερμηνείας των εκτεθειμένων αντικειμένων. Τα πράγματα που έχουν να κάνουν με την υγεία προσεγγίζονται μέσα από ένα πολιτιστικό πρίσμα που αφορά το σύνολο των κοινωνικών παραγόντων. Έτσι δικαιολογείται το γεγονός ότι στο χώρο του Μουσείου γίνονται ταυτόχρονα διαλέξεις, φιλοξενούνται συναυλίες, περφόρμανς και θεατρικές παραστάσεις. Στην εκθεσιακή φιλοσοφία του Μουσείου, όπως προαναφέραμε, βασικό ρόλο έχει η ερμηνεία. Αυτό προϋποθέτει περισσότερη έρευνα, καλύτερο σχεδιασμό και πολύ καλά συνοδευτικά κείμενα. Ο Διευθυντής του Μουσείου υποστηρίζει ότι «πρέπει να αποφευχθεί όσο το δυνατόν η χρήση των ψηφιακών συσκευών και οθονών αφής, μέσα από τις οποίες η αφήγηση ιστοριών

⁴ <http://www.museion.ku.dk/2016/11/the-point-of-museums-is-to-play-with-material-stuff/>

⁵ Η φωτογραφία προέρχεται από την επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου στο facebook <https://www.facebook.com/medicalmuseion>

γίνεται πιο σημαντική από την γνώση. Το ψηφιακό μουσείο δεν υποκαθιστά την άμεση αισθησιακή αλληλεπίδραση με τα αντικείμενα»⁶.

Στα επικοινωνιακά μέσα του Μουσείου εντάσσονται τόσο η κεντρική διαδικτυακή του σελίδα, όσο και η δημιουργία και διαχείριση του ανάλογου λογαριασμού στο facebook (<https://www.facebook.com/medicalmuseion>). Ο στόχος επικοινωνίας είναι προφανής: η διεύρυνση του κοινού και η καλύτερη προβολή των εκδηλώσεων του πολιτιστικού ιδρύματος, με «τροποποιητή» την λέξη Ιατρική και «φόντο» την λέξη Μουσείο. Το όλο εγχείρημα της προβολής του Ιατρικού Μουσείου στηρίζεται σε δύο άξονες. Ο πρώτος είναι το πανεπιστήμιο, με την επιστημονική έρευνα και ο δεύτερος το μουσείο, με σαφή προσήλωση στην ερμηνεία των αντικειμένων.

Το παράδειγμα της Αδριανούπολης: Beyazid II Kulliyesi, Health Museum

⁷ Φωτ.4: πανοραμική άποψη του συγκροτήματος

⁸ Φωτ.5: αναπαραστάσεις του οθωμανικού bimarhane (δωμάτιο θεραπευτηρίου) με κέρινα ομοιώματα

Το Μουσείο Υγείας του Beyazid II Kulliyesi είναι ένα από τα σημαντικότερα μουσεία της Τουρκίας. Το κτήριο στο οποίο στεγάζεται το Μουσείο βρίσκεται στο κέντρο της Αδριανούπολης, χτίστηκε σε μόλις τέσσερα χρόνια, μεταξύ του 1484 και

⁶ <http://www.museion.ku.dk/2016/11/the-point-of-museums-is-to-play-with-material-stuff/>

⁷ Η φωτογραφία προέρχεται από την επίσημη ιστοσελίδα της προσωρινής λίστας ένταξης μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO <http://aktuelarkeoloji.com.tr/edirnedeki-sultan-ii-bayezid-kulliyesi-unesco-gecici-listesinde>

⁸ Η φωτογραφία αναπαραστάσεων προέρχεται από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/kulliye>

1488 και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά, εκπαιδευτικά και θρησκευτικά ιδρύματα της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το πολυδύναμο αυτό συγκρότημα (πρώην σανατόριο) αποτελείται και σήμερα από Darrüşifa (θεραπευτήριο), ιατρική σχολή, τζαμί, ξενώνα, ιμαρέτ (πτωχοκομείο), χαμάμ και μια γέφυρα. Το συγκρότημα αντανακλά την έννοια του κράτους πρόνοιας της εποχής και την οικονομική ισχύ της αυτοκρατορίας. Το μουσείο Υγείας της Αδριανούπολης, το οποίο άνοιξε για το κοινό το 1997, διαθέτει περίπου 40 αίθουσες. Ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει στο χώρο οπτικοακουστικό υλικό (και στα ελληνικά) με την ιστορία και τα εκθέματα του Μουσείου.⁹

Το μουσείο είναι χωρισμένο σε δύο βασικά τμήματα: το θεραπευτήριο και την Ιατρική Σχολή, η οποία διαθέτει 18 αίθουσες σπουδαστών, μία αίθουσα διδασκαλίας, μία αίθουσα πρακτικής άσκησης, μία αίθουσα προσευχής και μία αίθουσα βιβλιοθήκης. κατά την διάρκεια λειτουργίας του, Το θεραπευτήριο του παρείχε υπηρεσίες για όλες σχεδόν τις ασθένειες, συμπεριλαμβανομένων και των οφθαλμολογικών παθήσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι θεραπείες, όπως και η διανομή φαρμάκων στους ασθενείς παρέχονταν δωρεάν.¹⁰ Με την πάροδο των χρόνων το θεραπευτήριο προσανατολίστηκε στην νοσηλεία ψυχικά πασχόντων. Από το 1850 παραμελήθηκε και χρησιμοποιήθηκε ως απομονωτήριο «αζήτητων ψυχών», ψυχιατρικά ασθενών.

Το 1984 όλα τα τμήματα του συγκροτήματος μετεφέρθησαν στο Πανεπιστήμιο Trakya, ως βακούφια. Το Πανεπιστήμιο λειτούργησε εκεί την Επαγγελματική Σχολή του Edirne (Αδριανούπολης) και από το 2000 το τμήμα της σχολής μετατράπηκε σε Τμήμα Ιστορίας της Ψυχιατρικής, μέσα στον κύριο χώρο του Μουσείου. Έτσι πλέον στον ίδιο χώρο λειτουργεί ταυτόχρονα Πανεπιστήμιο και Μουσείο, συνεχίζοντας την φιλοσοφία και την παράδοση του πολυδύναμου αυτού συγκροτήματος.

Το 2004 το μουσείο κέρδισε το Βραβείο Ευρωπαϊκού Μουσείου του Συμβουλίου της Ευρώπης ανάμεσα σε 60 μουσεία 48 χωρών¹¹. Η ιδιαιτερότητα του μουσείου περιστρέφεται γύρω από την ικανοποίηση των αισθήσεων του επισκέπτη.

⁹ <http://www.edirnekulturturizm.gov.tr/TR,90111/sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi.html>

¹⁰ <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/kulliye.html#sec162>

¹¹ <http://www.emprosnet.gr/article/81440-diethneis-diakriseis-gia-moyseio-ygeias-tis-adrianopolis>

Πάνω από 50 κούκλες, κέρινα ομοιώματα, αναπαριστούν το παρελθόν, προκαλώντας την όραση. Μουσική υπόκρουση, μακάμια από βυζαντινούς και αραβικούς ήχους ακούγονται παντού, ελκύοντας την ακοή και τέλος ευωδίες από αρωματικά έλαια προσελκύουν την όσφρηση του επισκέπτη.

¹² Φωτ.6: αναπαράσταση δωματίου μουσικοθεραπείας

Η αίσθηση που αποπνέουν οι αίθουσες του μουσείου παραπέμπει σε πρακτικές εναλλακτικής ιατρικής. Έτσι δικαιολογείται και το γεγονός ότι η μουσική απετέλεσε την πρωτεύουσα θεραπευτική μέθοδο του σανατορίου. Ανάλογο παράδειγμα (σε πολύ μικρότερο βαθμό) θα συναντήσουμε και στο ελληνικό σανατόριο «Η Σωτηρία», όπου η μουσική που έφτανε στους θαλάμους των ασθενών θεωρούνταν (από καθηγητές και ιατρικό προσωπικό) ότι λειτουργούσε θεραπευτικά.¹³

Η κυρίαρχη επιλογή των οργανωτών της έκθεσης είναι η προσπάθεια ανάπλασης του παρελθόντος, μέσα από την δραματοποιημένη αναπαράσταση της ιστορίας. Στη φιλοσοφία του Μουσείου προβάλλεται η αναπαράσταση ενός «οθωμανικού bimarhane» (σπίτι για ασθενείς) που λειτουργούσε 500 χρόνια πριν. Η υπερβολική χρήση των κέρινων ομοιωμάτων, τα οποία χρησιμοποιούνται για την στατική προσέγγιση της ιστορίας, διαμορφώνουν μια μοναδική ερμηνεία για το πώς ήταν η ζωή στο θεραπευτήριο διαχρονικά. Αυτός ο τρόπος παρουσίασης της μουσειακής συλλογής διευκολύνει, κυρίως τον εγχώριο επισκέπτη, στην κατανόηση της ιστορίας μέσα από ένα πολυθέαμα, λειτουργεί ψυχαγωγικά και στοχεύει στην τόνωση του αισθήματος της εθνικής υπερηφάνειας του. Όπως αναφέρει και η Μαρία Οικονόμου «Τα μουσεία συχνά παρήγαγαν και έδιναν κύρος σε ερμηνείες του παρελθόντος που είχαν ως στόχο την εκπαίδευση του κοινού στους τρόπους της κυρίαρχης ιδεολογίας» (Οικονόμου, 2003, σ.62).

¹² Η φωτογραφία αναπαράστασης προέρχεται από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/kulliye>

¹³ <http://www.dimokratianews.gr/content/25651/>

Η ελληνική πραγματικότητα: μουσεία ιατρικής

Στην Ελλάδα η εφαρμοσμένη ιατρική επιστήμη απετέλεσε εφαλτήριο για την δημιουργία σχετικών θεματικών συλλογών. Σε μια γρήγορη περιήγηση στο διαδίκτυο συναντάμε μουσεία, συλλογές και εκθέσεις που περιστρέφονται γύρω από ιατρικές ειδικότητες και τιτλοφορούνται ως μουσεία.

- Στη σελίδα του ΕΚΠΑ (www.uoa.gr) αναρτώνται ιστοσελίδες για μια σειρά μουσείων που στεγάζονται στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών:
- ✓ **Ανατομίας**¹⁴: το μουσείο ιδρύθηκε το 1877 και η κύρια συλλογή του αποτελείται από χειρουργικά εργαλεία, ανατομικούς χάρτες και ανατομικά μοντέλα. Επίσης περιλαμβάνει την θεματική συλλογή Βαλσαμάκη (ξύλινες μινιατούρες μοντέλων των οστών), καθώς και μια συλλογή εμβρύων με σοβαρές δομικές ανωμαλίες.
- ✓ **Ανθρωπολογικό**¹⁵: ιδρύθηκε το 1886 και αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα μουσεία του Ανθρώπου στην Ευρώπη, με γνωστικό αντικείμενο την φυσική ανθρωπολογία και την συγκριτική ανθρώπινη βιολογία και παλαιοπαθολογία. Σκοπός του μουσείου είναι η μελέτη της εξελικτικής πορείας του ανθρώπου και εστιάζεται στο σύνολο του ελλαδικού χώρου διαχρονικά.
- ✓ **Εγκληματολογικό**¹⁶: ιδρύθηκε το 1932, ανήκει στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ και στεγάζεται στα συναφή με το αντικείμενό του εργαστήρια ιατροδικαστικής και τοξικολογίας. Το γνωστικό του αντικείμενο περιστρέφεται γύρω από την ιστορία του εγκλήματος στην Ελλάδα του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Το μουσείο αποτελείται από συλλογές ενδιαφέροντος: α) εγκληματολογικού (λαιμητόμος, όπλα, αντικείμενα μαγγανείας, πλαστά τραπεζογραμμάτια), β) ιατροδικαστικού (ανθρώπινα υπολείμματα, βρόγχους απαγχονισμού, κέρινα προπλάσματα και έντυπο υλικό), και γ) τοξικολογικού (δείγματα χημικών ουσιών). Το μουσείο δεν είναι ανοιχτό στο ευρύ κοινό, η δε ξενάγησή γίνεται κατόπιν συνεννόησης με την τριμελή επιτροπή από μέλη ΔΕΠ που εργάζονται εκεί εθελοντικά. Τέλος

¹⁴ <http://www.uoa.gr/to-panepistimio/moyseia/anatomias.html>

¹⁵ <http://www.anthropologymuseum.med.uoa.gr/>

¹⁶ <http://www.criminology-museum.uoa.gr/>

σημαντικό μέρος της συλλογής του έχει τεκμηριωθεί ή ψηφιοποιηθεί με το έργο του επιχειρησιακού προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας».

- ✓ **Οδοντιατρικής¹⁷**: ιδρύθηκε το 2013 και στεγάζεται στον 1^ο όροφο της Οδοντιατρικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Τα εκθέματα του βρίσκονται σε διαμορφωμένους χώρους στις αίθουσες αναμονής, στην είσοδο του αμφιθεάτρου και στο χώρο του σπουδαστηρίου. Ο ιστότοπος του μουσείου προσφέρει περιήγηση με ελεύθερη πρόσβαση σε σπάνια έγγραφα.
- ✓ **Φαρμακολογίας¹⁸**: ιδρύθηκε το 1988 και στεγάζεται στο Εργαστήριο Φαρμακολογίας στο Γουδή. Στα εκθέματά του περιλαμβάνονται όργανα έρευνας και βιολογικών μετρήσεων, όργανα εκπαίδευσης φοιτητών, καθώς και αφίσες φαρμακευτικών προϊόντων. Τα εκθέματα σχετίζονται με το πρόβλημα της φαρμακευτικής εξάρτησης και των συνεπειών της μέχρι σήμερα.
- Στην περιήγηση των ιατρικών μουσείων ανά την επικράτεια συναντάμε:
 - ✓ **Μουσείο Ιατρικής Κρήτης¹⁹**: ιδρύθηκε το 1996 και στεγάζεται στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου. Η συλλογή περιλαμβάνει ιατρικά βιβλία, χειρουργικά εργαλεία, μηχανήματα, φαρμακευτικά σκεύη, φωτογραφικό υλικό. Τα περισσότερα αντικείμενα προέρχονται από δωρεές συγγενών διακεκριμένων υγειονομικών του νησιού. Οι θεματικές ενότητες της μόνιμης έκθεσης αφορούν την ιατρική επιστήμη στην Κρήτη, σε βότανα φάρμακα, δημόσια υγεία-λοιμώδη νοσήματα (Σπιναλόγκα), ιατρικά εργαλεία, οφθαλμολογία, ιατρική και τέχνη. Στο μουσείο φιλοξενούνται επίσης και περιοδικές εκθέσεις (φωτογραφίας, ζωγραφικής, γλυπτικής), αφιερώματα σε προσωπικότητες του χώρου, θεματικές εκδηλώσεις οι οποίες αφορούν τις σχέσεις της ιατρικής με την λογοτεχνία, τον κινηματογράφο και την μουσική. Η έκθεση είναι επισκέψιμη καθημερινά μόνο κατόπιν επικοινωνίας.

¹⁷ <http://www.museum.dent.uoa.gr>

¹⁸ <http://www.uoa.gr/to-panepistimio/moyseia/farmakologias.html>

¹⁹ <http://museum.med.uoc.gr/>

- ✓ **Ιατρικό Μουσείο Χίου²⁰**: ιδρύθηκε το 2012 και αποτελεί ένα πρότυπο θεματικό μουσείο που επικεντρώνεται στην ιατρική επιστήμη στο νησί της Χίου. Οι συλλογές του απαρτίζονται από ιατρικά εργαλεία, και ιατρικές συσκευές που αποτελούν δωρεές τόσο από ιδιωτικές συλλογές, όσο και από δημόσια ιδρύματα. Η Γενική Συλλογή (οφθαλμολογική-οδοντιατρική-γυναικολογική), περιλαμβάνει σημαντικά εκθέματα των ιδιωτικών συλλογών «Ιωακείμ Αντωνίου» και «Μιχαήλ Βολάκη» καθώς και όλα τα εκθέματα της «Φαρμακευτικής Συλλογής». Μεταξύ των συλλογών των δημοσίων ιδρυμάτων είναι τα εκθέματα του Λεπροκομείου Χίου «Λωβοκομείου», του «Σκυλίτσειου» Νοσοκομείου Χίου, του Εθνικού «Μιχάλειου» Ορφανοτροφείου Χίου, καθώς και του Μαιευτηρίου Χίου «Μιλτιάδης και Ζηνοβία Κόκκαλη». Η έκθεση είναι ανοικτή για το κοινό και επισκέψιμη καθημερινά.
- ✓ **Μουσείο Ιατρικής Κω²¹**: στεγάζεται στον «Κήπο του Ιπποκράτη» (στο πολιτιστικό κέντρο «Αρχαίων Οίκος», που βρίσκεται στο Μαστιχάρι της Κω) και αποτελείται από αντίγραφα αρχαίων ιατρικών εργαλείων, καθώς και συλλεκτικά βιβλία ιατρικής, (μια έκδοση του Διοσκουρίδη και τα Άπαντα του Ιπποκράτη). Η έκθεση είναι ανοικτή για το κοινό και επισκέψιμη.
- ✓ **Μουσείο Ανατομείου ΑΠΘ²²**: ιδρύθηκε το 2010 και στεγάζεται στον 1^ο όροφο του Ανατομείου της Ιατρικής Σχολής του Α.Π.Θ.. Το Μουσείο αποβλέπει στην ανάδειξη της διαχρονικής εκπαιδευτικής και ερευνητικής δραστηριότητας του Ανατομείου και η συλλογή του απαρτίζεται από ιατρικά εργαλεία, ανατομικούς χάρτες, βιβλία, ιστορικές φωτογραφίες, όργανα έρευνας και εκπαίδευσης, ανθρωπομετρικά εργαλεία και σπάνιες συλλογές οστών. Το Μουσείο είναι επισκέψιμο για το κοινό μια ώρα κάθε Παρασκευή.

²⁰ <http://www.iatrikomouseio.com/el>

²¹ <http://www.hippocratesgarden.gr>

²² <http://anatomylab.web.auth.gr/mouseio-anatomeio>

- ✓ **Ιατρικό Μουσείο Δρ. Γ. Πατέλη²³**: πρόκειται για έκθεση της προσωπικής συλλογής του ιατρού Γ. Πατέλη που στεγάζεται στο χώρο του ιατρείου του στην Μάρπησσα της Πάρου και αποτελείται από ιατρικά εξαρτήματα-αντίκες, προσωπικά αντικείμενα, γράμματα και παλαιούς χάρτες. Η έκθεση είναι ανοιχτή για το κοινό κατόπιν συνεννόησης.
- Μια άλλη κατηγορία αποτελούν οι συλλογές-εκθέσεις των νοσηλευτικών ιδρυμάτων. Ενδεικτικά αναφέρουμε:
 - ✓ **Μουσείο Ανδρέα Συγγρού²⁴**: το Μουσείο άρχισε να λειτουργεί ως εκπαιδευτική Μονάδα το 1912. Περιέχει 1660 προπλάσματα αφροδισίων και δερματικών νόσων που κατασκευάστηκαν από τον καθηγητή Γ.Ο. Φωτεινό και ειδικά εκπαιδευμένους τεχνίτες. Το Μουσείο δεν χρησιμοποιείται σήμερα για εκπαιδευτικούς σκοπούς, εξακολουθεί όμως να δέχεται επισκέψεις από μετεκπαιδευόμενους γιατρούς, μαθητές, πολίτες κλπ. κατόπιν συνεννόησης.
 - ✓ **Μουσείο Νοσοκομειακών Αντικειμένων Ψ.Ν.Α Δρομοκαΐτειο²⁵**: Το νοσοκομειακό μουσείο ιδρύθηκε το 1995 και στεγάζεται στο κτήριο του Συνεδριακού Κέντρου. Στα εκθέματα του περιλαμβάνει ιατρικό υλικό, φαρμακευτικό υλικό, εγκαταλείμματα αποβιωσάντων ασθενών, καθώς και φωτογραφικό υλικό στο οποίο καταγράφεται η δραστηριότητα του θεραπευτηρίου. Επίσης συγγράμματα γνωστών λογοτεχνών και ποιητών καθώς και έργα νοσηλευθέντων ζωγράφων. Το μουσείο είναι επισκέψιμο κατόπιν άδειας από τον διοικητή του Νοσοκομείου.

Από όλες τις παραπάνω, ενδιαφέρουσες και ιδιαίτερες, θεματικές εκθέσεις ιατρικών συλλογών, θα εξετάσουμε την μουσειακή συλλογή του Νοσοκομείου «Η Σωτηρία», συγκριτικά με την μουσειακή συλλογή του «Οφθαλμιατρείου Αθηνών».

²³ www.parosweb.com/el/museum-patelis

²⁴ <http://www.syggros-hosp.gr/?p=museum>

²⁵ http://www.dromokaiteio.gr/?page_id=2317

Το παράδειγμα της Αθήνας: Το μουσείο του νοσοκομείου «Η Σωτηρία»

²⁶ Φωτ.7: το στρατιωτικό περίπτερο όπου φιλοξενείται το υπό ίδρυση μουσείο

²⁷ Φωτ.8: φωτογραφικό αρχείο νοσοκομείου Σωτηρία

Η ίδρυση του πρώτου «λαϊκού» Σανατορίου της Ελλάδας, του Νοσοκομείου «Η Σωτηρία», από την Σοφία Σλήμαν, αναγράφεται στο ΦΕΚ 220/19-11-1902 «Περί Ιδρύσεως Φθισιατρείου», επί βασιλείας του Γεωργίου του Α'. Ως λόγος ίδρυσης του αναφέρεται «Η εν τη πρωτεύουση επικίνδυνος διάδοσις της φθίσεως προεκάλεσε την Ίδρυσιν εταιρείας υπό την επωνυμίαν «Σωτηρία». Στο δε καταστατικό του θεραπευτηρίου (Φ. Ε. Κ. 25/186/1902, άρθρο 1), αναφέρεται: «Ιδρύεται Νοσοκομείο εν τοις περιχώροις των Αθηνών υπό την επωνυμίαν «Σωτηρία» του οποίου σκοπός είναι η νοσηλεία και περίθαλψις πασχόντων εκ φυματιώσεως».²⁸ Το θεραπευτήριο έκτοτε λειτουργεί αδιαλείπτως έχοντας συνδέσει το όνομά του με την αντιμετώπιση της πνευμονικής φυματίωσης στην χώρα μας. Όπως διαβάζουμε στην ιστοσελίδα του Νοσοκομείου (<http://www.sotiria.gr>),

Το 1936 μετατράπηκε σε «ΝΠΔΔ» και μετά το 1945, εγκαταστάθηκε εκεί και η πρώτη Φυματιολογική κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών. Σήμερα το μικρό Σανατόριο των αρχών του 20ου αιώνα αναγνωρίζεται ως το μεγαλύτερο πνευμονολογικό κέντρο στην Ελλάδα και από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης.

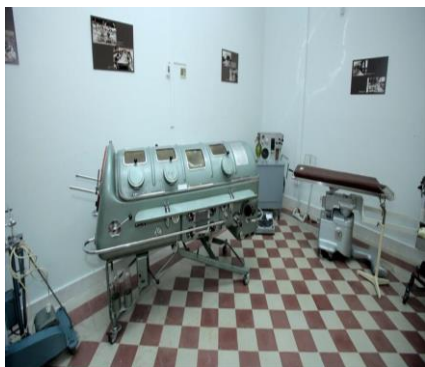
Το 1987 το ΥΠΠΟ χαρακτηρίζει ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία τα κτήρια «Παλιά Σωτηρία» και «Στρατιωτικό Περίπτερο» του Νοσοκομείου Νοσημάτων

²⁶ Η φωτογραφία αναπαράστασης προέρχεται από την Διεύθυνση Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς/ ΥΠΟΠΑΙΘ

²⁷ Οι φωτογραφίες προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα του νοσοκομείου «Η ΣΩΤΗΡΙΑ» <http://www.sotiria.gr/index.php?id=140>

²⁸ Η ορθογραφία του κειμένου είναι αυτή του πρωτοτύπου

Θώρακος Αθηνών. (Φ.Ε.Κ. 165 τ.β', 2/4/1987). Στο Στρατιωτικό Περίπτερο στεγάζεται σήμερα η θεματική μουσειακή συλλογή του Νοσοκομείου. 286 αντικείμενα της συλλογής περιγράφονται με Υπουργική Απόφαση²⁹, (Φ.Ε.Κ.2615,τ.β', 04/12/2015), «ως μνημεία, λόγω της ιδιαίτερης ιστορικής, καλλιτεχνικής και επιστημονικής αξίας τους, καθώς αποτελούν μαρτυρίες της εξέλιξης τόσο των ιατρικών προσεγγίσεων, όσο και των κοινωνικών αντιλήψεων για την ασθένεια της φυματίωσης».

Η συλλογή αποτελείται από ιατρικό εξοπλισμό, μεταλλικά και ξύλινα έπιπλα νοσοκομειακού εξοπλισμού, ζωγραφικούς πίνακες, θρησκευτικές εικόνες, ένα πιάνο³⁰, αρκετά διακοσμητικά και χρηστικά σκεύη, περίτεχνα πορσελάνινα σερβίτσια, ενδύματα νοσοκόμων και ιατρών, αρχαιακό υλικό, φωτογραφίες και επιστημονικά βιβλία.

³¹Φωτ.9: ιατρικό πνευμονολογικό μηχάνημα

Αρκετά εκθέματα μπορεί να θαυμάσει κανείς στην εικονική περιήγηση που προσφέρει η ιστοσελίδα του Νοσοκομείου. Όπως αναφέρεται στο link, «Μουσείο» της ιστοσελίδας του: «Ο πρόσφατος εορτασμός των εκατόχρονων της «Σωτηρίας» θα ήταν ανολοκλήρωτος εάν δεν κατέληγε στην αναθέρμανση της ιδέας για τη δημιουργία ενός Μουσείου». Η προσπάθεια υλοποίησης αυτής της ιδέας γίνεται από την Επιτροπή του Μουσείου Σωτηρία και την Διεύθυνση Νεώτερου Πολιτιστικού Αποθέματος και Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΥΠΠΟ. Στο ίδιο Link διαβάζουμε:

Όλες οι φάσεις της νεότερης ιστορίας μας καθρεφτίστηκαν στο χώρο του νοσοκομείου μας, από αστικό σανατόριο, άσυλο για τους «Άθλιους των Αθηνών», ύστερα Φυματιολογικό Κέντρο και τελικά Γενικό Νοσοκομείο. Κάθε εποχή άφησε σε κάθε σπιθαμή του χώρου ανεξίτηλα ίχνη. Η λειτουργία του

²⁹ ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΝΠΑΑΠΚ/ΤΤΠΝΚΜ/300192/177245/1435/226

³⁰ Σε συνέντευξη που παραχώρησε ο διευθυντής του ΕΣΥ, πνευμονολόγος και μέλος της Επιτροπής Μουσείου, Φώτης Βλαστός, (<http://www.dimokratianews.gr/content/25651/>) διαβάζουμε: «Εκείνα τα χρόνια, οι ασθενείς έρχονταν εδώ χωρίς καμία ελπίδα να σωθούν. Επομένως, μέσα από μια επίφαση αστικής διακόσμησης, οι υπεύθυνοι του σανατορίου προσπαθούσαν να υπενθυμίσουν στους φυματικούς ότι κάποιοι ενδιαφέρονται για εκείνους ... Στο δωμάτιο για τη δεκαετία του 1930 ξεχωρίζει το παλιό πιάνο που χρησιμοποιούσε η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών, όταν έδινε συναυλίες στους χώρους του νοσοκομείου ... Η μουσική ακουγόταν και στους θαλάμους των ασθενών. Ο τότε διοικητής πίστευε πολύ στη μουσικοθεραπεία».

³¹ Η φωτογραφία προέρχεται από την επίσημη ιστοσελίδα του νοσοκομείου «Η ΣΩΤΗΡΙΑ» <http://www.sotiria.gr/index.php?id=140>

Μουσείου αναμένεται να αναθερμάνει το κρατικό και το κοινωνικό ενδιαφέρον για την ιστορία του πολύπαθου Ιδρύματος.

Συγκρίνοντας το νοσοκομείο «Η Σωτηρία» και το «Οφθαλμιατρείο Αθηνών» (βλ. παρακάτω) θα πρέπει να αναφέρουμε ότι πρόκειται για δύο περιπτώσεις νοσηλευτικών εγκαταστάσεων, χαρακτηρισμένων ως διατηρητέων μνημείων από το ΥΠΠΟ, τα οποία διατηρούν θεματικές, ιατρικές, μουσειακές συλλογές. Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει ενεργή εθελοντική προσφορά των Επιτροπών Μουσείων καθώς και των Συλλόγων Φίλων τους. Κοινός στόχος των προσπαθειών όλων των εμπλεκομένων αποτελεί η προβολή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, μέσα από την δημιουργία Μουσείου. Η ουσιώδης διαφορά είναι ότι η μουσειακή συλλογή του νοσοκομείου «Η Σωτηρία» στεγάζεται και λειτουργεί σε ξεχωριστό χώρο, δηλαδή στις αίθουσες του παλιού «στρατιωτικού περιπτέρου» του 1917. Στο «Σωτηρία» υπάρχει η δυνατότητα για δημιουργία αυτόνομου και πιο ολοκληρωμένου, για τα ελληνικά δεδομένα, ιατρικού μουσείου, σε αντιδιαστολή με το Οφθαλμιατρείο Αθηνών, όπου η συλλογή εκτίθεται στον ίδιο χώρο με τα εν ενεργεία ιατρεία. Σημειώνεται, επίσης, ότι το έργο δημιουργίας μουσείου στο νοσοκομείο «Η Σωτηρία» είναι πλέον ώριμο και γι' αυτό η Επιτροπή του Μουσείου έχει ήδη προχωρήσει στην κατάθεση σχετικού φακέλου ώστε να ενταχθεί σε πρόγραμμα χρηματοδότησης μέσω ΕΣΠΑ.

Με την ολοκλήρωση αυτής της διαδρομής στο χώρο των ιατρικών μουσείων και συλλογών και πριν εστιάσουμε στην μελέτη περίπτωσης της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, θα λέγαμε συμπερασματικά ότι:

- Τα ιατρικά μουσεία στην Ελλάδα δεν είναι αναγνωρισμένα σύμφωνα με τις προδιαγραφές που θέτει η κείμενη νομοθεσία.³² Στην ιστοσελίδα <http://odysseus.culture.gr> δεν γίνεται καμία αναφορά σε ιατρικό μουσείο.
- Τα περισσότερα εξ αυτών δεν είναι προσβάσιμα στο κοινό και η επίσκεψη στις συλλογές τους γίνεται μόνο κατόπιν συνεννόησης με τους υπευθύνους.
- Ως θεματικά μουσεία, τα περισσότερα στεγάζονται στην αντίστοιχη ιατρική έδρα του οικείου Πανεπιστημίου.

³² Το θεσμικό πλαίσιο, οι στόχοι αναγνώρισης μουσείων καθώς και η διαδικασία πιστοποίησης τους αναφέρονται αναλυτικά στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού <https://www.culture.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=2807>

- Η δημιουργία τους αποβλέπει στην ανάδειξη της διαχρονικής εκπαιδευτικής και ερευνητικής δραστηριότητας και θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σήμερα για εκπαιδευτικούς σκοπούς.
- Οι συλλογές τους περιλαμβάνουν κυρίως ιατρικό εξοπλισμό, φαρμακευτικό υλικό, παλαιά βιβλία, συγγράμματα, φωτογραφικό υλικό, έργα τέχνης και αντικείμενα που μπορεί να συναντήσει κανείς σε μια λαογραφική συλλογή. Τα εκθέματα προέρχονται κυρίως από δωρεές κληρονόμων σημαντικών υγειονομικών, ή αποτελούν χρηστικά αντικείμενα του ίδιου του κτηρίου που τις φιλοξενεί.
- Η συλλογή, διατήρηση, συντήρηση, έκθεση και προβολή των μουσειακών αντικειμένων στα περισσότερα από τα παραπάνω θεματικά μουσεία γίνεται από εθελοντές, η δε ευθύνη λειτουργίας τους βαρύνει τον διοικητή του νοσηλευτικού ιδρύματος ή τον καθηγητή της σχετικής πανεπιστημιακής σχολής.
- Δεν υπάρχει ένα ενιαίο σκεπτικό για την δημιουργία ενός μουσείου ιατρικής στην Ελλάδα, αλλά προτιμάται η δημιουργία τοπικών αποσπασματικών θεματικών συλλογών.
- Τα προαναφερόμενα ιατρικά μουσεία σε Κοπεγχάγη και Αδριανούπολη είναι άμεσα σχετιζόμενα με τα πανεπιστημιακά ιδρύματα στα οποία ανήκουν και οργανωμένα σύμφωνα με τις μουσειογραφικές και μουσειολογικές απόψεις όπως αυτές αναφέρονται στον κώδικα δεοντολογίας του ICOM (βλ. παραπάνω). Η ανάδειξη των συλλογών τους συντελείται με μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις και ενισχύεται με πολιτιστικές δράσεις και παράλληλες εκδηλώσεις με σκοπό την διεύρυνση του κοινού και την οικονομική ενίσχυση των μουσείων.

Κλείνοντας τον κύκλο των ιατρικών μουσείων στο κεφάλαιο που ακολουθεί, αρχικά, θα κάνουμε μια ιστορική αναδρομή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών για να επικεντρωθούμε κατόπιν στην έκθεση της μουσειακής συλλογής του και στην πολιτική διαχείρισής της.

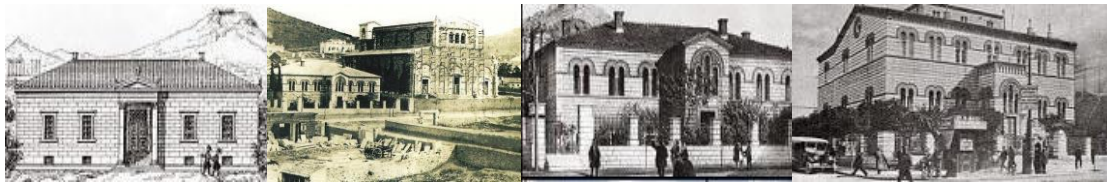
Κεφάλαιο δεύτερο

Η θεματική μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών

Η ιστορική πορεία του Οφθαλμιατρείου Αθηνών

³³ Φωτ. 10: πανοραμική άποψη του Οφθαλμιατρείου Αθηνών πλάι στην Αθηναϊκή Τριλογία

³⁴ Φωτ. 11: οι φάσεις κατασκευής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών

Το «Οφθαλμιατρείο Αθηνών» είναι ένα από τα πρώτα νοσηλευτικά ιδρύματα που χτίστηκαν στην Αθήνα, την νέα πρωτεύουσα του ελεύθερου ελληνικού κράτους. Αρχικά ονομαζόταν «Νοσοκομείο των Οφθαλμιόντων», αλλά στην συνείδηση του κόσμου είχε το όνομα «Τυφλοκομείο» (Καρδαμίτση και Παπανικολάου, 1993, σ.54). Το νοσηλευτικό αυτό ίδρυμα είναι ένα ιστορικό μνημείο επιστημονικής δραστηριότητας που ιδρύθηκε επί βασιλείας του Όθωνα και αποτέλεσε αποκλειστικό κέντρο νοσηλείας και οφθαλμολογικών επεμβάσεων από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 20ού. Γενεσιουργός αιτία ίδρυσης του Οφθαλμιατρείου υπήρξε η εξάπλωση του τραχώματος (μεταδοτική ασθένεια της εποχής που οδηγούσε σε

³³ Η φωτογραφία προέρχεται από την κεντρική ιστοσελίδα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών http://www.opthalmiatreio.gr/?page_id=13234

³⁴ Οι φωτογραφίες προέρχεται από την ιστοσελίδα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών στο facebook <https://www.facebook.com/groups/699871580191716/photos/>

τύφλωση). Η ίδρυσή του το 1854 συνέπεσε με την ίδρυση των πρώτων ειδικών ιατρικών κέντρων στην Ευρώπη και στην Αμερική. Η ανέγερση του κτηρίου στην οδό Βουλευβάρτου (σημερινή Πανεπιστημίου) και Τυφλοκομείου (σημερινή Σίνα), καθώς και η ολοκλήρωση του όλου εγχειρήματος, είχε τεθεί υπό την προστασία της βασίλισσας Αμαλίας. Την ευθύνη όμως του έργου, καθώς και την οργάνωση και λειτουργία του είχε αναλάβει η επιτροπή «περί ανεγέρσεως και υποστηρίξεως των Οφθαλμιόντων», η οποία είχε συσταθεί για το λόγο αυτό το 1843 (Καρδαμίτση και Παπανικολάου, 1993, σ.44).

Η μελέτη και κατασκευή του κτηρίου ανατέθηκε στον δανό αρχιτέκτονα Hans Christian Hansen, ο οποίος το σχεδίασε ως μονώροφο κτήριο με ημιυπόγειο και υπερυψωμένο ισόγειο, σε νεοκλασικό ρυθμό, με παραστάδες κορινθιακού ρυθμού και αέτωμα. Αυτό το σχέδιο δεν υλοποιήθηκε ποτέ, λόγω των αισθητικών αντιρρήσεων που εξέφρασε ο Όθωνας. Στην επόμενη και οριστική μελέτη που κατέθεσε ο Hansen, επέλεξε να στρέψει την όψη του κτηρίου από τον νεοκλασικό στον «νεοβυζαντινό»³⁵ ρυθμό. Η αψίδα της εισόδου αντικαταστάθηκε από το τρίλοβο παράθυρο πάνω από το ορθογώνιο μαρμάρινο θύρωμα. Στην επιλογή του αυτή είναι εμφανής η επιρροή που του άσκησαν οι προσλαμβάνουσες από τις βυζαντινές εκκλησίες που είδε στην Αθήνα, με χαρακτηριστικότερες τις επιρροές από την Μονή Δαφνίου. μετά την αποχώρηση του Hansen το 1850, Την αποπεράτωση του ιστορικού κτηρίου, ανέλαβε ο Λύσανδρος Καυταντζόγλου, ο οποίος συνέχισε την βυζαντινοπρεπή στροφή στην όψη του κτηρίου. Τελικά το κτήριο αποτυπώνει την εδραίωση του ελληνοβυζαντινού (ή Οθωμανικού) ρυθμού που συντελείται στην πρωτεύουσα μεταξύ 1840-1870 (Φιλιππίδης, 1984, σ.94). Το 1868 ο αρχιτέκτονας Γεράσιμος Μεταξάς θα προχωρήσει στην προσθήκη του δεύτερου ορόφου με το δώμα. Οι αυξημένες ανάγκες σε χώρο εξυπηρέτησης ασθενών οδήγησαν στην κατασκευή και του βοηθητικού κτηρίου των εξωτερικών ιατρείων πίσω από το κεντρικό κτήριο, προς την οδό Σίνα, το οποίο κτίστηκε το 1915 στο ίδιο ύψος με το αρχικό κτίσμα από τον μηχανικό Αριστείδη Μπαλάνο, υπό την φροντίδα της βασίλισσας Όλγας. (Καρδαμίτση και Παπανικολάου, 1993, σ.σ. 52-92).

Το ιδιαίτερο αυτό δείγμα «νεοβυζαντινής» αρχιτεκτονικής αποτυπωμένης σε δημόσιο κτήριο, ανέπτυξε έναν ενδιαφέροντα διάλογο με την γειτονική «Αθηναϊκή τριλογία» του νεοκλασικισμού, αλλά και τον καθολικό ναό του Αγίου Διονυσίου με

³⁵ Ο όρος απαντάται στο (Φιλιππίδης, 1984, σελ.93).

τον οποίο γειτνιάζει. Ειδικά σε επίπεδο εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, θα μπορούσε να επικρατήσει σύγχυση μεταξύ των δύο κτηρίων, αν δεν ήταν δεδομένη και γνωστή η χρήση και λειτουργία του Οφθαλμιατρείου Αθηνών ως νοσηλευτικού ιδρύματος. Όπως αναφέρει ο Δ. Φιλίππιδης «Αν το Οφθαλμιατρείο Αθηνών ήταν ναός δεν θα μας απασχολούσε ιδιαίτερα, εκεί η χρήση βυζαντινής μορφολόγησης συνεχίζει την τοπική παράδοση. Ένα νοσοκομείο όμως βυζαντινό, ακριβώς δίπλα στην νεοκλασική τριλογία είναι μια άλλη υπόθεση» (Φιλίππιδης, 1995, σ.190).

Το Οφθαλμιατρείο Αθηνών με την πλούσια κοινωνική και φιλανθρωπική του προσφορά υπήρξε η κυψέλη για την προώθηση της επιστήμης της οφθαλμολογίας. Έδρα των καθηγητών της, λειτούργησε ως κέντρο διδασκαλίας φοιτητών και ειδικευόμενων ιατρών. Η συνεχής πορεία του στον επιστημονικό χώρο, για πάνω από ενάμιση αιώνα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την Πανεπιστημιακή Οφθαλμολογική κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών που λειτούργησε κάτω από την στέγη του από το 1856 έως το 1973. Επιπλέον, εκεί ιδρύθηκε, στεγάστηκε και λειτούργησε από το 1931 έως το 1979 η Ελληνική Οφθαλμολογική Εταιρεία. Τέλος, το Οφθαλμιατρείο κατέχει και μία από τις παλαιότερες βιβλιοθήκες της χώρας που οργανώθηκε κατά τον 19ο αιώνα και διαθέτει ένα πλούτο συγγραμμάτων ορισμένα εκ των οποίων ανεκτίμητης ιστορικής αξίας. (Καρδαμίτση και Παπανικολάου, 1993, σ.25).

Ανατρέχοντας στα αρχεία του ΥΠΠΟ (<http://listedmonuments.culture.gr/>) διαβάζουμε στο Διαρκή Κατάλογο των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος ότι το Οφθαλμιατρείο έχει χαρακτηριστεί ως νεότερο μνημείο στην κατηγορία, Αστικά κτήρια, κτίσματα Κοινής Ωφέλειας, με 4 διαφορετικές κηρύξεις:

- [ΥΑ 21980/250/27-2-1952, ΦΕΚ 54/Β/5-3-1952](#) «ως χρήζον κτήριο, της κατά τας διατάξεις του Ν 1469/1950 ειδικής προστασίας»
- [ΥΑ 1794/10-2-1962, ΦΕΚ 75/Β/5-3-1962](#) «ως χρήζον, της κατά τον προειρημένον νόμον, ειδικής προστασίας το οικοδομικόν συγκρότημα το περιλαμβάνον το Οφθαλμιατρείον, την Ακαδημίαν και το Πανεπιστήμιον Αθηνών, μετά του περιβάλλοντος αυτά χώρου, διότι εμφανίζει ιδιαίτερον ενδιαφέρον όχι μόνον καθ' έκαστον κτίριον, αλλά και εν αλληλουχία ευρισκόμενον αδιάσπαστον μνημειακόν σύνολον τροποποιουμένης της υπ. αριθ.21980/27-2-1952 (ΦΕΚ 54/Β/5-3-52) αποφάσεως του Υπουργού Εθνικής Παιδείας»
- [ΥΑ Α/Φ29/19316/2549/23-4-1977, ΦΕΚ 413/Β/28-4-1977](#) «α) του Ναού του Αγίου Διονυσίου Αρεοπαγίτου, της Ακαδημίας των Αθηνών και του Οφθαλμιατρείου ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων και β) του χώρου μεταξύ των οδών Σίνα, Πανεπιστημίου και Ομήρου ως ιστορικού τόπου»

- [ΠΔ 13-9-1983, ΦΕΚ 503/Δ/7-10-1983](#) «Χαρακτηρισμός κτιρίων που βρίσκονται στην περιοχή της πλατείας Ομονοίας και στην οδό Ελευθερίου Βενιζέλου του ρυμοτομικού σχεδίου Αθηνών ως διατηρητέων, αποκατάσταση των κυρίων όψεων τους και επιβολή περιορισμών κατά την τοποθέτηση πρόσθετων στοιχείων (διαφημίσεις, φωτεινές ή μη επιγραφές, προστεγάσματα) στις κύριες όψεις των διατηρητέων κτιρίων και τα πεζοδρόμια τους»

Παράλληλα και το βοηθητικό κτήριο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών στην οδό Σίνα έχει χαρακτηριστεί ως έργο τέχνης με Υπουργική Απόφαση:

- [ΥΑ ΥΠΠΕ/ΓΔΠΑ/ΥΑΠΑ/ΔΙΔΑΠ/Τ/204/18141/29-3-1980 - ΦΕΚ 366/Β/11-4-1980](#) «ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν 1469/1950, το βοηθητικό κτήριο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών στην οδό Σίνα στην Αθήνα, γιατί είναι ένα αξιόλογο κτίσμα Νεοβυζαντινού ρυθμού κτισμένο το 1915, με ανεπίχρηστη λιθοδομή, παρουσιάζει ενδιαφέροντα επί μέρους κεραμοπλαστικά κοσμήματα και συνδέεται μορφολογικά με το κηρυγμένο κτήριο του Οφθαλμιατρείου (ΦΕΚ 75/Β/5-3-1962)»³⁶

Το Οφθαλμιατρείο Αθηνών, το οποίο λειτουργεί σήμερα ως ΝΠΔΔ, έχει ενταχθεί στο ΕΣΥ από το 1985 και έχει δύο κλινικές. Διαθέτει διαγνωστική και νοσηλευτική μονάδα και παρέχει τις υπηρεσίες του ως εξειδικευμένο νοσοκομείο εκπαίδευσης, ακολουθώντας τις επιταγές και τις απαιτήσεις της σύγχρονης οφθαλμολογίας. (Καρδαμίτση και Παπανικολάου, 1993, σ.159). Τα τμήματα του νοσοκομείου στεγάζονται στα δύο προαναφερόμενα ιστορικά κτήρια, αλλά και στον 8^ο όροφο του κτηρίου επί της οδού Σίνα 4, όπου λειτουργούν το τμήμα γλαυκώματος και ο προεγχειρητικός έλεγχος, καθώς και στον 1^ο όροφο του κτηρίου επί της οδού Βησσαρίωνος 9, όπου λειτουργεί το διαθλαστικό τμήμα.

Οι κλινικές του Οφθαλμιατρείου Αθηνών λειτουργούν στην ίδια θέση από το 1843 έως σήμερα. Η παροχή υπηρεσιών προς τους ασθενείς διακόπηκαν μόνο για ένα μικρό χρονικό διάστημα λόγω των προβλημάτων που προξένησε ο σεισμός του 1999. Αφού έγιναν οι σχετικές εργασίες για την στατική αποκατάσταση του κτηρίου, ξεκίνησε η επανάχρησή του το 2014. Η ανακατασκευή και ο εκ νέου σχεδιασμός της εσωτερικής του διαρρύθμισης, δημιούργησαν χώρο για την προβολή ενός τμήματος του μουσειακού αρχαιολογικού υλικού που διαθέτει. Επίσης οι εργασίες αποκατάστασης έδωσαν την δυνατότητα να γίνει ορατή στα μάτια του επισκέπτη η ιστορία του κτηρίου, μέσα από την προβολή των αρχιτεκτονικών μελών του.

Στην ενότητα που ακολουθεί θα επιχειρήσουμε έναν εικονικό περίπατο στους χώρους της έκθεσης και μια γνωριμία με τα εκθέματα εντός και εκτός του κτηρίου.

³⁶ Η ορθογραφία του κειμένου είναι αυτή του πρωτοτύπου.

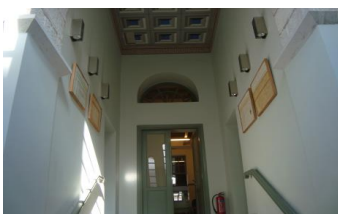
Εκθέματα εντός και εκτός του Οφθαλμιατρείου

Η μουσειακή συλλογή αποτελείται από τα εκτιθέμενα αντικείμενα, αλλά περιλαμβάνει και το ίδιο το κτήριο. Το μοναδικό αυτό δείγμα δημόσιας αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα αποτελεί το κέλυφος και ταυτόχρονα το πρωτογενές περιβάλλον στο οποίο αναπτύχθηκε η συλλογή. Η ιστορική αξία του συγκεκριμένου κτηρίου και η συνεχής και αδιάκοπη λειτουργία του στην παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας από την ίδρυσή του μέχρι και σήμερα, διευρύνουν τις κατηγορίες των εκθεμάτων. Έτσι δικαιολογείται το γεγονός ότι πλάι σε μια αμιγώς ιατρική-οφθαλμολογική έκθεση, βρήκε θέση μια συλλογή βιβλίων, επίπλων και έργων τέχνης που τεκμηριώνουν την εποχή και την ιστορική εξέλιξη του κτηρίου και αποτελούν πάγια στοιχεία – αγαθά καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος- της πολιτιστικής κληρονομιάς. Όπως αναφέρει η Greenhill, μια μουσειακή συλλογή είναι «ένα σετ μουσειακών αντικειμένων πολλαπλών στρώσεων και λειτουργεί ως μια ενότητα που αποτελείται από ανεξάρτητα αντικείμενα, έτσι ώστε να συσσωρεύει και να μεταφέρει την τεκμηριωμένη αξία όλων των μουσειακών αντικειμένων σε ένα υψηλότερο επίπεδο» (Greenhill, 1999, σ.σ.26-27). Με άλλα λόγια, το άθροισμα της αξίας των εκθεμάτων είναι πολλαπλάσιο της συνολικής αξίας της έκθεσης. Παραφράζοντας την Hooper-Greenhill, θα λέγαμε ότι η έκθεση τόσων αντικειμένων της συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, ετερόκλητων σε είδος και χρονική περίοδο, μπορούν με την κατάλληλη ανάδειξή τους, να παρέχουν στον επισκέπτη επιστημονικές και πολιτισμικές πληροφορίες.

Η συλλογή αποτελείται από:

α) **οφθαλμολογικό εξοπλισμό**, σημαντικό για την εξέλιξη της Οφθαλμολογίας στην Ελλάδα, που περιλαμβάνει εκατοντάδες ιατρικά αντικείμενα, φαρμακευτικά σκεύη και χειρουργικά οφθαλμολογικά εργαλεία, ιστορικής πλέον σημασίας.

β) **τεχνουργήματα, οροφोगραφίες, πίνακες ζωγραφικής κ.α. έργα τέχνης** που δημιουργήθηκαν κατά παραγγελία ώστε να εξυπηρετούν αισθητικές ανάγκες αλλά και ως φόρος τιμής σε δωρητές και ευεργέτες

γ) **χρηστικά έπιπλα** (καθίσματα, προθήκες, γραφεία, βιβλιοθήκες, φοριαμούς κ.α.) που χρησιμοποιήθηκαν κατά την λειτουργία του χώρου διαχρονικά,

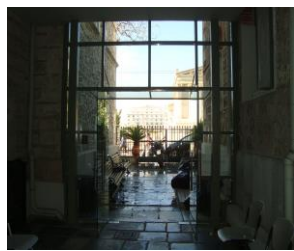
δ) το ιστορικής σημασίας **αρχειακό υλικό**, που περιλαμβάνει διοικητικά έγγραφα, δελτία ασθενών και εργαζομένων, πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, αλληλογραφία, γκραβούρες, φωτογραφικό υλικό, σχέδια και συμβόλαια κ.α.

ε) την **ιστορική βιβλιοθήκη**, η οποία συγκεντρώνει ιατρικά βιβλία και συγγράμματα, που παρέχουν τις επιστημονικές προτάσεις-αποδείξεις της οφθαλμολογικής δραστηριότητας των τελευταίων δύο αιώνων.

Τα περισσότερα εκ των εκθεμάτων αποτελούν δωρεές των συγγενών διακεκριμένων λειτουργών των υγειονομικών επαγγελμάτων που σχετίζονται με το Οφθαλμιατρείο, οι οποίοι και συνέβαλαν με την δράση τους καθοριστικά στην εξέλιξη της οφθαλμολογίας στην Ελλάδα. Στην συγκεκριμένη έκθεση μέσα από την παρουσίαση των εκθεμάτων της οι δημιουργοί της επιδιώκουν να ανασυνθέσουν και να τεκμηριώσουν την ιστορική εξέλιξη της ιατρικής επιστήμης στην Ελλάδα και την ουσιαστική συμβολή του Οφθαλμιατρείου σε αυτήν. Η μακροχρόνια και συνεχόμενη λειτουργία του Οφθαλμιατρείου Αθηνών διευκολύνει την ιστορική προσέγγιση και την ανάδειξη του ιδεολογικού και πνευματικού περιβάλλοντος στο οποίο η έκθεση αναφέρεται.

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, αν και δεν είναι δυνατόν να παρέχει μια λεπτομερή καταγραφή-αποτύπωση όλων των εκτιθέμενων αντικειμένων, θα προσπαθήσει να δώσει στον αναγνώστη μια σφαιρική εικόνα των μουσειακών εκθεμάτων, όπως την βλέπει ο επισκέπτης, παραθέτοντας ταυτόχρονα και το ανάλογο φωτογραφικό υλικό. Εδώ καλό θα ήταν να διευκρινιστεί ότι όπου αναφέρεται ο όρος «μουσειακή έκθεση» ή «θεματική συλλογή» του Οφθαλμιατρείου Αθηνών συμπεριλαμβάνονται τόσο τα ιατρικά εργαλεία, όσο και το κέλυφος και τα τεχνουργήματα που φιλοξενούνται μέσα σε αυτό.

Ξεκινώντας λοιπόν την εικονική περιήγηση, ο επισκέπτης μπαίνει στον χώρο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών από την είσοδο της οδού Σίνα αρ. 2. Η παλιά κεντρική είσοδος της οδού Πανεπιστημίου παραμένει πλέον κλειστή. (φωτ. 1). Αρχικά εισέρχεται σε έναν διάδρομο που σχηματίζεται ανάμεσα στα δύο διατηρητέα κτήρια. Δεξιά προς την οδό Πανεπιστημίου βρίσκεται το αρχικό κτήριο του 1854 που έγινε με την φροντίδα της βασίλισσας Αμαλίας και αριστερά προς την οδό Βησσαρίωνος η μεταγενέστερη προσθήκη του δεύτερου κτηρίου που έγινε με την φροντίδα της βασίλισσας Όλγας. Εκεί μπορεί κανείς να διαβάσει στην ενθυμητική πλάκα στο στηθαίο της στέγης, πάνω από το υπέρθυρο, ΩΚΟΔΟΜΗΘΗ ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΗΣ ΑΜ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΟΛΓΑΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 1915 (φωτ. 2-3).

Τα δύο κτήρια συνδέονται μεταξύ τους με μια γυάλινη arcade, προσθήκη που έγινε για καθαρά λειτουργικούς λόγους. Πρόκειται για ένα γυάλινο στέγαστρο του ενδιάμεσου χώρου (των δύο παλαιών κτηρίων) που παρέχει προστασία από τις καιρικές συνθήκες στους ασθενείς που επισκέπτονται το Οφθαλμιατρείο Αθηνών (φωτ. 4), (Σ1, Α). Μέσα σε αυτή την arcade πριν την είσοδο στον χώρο των εξωτερικών ιατρείων (αρχικό κτήριο) ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να θαυμάσει το παλιό βιενέζικο χρηματοκιβώτιο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών πάνω στην νέα του βάση (φωτ. 5), (Σ1, Α).

Κατεβαίνοντας επτά σκαλιά και προχωρώντας στην είσοδο του χώρου των εξωτερικών ιατρείων, ο επισκέπτης βλέπει αριστερά του δύο βιβλιοθήκες (φωτ. 6), (Σ1, Β) στις οποίες φιλοξενούνται βιβλία από την ιστορική συλλογή Χαραμή.³⁷

³⁷Η δωρεά των βιβλίων έγινε από την σύζυγο του καθηγητή οφθαλμολογίας Ιωάννη Χαραμή, μετά τον θάνατό του

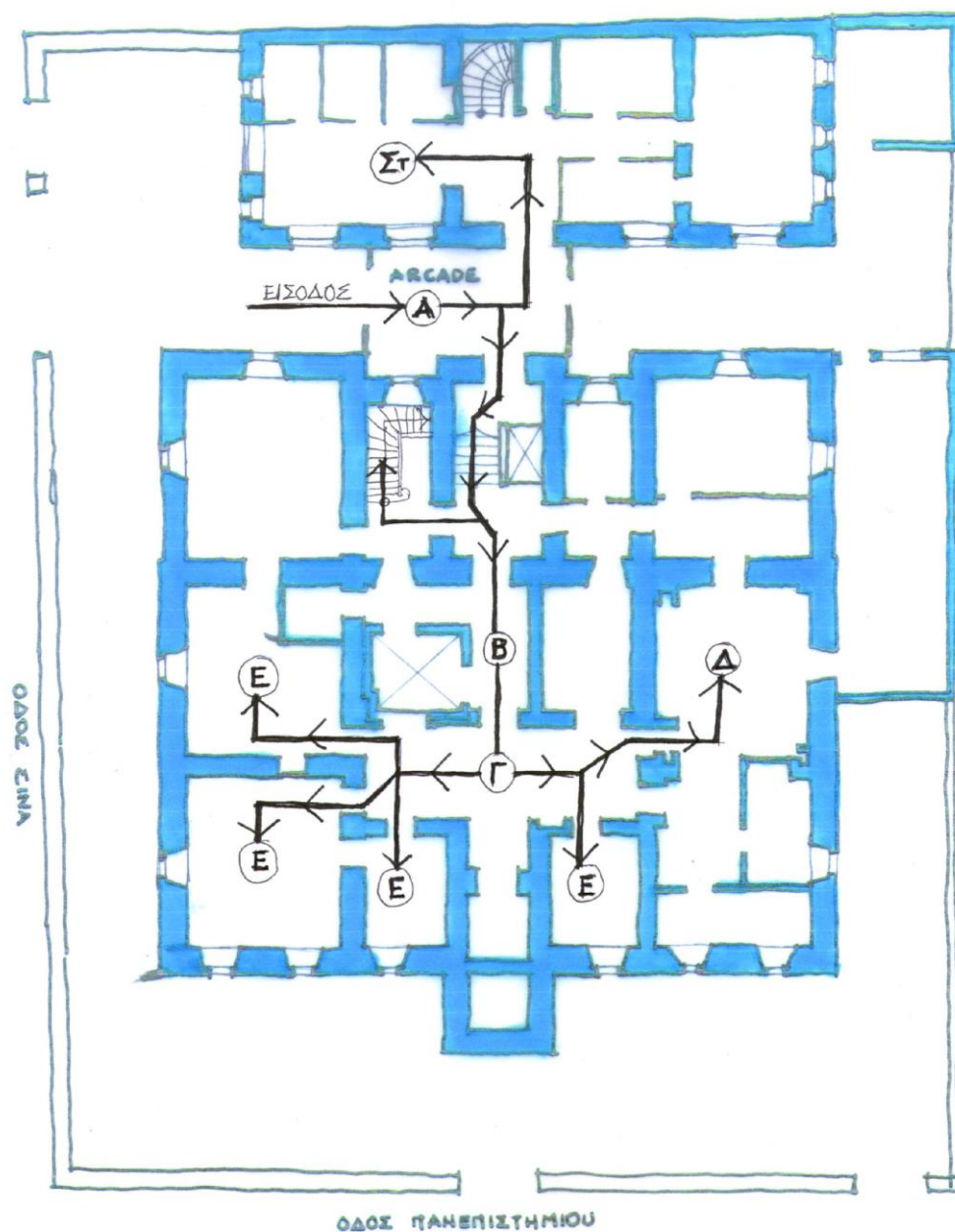
Συνεχίζοντας την πορεία του στον χώρο αναμονής των εξωτερικών ιατρείων, ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να θαυμάσει δύο αγιογραφίες (της Αγίας Παρασκευής και της Αγίας Βαρβάρας), δύο πορτρέτα (ένα του καθηγητή Οφθαλμολογίας στο Παρίσι Φωτεινού Πανά και ένα χαρακτηριστικό που απεικονίζει τον ιατρό του Όθωνα, Βερνάρδο Ρέζερ), καθώς επίσης και δύο σκίτσα (ένα με μια γενική άποψη της Αθήνας του 1859 και ένα σχέδιο του Χάνσεν που απεικονίζει το Οφθαλμιατρείο Αθηνών στην πρώτη εκδοχή του, ως ισόγειο κτήριο) (φωτ. 7-12), (Σ1, Γ).

Ακολουθεί ο χώρος αναμονής ασθενών και συνοδών, στο χώρο των τακτικών ιατρείων, στον οποίο έχει τοποθετηθεί ένα παραλληλόγραμμο τραπέζι. Πρόκειται για την έδρα την οποία ο καθηγητής Ι. Χαραμής χρησιμοποιούσε στα μαθήματα του προς τους φοιτητές οφθαλμολογίας. Το έπιπλο ανήκει στην συλλογή του Οφθαλμιατρείου και τοποθετήθηκε στο χώρο, αφού πρώτα πέρασε από τη σχετική διαδικασία συντήρησης και απομάκρυνσης παλαιών στρώσεων χρωμάτων (φωτ. 13), (Σ1, Δ).

Περιμετρικά τους τοίχους κοσμούν οκτώ (8) γελοιογραφίες από το 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Οφθαλμολογικής Εταιρείας, το οποίο έγινε εν πλω το 1969 (φωτ. 14-21), (Σ1, Δ). Στον ίδιο όροφο ο ασθενής του οφθαλμιατρείου θα περάσει σε ένα από τα επτά (7) εξεταστήρια, όπου εκτός από τα σύγχρονα οφθαλμολογικά εργαλεία έχουν τοποθετηθεί ως εκθέματα και συντηρημένα, παλιά οφθαλμολογικά μηχανήματα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, όπως οπτότυπα, εργαλεία βυθοσκόπησης, σχημοειδής λυχνίες, κ.α. (φωτ.22-27), (Σ1, Δ).

Σκαρίφημα 1 κάτοψη ισογείου, Στάσεις Α-ΣΤ (Σ1.Α - Σ1.ΣΤ)

Ανεβαίνοντας στον 1^ο όροφο, πάνω από τα εξωτερικά ιατρεία, ο επισκέπτης θα αντικρίσει κάποια παλιά έπιπλα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, έναν καναπέ και μία πολυθρόνα αναμονής (φωτ. 28), (Σ2, Α). Στους τοίχους γύρω του θα δει μια σειρά γελοιογραφιών του Μ. Κρίσαλη με σχόλια του Π. Χατζή που δημοσιεύτηκαν στο σατυρικό περιοδικό που εξέδιδε η Ελληνική Οφθαλμολογική Εταιρεία και αναφερόταν καυστικά στα παρασκήνια της οφθαλμολογικής κοινότητας κατά την δεκαετία 1950-60, (Ε.Ο.Ε, Σατυρική Εφημερίς «ΤΟ ΜΑΤΙ») (φωτ. 29-41) (σκαρίφημα 2, στάση Α). Στο περβάζι του παραθύρου προς το βοηθητικό κτήριο του 1915 υπάρχουν δύο σχισμοειδείς λυχνίες (φωτ. 42), (Σ2, Α). Στον ίδιο χώρο βρίσκονται τοποθετημένες οι τρεις ξύλινες προθήκες οι οποίες φιλοξενούν τα ιστορικής αξίας εργαλεία των ιατρών του Οφθαλμιατρείου. (φωτ. 43-45), (Σ2, Α). Εδώ αξίζει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στο πρώτο οφθαλμοσκόπιο και τα χειρουργικά εργαλεία του πρώτου διευθυντή του Οφθαλμιατρείου κατά την περίοδο 1854-1897, καθηγητή Ανδρέα Αναγνωστάκη, στις κασετίνες με τους τεχνητούς οφθαλμούς, στις προσωπίδες για την πρακτική εξάσκηση των φοιτητών, στους σκελετούς γυαλιών της συλλογής Χαραμή και ιδιαίτερα στο μοναδικό μηχάνημα, εκμαγείο, επίδειξης ανατομίας οφθαλμών και κινήσεως οφθαλμικών μυών (φωτ. 46), (Σ2, Α). Πάνω στις τρεις συνεχόμενες ξύλινες προθήκες έχουν τοποθετηθεί τα ογκώδη οφθαλμολογικά μηχανήματα συνοπτοφόρα, λυχνίες κ.α. (φωτ. 47-51), (Σ2, Α). Απέναντι από τις τρεις ξύλινες προθήκες κάτω από την σκάλα που οδηγεί προς τα χειρουργεία του δευτέρου ορόφου, βρίσκεται μία τέταρτη προθήκη γεμάτη, κυρίως, με οφθαλμολογικούς φακούς (φωτ. 52), (Σ2, Α). Δίπλα της στέκει η παλιά ραπτομηχανή του οφθαλμιατρείου Αθηνών (φωτ. 53), (Σ2, Α).

Στην κουπαστή της σκάλας ακουμπάει ένα παλαιό *οπτότυπο* (φωτ. 54), (Σ2, Α) και τον πλαϊνό της τοίχο κοσμούν τα μετάλλια του καθηγητή Ιωάννη Χαραμή (φωτ. 55), (Σ2, Α). Συνεχίζοντας την περιήγηση στον όροφο ο επισκέπτης προχωρά στο γραφείο που παρέχονται οι μετεγχειρητικές οδηγίες. Εκεί συναντά τις δύο εντοιχισμένες ντουλάπες όπου φυλάσσονται τα παλαιότερα ιατρικά βιβλία (φωτ. 56-57), (Σ2,

Β) καθώς επίσης μια παλιά καρέκλα από τον χώρο της Οφθαλμολογικής Σχολής και μία γραφομηχανή. Στο περβάσι του παραθύρου εκτίθενται παλιά φακόμετρα. Στους τοίχους του γραφείου υπάρχει πλούσιο φωτογραφικό υλικό που αποτελείται από προσωπογραφίες των μελών της διοικούσας επιτροπής του οφθαλμιατρείου (φωτ.58), (Σ2, Β), του αρχιεπισκόπου Νεοφύτου Μεταξά, πρώτου προέδρου της Επιτροπής (φωτ.59), (Σ2, Β) καθώς και χειρόγραφο του 1901 του καθηγητή Φωτεινού Πανά (φωτ. 60), (Σ2, Β).

Ακολουθώντας τον διάδρομο που οδηγεί προς τα γραφεία των διευθυντών των δύο κλινικών ο επισκέπτης αντικρίζει ένα αναμνηστικό πίνακα με υπογραφές κορυφαίων Ολλανδών ιατρών Οφθαλμολογίας, οι οποίοι παρευρέθησαν, ως σύνεδροι, στο πρώτο Πανευρωπαϊκό Οφθαλμολογικό Συνέδριο που διοργάνωσε στην Αθήνα το 1960 ο καθηγητής Ιωάννης Χαραμής, με την συμμετοχή 2000 συνέδρων από όλη την

Ευρώπη (φωτ. 61), (Σ2, Γ). Στον ίδιο διάδρομο μπορεί κανείς να θαυμάσει μια σειρά από πορτραίτα των Αρχιεπισκόπων, προέδρων της Διοικούσας Επιτροπής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών (φωτ. 62-63) (Σ2, Γ), αλλά και μια λιθογραφία η οποία αναπαριστά το πρώτο σχέδιο του C. Hansen για το

Οφθαλμιατρείο Αθηνών, σχεδιασμένη από τον C. Hohlmann (φωτ. 64), (Σ2, Γ). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι τους τοίχους του συγκεκριμένου χώρου κοσμούν αποτοιχίσεις και τμήματα οροφογραφιών που αποκαταστάθηκαν ή ανασκευάστηκαν κατά την ανακαίνιση του κτηρίου (φωτ. 65-71), (Σ2, Γ).

Πριν φτάσει ο επισκέπτης στα γραφεία των δύο διευθυντών των κλινικών του Οφθαλμιατρείου βρίσκεται στο χώρο αναμονής των συνοδών των ασθενών προς τα χειρουργεία. Εκεί στον παλιό προθάλαμο του Οφθαλμιατρείου, στην στενή πλευρά της παραλληλόγραμμης αυτής αίθουσας, στέκονται αντικριστά δύο μαρμάρινες κρήνες (φωτ. 72-74), (Σ2, Δ).

Στην πλατιά πλευρά της ίδιας αίθουσας ορθώνονται, πάλι αντικριστά, δύο μαρμάρινες αναμνηστικές στήλες με αετωματική απόληξη (φωτ. 75), (Σ2, Δ). Η μία, προς την πλευρά της οδού Πανεπιστημίου, φέρει τα ονόματα των ιδρυτών και ευεργετών, και η άλλη προς την εσωτερική του πλευρά του κτηρίου, τα ονόματα των δωρητών του Οφθαλμιατρείου.

Περιμετρικά της αίθουσας, ξεκινώντας δεξιά από την στήλη των δωρητών, πάνω από μια πόρτα, βρίσκεται η φωτογραφία του καθηγητή Φωτεινού Πανά (φωτ. 76), (Σ2, Δ) μετά κεντρικά και συμμετρικά ανάμεσα από δυο πόρτες και πάνω από την μια μαρμάρινη κρήνη είναι τοποθετημένη η προσωπογραφία του Ιωάννη Σπήλιου Χαραμή³⁸, διευθυντή του Οφθαλμιατρείου κατά την περίοδο 1947-1970 (φωτ. 77), (Σ2, Δ), ακολουθούν προσωπογραφίες, του προηγούμενου διευθυντή Γεωργίου Φωκά-Κοσμετάτου³⁹, 1931-47, (φωτ. 78), (σκαρίφημα 2, στάση Δ) του διευθυντή Νικολάου Δελλαπόρτα, 1897-99, (φωτ. 79), (σκαρίφημα 2, στάση Δ) του Ανδρέα Αναγνωστάκη, πρώτου διευθυντή του ιδρύματος, 1854-1897 (φωτ. 80) και του Γεωργίου Γαζέπη επίσης διευθυντή του Οφθαλμιατρείου κατά την περίοδο 1899-1910 (φωτ. 81), (Σ2, Δ). Συμμετρικά απέναντι από το πορτρέτο του Ιωάννη Χαραμή, πάνω από την δεύτερη κρήνη, εκτίθεται πίνακας της βασίλισσας Αμαλίας⁴⁰ και τέλος στον διπλανό τοίχο φωτογραφία της βασίλισσας Όλγας (φωτ. 82), (Σ2, Δ) ολοκληρώνοντας έτσι μια σειρά προσωπογραφιών των διευθυντών του Οφθαλμιατρείου Αθηνών αλλά και των δύο βασιλισσών που ανέλαβαν υπό την προστασία τους το νοσηλευτικό αυτό ίδρυμα.

³⁸Ελαιογραφία του Ιωάννη Συρίγου

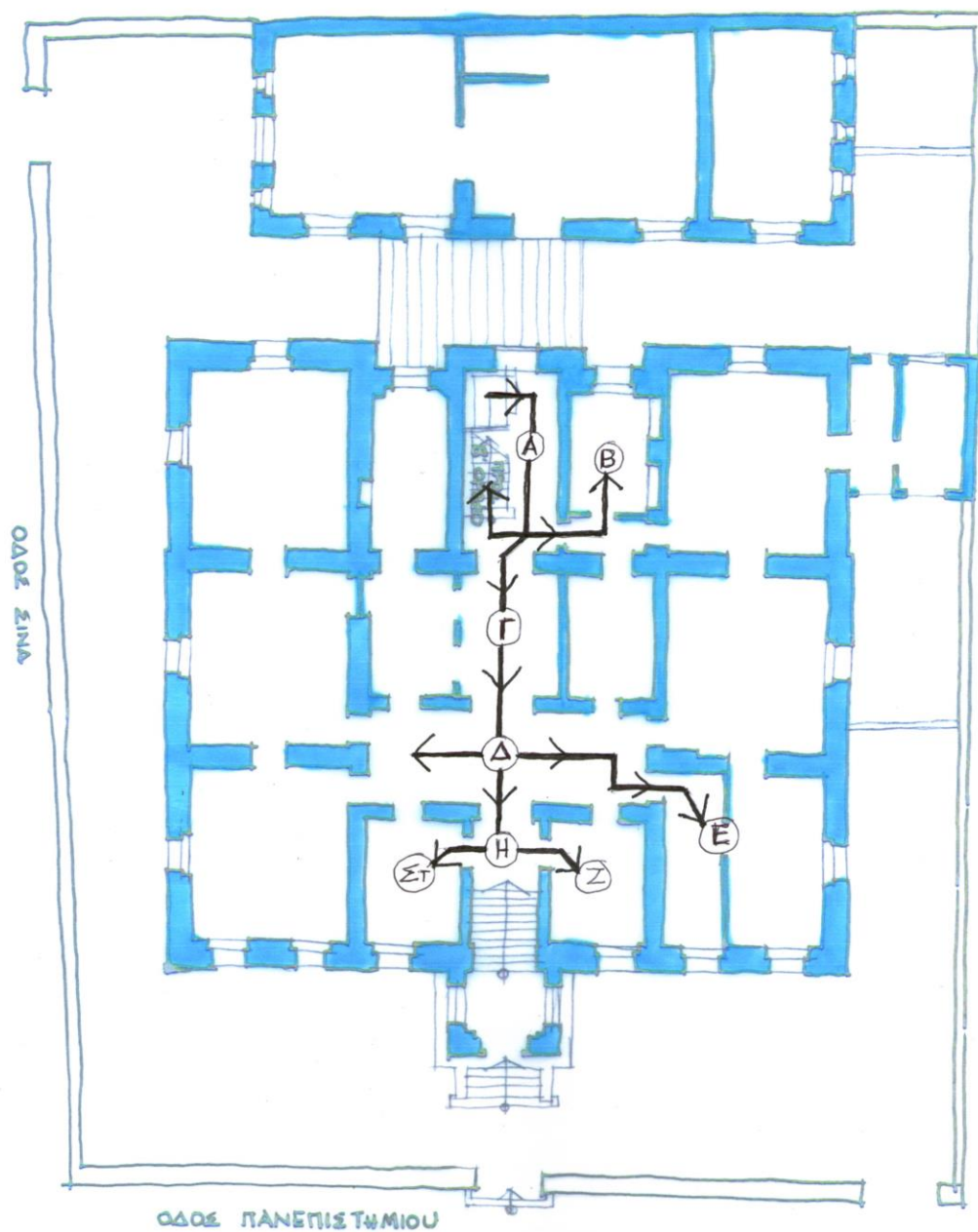
³⁹Ελαιογραφία του Σπυρίδωνα Βικάτου

⁴⁰Τον πίνακα φιλοτέχνησε ο ζωγράφος Σπυρίδωνα Προσαλέντη μετά τον θάνατο της βασίλισσας

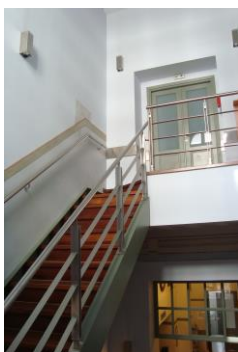

Η παραλληλόγραμμη αυτή αίθουσα λειτουργεί και ως ένα εσωτερικό αίθριο όπου καταλήγουν οι θάλαμοι ημερήσιας νοσηλείας. Αν και δεν έχουν διασωθεί τα παλιά έπιπλα των δωματίων νοσηλείας, στο εσωτερικό τους ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει την αποκατάσταση τμημάτων των τοίχων του κτηρίου (φωτ. 83), (Σ2, Ε), καθώς και των οροφωγραφιών του με την σημερινή συμπλήρωση και αναπαραστατική απόδοση των χαμένων πλέον ζωγραφισμένων ταβανιών. (φωτ. 84-88), (Σ2, Ε). Εδώ όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι η ελαφριά μεταλλική κατασκευή, που τοποθετήθηκε σύμφωνα με την μελέτη αποκατάστασης-ανακατασκευής του κτηρίου μετά το σεισμό του 1999, για να στηρίζει φωτισμό και αισθητήρες καπνού, δημιουργεί ένα φάνωμα που εμποδίζει το μάτι του επισκέπτη να θαυμάζει αβίαστα τις οροφωγραφίες. Τέλος, κατευθυνόμενος ο επισκέπτης προς την άλλοτε κεντρική είσοδο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, προς την οδό Πανεπιστημίου, βρίσκει αντικριστά τα γραφεία των δύο διευθυντών των κλινικών. Το ένα είναι το ιστορικό γραφείο των εκάστοτε Διευθυντών του Οφθαλμιατρείου, το οποίο φιλοξενεί το γραφείο και την καρέκλα του καθηγητή Ιωάννη Χαραμή, (σκαρίφημα 2, στάση ΣΤ). Στο άλλο γραφείο έκπληξη προκαλεί μια δίφυλλη βιβλιοθήκη-ντουλάπα με βιτρό από φυσικό γυαλί, (σκαρίφημα 2, στάση Ζ). Στον διάδρομο που χωρίζει τα δυο γραφεία μπορεί κανείς να δει την χρωματική αποκατάσταση της οροφής με τα γεωμετρικά σχήματα (φωτ. 89), (σκαρίφημα 2, στάση Η), να θαυμάσει στους πλαϊνούς τοίχους τα καδραρισμένα μέλη των διασωθέντων αποτοιχίσεων με γεωμετρικά και φυτικά μοτίβα (φωτ. 90-91), (Σ2, Η) την μαρμάρινη σκάλα που οδηγεί στην κεντρική πόρτα, το τρίλοβο παράθυρο πάνω από αυτήν (φωτ. 92), (Σ2, Η) καθώς και το μαρμάρινο δάπεδο με τους δυο επάλληλους κύκλους που περιβάλλουν οκτώ ισόπλευρα τρίγωνα ο καθένας (φωτ. 93), (Σ2, Η). Τέλος στην είσοδο λίγο πριν την πόρτα βρίσκεται ένα περίτεχνο ξύλινο αποθηκευτικό ερμάριο

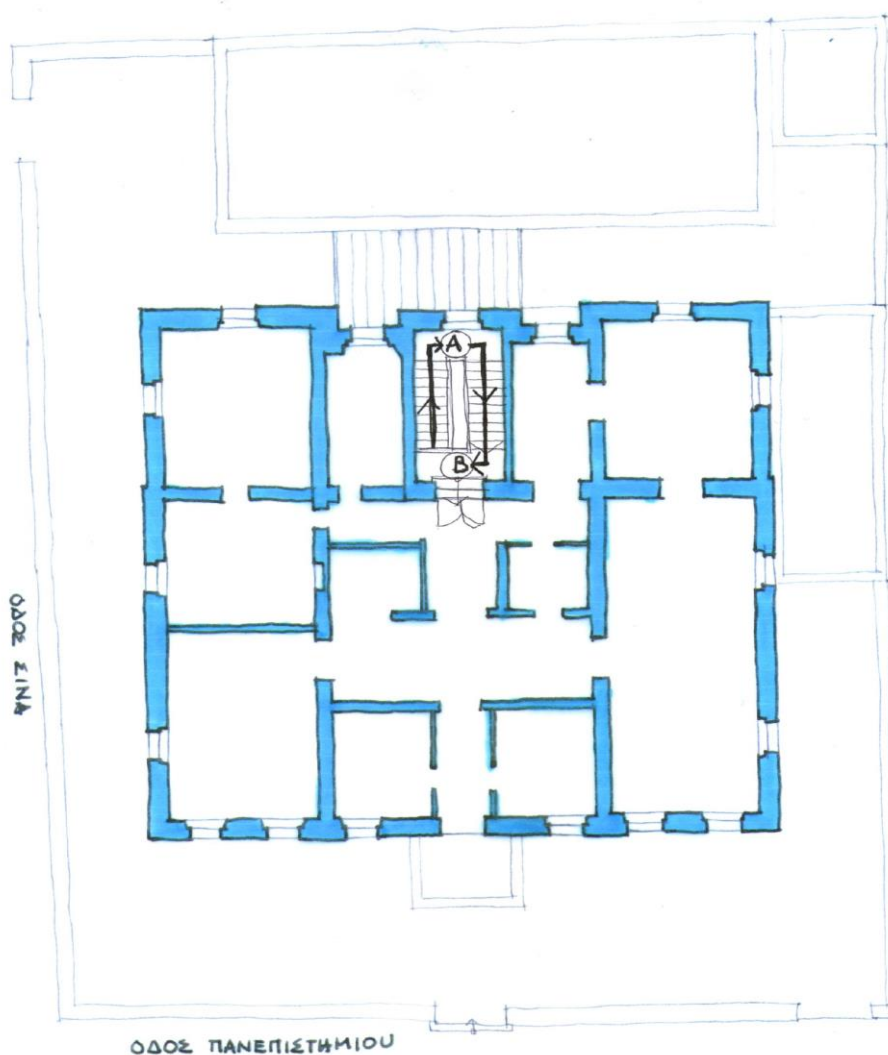
αρχείου του Οφθαλμιατρείου, (Σ2, Η)

Σκαρίφημα 2 κάτοψη Α ορόφου, Στάσεις Α-Η, (Σ2.Α – Σ2.Η)

Επιστρέφοντας στην παραλληλόγραμμη αίθουσα αναμονής των συνοδών, ο επισκέπτης συναντά τη σκάλα που οδηγεί στον δεύτερο όροφο όπου βρίσκεται το «άβατο» των χειρουργείων. Ανεβαίνοντας μπορεί να θαυμάσει ένα εξαιρετικό τμήμα οροφής που εκτίθεται στην απόληξη της σκάλας (φωτ. 94), (σκαρίφημα 3, στάση Α) καθώς και το αποκατεστημένο πλέον τμήμα της οροφής και της χρωματικής περιμετρικής μπορντούρας (φωτ. 95), (σκαρίφημα 3, στάση Β).

Σκαρίφημα 3 κάτοψη Β ορόφου, Στάσεις Α-Β, (Σ3.Α – Σ3.Β)

Το κτήριο του Οφθαλμιατρείου δεν παύει να εντυπωσιάζει τον επισκέπτη και στον προαύλιο χώρο. Εκεί, επί της οδού Πανεπιστημίου, φιλοξενούνται δύο μπρούτζινες προτομές. Η μία απεικονίζει τον καθηγητή Ανδρέα Αναγνωστάκη⁴¹ (φωτ. 96) και η άλλη τον καθηγητή Ιωάννη Χαραμή (φωτ. 97). Επίσης, στον αύλειο χώρο που βρίσκεται πίσω από το βοηθητικό κτήριο του Οφθαλμιατρείου, μπορεί κανείς να θαυμάσει ό,τι απέμεινε από την παλιά δεξαμενή νερού (φωτ. 98). Τέλος, μπαίνοντας στο κτήριο των επειγόντων περιστατικών και της διοίκησης (πρόκειται για το βοηθητικό κτήριο του 1915), ο επισκέπτης μπορεί να αντικρίσει άλλο ένα απόκτημα του Οφθαλμιατρείου. Αυτή την φορά πρόκειται για μια ντουλάπα-βιβλιοθήκη, δωρεά της οικογένειας Χαραμή προς το Οφθαλμιατρείο προκειμένου να φιλοξενηθεί ένα τμήμα της βιβλιοθήκης (φωτ. 99), (Σ1, ΣΤ).

Το Οφθαλμιατρείο εκτείνεται σήμερα και σε δύο άλλα κτήρια. Το ένα κτήριο βρίσκεται επί της οδού Σίνα 4, στον 8^ο όροφο, και στεγάζει τα ειδικά τμήματα γλαυκώματος, βυθού, παθολογικό, καρδιολογικό και προεγχειρητικού ελέγχου. Επίσης στο δώμα του ίδιου κτηρίου λειτουργούν τα γραφεία της τεχνικής υπηρεσίας. Το άλλο κτήριο βρίσκεται στον 1^ο όροφο επί της οδού Βησσαρίωνος 9, και στεγάζει το διαθλαστικό τμήμα. Στα δύο αυτά κτήρια δεν φιλοξενούνται παρά ελάχιστα αντικείμενα από την θεματική μουσειακή συλλογή, όπως ένας ξύλινος φοριαμός με συρτάρια (φωτ. 100) και κάποια οφθαλμοσκόπια. Τέλος, αντικείμενα προς έκθεση φυλάσσονται σε αποθηκευτικό χώρο στο παλιό κτήριο της Πανεπιστημίου και Σίνα, εκεί όπου άλλοτε λειτουργούσε ένα εξεταστήριο, καθώς και σε ένα διαμέρισμα στην Αγ. Μελετίου όπου φυλάσσεται μεγάλο μέρος της βιβλιοθήκης του Οφθαλμιατρείου.

Βιβλιοθήκη

Ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο έρευνας αφορά την βιβλιοθήκη του Οφθαλμιατρείου. Πρωταρχική μέριμνα της επιτροπής διαχείρισης της συλλογής υπήρξε η διάσωση,

⁴¹Η χάλκινη προτομή του Ανδρέα Αναγνωστάκη είναι έργο του γλύπτη Βάσου Καπάνταη, προσφορά του ομίλου μελετητών ιστορίας της ελληνικής οφθαλμολογίας και ελλήνων οφθαλμιάτρων, το 1986.

φύλαξη και ανάδειξη της ιστορικής βιβλιοθήκης του Οφθαλμιατρείου. Η πλειονότητα των ιστορικών βιβλίων που την απαρτίζουν προέρχεται από δωρεές, είτε της Βασιλικής Ιατρικής Ακαδημίας του Βελγίου, είτε των κληρονόμων του καθηγητή Οφθαλμολογίας Ιωάννη Χαραμή. Τα βιβλία της συλλογής βρίσκονται στο ιστορικό κτήριο της οδού Πανεπιστημίου και Σίνα, όπου εκτίθενται στις βιβλιοθήκες της έκθεσης, αλλά και στο κτήριο της οδού Αγ. Μελετίου, όπου φυλάσσεται προσωρινά μέρος της βιβλιοθήκης. Τα βιβλία έχουν φωτογραφηθεί (εξώφυλλο και πρώτη σελίδα) από την πρόεδρο της επιτροπής διαχείρισης της συλλογής, κα. Ελ. Πατσέα, και έχουν ταξινομηθεί σε τρεις γενικές κατηγορίες. Η πρώτη απαρτίζεται από τα παλαιότερα βιβλία μέχρι το 1900. Η δεύτερη αφορά την περίοδο 1900-1930 και η τρίτη καλύπτει την χρονική περίοδο από το 1930-1965. Τα βιβλία που εκτίθενται στις βιβλιοθήκες της έκθεσης ανήκουν, κατά κύριο λόγο, στην πρώτη περίοδο και έχουν περάσει από την διαδικασία απεντόμωσης. Ένα βασικό ζήτημα που εκκρεμεί είναι η καταγραφή σε βάση δεδομένων όλης της βιβλιοθήκης. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι στο Οφθαλμιατρείο προβλέπεται οργανική θέση βιβλιοθηκονόμου, η οποία όμως παραμένει κενή.

Ιδιαιτερότητες της θεματικής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών

Ο ανταγωνισμός: ιδιαιτερότητα της μουσειακής συλλογής που στεγάζεται στο Οφθαλμιατρείο Αθηνών είναι ότι δεν διέπεται από τους κανόνες της πολιτιστικής οικονομίας και συγκεκριμένα δεν αναπτύσσει κανενός είδους ανταγωνισμό με άλλες ανάλογες μουσειακές συλλογές. Το Οφθαλμιατρείο, αν και δεν προβάλλεται με όρους marketing, λειτουργεί ως μονοπώλιο, με στρατηγικά πλεονεκτήματα που του παρέχει η θέση του στο ιστορικό κέντρο της πόλης, η μοναδικότητα κάποιων ιατρικών αντικειμένων που εκτίθενται, η εύκολη πρόσβαση, η αναγνωρισιμότητα (branding) και η παράλληλη λειτουργία του ως χώρου παροχής πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Η συλλογή δεν φυλάσσεται σε ειδικό χώρο, είναι «αναγκαστικά» επισκέψιμη και δεν αποτελεί «πολιτιστική βιομηχανία» υψηλού ρίσκου.⁴² Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι το Οφθαλμιατρείο ως φορέας δεν έχει επενδύσει κάποιο κεφάλαιο για την δημιουργία της έκθεσης. Οι όποιες ανάγκες έχουν προκύψει μέχρι σήμερα καλύπτονται από δωρεές και προσωπική εργασία. Επιπλέον η θέαση της συλλογής

⁴² Ο όρος «πολιτιστική βιομηχανία» απαντάται στον Β. Αυδίκου, όπου αναφέρεται ότι «τα μουσεία περιλαμβάνονται στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες και συμπεριλαμβάνονται στον πίνακα επιλογής κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας της Unesco» (Αυδίκου, 2014, σ.17 & σ.56).

δεν είναι ευάλωτη στο οικονομικό περιβάλλον ειδικά σε καιρούς οικονομικής κρίσης, αφού ο επισκέπτης έχει δωρεάν πρόσβαση σε αυτή, ως εκ τούτου δεν γεννάται θέμα αυξομείωσης εσόδων από εισιτήρια. Επιπλέον, δεν υπάρχει οικονομικό ρίσκο αφού η έκθεση δεν επηρεάζεται από την καταναλωτική τάση του κοινού και δεν κινδυνεύει από μια ιδιόμορφη και απρόβλεπτη αγορά.

Τα εκτιθέμενα αντικείμενα δεν αποκτούν αξία από την αποδοχή ή μη του κοινού, είναι δημόσια αγαθά, αφού έτσι έχουν λειτουργήσει στο πέρασμα του χρόνου. Για παράδειγμα, τα ιατρικά εργαλεία που εκτίθενται, δημιουργήθηκαν αρχικά με σκοπό να παρέχουν ιατρικές υπηρεσίες και τώρα που αντικαταστάθηκαν από πιο σύγχρονα αποτελούν κοινό κληροδότημα. Ένα σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί το ότι η συγκεκριμένη συλλογή παρουσιάζεται *in situ* (Αξιώτη-Σαλή, 2006, σ.σ. 27-35)². Με άλλα λόγια, Τα εκθέματα της οφθαλμολογικής συλλογής δεν αποτελούν απολιθώματα αποκομμένα από το περιβάλλον στο οποίο έδρασαν. Πρόκειται για αυθεντικά εργαλεία, που χρησιμοποιούσαν οι οφθαλμίατροι στο ίδιο κτήριο για τις ανάγκες των ασθενών τους. Επομένως η ιστορικότητα τους τα συνοδεύει, ενώ επιπλέον δεν γεννιέται η ανάγκη για την δημιουργία νέου συμφραστικού περιβάλλοντος το οποίο θα ερμηνεύει τις ανάγκες που τα εκθέματα – αντικείμενα κλήθηκαν να εξυπηρετήσουν διαχρονικά.

Η δημιουργία της συλλογής: Τα εκθέματα στην προκειμένη περίπτωση λειτουργούν ως αποδείξεις μιας ιστορικής πραγματικότητας για τα ιατρικά πράγματα που αφορά τους τελευταίους δύο αιώνες και επιδέχονται πολλαπλών αναγνώσεων και ερμηνειών. Δεν πρόκειται για μια συλλογή που προσπαθεί να αναπαραστήσει το παρελθόν, αλλά για μια προσπάθεια ανάγνωσης από τον επισκέπτη της ιστορίας της Οφθαλμολογίας και της σχέσης της με το ειδικό κοινό στο οποίο διαχρονικά απευθύνεται. Η αναζήτηση, διαφύλαξη, φροντίδα και έκθεση των μουσειακών αντικειμένων δημιουργήθηκε από το μεράκι, την αγάπη, το ενδιαφέρον και ίσως την έμπνευση και την ενασχόληση, των ανθρώπων που εργάζονται στο Οφθαλμιατρείο. Η μουσειακή αυτή έκθεση δεν προέκυψε ως συλλογική απόφαση του νοσηλευτικού ιδρύματος, ούτε εντάσσεται σε κάποιο δίκτυο ιατρικών μουσείων. Παρόλ' αυτά θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι λόγοι δημιουργίας της, τους οποίους θα αναπτύξουμε αναλυτικά στη συνέχεια, δεν απέχουν πολύ από τους λόγους δημιουργίας ενός μουσείου επιχείρησης, όπως αυτοί περιγράφονται από τον (Negri, 2009, σ.σ. 14-15). Συγκεκριμένα και κατ' αναλογία, είναι οι ακόλουθοι:

- να διατηρηθεί και να αναδειχθεί η θεματική συλλογή οφθαλμολογικών εργαλείων και συναφών ιατρικών βιβλίων,
- να αποτεθεί φόρος τιμής στους καθηγητές και στο νοσηλευτικό προσωπικό που εργάστηκαν στο Οφθαλμιατρείο καθ' όλη την διάρκεια λειτουργίας του,
- να αποτυπωθεί στην έκθεση η ιστορία του ίδιου του κτηρίου μέσα από την προβολή του αρχιτεκτονικού διάκοσμου (οροφωγραφίες, σκάλες κ.α.) αλλά και των χρηστικών επίπλων και των κινητών εκθεμάτων (πίνακες-γκραβούρες κ.α.),
- να τεκμηριωθεί η ιστορία του Οφθαλμιατρείου και η ανάπτυξη των ερευνητικών του δραστηριοτήτων, με έμφαση στο επιστημονικό ιατρικό έργο του,
- να τονιστεί η επαναχρησιμοποίηση του χώρου, μετά την πρόσφατη συντήρηση-ανακαίνιση του, το 2014,
- να εξασφαλιστεί μέσα στο ίδιο το κτήριο χώρος για πολιτιστικές δραστηριότητες και
- να γίνει πιο γνωστή η συμβολική αξία του brand-name του Οφθαλμιατρείου.

Το κέλυφος της έκθεσης: ενώ στεγάζεται σε ένα ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής μορφής δημόσιο κτήριο, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, η θεματική συλλογή δεν είναι ευρέως γνωστή. Η έκθεση, αν και μουσειακή, δεν αναπτύσσεται σε ένα χώρο, που να προσδιορίζεται ως μουσείο. Αν εξαιρέσει κανείς τους επισκέπτες του Οφθαλμιατρείου, ασθενείς και συνοδούς, σχεδόν κανείς άλλος δεν σκέφτεται κατηφορίζοντας την οδό Πανεπιστημίου, περνώντας και θαυμάζοντας το κτήριο εξωτερικά, να το επισκεφτεί για να δει το εσωτερικό του. Η λειτουργία του ως υγειονομικού ιδρύματος δρα αποτρεπτικά στον «πολιτισμικό τουρίστα».⁴³ Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι, ενώ το κτήριο εξωτερικά αναδεικνύει την αρχιτεκτονική μας κληρονομιά και προδιαθέτει για κάτι εξαιρετικό, στο εσωτερικό του, λόγω της ειδικής νοσηλευτικής χρήσης, δημιουργείται μια οπτική στενότητα που δεν επιτρέπει στον επισκέπτη να το απολαύσει σε όλη του την μεγαλοπρέπεια. Παρόλ' αυτά, λόγω της φύσης των συγκεκριμένων εκθεμάτων, το εννοιολογικό πλαίσιο της συλλογής δίνεται με μεγαλύτερη σαφήνεια στον επισκέπτη. Με άλλα λόγια, οι όποιοι συσχετισμοί μεταξύ των διαφορετικής μορφής εκθεμάτων (κινητά, ακίνητα, χρηστικά ή

⁴³Ο όρος απαντάται στο Mc Kerchand Du Cros (2002:1).

διακοσμητικά) γίνονται πιο εύκολοι. Επίσης, λόγω των ιδιαίτερων οροφωγραφιών και αποτοιχίσεων που εκτίθενται, αλλά και των εμφανών αρχιτεκτονικών μελών του κτηρίου, η έκθεση καταφέρνει να δημιουργεί ερέθισμα και κίνητρο στον επισκέπτη για μια περαιτέρω ενασχόληση με την ιστορία του Οφθαλμιατρείου.

Η ατμόσφαιρα στο χώρο έκθεσης: Η θεματική αυτή έκθεση καλεί τον επισκέπτη να εμπλακεί σε μια εμπειρία νοσταλγίας και γνώσης, αφού η περιπλάνηση του στο χώρο, του παρέχει την δυνατότητα μιας σύντομης διαδρομής στην σύγχρονη ιστορία, τόσο της ιατρικής-οφθαλμολογικής πράξης όσο και της πόλης των Αθηνών. Στην συγκεκριμένη έκθεση ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να αναγνωρίσει εικόνες από το παρελθόν του, να επιβεβαιώσει τις μνήμες του και να εισπράξει την ανάλογη ικανοποίηση. Όπως αναφέρει ο Doering (1999:81) «Το κοινό θεωρεί πιο ικανοποιητικές τις εκθέσεις που ανταποκρίνονται στο νοητικό του υπόβαθρο, επιβεβαιώνουν και εμπλουτίζουν την άποψη που έχει ήδη για τον κόσμο» (Black, 2009, σ.238).

Η χωροταξική επιλογή της παρουσίασης της έκθεσης είναι αρκετά περίπλοκη. Στο εσωτερικό του κτηρίου του Οφθαλμιατρείου Αθηνών γίνονται όλες οι αναγκαίες για τον ασθενή ιατρικές πράξεις. Ο ασθενής - επισκέπτης ή ο συνοδός του ή εν τέλει το ιατρικό προσωπικό δεν επιλέγουν τον τόπο θεραπείας, αυτός είναι δεδομένος και συνυπάρχει με την μουσειακή συλλογή. Η επιλογή παρουσίασης της μουσειακής θεματικής έκθεσης μέσα στο συγκεκριμένο κτήριο θεωρείται από τους εμπνευστές της φυσική και αυτονόητη, δεδομένου ότι το περιέχον και το περιεχόμενο ταυτίζονται. Σε συνδυασμό δε με τους συμπαραδηλούμενους συνειρμούς που προκύπτουν από την θέα των εκθεμάτων, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά για να παρέχουν φροντίδα υγείας, διαχρονικά, σε εκατοντάδες χιλιάδες ασθενείς, οδηγούμαστε στην κατάταξη της έκθεσης στην κατηγορία που ο Kenneth Hudson θα χαρακτήριζε «θερμά μουσεία, φιλικά στον επισκέπτη» (Negri, 2009, σ.158).

Το ενδιαφέρον για τον επισκέπτη: η έκθεση, αν και θεματική, μπορεί να είναι προσιτή σε μεγάλες ομάδες κοινού χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνση, λόγω της παράλληλης και κύριας λειτουργίας του Οφθαλμιατρείου ως νοσηλευτικό ίδρυμα. Από αυτή την άποψη διασφαλίζεται μια δημοκρατική λειτουργία, αφού στην έκθεση μπορούν να νοιώσουν οικεία άτομα όλων των κοινωνικών τάξεων, ανεξαρτήτως της κουλτούρας και της πολιτισμικής τους προέλευσης. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι εδώ υπεισέρχεται και μια πολύ σημαντική παράμετρος: η άγνοια του επισκέπτη. Η

πλειονότητα του κοινού επισκέπτεται το Οφθαλμιατρείο για την κύρια λειτουργία του και παράλληλα γίνεται ακουσίως θεατής της μουσειακής συλλογής. Στο Οφθαλμιατρείο ο επισκέπτης είναι συνήθως ανυποψίαστος και απροετοίμαστος για το τι θα αντικρίσει. Κανείς και τίποτα δεν ενημερώνει τον ασθενή ή τον συνοδό του για την ύπαρξη μουσειακής έκθεσης. Υπάρχει ακόμη και η πιθανότητα ο επισκέπτης να δει μόνο τα εκθέματα της αίθουσας στην οποία βρίσκεται για την ιατρική του παρακολούθηση και να μην αντιληφθεί ότι η έκθεση αναπτύσσεται σε όλους τους χώρους του κτηρίου, πολλώ δε μάλλον ότι όλο το κτήριο είναι ένα έκθεμα. Ο επισκέπτης είναι ελεύθερος να επιλέξει τι θα δει, δεν υποχρεώνεται να ακολουθήσει μια συγκεκριμένη διαδρομή στο χώρο, ούτε να εστιάσει σε εκθέματα που δεν τον αφορούν. Δεν χρειάζεται να κατέχει καμία ειδική γνώση και δεν νοιώθει απομονωμένος ή αδιάβαστος μαθητής που καλείται να δώσει εξετάσεις, όπως συχνά συμβαίνει σε παραδοσιακά μουσεία. Η φύση της έκθεσης είναι αυτή που του επιτρέπει να επιλέξει αν θα εστιάσει την προσοχή του στον ιατρικό εξοπλισμό, σε κινητά έργα τέχνης, στο ίδιο το κτήριο ή σε όλα αυτά ταυτόχρονα.

Η λειτουργία της έκθεσης σε ένα νοσηλευτικό ίδρυμα δημιουργεί μια ευχάριστη αίσθηση σε ένα κοινό που επισκέπτεται το χώρο για λόγους υγείας. Η έκθεση «εισβάλλει» στον χρόνο αναμονής του ασθενούς, που συνήθως μοιάζει ατελείωτος, και τον κάνει πιο ευχάριστο. Είναι πολύ σημαντικό για την ψυχολογία του ασθενούς και του συνοδού του, η ώρα της ιατρικής επίσκεψης να συνοδεύεται από μια ευχάριστη λειτουργία, όπως αυτή της εκθεσιακής εμπειρίας. Αυτή είναι και η ειδοποιός διαφορά της θέασης της συλλογής του Οφθαλμιατρείου από μια συνηθισμένη επίσκεψη πολιτιστικού ενδιαφέροντος σε ένα χώρο τέχνης.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η εμπειρία της επίσκεψης στην θεματική μουσειακή έκθεση, με όλες τις ιδιαιτερότητες της που προαναφέραμε, μας πείθει ότι το όλο εγχείρημα, τουλάχιστον σε ένα βαθμό, άπτεται της ιστορικής τεκμηρίωσης της οφθαλμολογικής επιστήμης στην Ελλάδα και της γνωριμίας του Οφθαλμιατρείου, με το ευρύ κοινό.

Πολιτική διαχείρισης της συλλογής

Η πολιτική διαχείρισης μελετάται ως προς το φορέα διαχείρισης, την καθ' αυτού διαχείριση της συλλογής, την τεκμηρίωση, την συλλεκτική, πολιτική, την σκοπιμότητα της συλλογής και την έννοια της μοναδικής αλήθειας. Ειδικότερα:

Φορέας διαχείρισης: αν και υπήρξε η σκέψη δημιουργίας του, μέχρι σήμερα δεν έχει καταφέρει να προχωρήσει η ενεργοποίηση του. Συγκεκριμένα, για το σκοπό αυτό ιδρύθηκε το 2005 στην Αθήνα σωματείο με την επωνυμία «Οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου Αθηνών». Το 2^ο άρθρο του καταστατικού ίδρυσης του σωματείου αναφέρει χαρακτηριστικά:

Σκοπός του σωματείου είναι η ηθική και υλική ενίσχυση του «ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ» προς επίτευξη των σκοπών του. Ειδικότερα σκοπός του Σωματείου είναι η συμβολή του, υλική και ηθική στην επιστημονική δραστηριότητα που το ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ αναπτύσσει, η διάδοση του επιστημονικού έργου που σε αυτό συντελείται. Επίσης σκοπός του σωματείου είναι η ενίσχυση και ο εμπλουτισμός της ήδη υφιστάμενης βιβλιοθήκης, η μελέτη της ιστορίας του, ως και η ίδρυση μουσείου προκειμένου να διασωθούν, να συντηρηθούν και να εκτεθούν τα παλιά οφθαλμολογικά εργαλεία, βιβλία, πίνακες και λοιπά αντικείμενα που διαθέτει και άπτονται της ιστορίας και του έργου του.⁴⁴

Το εν λόγω σωματείο, το οποίο πιθανόν θα μπορούσε θεσμικά να αναλάβει την όλη διαχείριση της μουσειακής συλλογής, παραμένει ανενεργό και δεν συντελεί στην χάραξη και υλοποίηση της πολιτικής διαχείρισης του όλου έργου. Σήμερα δεν υπάρχει κάποιος θεσμοθετημένος φορέας διαχείρισης της συλλογής. Ως εκ τούτου, επίσημα η συλλογή εξαρτάται από την διοίκηση του ιδρύματος. Στα αρχεία του Οφθαλμιατρείου η μόνη διοικητική πράξη η οποία σχετίζεται με την μουσειακή συλλογή είναι η απόφαση του αναπληρωτή διοικητή του Γ.Ν.Α. Ο Ευαγγελισμός-Οφθαλμιατρείου Αθηνών- Πολυκλινική Ν.Π.Δ.Δ.

Περί της Συγκρότησης Επιτροπής που θα δραστηριοποιηθεί ανιδιοτελώς, και σε ώρες εκτός υπηρεσίας, με την συγκέντρωση, ταξινόμηση και φωτογράφιση του υλικού της συλλογής, την μεταφορά και φύλαξή του σε ασφαλείς χώρους, την διαμόρφωση κατάλληλου χώρου για την έκθεση του υλικού, την μεταφορά και μεταστέγαση της βιβλιοθήκης σε χώρο του κεντρικού κτηρίου του Οφθαλμιατρείου και τέλος την αξιοποίηση όλου του υλικού.

Στην ίδια απόφαση ορίζεται ότι συνεπικουρικά μπορούν να συμμετέχουν στο όλο εγχείρημα εθελοντές και το σωματείο «Οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου». Τέλος, αυτή η μοναδική μέχρι σήμερα διοικητική απόφαση που αφορά την θεσμική

⁴⁴Τα στοιχεία προέρχονται από το κατατεθειμένο καταστατικό του σωματείου, σύμφωνα με την υπ.αρ.1061/2007 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών όπως αυτό κατατέθηκε και τηρείται στα αρχεία της Περιφέρειας Αττικής.

υπόσταση της συλλογής αποτυπώνει και τον σκοπό ύπαρξής της Επιτροπής, όπως αυτός περιγράφεται: «Ανάδειξη και Προβολή της Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Οφθαλμιατρείου Αθηνών ως Ζωντανό και εν λειτουργία Μουσείο- Νοσοκομείο, αδιακόπως από την εποχή της ίδρυσής του (1854) έως και σήμερα».

Διαχείριση: η πολιτική διαχείρισης (collection management policy) της θεματικής συλλογής του Οφθαλμιατρείου συνδέεται με την πολιτική έρευνας και τεκμηρίωσης των εκθεμάτων. Η ύπαρξη και η διατήρηση της συλλογής μέχρι σήμερα επαφίεται στον πατριωτισμό ορισμένων ανθρώπων που έχουν αναλάβει την διαδικασία απόκτησης, την φροντίδα, την φύλαξη και την ασφάλεια των εκθεμάτων, χωρίς να έχουν την απαραίτητη θεωρητική κατάρτιση και την εξειδικευμένη μουσειακή γνώση που απαιτείται. Με όπλο τον υπέρμετρο ζήλο ενός συλλέκτη, με περιορισμένες δυνατότητες σε ένα μην επαρκή σε έκταση χώρο έκθεσης, χωρίς τα κατάλληλα μέσα, δίχως ευκολίες και ειδικευμένο προσωπικό, η υπάρχουσα Επιτροπή Διαχείρισης της συλλογής καλείται να αφηγηθεί την ιστορία των εκθεμάτων και να προβάλλει την εικόνα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών ως πολιτιστικού φορέα. Επιπλέον, η συλλογή δεν χαρακτηρίζεται από την αντίληψη ανανέωσης των εκθεμάτων. Η συλλογή δεν ανατροφοδοτεί με νέα εκθέματα, η έκθεση δεν προβάλλεται σε χώρους εκτός του Οφθαλμιατρείου, δεν δανείζει εκθέματά της και γενικότερα δεν χαρακτηρίζεται από κινητικότητα.

Τεκμηρίωση: Στην προκειμένη περίπτωση η πολιτική τεκμηρίωσης (documentation policy) της συλλογής και της έκθεσης είναι ελλιπής. Χωρίς την τεκμηρίωση των εκθεμάτων της η θεματική συλλογή παρουσιάζει δυσλειτουργίες, αφού δεν κάνει γνωστή την ιστορία κατασκευής, χρήσης και απόκτησης των αντικειμένων που εκτίθενται. Σήμερα, για παράδειγμα, ο επισκέπτης της έκθεσης δεν γνωρίζει πότε και πού δημιουργήθηκαν τα εκτεθειμένα ιατρικά εργαλεία, ποιες ιατρικές και κοινωνικές ανάγκες εξυπηρετούσε η χρήση τους, πού, πώς και από ποιους χρησιμοποιήθηκαν, πότε αποσύρθηκαν, με τι αντικαταστάθηκαν κ.ά. Μόνο όταν παρέχονται όλες οι, σχετικές με το εκτιθέμενο αντικείμενο, πληροφορίες το αφήγημα της έκθεσης είναι ολοκληρωμένο και το ενδιαφέρον του κοινού παραμένει ενεργό. Ας μην παραβλέπουμε, επίσης, το γεγονός ότι στην συγκεκριμένη έκθεση τα ιατρικά εργαλεία εκτίθενται όλα μαζί, σε προθήκες και όχι στο φυσικό τους χώρο, γεγονός που κάποτε δυσχεραίνει την κατανόησή τους. Σύμφωνα με την Μπούνια (2014:17) η διατήρηση των μη υλικών πληροφοριών, αλλά και όσων πληροφοριών

δεν υπάρχουν ενσωματωμένες στα αντικείμενα, πρέπει να διατηρούνται μαζί και παράλληλα με αυτά, έτσι ώστε να έχουμε όσο το δυνατόν πληρέστερη ιστορία των εκθεμάτων. Άρα, εκ των πραγμάτων αυτή η έστω και περιορισμένη μετακίνησή τους μειώνει την συμπαραδηλωτική τους ικανότητα. Τα κινητά μουσειακά αντικείμενα του Οφθαλμιατρείου προέρχονται από διάφορες πηγές και έχουν εισέλθει στην έκθεση είτε επειδή βρέθηκαν στο κτήριο κατά την περίοδο της ανακατασκευής του, είτε επειδή προήλθαν από δωρεές κ.λπ. Η μουσειακή έκθεση των αντικειμένων αυτών, εκτός από την πληροφορία που παρέχει στον επισκέπτη, ορίζει έστω και υποσυνείδητα, ως ένα βαθμό, την ερμηνεία και την ιδεολογική στάση που προτείνει ο οργανωτής της έκθεσης (Οικονόμου, 2003, σ.59). Η ερμηνευτική αυτή διαδικασία είναι πολλές φορές πιο διαφωτιστική από την ίδια την τοποθέτησή του εκθέματος σε μια προθήκη. Για παράδειγμα, η επιλογή και η τοποθέτηση ιατρικών εργαλείων ή προσωπικών αντικειμένων σε περίοπτη θέση (στην προκειμένη περίπτωση από την προσωπική συλλογή των καθηγητών οφθαλμολογίας) δηλώνει και μια σαφή στάση του επιμελητή της έκθεσης απέναντι στην συλλογή. Τέλος, από την τεκμηρίωση της συλλογής εξαρτάται εν πολλοίς και η δυνατότητα έρευνας και μελέτης που θα παρέχεται σε ειδικευμένο κοινό.

Συλλεκτική πολιτική: μια επιπλέον σημαντική παράμετρος στην πολιτική διαχείρισης της συλλογής είναι η στρατηγική που ασκείται τόσο στην διαδικασία απόκτησης όσο και στην επιλογή των αντικειμένων που την εμπλουτίζουν. Είναι σαφές ότι, ανεξαρτήτως της προσφοράς σε μια θεματική μουσειακή συλλογή, ο συλλέκτης ορίζει με σαφήνεια τους συλλεκτικούς στόχους ώστε να μην βρίσκεται αντιμέτωπος με μια υπερπληθώρα προσφερόμενων αντικειμένων, χωρίς σαφή και ξεκάθαρο στόχο. Επίσης ο επιμελητής της έκθεσης λαμβάνει υπόψη του την χωρική δυνατότητα του κτηρίου στο οποίο αυτή στεγάζεται, το χρονικό εύρος που καλύπτει, αλλά κυρίως είναι σε θέση να αρνηθεί την όποια δωρεά αντικειμένων δεν τεκμηριώνεται ή δεν συνάδει με την στοχοθεσία της συλλογής. (Μπούνια, 2014, σ.46). Στην προκειμένη περίπτωση υπάρχει το ενδεχόμενο δωρεές εν ζωή ή πιθανά κληροδοτήματα να αποτελούνται από τυχαία αντικείμενα, τα οποία έχουν μεν κάποια άμεση ή έμμεση σχέση με την ιστορία του Οφθαλμιατρείου ή την προσωπική ιστορία των λειτουργών του, δεν μπορούν όμως να γίνουν αποδεκτά στο πλαίσιο μιας τεκμηριωμένης πολιτικής εμπλουτισμού της θεματικής μουσειακής συλλογής. Αντικείμενα που προσφέρονται με βάση μόνο τα συναισθηματικά κριτήρια του

δωρητή δεν είναι δυνατόν να αφηγηθούν ενεργά την ιστορία τους, ούτε να τεκμηριώσουν επιστημονικά τη συλλογή.

Η έννοια της μοναδικής αλήθειας: τα αντικείμενα της συλλογής, τα ιατρικά εργαλεία που βρίσκονται στις προθήκες ως εκθέματα, τα έπιπλα που συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται, οι πίνακες και οι γκραβούρες που κοσμούν τους τοίχους του κτηρίου, αλλά και το ίδιο το κτήριο με τις οροφωγραφίες του και τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία αφηγούνται την ιστορία τους προσεγγίζοντας το παρελθόν και το παρόν του Οφθαλμιατρείου. Η έκθεση δεν διατείνεται ότι κατέχει την μοναδική αλήθεια. Ο επισκέπτης αντιλαμβάνεται τα αντικείμενα ως ερμηνευτικό μέσο μιας ιστορίας περίπου δύο αιώνων τόσο για την οφθαλμολογία όσο και για την ιστορία της πόλης των Αθηνών. Η διαχείριση της συλλογής λαμβάνει την μορφή της διαχείρισης της πληροφορίας, με το κέντρο βάρους να στρέφεται στον επισκέπτη. Σύμφωνα με την Νάκου (2009:75) «οι σύγχρονες μουσειολογικές αντιλήψεις υποστηρίζουν ότι τα μουσεία πρέπει να ενισχύουν την μελέτη του παρελθόντος μέσω ανοιχτής διερεύνησης που αποδέχεται πολλαπλά, ακόμη και αντιθετικά μεταξύ τους ιστορικά αφηγήματα αντί να αναζητούν την «αλήθεια» ή ένα συνεχές μη διακοπόμενο αφήγημα».

Σκοπιμότητα ύπαρξης της συλλογής: κλείνοντας το κεφάλαιο της αποτύπωσης της σημερινής εικόνας της έκθεσης του Οφθαλμιατρείου, και πριν αποτυπώσουμε την γνώμη των εμπλεκομένων στη διαχείριση της συλλογής, οφείλουμε να αναφερθούμε στο κομβικό σημείο της πολιτικής διαχείρισης της συλλογής που δεν είναι άλλο από την διερεύνηση της σκοπιμότητας ύπαρξης της. Η έλλειψη στοχοθεσίας στην πολιτική διαχείρισης του όλου εγχειρήματος αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα. Στην προκειμένη περίπτωση δεν υπάρχει κάποια μελέτη κοινού, ούτε έχει προσδιοριστεί η στοχοθεσία της συλλογής. Επίσης δεν μπορούμε να μιλήσουμε για επικοινωνιακή πολιτική που να περιλαμβάνει τους στόχους-μηνύματα της έκθεσης, την στρατηγική προσέλευσης ομάδων κοινού, τα ερμηνευτικά εργαλεία της έκθεσης, την δομή και τον τρόπο οργάνωσης του υλικού και τέλος την αξιολόγηση της έκθεσης. Το ειδικό κοινό, το οποίο ως επί το πλείστον επισκέπτεται την έκθεση, δηλαδή οι ασθενείς με τους συνοδούς τους, διαρκώς ανανεώνεται μόνο εξαιτίας της ιδιαίτερης ιατρικής σχέσης του με τον χώρο του Οφθαλμιατρείου. Η δε έλλειψη στοχοθεσίας αφαιρεί από την έκθεση την όποια προστιθέμενη αξία, αφού αυτή δεν λαμβάνει υπόψη της το «όφελος» των επισκεπτών της.

Σε αυτό το κεφάλαιο παρακολουθήσαμε την ιστορική διαδρομή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών από την ίδρυσή του το 1843 ως «τυφλοκομείου» μέχρι την σημερινή του μορφή, ως σύγχρονου εξειδικευμένου οφθαλμολογικού νοσοκομείου. Επίσης γνωρίσαμε τα εκθέματα της μουσειακής συλλογής που εκτίθενται στο Οφθαλμιατρείο και αναφερθήκαμε στις ιδιαιτερότητες αυτής της μουσειακής συλλογής. Πριν προχωρήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο, όπου καταθέτουν την άποψή τους οι εμπλεκόμενοι με την διαχείριση και προβολή της θεματικής έκθεσης, θα συνοψίσουμε διαπιστώσεις που αφορούν την πολιτική διαχείρισης της συλλογής του Οφθαλμιατρείου. Συγκεκριμένα:

- δεν υπάρχει κάποιος θεσμοθετημένος φορέας διαχείρισης,
- η ύπαρξη και η διατήρηση της συλλογής και της έκθεσης, μέχρι σήμερα, επαφίεται στον υπέρμετρο ζήλο και την προσωπική εθελοντική εργασία ελάχιστων ανθρώπων, οι οποίοι αποτελούν την Επιτροπή Διαχείρισης,
- η έκθεση δεν χαρακτηρίζεται από κινητικότητα, δεν προβάλλεται εκτός Οφθαλμιατρείου, δεν δανείζει εκθέματα, ούτε «συνομιλεί» με ανάλογες προσπάθειες άλλων νοσηλευτικών ιδρυμάτων,
- η πολιτική τεκμηρίωσης της συλλογής είναι ελλιπής και η συλλεκτική πολιτική της δεν είναι ξεκάθαρη, ενώ, τέλος,
- μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει καμία έρευνα κοινού, ούτε έχει προσδιοριστεί η στοχοθεσία της έκθεσης.

Κεφάλαιο τρίτο

Η άποψη των εμπλεκομένων στην δημιουργία της συλλογής

Η μουσειακή έκθεση του Οφθαλμιατρείου Αθηνών αναπτύσσεται σε ένα ιστορικό κτήριο με ισχυρό brand name και λειτουργεί συναισθηματικά για τον επισκέπτη, ανακαλώντας στην μνήμη του εικόνες της ζωής της Αθήνας του περασμένου αιώνα, όπως αυτές έχουν καταγραφεί στη συνείδησή του μέσω φωτογραφιών, κειμένων, προφορικών μαρτυριών κλπ. Η ποιοτική σχέση εμπιστοσύνης που έχει αναπτυχθεί μεταξύ του κοινού και του Οφθαλμιατρείου αντικατοπτρίζεται και στη σχέση επισκέπτη-έκθεσης. Εδώ όμως γεννιούνται μια σειρά από ερωτήματα που πρωτίστως καλούνται να απαντήσουν οι εμπνευστές της δημιουργίας αυτής της συλλογής και οι άνθρωποι που εργάζονται καθημερινά στο Οφθαλμιατρείο ή έχουν εστιάσει τις δράσεις τους γύρω από την λειτουργία του ιδρύματος. Η δική τους οπτική έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς μέχρι σήμερα έχουν επωμιστεί το ρόλο του συλλέκτη και του επιμελητή της έκθεσης.

Με βάση αυτό το σκεπτικό επιλέχθηκαν να καταθέσουν την δική τους άποψη σχετικά με την θεματική έκθεση του Οφθαλμιατρείου η κα. Ελένη Πατσέα, οφθαλμίατρος, διευθύντρια ΕΣΥ και πρόεδρος της επιτροπής συγκέντρωσης, φύλαξης και αξιοποίησης της μουσειακής συλλογής, η κα. Αλεξάνδρα Σκίτσου, καθηγήτρια της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας και πρώην Διοικήτρια του ιδρύματος (2001-2010), η κα. Λίλη Βενιζέλου-Χαραμή, κόρη του καθηγητή οφθαλμολογίας Ιωάννη Χαραμή, μέλος του Σωματίου φίλων του Οφθαλμιατρείου και συνδωρήτρια της συλλογής Ιωάννη Χαραμή και η κα. Ελπίδα Κόλλια, ειδικευόμενη οφθαλμίατρος.

Στις ερωτώμενες τέθηκαν ενδεικτικά ερωτήματα που αφορούν τόσο αυτή καθ' αυτή την ύπαρξη της συλλογής και την προβολή της, όσο και την διεύρυνση του κοινού της. Η κα. Ελένη Πατσέα προτίμησε να ακολουθήσει την διαδικασία της ημιδομημένης συνέντευξης. Η κα. Λίλη Βενιζέλου-Χαραμή ακολούθησε την διαδικασία της άτυπης συνέντευξης υπό την μορφή συζήτησης, ενώ η κα. Αλεξάνδρα Σκίτσου και η κα. Ελπίδα Κόλλια έστειλαν τις απαντήσεις τους σε μορφή ερωτηματολογίου, μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας. Με την σύμφωνη γνώμη τους τα κείμενα των συνεντεύξεων αποτελούν συνοδευτικό υλικό στο Παράρτημα της

παρούσας διπλωματικής εργασίας. Από την απομαγνητοφώνηση και την μελέτη των προαναφερθέντων κειμένων προκύπτουν ομαδοποιημένες απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

- **Πώς δημιουργήθηκε αυτή η συλλογή;**

Η συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών δημιουργείται με την συγκέντρωση των πρώτων οφθαλμολογικών αντικειμένων που χρονολογούνται από την έναρξη λειτουργίας του ιδρύματος, από διαπρεπείς οφθαλμιάτρους (καθηγητές και διευθυντές) του Οφθαλμιατρείου και με τον μετέπειτα συνεχή εμπλουτισμό της με νέα στοιχεία. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι κληρονόμοι της συλλογής του αρχείου του καθηγητή Ι. Χαραμή, με την δωρεά τους προς το Οφθαλμιατρείο, που αποτελείται από σπάνια ιατρικά βιβλία και οφθαλμολογικά εργαλεία. Η σημερινή μορφή της έκθεσης είναι έργο της διευθύντριας οφθαλμιάτρου κας Ελένης Πατσέα που με ιδιαίτερη φροντίδα, αδιάκοπη προσπάθεια και σε πείσμα όλων των αντιξοοτήτων έχει αναλάβει τον ρόλο του συλλέκτη, επιμελητή και διαμεσολαβητή στο κοινό της μουσειακής συλλογής. Η ίδια μετά την επαναλειτουργία του ανακαινισμένου ιστορικού κτηρίου το 2014 φρόντισε να δημιουργηθεί με απόφαση του Διοικητή του ιδρύματος μια πενταμελής επιτροπή με σκοπό την συλλογή, φύλαξη, συντήρηση, ταξινόμηση, φωτογράφιση και έκθεση του κινητού μουσειακού υλικού του Οφθαλμιατρείου Αθηνών. Επίσης χάρη στη δική της πρωτοβουλία προβάλλεται η συλλογή στην ιστοσελίδα του Οφθαλμιατρείου, καθώς και σε εκδηλώσεις κατά τον εορτασμό της παγκόσμιας ημέρας των Μουσείων (18 Μαΐου).

- **Τι παρουσιάζει η συλλογή;**

Η μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου περιλαμβάνει μια ευρεία γκάμα από ιστορικά οφθαλμολογικά εργαλεία και ανεκτίμητης αξίας επιστημονικά βιβλία οφθαλμολογίας από το 1843 και μετά. Επίσης, περιλαμβάνει προσωπογραφίες, πίνακες ιστορικών προσωπικοτήτων που συνδέονται με το Οφθαλμιατρείο, γελοιογραφίες, γκραβούρες, φωτογραφικό και βιντεοσκοπημένο υλικό, έπιπλα, πολύτιμα έγγραφα, που αναφέρονται σε δικαιοπραξίες από το 1843, καθώς και διπλώματα αναγνώρισης του έργου των διαπρεπών οφθαλμιάτρων που άφησαν το αποτύπωμά τους στο Οφθαλμιατρείο. Τέλος, περιλαμβάνει το αταξινόμητο υλικό που περιμένει να βρει τη θέση του στην έκθεση και βρίσκεται αποθηκευμένο σήμερα σε κτήριο της οδού Αγ. Μελετίου, καθώς και τις προφορικές μαρτυρίες που έχει συγκεντρώσει από συνεντεύξεις η κα. Ελ. Πατσέα. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι και το κέλυφος που στεγάζει την συλλογή, το ιστορικό αυτό κτήριο της οδού

Πανεπιστημίου και Σίνα, αποτελεί και το ίδιο μέρος της έκθεσης, αφού σε αυτό προβάλλονται τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά στοιχεία «Νεοβυζαντινού» ρυθμού, οι οροφωγραφίες και οι αποτοιχίσεις με τα διακοσμητικά μοτίβα και τα διακοσμημένα με γεωμετρικά σχήματα δάπεδα.

- **Σε ποιους απευθύνεται η συλλογή;**

Η θεματική συλλογή απευθύνεται κυρίως σε οφθαλμιάτρους, γιατρούς και φοιτητές, σε ερευνητές, στους ασθενείς και τους συνοδούς τους, αλλά και στον γενικό πληθυσμό που εκδηλώνει σχετικό ενδιαφέρον για την ιστορία αυτού του ζωντανού οργανισμού. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η κα. Ελ. Πατσέα: «...δεν μπορώ να φανταστώ κάποιον να μην τον αφορά η συλλογή μας...»

- **Ποια είναι τα δυνατά και ποια τα αδύνατα σημεία της μουσειακής συλλογής;**

Στα δυνατά σημεία αυτής της συλλογής συγκαταλέγονται η διαχρονική συγκέντρωση του μουσειακού υλικού με υπευθυνότητα και προσοχή, καθώς επίσης και η ιστορική αξία των εκθεμάτων που τοποθετούνται στο ιστορικό κτήριο και αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του. Στα αδύνατα σημεία της συλλογής εντάσσονται η έλλειψη γνώσης της ταυτότητας κάποιων παλαιών αντικειμένων, η ελλιπής καταγραφή τους, καθώς και ο περιορισμένος χώρος της έκθεσης των μουσειακών αντικειμένων που εμποδίζει την ανάδειξη όλου του υπάρχοντος αρχαιολογικού υλικού και της ιστορικής του αξίας.

- **Διασφαλίζεται ένα βασικό επίπεδο τεκμηρίωσης των εκθεμάτων;**

Εδώ οι γνώμες δίστανται: κατά την γνώμη της κας Αλεξάνδρα. Σκίτσου, «η διασφάλιση βασικού επιπέδου τεκμηρίωσης του αναφερόμενου μουσειακού υλικού θεωρείται πλήρης, σε διαχρονικό επίπεδο». Σύμφωνα με την κα Ελπίδα Κόλλια, «ένα βασικό επίπεδο τεκμηρίωσης διασφαλίζεται από τις ήδη υπάρχουσες λεξάντες σε μερικά εκθέματα, αλλά στο σύνολό τους (τα εκθέματα) χρήζουν πιο ενδεδειγμένης απογραφής και καταγραφής». Η κα Ελ. Πατσέα καταθέτει την δική της άποψη: «τα εκθέματα δεν τηρούνται σε κάποιο μητρώο, δεν είναι καταγεγραμμένα ηλεκτρονικά, δεν είναι φωτογραφημένα ένα προς ένα, είναι τοποθετημένα μόνο, στην έκθεση».

- **Το Οφθαλμιατρείο δέχεται άκριτα δωρεές αντικειμένων ή ακολουθεί στοχευμένη πολιτική εμπλουτισμού της;**

Η επιτροπή του Οφθαλμιατρείου δεν δέχεται άκριτα δωρεές, κυρίως λόγω της στενότητας χώρου. Ελέγχει κάθε φορά τα προσφερόμενα αντικείμενα και αποφασίζει για την αποδοχή τους ή μη. Για παράδειγμα, παλαιότερα έχει αρνηθεί προσφορά συναδέλφου ιατρού που ήθελε να δωρίσει τα οπτικά πεδία που είχε ο πατέρας του.

Εκεί πρυτάνευσε η άποψη ότι εφόσον η συλλογή περιλαμβάνει ήδη αντίστοιχα αντιπροσωπευτικά εκθέματα και δεν υπάρχει κατάλληλος αποθηκευτικός χώρος για την συντήρηση και φύλαξή τους, δεν θα τα δεχτεί. Λόγο στην αποδοχή η μη κάποιας δωρεάς προς το Οφθαλμιατρείο εκτός από την επιτροπή διαχείρισης της συλλογής έχει και η διοίκηση του ιδρύματος.

- **Η παρουσίαση της συλλογής στην παρούσα μορφή της ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη λογική σειρά, και αν ναι ποια είναι αυτή;**

Λόγω της έλλειψης ικανοποιητικού ειδικού εκθεσιακού χώρου, η συλλογή αναπτύσσεται σε όλες τις αίθουσες του ιστορικού κτηρίου. Αυτό βέβαια δεν είναι απαραίτητα μειονέκτημα. Ο τρόπος που έχει επιλέξει η κα. Ελ. Πατσέα να παρουσιάσει τα εκθέματα ακολουθεί την λογική της ομογενοποίησης, αφού στις προθήκες είναι συγκεντρωμένα τα ιατρικά εργαλεία, στις βιβλιοθήκες συνεχόμενα τα παλαιά οφθαλμολογικά βιβλία, στους περιμετρικούς τοίχους της μιας αίθουσας οι προσωπογραφίες των διευθυντών, σε άλλη αίθουσα εκείνες της διοικούσας επιτροπής κ.ο.κ. Οπτικά δημιουργείται μια αίσθηση ισορροπίας και μια διάθεση στον επισκέπτη να εξερευνήσει και να ανακαλύψει τους κρυμμένους θησαυρούς της συλλογής. Σύμφωνα με την κα. Α. Σκίτσου

αυτή η παρουσίαση των εκθεμάτων, η οποία με την προσωπική εργασία της κας Πατσέα υλοποιείται ίσως να δημιουργεί ένα πρόσθετο θετικό αποτέλεσμα (εκτός αυτής καθεαυτής της ιδιαίτερα καλαίσθητης προβολής τους) δηλ. την ευρεία γνωστοποίηση της ύπαρξης του Μουσείου στον προσερχόμενο για θέματα οφθαλμολογικής υγείας πληθυσμό.

Επίσης χαρακτηριστικό της λογικής που διέπει την έκθεση είναι ότι σε κάθε χώρο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών παρουσιάζεται ένα μικρό δείγμα αυτής της μουσειακής συλλογής.

- **Θεωρείται ότι το περιεχόμενο της εκτιθέμενης συλλογής είναι κατανοητό στους επισκέπτες του Οφθαλμιατρείου;**

Το περιεχόμενο της συλλογής είναι κατανοητό στους εξ οιασδήποτε αιτίας προσερχόμενους επισκέπτες του Οφθαλμιατρείου και αναδεικνύει μέρη της ιστορίας του, αλλά και της εξέλιξης της οφθαλμολογίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες. Ένα σημείο στο οποίο χωλαίνει η έκθεση είναι η έλλειψη ερμηνευτικού υλικού. Λείπουν οι επεξηγηματικές πινακίδες στους χώρους έκθεσης και οι λεζάντες στα εργαλεία που εκτίθενται. Αυτό το συνοδευτικό υλικό το οποίο αν υπήρχε θα πρόσφερε επιπλέον γνώση σε ό,τι αφορά την ιστορία της συλλογής.

- **Πώς σκέφτεστε να αντιμετωπίσετε την ανάγκη συνοδευτικού ερμηνευτικού υλικού;**

Η πρόεδρος της επιτροπής διαχείρισης της μουσειακής συλλογής, κα. Ελ. Πατσέα, έχει ήδη ζητήσει την σύνταξη ερμηνευτικού κειμένου, το οποίο, αφού ελεγχθεί από μουσειολόγο, θα διατίθεται δωρεάν στους επισκέπτες. Επίσης, υπάρχουν σκέψεις για ερμηνευτικές λεζάντες ανά έκθεμα ή ανά θεματική ενότητα, τοποθέτηση επιτοίχιων πινακίδων, καθώς και για την δημιουργία συνοδευτικού υλικού, έντυπου και ηλεκτρονικού.

- **Η βιβλιοθήκη αποτελεί μέρος της συλλογής; Είναι προσβάσιμη σε ερευνητές;**

Η βιβλιοθήκη των ιστορικών βιβλίων αποτελεί ένα μεγάλο και ιδιαίτερου ενδιαφέροντος τμήμα της συλλογής. Δυστυχώς είναι ελάχιστα προσπελάσιμη σε ερευνητές και λοιπούς ενδιαφερόμενους. Μπορεί βέβαια να καταστεί προσβάσιμη, κατόπιν συνεννόησης με τη διοίκηση και την πρόεδρο της επιτροπής διαχείρισης της συλλογής. Ένα βασικό πρόβλημα είναι ότι δεν έχουν καταγραφεί όλα τα βιβλία και δεν έχει προχωρήσει η ψηφιοποίησή τους. Υπάρχουν σκέψεις για επαφή με την Εθνική βιβλιοθήκη και συγκεκριμένα με το τμήμα συντήρησης και ψηφιοποίησης. Επίσης, στον οργανισμό του ιδρύματος προβλέπεται θέση βιβλιοθηκονόμου η οποία δεν έχει καλυφθεί.

- **Υπάρχουν πιθανοί εθελοντές για ξενάγηση και επίλυση αποριών των επισκεπτών;**

Η ύπαρξη εθελοντών είναι ένας τομέας στον οποίο υστερεί το Οφθαλμιατρείο Αθηνών. Εθελοντές αυτή την στιγμή για ξενάγηση και επίλυση τυχόν αποριών των επισκεπτών δεν υπάρχουν αλλά και δεν χρειάζονται. Όπως επισημαίνει η κα. Αλ. Σκίτσου «...θα βρεθούν οπωσδήποτε και σε επαρκή αριθμό όταν επιλυθεί το πρόβλημα της συνολικής έκθεσης του μουσειακού υλικού σε ενιαίο χώρο». Μια δεξαμενή εθελοντών θα μπορούσε να αποτελέσει το Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

- **Το επίπεδο συγκέντρωσης του κοινού είναι ανεκτό για τον χώρο; Οι υπαίθριοι χώροι είναι επαρκείς και φιλικοί;**

Το σημερινό κοινό της συλλογής, που αποτελείται από τους ασθενείς και τους συνοδούς τους, κινείται σε έναν επαρκή χώρο. Η μέχρι σήμερα ανάπτυξη της έκθεσης τόσο στον εσωτερικό όσο και στον υπαίθριο χώρο, αν και αρκετά καλαίσθητη και φιλική στον επισκέπτη, περιορίζεται χωροταξικά. Ο χώρος δεν επαρκεί για την πλήρη

ανάπτυξη των εκθεμάτων και κυρίως για την προσέλκυση ειδικού κοινού για την μελέτη του συνόλου της μουσειακής συλλογής.

- **Ο χώρος του κτηρίου επηρεάστηκε μετά τις παρεμβάσεις για το στήσιμο της έκθεσης; Παραμένει λειτουργικός για ασθενείς και προσωπικό;**

Έχουν γίνει κάποιες αναδιαμορφώσεις, όχι όμως ιδιαίτερες αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις στο χώρο. Η ανάπτυξη της έκθεσης μέχρι σήμερα δεν έχει επηρεάσει την λειτουργικότητα του χώρου. Η συλλογή και η έκθεση των μουσειακών αντικειμένων δεν εμπόδισε την διέλευση του κοινού και του ιατρικού προσωπικού. Η κα. Πατσέα, μάλιστα, υποστηρίζει: «αντίθετα μέχρι σήμερα ο διαμορφωμένος χώρος παρέχει μια ιδιαίτερη ζεστασιά και οικειότητα στον επισκέπτη».

- **Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη σήμανσης της έκθεσης μέσα και έξω από το Οφθαλμιατρείο;**

Η έλλειψη σήμανσης και καθοδήγησης του επισκέπτη αποτελεί βασικό μειονέκτημα της έκθεσης. Θα ήταν πιο αποτελεσματική η πρόσβαση επισκεπτών στο μουσειακό υλικό, αν υπήρχε εσωτερικά και εξωτερικά του κτηρίου η ανάλογη σήμανση της έκθεσης. Σύμφωνα με τα λεγόμενα της εμπνεύστριας της έκθεσης της μουσειακής συλλογής κας Ελ. Πατσέα, «...εάν κάποιος δεν έχει δουλειά στο κεντρικό κτήριο δεν θα δει ποτέ την συλλογή. ... δεν έχουμε γράψει ούτε στην κεντρική ταμπέλα ότι υπάρχει μουσειακή συλλογή, μόνο ειδικά τμήματα γράφουμε...»

- **Υπάρχει ανάγκη προβολής της έκθεσης και, αν ναι, με ποιο τρόπο σκέφτεστε να γίνει;**

Η προβολή των μέχρι σήμερα εκθεμάτων, παρότι κρίνεται απαραίτητη, δεν είναι επαρκής. Επίσης, απαραίτητο βήμα θεωρείται και η συνολική προβολή της μουσειακής έκθεσης καθώς και του κτηρίου που την στεγάζει. Κοινή πεποίθηση όλων είναι ότι πρέπει να δοθεί βαρύτητα στην ηλεκτρονική επικοινωνία της έκθεσης με το ευρύ κοινό, μέσω οπτικοακουστικού υλικού.

- **Υπάρχει σκέψη για ηλεκτρονική παρουσίαση των εκθεμάτων στο διαδίκτυο;**

Υπάρχει ήδη η σκέψη για ψηφιακή παρουσίαση της συλλογής στο διαδίκτυο και θεωρείται μια καλή ιδέα που καθιστά την προβολή της έκθεσης ευκολότερη και ως διαδικασία που θα φέρει την έκθεση πιο κοντά στο ευρύ κοινό. Έχει ήδη συμφωνηθεί μεταξύ της επιτροπής διαχείρισης της μουσειακής συλλογής και της διοίκησης του Οφθαλμιατρείου Αθηνών να δημιουργηθεί σχετικό link στο site του Οφθαλμιατρείου που να παραπέμπει στην ύπαρξη της συλλογής.

- **Ποιο θεσμικό πλαίσιο διέπει την λειτουργία της συλλογής;**

Η συλλογή προς το παρόν δεν έχει αποκτήσει θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας. Ένας από τους λόγους που έχει καθυστερήσει η όλη διαδικασία είναι ότι η ίδια η έκθεση δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη. Επίσης, δεν έχουν γίνει προσπάθειες και κατάλληλες ενέργειες έτσι, ώστε να χαρακτηριστεί επίσημα η έκθεση ως μουσειακή. Παρόλ' αυτά, αν θέλουμε να αναζητήσουμε ποιο θεσμικό πλαίσιο μπορεί να διέπει το σημερινό καθεστώς της, θα στραφούμε ξανά στα λόγια της κας Ελ. Πατσέα: «Το θεσμικό πλαίσιο είναι ο διοικητής και η τεχνική υπηρεσία. Τα μουσειακά κομμάτια, όπως και τα οποιαδήποτε κινητά στοιχεία μέσα στο χώρο του Οφθαλμιατρείου, ελέγχονται από την τεχνική υπηρεσία».

- **Υπάρχουν εμπόδια στην λειτουργία της (συλλογής) που να προέρχονται από γραφειοκρατικούς παράγοντες;**

Το κυριότερο εμπόδιο είναι η στενότητα χώρου για την πλήρη και συνολική ανάπτυξη των εκθεμάτων. Οποιαδήποτε θέματα προέκυψαν από προστριβές της επιτροπής διαχείρισης της συλλογής, είτε με την Τεχνική Υπηρεσία για την επιλογή του χώρου τοποθέτησης των εκθεμάτων, είτε με την Επιτροπή Νοσοκομειακών Λοιμώξεων για την απεντόμωση και τις πιθανές επιπτώσεις στην υγεία του κοινού, από την παρουσία παλαιών βιβλίων μέσα σε βιβλιοθήκες, πηγάζουν από την στενότητα του χώρου της έκθεσης. Η δεσπόζουσα άποψη της διοίκησης είναι ότι «εδώ είναι νοσηλευτικό ίδρυμα δεν είναι μουσείο».

- **Ποιος είναι ο φορέας διαχείρισης της συλλογής;**

Ουσιαστικά φορέας διαχείρισης της συλλογής δεν υπάρχει. Προσωρινά αυτό το ρόλο καλείται να παίζει η επιτροπή διαχείρισης της συλλογής υπό την προεδρία της κας Ελ. Πατσέα. Παλαιότερα και επικουρικά στο ρόλο αυτό συνέδραμε και το Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, όταν και όπως κρινόταν απαραίτητο κάθε φορά. Ας σημειωθεί όμως ότι σήμερα το Σωματείο Φίλων είναι ανενεργό.

- **Ποια η σχέση του σημερινού φορέα διαχείρισης (αν υπάρχει) με δωρητές και φίλους της συλλογής;**

Η σχέση του σημερινού φορέα διαχείρισης με δωρητές και φίλους της συλλογής είναι περιστασιακή και περιγράφεται στο πλαίσιο αποδοχής νέων εκθεμάτων, με κύριο πρόβλημα πάντα την στενότητα χώρου. Αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντικοί δωρητές εκθεμάτων της συλλογής, όπως, για παράδειγμα, η κα. Λίλη Χαραμή Βενιζέλου είναι εγγεγραμμένα μέλη στο Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

- Το Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως φορέας διαχείρισης της συλλογής;

Εφόσον αυτή η δράση περιγράφεται στο καταστατικό του Σωματείου, και εφόσον ενεργοποιηθεί ξανά, θα μπορούσε να προσφέρει αποτελεσματικά την βοήθειά του. Παρόλ' αυτά, το Σωματείο Φίλων είναι ένας εξωτερικός παράγοντας. Η μεγαλύτερη πρόκληση για ένα φορέα διαχείρισης είναι να καταφέρει να «τρέξει» μόνη της η συλλογή. Η μεγαλύτερη πρόκληση είναι, σύμφωνα με όσα αναφέρει η κα. Ελ. Πατσέα, «...να γίνει συνολικό αυτό που κάνει σήμερα ένας τρελός».

- Έχουν καταγραφεί οι διαθέσιμοι πόροι του Οφθαλμιατρείου που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την πληρέστερη ανάπτυξη και προβολή της μουσειακής συλλογής;

Μέχρι σήμερα δεν έχουν καταγραφεί οργανωμένα οι διαθέσιμοι πόροι του Οφθαλμιατρείου. Η γενική εκτίμηση είναι ότι θα μπορούσαν να προέρχονται από δωρεές και χορηγίες. Μέχρι σήμερα οποιαδήποτε κίνηση έχει γίνει προέρχεται από το Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου.

- Έχετε έρθει σε κάποια επαφή με άλλα ανάλογα ιδρύματα που διατηρούν μουσειακές συλλογές, ώστε να ανταλλάξετε εμπειρίες;

Η πρόεδρος της επιτροπής διαχείρισης της συλλογής, κα Ελ. Πατσέα, ήρθε σε επαφή με το νοσηλευτικό ίδρυμα «Η ΣΩΤΗΡΙΑ» που διατηρεί μουσειακή συλλογή από χαρακτηρισμένα αντικείμενα από το ΥΠΠΟ, ως «μνημεία» (βλ. κεφ. 2 παραπάνω). Η εμπειρία αυτής της επίσκεψης γέννησε την ανάγκη να διερευνηθεί ο ρόλος του Οφθαλμιατρείου Αθηνών και κατά την περίοδο λειτουργίας του επί γερμανικής κατοχής και να αξιοποιηθούν τα τυχόν ευρήματα εκθεσιακά. Δεν υπήρξε όμως το ανάλογο ενδιαφέρον από το νοσοκομείο «Η ΣΩΤΗΡΙΑ» για την μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών ή για πιθανές παράλληλες δράσεις.

- Υπάρχει στρατηγική συνεργασιών με ανάλογες θεματικές συλλογές;

Υπάρχει πολύ μεγάλη διάθεση επικοινωνίας με κάθε συναφή φορέα που θα μπορούσε να βοηθήσει με οποιοδήποτε τρόπο την έκθεση της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

- Υπάρχει πρόβλεψη για ένταξη της συλλογής σε εκδηλώσεις, όπως εβδομάδα μουσείων, λευκές νύχτες κ.α.;

Εδώ η απάντηση από την κα. Ελ. Πατσέα είναι χαρακτηριστική: «ναι ναι, ναι, ναι, να ανοίξει αυτό το πράγμα στο κοινό...» Ήδη το 2017 το Οφθαλμιατρείο συμμετείχε στην παγκόσμια μέρα μουσείων την 18^η Μαΐου, με ένα βίντεο που έπαιζαν επί μια

εβδομάδα όλα τα monitor του νοσηλευτικού ιδρύματος και με προβολή back projection παραπλεύρως στην είσοδο του ιστορικού κτηρίου επί της Πανεπιστημίου.

- **Υπάρχει σκέψη για δημιουργία πωλητηρίου;**

Έχει εκδηλωθεί επιθυμία για δημιουργία πωλητηρίου, αλλά για την υλοποίηση και διαχείρισή του χρειάζεται να υπάρχει ένας θεσμικός φορέας. Υπάρχουν σκέψεις για την δημιουργία αντιγράφων των εκθεμάτων προς πώληση, αλλά πρέπει πρωτίστως να αναζητηθεί νομική λύση που θα κατοχυρώνει την διάθεση των εσόδων ενός πωλητηρίου προς το Οφθαλμιατρείο Αθηνών, δεδομένου ότι σύμφωνα με το υπάρχον καθεστώς το Οφθαλμιατρείο υπάγεται διοικητικά στον Ευαγγελισμό

- **Πως φαντάζεστε την πορεία της θεματικής συλλογής σε μια πενταετία;**

Εδώ η γενική εκτίμηση είναι ένας άνεμος αισιοδοξίας που πνέει πάνω από την έκθεση. Η κα. Αλ. Σκίτσου αισιοδοξεί για την δημιουργία ενός Μουσείου του Οφθαλμιατρείου Αθηνών με την βοήθεια εθελοντών, το οποίο θα αποτελέσει ένα σημαντικό πυρήνα παρουσίας της εξέλιξης της Οφθαλμολογίας στην Ελλάδα και όχι μόνο. Το ίδιο ελπίζει και η κα. Ελ. Κόλλια, «μια συλλογή οργανωμένη στο δικό της χώρο χαρακτηρισμένη ως Μουσείο, με μεγαλύτερη επισκεψιμότητα και διαδεδομένη στα ΜΜΕ». Η πρόεδρος της επιτροπής διαχείρισης της συλλογής πιστεύει πως σε πέντε χρόνια τα πράγματα θα είναι πολύ καλύτερα από σήμερα. «Νομοτελειακά το ποτάμι δεν γυρίζει πίσω. Το μικρόβιο θα μεταδοθεί σε νέα παιδιά και θα δημιουργηθεί ένα ζωντανό μουσείο νοσοκομείου».

Εδώ αξίζει να γίνει μια αναφορά στις προτάσεις της κας Λίλη Χαραμή Βενιζέλου για την προβολή της έκθεσης, όπως αυτές διατυπώθηκαν στην άτυπη συνέντευξη που μας παραχώρησε. «Εγώ νομίζω ότι πρέπει πρώτα από όλα να κάνουμε μια καμπάνια, ... να πιάσουμε την ΕΡΤ να φτιάξει κάτι. ...Μετά άλλο κάτι που μπορούμε να κάνουμε είναι, να συμμετέχουμε σε παγκόσμια συνέδρια οφθαλμολογίας».

Συνοψίζοντας τις απαντήσεις των εμπλεκόμενων με την δημιουργία, διαχείριση και προβολή της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου, διαπιστώνουμε ότι:

- υπάρχει μια διάχυτη αγωνία σε όλους τους εμπλεκόμενους για το μέλλον της μουσειακής έκθεσης και την ανάγκη προβολής της,
- διερευνώνται τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος που δημιουργεί η στενότητα του χώρου,
- γεννώνται ερωτήματα σχετικά με την δυνατότητα ηλεκτρονικής προβολής των εκθεμάτων,

- αναζητούνται προτάσεις για την στέγαση του τμήματος της συλλογής που βρίσκεται αποθηκευμένο σε χώρους εκτός του Οφθαλμιατρείου, όπως η βιβλιοθήκη,
- συζητείται η ανάγκη ψηφιοποίησης του περιεχομένου της βιβλιοθήκης του Οφθαλμιατρείου,
- αναζητείται νομική φόρμουλα για την δημιουργία φορέα διαχείρισης της συλλογής,
- συζητείται η ανάγκη επαναδραστηριοποίησης του Συλλόγου Φίλων του Οφθαλμιατρείου Αθηνών και η αναζήτηση εθελοντών και, τέλος,
- υπάρχουν σκέψεις για την δημιουργία πολιτιστικών εκδηλώσεων με επίκεντρο το Οφθαλμιατρείο Αθηνών, καθώς και τη διοργάνωση και συμμετοχή σε ιατρικά συνέδρια.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα επιχειρήσουμε να κωδικοποιήσουμε κάποιες προτάσεις προς αυτή την κατεύθυνση.

Κεφάλαιο τέταρτο

Προτάσεις για την διαχείριση, ανάδειξη και προβολή της συλλογής

Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρήσουμε, με βάση τις όποιες δυσλειτουργίες της θεματικής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, όπως αυτές αποτυπώθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, να διατυπώσουμε προτάσεις για την ανάδειξη και την προβολή της έκθεσης στο ευρύ κοινό. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει ο Dean (1996, σ.14), πρέπει «να διερευνηθεί η σύλληψη της ιδέας της έκθεσης, η ανάγκη διαμόρφωσης της, η έρευνα αναγκών του κοινού, η αναζήτηση χρηματοδότησης της, η ανάπτυξη της έκθεσης, ο προγραμματισμός και η παραγωγή της, η λειτουργία, η αξιολόγησή της και τέλος οι προτάσεις βελτίωσής». Η επιτυχία ή μη της όλης προσπάθειας των σχεδιαστών της έκθεσης εξαρτάται από την στοχευμένη χάραξη πολιτικής, καθώς επίσης και από το σχεδιασμό και την προβολή της, με τους περιορισμούς που θέτει η παράλληλη χρήση του νοσηλευτικού ιδρύματος, όπως εκτενώς προαναφέραμε.

Στοχοθεσία:

- **Αποτύπωση των πολλαπλών διαστάσεων του Οφθαλμιατρείου και χάραξη μουσειακής πολιτικής**

Η μουσειακή συλλογή θα πρέπει να στοχεύσει:

- ✓ στην διαφύλαξη και προστασία της μαρτυρίας της οφθαλμολογικής επιστήμης στην Ελλάδα, όπως αυτή αναπτύχθηκε μέσα και γύρω από τις δράσεις του Οφθαλμιατρείου Αθηνών διαχρονικά, προβάλλοντας τα επιστημονικά επιτεύγματα της οφθαλμολογίας σε ευρύτερες ομάδες κοινού πέρα από τα στενά όρια της επιστημονικής κοινότητας.
- ✓ στην γνωστοποίηση στο κοινό, της σημασίας του κοινωνικού ρόλου του Οφθαλμιατρείου Αθηνών κατά την διάρκεια της συνεχούς λειτουργίας του επί δύο αιώνες. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να αποτυπωθεί καθαρά στην έκθεση πέρα από την προφανή επιστημονική ιατρική διάσταση, η παρουσία του κοινωφελούς και φιλανθρωπικού του έργου, προς τους Έλληνες και ξένους (κυρίως Αιγύπτιους και Βαλκάνιους) ασθενείς του, διαχρονικά. Το γεγονός ότι από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του το «Νοσοκομείο των Οφθαλμιόντων» πέρασε στην συνείδηση του

κόσμου ως «Τυφλοκομείο», στο οποίο οι τυφλοί θεραπεύονται δωρεάν, αποτυπώνει την κοινωνική και φιλανθρωπική προσφορά του ιδρύματος.

✓ στην ανάδειξη των αποδεδειγμένων σχέσεων του Οφθαλμιατρείου με ανάλογα νοσηλευτικά ιδρύματα στην Ρωσία, την Βόρεια Ευρώπη και τις Βαλκανικές χώρες, από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα και μετά. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Οφθαλμιατρείο συνδέεται ιστορικά με όλες τις φάσεις την νεώτερης ελληνικής ιστορίας και αποτελεί τμήμα της, κυρίως λόγω της θέσης του στο κέντρο της πόλης και του δημόσιου χαρακτήρα του. Αυτή είναι μια πτυχή την οποία οι εμπνευστές και επιμελητές της έκθεσης δεν πρέπει να αγνοήσουν.

✓ στην διερεύνηση της ιστορικής σχέσης του Οφθαλμιατρείου με την πόλη των Αθηνών, στην οποία ανέπτυξε και αναπτύσσει τις δράσεις του. Θα πρέπει να αποτυπωθεί η σχέση του διατηρητέου κτηρίου με τα υπόλοιπα ιστορικά κτήρια της οδού Πανεπιστημίου και γενικότερα να μελετηθεί το ίχνος του στην αρχιτεκτονική ιστορία της πόλης.

✓ στην αποτύπωση των αστικών καταβολών των ιατρών-καθηγητών του και των σχέσεων τους με την διεθνή επιστημονική κοινότητα. Άξιες προς διερεύνηση είναι, επίσης, οι σχέσεις του Οφθαλμιατρείου με το παλάτι και την εκκλησία, ο ρόλος του ως νοσηλευτικού ιδρύματος στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και η τότε διασύνδεση του με τα υπόλοιπα νοσοκομεία της πρωτεύουσας.

Όλα αυτά είναι στοιχεία που ενδιαφέρουν το κοινό της έκθεσης και όχι μόνο. Η προβολή των ιστορικών και κοινωνιολογικών στοιχείων μιας έκθεσης αφορά ένα ευρύτερο κοινό, διαφορετικό από τους «συνήθεις ύποπτους». Ο επισκέπτης μιας έκθεσης στον οποίο προσφέρεται η εμπειρία του «επαρκούς αναγνώστη» της ιστορίας, καθώς επίσης και η αίσθηση ότι η έκθεση τον αφορά προσωπικά, αποτελεί τον καλύτερο πρεσβευτή της. Παραφράζοντας την Μπούνια (2014, σ.44).θα λέγαμε ότι, η μουσειακή συλλογή είναι μια αποθήκη γνώσεων και όχι πραγμάτων.

- **Διεύρυνση κοινού**

Μπορεί ο στόχος κάθε μουσειακής έκθεσης να είναι η προσέλκυση νέων επισκεπτών, στην προκειμένη όμως περίπτωση, κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε προβλήματα στην ομαλή και απρόσκοπτη ιατρική δραστηριότητα του οργανισμού, η οποία αποτελεί και τον πρωταρχικό λόγο ύπαρξης του. Λόγω της καθημερινής

αθρόας προσέλευσης πολιτών που αναζητούν την πρωτοβάθμια ιατρική φροντίδα που παρέχει το Οφθαλμιατρείο, ο στόχος της διεύρυνσης του κοινού της έκθεσης θα πρέπει να εστιάζεται: α) στην διαχείριση ελεγχόμενου αριθμού επισκεπτών, τουλάχιστον κατά τις εργάσιμες ώρες και β) στην αύξηση του κοινού με εναλλακτικούς τρόπους προσέγγισης. Η συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών δεν απευθύνεται σε ειδικό κοινό και η ανάγνωση και κατανόησή της δεν απαιτεί εξειδίκευση. Η έκθεση απευθύνεται σε ένα κοινό που εκ των προτέρων δεν θα έχει τουλάχιστον αρνητική διάθεση. Παρόλ' αυτά δεν θα πρέπει να αγνοηθούν οι τρόποι επικοινωνίας με το κοινό της. Σε επίπεδο marketing, αν και δεν μιλάμε για ένα πολιτιστικό ίδρυμα ή ένα θεσμοθετημένο μουσείο, η θεματική συλλογή του Οφθαλμιατρείου δεν μπορεί να αγνοήσει την έννοια της κοινωνικής ευθύνης. Παραφράζοντας τους Kotler (Kotler N., Kotler, W. και Kotler, P. 2008, σ.28), θα λέγαμε ότι «πρέπει να λειτουργήσει με βάση το ηθικό, περιβαλλοντικό νομικό και κοινωνικό συγκείμενο των δραστηριοτήτων και των στόχων του marketing. Παράλληλα πρέπει να υπολογίζει τα μακροπρόθεσμα ενδιαφέροντα των καταναλωτών των πολιτών και της κοινωνίας συνολικά».

- **Προσέγγιση της ιατρικής κοινότητας**

Ένας επιστήμονας θα πρέπει να διαθέτει σφαιρικότητα γνώσης μέσα στην οποία εντάσσεται η ιστορία και η εξέλιξη της επιστήμης του. Δεδομένου ότι ιστορικά και για μεγάλο χρονικό διάστημα το Οφθαλμιατρείο Αθηνών στέγασε όλη την επιστημονική και ερευνητική οφθαλμολογική δραστηριότητα στην Ελλάδα, η επαναπροσέγγιση της ιατρικής κοινότητας επεκτείνει και διασφαλίζει την διαχρονικότητα αυτής της δράσης. Υποστηρικτικό ρόλο στην επαναπροσέγγιση ερευνητών, επαγγελματιών και φοιτητών, καλείται να παίξει η υπάρχουσα σπάνια συλλογή οφθαλμολογικών βιβλίων.

- **Υλική και άυλη στήριξη του έργου του νοσηλευτικού ιδρύματος**

Οι όποιες πολιτιστικές - επιστημονικές δραστηριότητες διεξάγονται μέσα και γύρω από το Οφθαλμιατρείο θα βοηθήσουν και θα προβάλουν το έργο του νοσηλευτικού ιδρύματος και παράλληλα θα στηρίξουν υλικά τις δραστηριότητες του νοσοκομείου. Για παράδειγμα η διοργάνωση ενός επιστημονικού συνεδρίου ή ημερίδας θα μπορούσε να ενεργοποιήσει χορηγούς για την προμήθεια οφθαλμολογικού

εξοπλισμού. Επιπλέον η διοργάνωση μιας καλλιτεχνικής εκδήλωσης θα μπορούσε να συμβάλλει στην κάλυψη αναγκών συγκεκριμένου αναλώσιμου ιατρικού υλικού.

Χάραξη πολιτικής:

Σε ένα πρώτο επίπεδο θα πρέπει να γίνει σαφές ότι η ιδιαιτερότητα της λειτουργίας του Οφθαλμιατρείου, θέτει περιορισμούς στην δημιουργία Μουσείου. Μια τέτοια θεσμοθέτηση, στην υποθετική περίπτωση που θα μπορούσε αυτό να συμβεί, θα δυσκόλευε και την μουσειακή και την ιατρική δραστηριότητα. Οι κτηριακές εγκαταστάσεις δεν καλύπτουν τις προϋποθέσεις που απαιτεί το ισχύον νομικό καθεστώς «περί ίδρυσης και αναγνώρισης μουσείου».⁴⁵ Συγκεκριμένα στο διατηρητέο κτήριο που στεγάζεται η συλλογή δεν μπορεί να δημιουργηθούν οι επιπλέον χώροι που απαιτούνται για την φύλαξη, συντήρηση, έκθεση και προβολή της συλλογής, καθώς και οι ανάλογοι χώροι υποδοχής και εξυπηρέτησης του κοινού. Εφόσον ο χώρος διατίθεται για την υγειονομική περίθαλψη ασθενών, δεν μπορεί να τεκμηριωθεί η καταλληλότητα και η επάρκεια του προτεινόμενου κτηρίου για την μετατροπή τμήματός του σε Μουσείο. Ακόμη κι αν σήμερα υπάρχουν κάποιοι χώροι που επί της ουσίας παραμένουν κενοί (θάλαμοι ασθενών για κλειστή νοσηλεία), αυτοί δεν γίνεται να παραχωρηθούν ως μουσειακοί χώροι, γιατί κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται από την σχετική νομοθεσία. Πρόκειται για θαλάμους νοσηλείας χαρακτηρισμένους από το Υπουργείο Υγείας, ανήκουν στην δύναμη του Νοσοκομείου και δεν γίνεται να αποχαρακτηριστούν. Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε χάραξη πολιτικής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τον χωρικό σχεδιασμό και τις δυνατότητες του υπάρχοντος κτηρίου, χωρίς να παρακωλύεται η πρωτεύουσα λειτουργία του. Αυτό που μπορεί να μπει σε διάλογο είναι μόνο η στοχοθεσία της υπάρχουσας έκθεσης.

Το σημαντικότερο βήμα που πρέπει να γίνει από τους εμπλεκόμενους στην λειτουργία της θεματικής μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών είναι ο σαφής προσδιορισμός της πολιτικής διαχείρισης και επιμέλειας της συλλογής. Πρέπει να οριστεί το διαχειριστικό μοντέλο που θα ακολουθηθεί. Αν και η συγκεκριμένη έκθεση αφορά μια περιορισμένη θεματική μουσειακή συλλογή, δεν παύει να διέπεται

⁴⁵ α) Ν. 3028/2002, άρθρο 45, (ΦΕΚ 153, τ.Α/28.06.2002), «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς»

β) ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΝΕΠΟΚ/Δ/93783/1682, (ΦΕΚ 2385, τ.Β/26.10.2011, «Ίδρυση και αναγνώριση μουσείου κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 45 του Ν. 3028/2002

από τους γενικότερους κανόνες μουσειακών συλλογών. (Lord και Lord, 2009, σ.σ.66-68).

Συγκεκριμένα, μια πολιτική συλλογής πρέπει να περιλαμβάνει:

- Διακήρυξη και δέσμευση ότι το μουσείο θα παρέχει φροντίδα για την διατήρηση της συλλογής ως δημόσια παρακαταθήκη.
- Δήλωση του σκοπού της συλλογής και διαχωρισμός της σε: συλλογή έκθεσης αντικειμένων (display collection), συλλογή έκθεσης μελέτης (study collection) και συλλογή εφεδρείας (reserve collection).
- Ορισμό εύρους των ορίων της συλλογής που θα συνδέεται με την αποστολή της. Για παράδειγμα, μια συλλογή που στεγάζεται σε ένα διατηρητέο κτήριο μπορεί να περιορίζεται σε συγκεκριμένα αντικείμενα που χρησιμοποιήθηκαν μέσα σε αυτό ή να επεκταθεί και σε ομοειδή αντικείμενα με αυτά που χρησιμοποιήθηκαν εκεί.
- Δήλωση ορισμού των κριτηρίων που θέτει ο συλλέκτης για να συμπεριληφθούν αντικείμενα στην συλλογή. Εκεί ορίζονται όλες οι ειδικές παράμετροι εισαγωγής, όπως, για παράδειγμα, ο τύπος των αντικειμένων, η πιστοποίηση αυθεντικότητας τους κ.α.
- Δήλωση πολιτικής σχετικά με την ιδιοκτησία της συλλογής, στην οποία περιλαμβάνεται και η μη αποδοχή δωρεών που εγείρουν συγκεκριμένες απαιτήσεις για την διαχείριση των αντικειμένων.

Στην συγκεκριμένη έκθεση αρχικά θα πρέπει να γίνει επιστημονική **καταγραφή και τεκμηρίωση** όλων των εκθεμάτων της συλλογής, όπου και αν βρίσκονται αυτά, και στην συνέχεια να περιγραφεί η συλλεκτική πολιτική και η πολιτική εμπλουτισμού της έκθεσης. Η τεκμηρίωση αποτελεί πηγή δύναμης για τα ίδια τα εκθέματα.⁴⁶ Τέλος θα πρέπει να επαναεπιβεβαιωθεί το κοινό στο οποίο απευθύνεται η έκθεση και να αξιολογηθούν οι ανάγκες του.

⁴⁶ Ένας πίνακας ο οποίος αποτελεί πρόταση για την δημιουργία προτύπου καταγραφής των μουσειακών αντικειμένων και αφορά την μουσειακή τεκμηρίωση και την διαχείριση της συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών δίνεται στα Παράρτημα Γ στο τέλος της διπλωματικής αυτής εργασίας.

Έρευνα κοινού

Μια από τις πρώτες δράσεις για την ολοκλήρωση της χάραξης πολιτικής θα πρέπει να είναι η ποιοτική έρευνα του κοινού στο οποίο απευθύνεται η έκθεση. Αν θεωρήσουμε την συλλογή του Οφθαλμιατρείου ως μια μουσειακή συλλογή ενός πολιτιστικού οργανισμού ορθολογικής διαδικασίας, όπως είναι τα πολιτιστικά ιδρύματα (rational entertainment), σύμφωνα με τον διαχωρισμό που προτείνει ο Dimaggio (1987)⁴⁷, τότε, προκειμένου να κατανοήσουμε την δυναμική της αγοράς μέσα στην οποία λειτουργεί ο συγκεκριμένος πολιτιστικός οργανισμός, θα κληθούμε να προχωρήσουμε σε έρευνα αγοράς εστιάζοντας σε **έρευνα ικανοποίησης κοινού** (customer satisfaction research), **έρευνα προβολής** (promotional research) και **έρευνα χάραξης πολιτικής** (policy research) (Μπαντιμαρούδης, 2001, σ.42). Η έκθεση καλείται να διαμορφώσει την εμπειρία του επισκέπτη, να ικανοποιήσει τις ανάγκες του, να τον διασκεδάσει αλλά και γενικότερα να διεκδικεί τις απόψεις και γνώσεις ενός διαφοροποιημένου κοινού. Κατ' αναλογία θα χρησιμοποιήσουμε τα λόγια της Pearce (1999, σ.49). «Πρόκληση είναι να μπορέσουν τα μουσεία να δώσουν την δυνατότητα στους ανθρώπους να χρησιμοποιούν το μουσείο για την προσωπική τους ανάπτυξη, ενδυνάμωση και αυτοπροσανατολιζόμενη μάθηση»

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι στην συγκεκριμένη έρευνα ικανοποίησης κοινού του Οφθαλμιατρείου Αθηνών κάποιες παράμετροι είναι δεδομένες. Για παράδειγμα, ο επισκέπτης, καταναλωτής του πολιτιστικού αγαθού της συλλογής, δεν αποτελεί εποχιακό κοινό, η φυσική του παρουσία δεν προσδιορίζεται από ηλικιακά, εισοδηματικά και μορφωτικά κριτήρια. Είναι απλά ο καθημερινός μέσος επισκέπτης μιας οφθαλμολογικής κλινικής που μπορεί να γίνει ακουσίως και ο επισκέπτης μιας μουσειακής συλλογής. Αυτό όμως δεν απαλλάσσει τους υπεύθυνους της διαχείρισης της μουσειακής συλλογής από την υποχρέωσή τους να προχωρήσουν σε αξιολόγηση της έκθεσης και κατανόησης της ανταπόκρισης του κοινού στα εκθέματα. Ένας καλός τρόπος συλλογής στοιχείων που θα βοηθούσαν στην κατανόηση του κοινού και στην αυτοαξιολόγηση ταυτόχρονα, θα μπορούσε να είναι η διάθεση ενός ερωτηματολογίου σε κάποιο stand ή σε ένα σχετικό link στην ιστοσελίδα του Οφθαλμιατρείου, καθώς

⁴⁷Dimaggio, P. (1987), "Nonprofit organizations in the production and distribution of culture", στο W.W. Powell (επιμ.), *the non-profit sector: A research handbook*, New Haven: Yale University Press.

επίσης και η μέθοδος της απευθείας παρατήρησης της συμπεριφοράς του κοινού. (Μπούνια, 2015, σ.149).

Εφόσον ολοκληρωθεί η στοχοθεσία και η χάραξη πολιτικής, θα πρέπει να προχωρήσει ο σχεδιασμός της έκθεσης και οι δράσεις προβολής της.

Σχεδιασμός έκθεσης:

Καταρχήν πρέπει να εντοπιστεί και να επικοινωνηθεί συνοπτικά **η φιλοσοφία** και ο στόχος ύπαρξης της έκθεσης και κατ' επέκταση όλης της θεματικής συλλογής. Η έκθεση πρέπει να λειτουργεί σε συνάρτηση με την κοινωνική συγκυρία στην οποία αναπτύσσεται και οι πληροφορίες που παρέχει δεν πρέπει να είναι στατικές. Οι επιμελητές της έκθεσης οφείλουν να ενθαρρύνουν το διάλογο επισκέπτη-εκθέματος. Η φιλοσοφία του στησίματος της έκθεσης πρέπει να έχει ως επίκεντρό της δύο άξονες: τι θα πούμε και πώς θα το πούμε. Η Hooper-Greenhill (1999:15) αναφέρει ότι «...η αντίληψη ότι το τι λέμε και πώς το λέμε είναι τα δυο μισά του ίδιου μήλου, γίνεται πλέον πιο φανερό στον από και ορατό κόσμο των αντικειμένων ...» Η εμπειρία λοιπόν που θα αποκομίσει ο επισκέπτης της έκθεσης του Οφθαλμιατρείου κατά την περιήγησή του στο χώρο, αλλά και η αίσθηση που θα τον συνοδεύσει μετά την έξοδό του από το κτήριο πρέπει να είναι πλήρης, σαφής, ενδιαφέρουσα, χρήσιμη και κυρίως ευχάριστη. Ο επισκέπτης πρέπει να φύγει με την αίσθηση ότι η συλλογή που είδε τον αφορούσε προσωπικά, το μήνυμά της ήταν στέρεα δομημένο, η έκθεση ήταν αισθητικά προσεγμένη, τα αντικείμενα δεν του θύμιζαν εμπορεύματα σε βιτρίνα, και του δόθηκε η δυνατότητα σχολιασμού άρα και μιας πιο προσωπικής επαφής. Η έκθεση οφείλει να καταφέρει να τον εκπλήξει, να του εμπνεύσει εμπιστοσύνη και να του προσφέρει μια ξεχωριστή εμπειρία. Η παρουσίαση των εκθεμάτων πρέπει επιπλέον να του παρέχει την δυνατότητα προσωπικής ερμηνείας. Αυτό είναι και το ουσιαστικό νόημα της άμεσης εμπλοκής του επισκέπτη με τα εκθέματα.

Χρειάζεται επίσης να γίνει μια μελέτη για **επανασχεδιασμό** της έκθεσης και να προβλεφθεί η κατασκευή κάποιων επιπλέον προθηκών, με πιθανή χρήση διάφανων υλικών (plexiglas) για την καλύτερη θέαση κάποιων αντικειμένων. Έχει ήδη υπάρξει πρόταση για την δημιουργία ενός μουσειακού διαδρόμου στην γυάλινη arcade εισόδου που συνδέει τα δύο κτήρια του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, χώρος από τον οποίο περνούν οι περισσότεροι επισκέπτες του νοσοκομείου. Ο χώρος αυτός θα

μπορούσε να λειτουργήσει ως orientation gallery, όπως αυτή περιγράφεται από τους Ambrose & Paine (2012, σ.σ.88-89). Ταυτόχρονα, με τη χρήση κύβων από πλεξιγκλάς θα μπορούσαν να εκτεθούν κάποια ευμεγέθη ιατρικά όργανα, ώστε να αποσυμφορηθούν οι υπάρχουσες προθήκες στο εσωτερικό του ιστορικού κτηρίου και να προστατευτούν τα συγκεκριμένα εκθέματα από εξωγενείς επιβαρυντικούς παράγοντες. Αν και η in vitro παρουσίαση στις μέρες μας έχει παραχωρήσει τη θέση της στην in vivo (εν ζωή) παρουσίαση των εκθεμάτων, στην περίπτωση της συγκεκριμένης συλλογής δεν μπορεί να αποφευχθεί η πρώτη. (Αξιώτη-Σαλή, 2006, σ.σ.27-35)². Καθοριστικοί παράγοντες επιτυχίας της θεματικής αυτής έκθεσης θα αποτελέσουν: η οικειότητα που θα δημιουργήσει στον επισκέπτη, ο εμπλουτισμός γνώσεων που θα του παρέχει, καθώς και η φανταστική ιστορική περιήγηση που θα του προσφέρει μέσα από τα αντικείμενα και κυρίως μέσα από το ίδιο το κτήριο. Πρόκειται για μια περιδιάβαση που θα ξεκινά από άλλες εποχές και θα πρέπει να καταλήγει στην σημερινή πραγματικότητα του Οφθαλμιατρείου.

Η συγκεκριμένη έκθεση έχει το προνόμιο, κυρίως λόγω του ιστορικού κτηρίου που την στεγάζει, να αποδεσμεύεται μερικώς από ειδικές μουσειακές μεθόδους οργάνωσης και να στρέφει το ενδιαφέρον της στην αισθητηριακή πρόσληψη της γνώσης μέσω της εμπειρίας του επισκέπτη. Όπως αναφέρει η McLean⁴⁸ «Η αλληλεπίδραση των ανθρώπων με τα αντικείμενα εξαρτάται από την προσωπική σημασία που δίνει στο αντικείμενο ο επισκέπτης, το περιβάλλον της έκθεσης, τα συμφραζόμενα του αντικειμένου και την αξία που του έχει αποδοθεί από την έκθεση». (Black, 2009, σ.319). Αυτό πρέπει να το εκμεταλλευτεί ο επιμελητής της έκθεσης επιλέγοντας την βαρύτητα που θα δώσει στην προβολή κάθε μουσειακού αντικειμένου ξεχωριστά.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε αντικείμενο που βρίσκεται τοποθετημένο σε βιτρίνα, οδηγεί ψυχολογικά τον επισκέπτη σε μια πρώτη σκέψη ότι αυτό αποτελεί έργο τέχνης. Αν επιπλέον τοποθετείται σε περίοπτη θέση, ή μόνο του, αμέσως αποκτά τον χαρακτήρα του μοναδικού. Παράδειγμα αποτελούν οι δύο μαρμάρινες κρήνες, οι δύο αναμνηστικές μαρμάρινες πλάκες με χαραγμένα τα ονόματα των ευεργετών και ιδρυτών του Οφθαλμιατρείου και οι δύο μπρούτζινες προτομές των καθηγητών ιατρών

⁴⁸McLean, K. (1993:22), *Planning for people in Museum Exhibitions*, Ουάσινγκτον: Association of Science-Technology Canters

στον προαύλιο χώρο. Επιπλέον, όταν ένας πίνακας ή μια οροφोगраφία (όπως συμβαίνει στην συγκεκριμένη έκθεση) βρίσκονται τοποθετημένα σε μια θέση που είναι, ή προσομοιάζει, στην αρχική τους, αμέσως ο επισκέπτης φαντάζεται την ιστορική περίοδο κατά την οποία φτιάχτηκε το κτήριο. Επίσης, όταν το ξύλινο γραφείο με τα προσωπικά αντικείμενα του καθηγητή οφθαλμολογίας επιλέγεται να τοποθετηθεί στην φυσική του θέση τότε ο επιμελητής κατευθύνει την φαντασία του επισκέπτη, ανακαλώντας στην μνήμη του μια φανταστική ανάμνηση, έστω και πλασματική. «Η δε συλλογή αποκτά την θέση της ζωντανής ιστορίας και η διαδικασία αναπαράστασης την εντάσσει. στο κοινωνικό πλαίσιο της εποχής» (Black, 2009, σ.325). Αυτό είναι και το βασικό επιχείρημα στην χρήση των κέρινων ομοιωμάτων στην έκθεση του Μουσείου Υγείας της Αδριανούπολης (βλ. κεφ. 2 παραπάνω).

Τέλος, οι διαχειριστές της έκθεσης πρέπει να αξιολογήσουν και το γεγονός ότι η έκθεση δημιουργεί μια νοσταλγική διάθεση στον επισκέπτη και εν πολλοίς του καθορίζει το χρόνο που θα σταθεί μπροστά σε κάθε τεχνούργημα και πως αυτό θα τον επηρεάσει. Για παράδειγμα, η ενυπόγραφη αφιέρωση των Ολλανδών συνέδρων-ιατρών Οφθαλμολογίας στον αναμνηστικό πίνακα (φωτ. 61) θα δημιουργήσει στον επισκέπτη συναισθήματα αναπόλησης για τα «περασμένα μεγαλεία» του Οφθαλμιατρείου. Όπως αναφέρει η Henning (2006:71):

Αυτή η προσέγγιση αρχίζει να αναγνωρίζει ότι ο τρόπος με τον οποίο τα εκθέματα βιώνονται σωματικά (εδώ η ρομαντική διάθεση γεννά αισθήματα) από τους επισκέπτες, μέσω των δραστηριοτήτων και των αισθημάτων που τους προκαλεί, είναι εξίσου σημαντική με τα πιο σαφή μηνύματα της έκθεσης.

Το γεγονός ότι η έκθεση του Οφθαλμιατρείου Αθηνών στερείται **συνοδευτικών κειμένων** αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα, στην ερμηνεία της και στον τρόπο παρουσίασης της στο κοινό. Επιβάλλεται ως εκ τούτου η δημιουργία συνοδευτικών πληροφοριακών κειμένων που θα βοηθούν στην επικοινωνία των εκθεμάτων με τους επισκέπτες. Η σωστή σήμανση, ο υποτιτλισμός, οι πινακίδες των προθηκών, η γραπτή και φωτογραφική τεκμηρίωση των αντικειμένων, κρίνονται ως απαραίτητα στοιχεία προκειμένου να επιτευχτεί η δημιουργία της αίσθησης στον επισκέπτη ότι συνδέεται πνευματικά, κοινωνικά και συναισθηματικά με το όλο σκεπτικό της συλλογής. Επειδή αποτελεί σύνηθες φαινόμενο οι περισσότεροι επισκέπτες μιας έκθεσης να αντλούν τις πληροφορίες τους από τα κείμενα των επεξηγηματικών πινακίδων, θα

πρέπει οι υπεύθυνοι διαχείρισης της μουσειακής συλλογής να στρέψουν τις προσπάθειές τους και προς αυτή την κατεύθυνση της επιτόπιας πληροφόρησης του κοινού.

Καταρχήν πρέπει να δημιουργηθεί άμεσα ένα εισαγωγικό επιτοίχιο ή μη κείμενο, που να ορίζει τον τίτλο της έκθεσης. Αυτό μπορεί να τοποθετηθεί στην orientation gallery, καθώς και στην πρόσοψη του ιστορικού κτηρίου επί της οδού Πανεπιστημίου. Επιπλέον ο επισκέπτης θα πρέπει να πληροφορηθεί τι θα δει, με ένα εισαγωγικό κείμενο, καθώς και πού θα το δει, με κάτοψη των χώρων του ιστορικού κτηρίου που στεγάζει τη συλλογή. Οι πληροφορίες αυτές μπορούν να δίνονται είτε μέσω επιτοίχιου κειμένου, είτε μέσω φυλλαδίου, είτε με συνδυασμό των δύο. Αντίστοιχα, εισαγωγικές επεξηγηματικές πινακίδες πρέπει να υπάρχουν σε κάθε αίθουσα του εκθεσιακού χώρου. Οι πινακίδες κατεύθυνσης δεν κρίνονται απαραίτητες, επειδή η έκθεση δεν ακολουθεί συγκεκριμένη ροή κίνησης.

Δεδομένου ότι η μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου αναφέρεται κυρίως σε επιστημονικά εργαλεία και εκθέματα, θα ήταν σκόπιμο οι επιμελητές της, κατά την διαδικασία της υποστήριξης των εκθεμάτων με επεξηγηματικά κείμενα, να λάβουν υπόψη τους ότι η έκθεση είναι κυρίως επιστημονική. Σύμφωνα με την άποψη των Knez και Wright, όπως μας την μεταφέρει η Hooper Greenhill (1994, σ.46), σε ορισμένες συλλογές, π.χ. των μουσείων τέχνης, το αντικείμενο είναι το μέσο επικοινωνίας, ενώ σε άλλες συλλογές πχ μουσείων επιστήμης, το μέσο επικοινωνίας είναι οι λέξεις (γραπτές ή προφορικές). Με άλλα λόγια, ένας πίνακας της βασίλισσας Αμαλίας μπορεί να γίνει κατανοητός από τον μέσο επισκέπτη χωρίς κάποια επεξηγηματική λεζάντα, ένα οπτότυπο (εργαλείο μέτρησης της όρασης) όμως, χωρίς ερμηνεία, απευθύνεται μόνο σε ένα πολύ εξειδικευμένο κοινό. Όπως επίσης αναφέρουν οι Ambrose και Paine (2012, σ.σ.35-36), «Σε μια έκθεση πρέπει να είναι σαφές τι είναι το εκτιθέμενο αντικείμενο, καθώς επίσης γιατί και πως χρησιμοποιείται». Τέλος, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι οι περισσότεροι επισκέπτες διαβάζουν μόνο το 10% των συνοδευτικών κειμένων, ως εκ τούτου κάτι που θα πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα είναι και το εύρος των λέξεων που απαρτίζουν τα επεξηγηματικά κείμενα (Ambrose, και Paine, 2012, σ.σ. 88-89). Σε μια ιδανική περίπτωση όλα τα συνοδευτικά επεξηγηματικά κείμενα της μουσειακής συλλογής θα πρέπει να μην είναι «φλύαρα», να είναι γραμμένα σε καθαρή και σαφή γλώσσα, κατανοητή στο ευρύ κοινό, να αποφεύγονται όσο είναι δυνατό εξεζητημένοι

ιατρικοί όροι και σίγουρα να διατίθεται, σε ,τουλάχιστον, δύο γλώσσες. Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να τοποθετηθεί ενημερωτική πινακίδα δίπλα σε αντικείμενα που δεν προέρχονται από το Οφθαλμιατρείο, αλλά για λόγους χρηστικότητας αποτελούν μέρος της έκθεσης, όπως η ντουλάπα της συλλογής Χαραμή, η οποία χρησιμοποιείται ως βιβλιοθήκη.

Στην έκθεση θα μπορούσε επίσης να ενσωματωθεί και να αξιοποιηθεί και το οπτικοακουστικό υλικό από **προφορικές μαρτυρίες** ανθρώπων που δούλεψαν στο Οφθαλμιατρείο Αθηνών. Μέσα από την προσωπική αφήγηση θα μπορούσε να βοηθηθεί ο επισκέπτης στην κατανόηση και ερμηνεία των εκθεμάτων. Η προφορική μαρτυρία προσφέρει μια διαφορετική προσέγγιση του επισκέπτη με την συλλογή που βασίζεται στην αμεσότητα και την εμπειρία. Όπως αναφέρει η Γκαζή «η ουσιαστική συνεισφορά της προφορικής ιστορίας είναι η απόδοση νοήματος στα αντικείμενα και στα γεγονότα». (Α. Γκαζή *Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας σε εκθέσεις μουσείων*, στο Νάκου, 2015, σ.48). Η δυνατότητα που παρέχεται να περιγράφεται η συλλογή στο ψηφιακό περιβάλλον, συνενώνοντας ήχο κείμενο και εικόνα σε ένα αφήγημα, τροποποιεί την πρόσληψη του θεατή και μεταμορφώνει το παρεχόμενο πολιτιστικό «αγαθό» σε πολιτιστική «εμπειρία», επαναπροσδιορίζοντας την σχέση εκθέματος και κοινού, πομπού και δέκτη. Όπως αναφέρει ο Μπαντιμαρούδης (2011, σ.39), «χρησιμοποιούμε εδώ τον όρο «εμπειρίες» αντί «αγαθά /προϊόντα», καθώς οι πολιτιστικοί οργανισμοί είτε εμπορεύονται υλικά είτε άυλα προϊόντα, τελικά παρέχουν εμπειρίες» Γι' αυτό το λόγο η έκθεση αντικειμένων δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο στην φυσική τους υπόσταση. Όπως αναφέρει η Νάκου (2009, σ.79), «η έκθεση πρέπει να στηρίζεται και στα συναισθήματα, τις αντιδράσεις και τις αναμνήσεις ανθρώπων, στοιχεία που αφορούν αντίστοιχες εμπειρίες ζωής»,

Κρίνεται επίσης σκόπιμο η έκθεση των αντικειμένων να εμπλουτισθεί με **οπτικό-συνοδευτικό υλικό** (φωτογραφίες, σκίτσα, γκραβούρες) ακόμη και σε βάρος κάποιων εκθεμάτων που θα πρέπει να τους παραχωρήσουν την θέση τους, γιατί είναι ο μόνος τρόπος το επιστημονικό έκθεμα να γίνει πιο οικείο στον επισκέπτη.

Η επικοινωνία του μουσειακού γίνεσθαι της συλλογής του Οφθαλμιατρείου δεν περιορίζεται στην παράθεση και προβολή μεμονωμένων εκθεμάτων που θα μπορούσαν από μόνα τους να προσελκύσουν ένα ειδικό κοινό. Επεκτείνοντας την άποψη της Τσιβάκου (2008, σ.15), ότι «το αντικείμενο είναι παράγοντας γέννησης

πολιτιστικών συμβάντων και ότι το πολιτιστικό αντικείμενο αποτελεί μορφή αντικειμενοποίησης της ανθρώπινης σκέψης», διαπιστώνουμε ότι η αξιοποίηση πιστοποιημένων συμβολικών αντικειμένων (για παράδειγμα τα προσωπικά αντικείμενα του Δ/ντη ιατρού) τα οποία τοποθετούνται ταξινομημένα και με μια λογική γραμμική ακολουθία, οδηγούν τον επισκέπτη σε φανταστική ανασύνθεση της ιστορίας. Η συμβολική δύναμη των αντικειμένων πηγάζει επίσης από την γνώση και την αισθητική των επισκεπτών σε συνδυασμό με την πληροφορία και την συγκίνηση που τους παρέχουν τα εκθέματα (Τσιβάκου, 2008, σ.15).

Η συλλογή του Οφθαλμιατρείου απαιτείται να αντιμετωπιστεί μουσειογραφικά με ομαδοποίηση των αντικειμένων και βελτίωση της όποιας τυχόν άναρχης παρουσιάσής τους. Η λύση που προτείνεται προτρέπει καταρχήν σε ογκομετρική μελέτη των ομαδοποιημένων κατά τύπους και κατηγορίες αντικειμένων της συλλογής. Ακολουθεί μια ποιοτική ανάλυση που θα περιλαμβάνει τον αριθμό των αντικειμένων που εκτίθενται ή μπορούν να εκτεθούν, ανά κατηγορία, καθώς και καταγραφή της τρέχουσας αναλογίας των ήδη εκτιθέμενων αντικειμένων με αυτά που βρίσκονται αποθηκευμένα προς φύλαξη και μελλοντική χρήση. Σημειώνεται ότι είναι απαραίτητο να απομακρυνθούν όσα αντικείμενα δεν σχετίζονται με την λειτουργία του Οφθαλμιατρείου αλλά προστέθηκαν στην έκθεση χάριν λαογραφικής διάθεσης ή ως αποδοχή τμήματος δωρεάς.

Η ογκομετρική μελέτη θα αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμη, δεδομένου ότι μια επιπλέον ιδιαιτερότητα για τον σχεδιασμό της έκθεσης αποτελεί η εγνωσμένη **στενότητα του χώρου**. Αυτή εμποδίζει την έκθεση να αναπτυχθεί σωστά και τον επισκέπτη να έχει μια διαδραστική επαφή με τα εκθέματα, τουλάχιστον με όσα η φύση τους το επιτρέπει. Αποτελεί ένα ανασταλτικό παράγοντα σε οποιαδήποτε τροφοδότηση της έκθεσης με νέα αντικείμενα. Αν υπήρχε επαρκής χώρος θα μπορούσαν οι επιμελητές της έκθεσης να τοποθετήσουν προπλάσματα που να διευκόλυναν τους επισκέπτες στην συνομιλία τους με τα ιατρικά εργαλεία. Επίσης η άνεση χώρου θα εξυπηρετούσε στην αποφυγή συνωστισμού των εκθεμάτων η οποία οδηγεί σε σύγχυση τον επισκέπτη. Αυτό το μειονέκτημα της στενότητας χώρου, δεδομένου ότι δεν γίνεται να το ξεπεράσουν οι διαχειριστές της έκθεσης, πρέπει να το αντιμετωπίσουν ως πρόκληση. Από μια άποψη η ίδια η στενότητα του χώρου και η συνύπαρξη της συλλογής με την κύρια λειτουργία του νοσηλευτικού ιδρύματος παρέχει στον επισκέπτη κάποιες ευκολίες που συνήθως δεν απαντώνται σε αυτόνομες μουσειακές συλλογές. Για παράδειγμα σε όλους τους χώρους του Οφθαλμιατρείου ο

επισκέπτης θα βρεθεί απέναντι σε μουσειακά εκθέματα. Σε λίγο χρόνο θα έχει μια γενική άποψη της έκθεσης, χωρίς να βαρεθεί. Επίσης, λόγω της ιδιαιτερότητας της κύριας λειτουργίας του Οφθαλμιατρείου υπάρχουν αρκετές θέσεις για την αναμονή των ασθενών, οι οποίες προσφέρουν την απαραίτητη ξεκούραση στον επισκέπτη της συλλογής. Η μουσειακή κόπωση είναι μια παράμετρος που πρέπει να λαμβάνεται πάντα υπόψη στον σχεδιασμό μιας έκθεσης. Όπως αναφέρει ο Black «συνήθως ο χώρος παραχωρείται στα εκθέματα, ωστόσο οι άνθρωποι θέλουν και αυτοί το χώρο τους. (Black, 2009,σ.245).

Στην πολιτική διαχείρισης της συλλογής πρωταρχικό ρόλο πρέπει να έχει η τήρηση των προϋποθέσεων για την **φύλαξη**, τη **συντήρηση** και την **ασφάλεια** των αντικειμένων που βρίσκονται στις προθήκες, αλλά και του μη εκτιθέμενου υλικού που βρίσκεται σε αποθηκευτικούς χώρους, εντός ή και εκτός του κτηρίου του Οφθαλμιατρείου. Μέλημα του διαχειριστή της θεματικής συλλογής οφείλει να είναι:

Η φύλαξη και διασφάλιση της καλής κατάστασης των εκθεμάτων και η κατά το δυνατόν καλύτερη εκμετάλλευση-αξιοποίησή τους (Αξιώτη-Σαλή, 2006)¹. Για παράδειγμα, οι τοιχογραφίες, οι οροφोगραφίες και τα έργα τέχνης που κοσμούν τους τοίχους του Οφθαλμιατρείου, απαιτούν πρώτα από όλα τον συνεχή επισταμένο έλεγχο και την τακτική συντήρησή τους.

Η προληπτική συντήρηση η οποία θα προφυλάξει τα εκθέματα και θα αυξήσει την μακροβιότητα τους. Επειδή η συλλογή του Οφθαλμιατρείου είναι μικτή και περιλαμβάνει σημαντικό αριθμό ετερογενών εκθεμάτων, χρειάζεται ο επιμελητής της να προβεί στη δημιουργία μιας εξειδικευμένης βάσης δεδομένων για την καταγραφή των αντικειμένων, την μελέτη της κατάστασης αυτών, την αποτύπωση των πιθανών φθορών και την αναγκαία συντήρηση σε έργα ιδιαίτερης αξίας και σημασίας και σε όποια άλλα χρειάζεται.

Η ασφάλεια των εκθεμάτων απαιτεί την ειδική μέριμνα των συντελεστών της έκθεσης, κυρίως επειδή ο χώρος του Οφθαλμιατρείου δεν είναι ένας μουσειακός χώρος που ακολουθεί τα διεθνή πρότυπα προστασίας. Η αθρόα προσέλευση του κοινού, που σημειωτέον δεν επισκέπτεται το Οφθαλμιατρείο από πολιτιστικό ενδιαφέρον, ενέχει τον κίνδυνο να προκαλέσει ακουσίως βλάβες στα εκθέματα. Ως εκ τούτου, απαιτούνται ιδιαίτερα μέτρα φύλαξης, αλλά και στερέωσης των εκθεμάτων. Όπου, επίσης, κρίνεται σκόπιμο, καλό θα ήταν να υπάρξει επανασχεδιασμός της

τοποθέτησης των προθηκών με πρόβλεψη για σχεδιασμό διαδρόμων που θα παρέχουν μια πιο άνετη μετακίνηση στο χώρο. Τέλος, καλό θα είναι να απομακρυνθούν πιθανά ασταθή υλικά κατασκευής προθηκών, ώστε να αποφευχθούν φθορές των εκθεσιακών αντικειμένων και τραυματισμοί των επισκεπτών.

Οι προτάσεις για την ανάδειξη της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών θα ήταν ελλιπείς αν δεν περιελάμβαναν την ανάγκη **ψηφιοποίησης της βιβλιοθήκης**. Η βιβλιοθήκη σήμερα δεν είναι προσβάσιμη στους μελετητές, φοιτητές, ερευνητές ή σε οποιονδήποτε μπορεί να εκδηλώνει σχετικό ενδιαφέρον. Αυτός ο συγγραφικός πλούτος παραμένει τοποθετημένος ως έκθεμα πίσω από τα τζάμια των προθηκών της έκθεσης ή αταξινόμητος σε ράφια ή κούτες στην Αγ. Μελετίου. Επιβάλλεται η αναζήτηση φορέα, πιθανόν της Εθνικής Βιβλιοθήκης, που θα μπορούσε να φανεί αρωγός στις υπηρεσίες ταξινόμησης, τεκμηρίωσης και ψηφιακής αποθήκευσης της βιβλιοθήκης του Οφθαλμιατρείου. Είναι σαφές ότι, όπως δεν νοείται συλλογή χωρίς εκθέματα, έτσι δεν νοείται και βιβλιοθήκη χωρίς τους αναγνώστες της. Εν κατακλείδι, η διαδικασία ψηφιοποίησης και μελέτης ευχρηστίας του συστήματος θα μπορούσε να αποτελέσει προπομπό και της δημιουργίας ενός αποθετηρίου πολιτιστικού περιεχομένου όλης της μουσειακής συλλογής.⁴⁹

Για την καλύτερη εξυπηρέτηση του επισκέπτη μπορεί ο διαχειριστής της έκθεσης να προτείνει την **χρήση διαδραστικού υλικού**. Θα μπορούσε να τοποθετηθεί, σε στεγασμένο κοινόχρηστο χώρο του Οφθαλμιατρείου, μια **Οθόνη αφής** (touch screen) που να επιτρέπει στον φυσικό επισκέπτη να έρθει σε μια διαφορετικού είδους επαφή με το εκτιθέμενο αντικείμενο, να έρθει σε μια αλληλεπίδραση με τα στοιχεία που εμφανίζονται στην οθόνη και να γνωρίσει καλύτερα όλη την έκθεση. Σύμφωνα με τον Sam Smith, κάθε αντικείμενο διαθέτει τέσσερα επίπεδα ερμηνείας που παρέχονται μέσω οθόνων αφής: δείξε (show), πες (tell), εξήγησε (explain), ανακάλυψε (explore). Μέσω της ηλεκτρονικής οθόνης ο επισκέπτης έχει πρόσβαση σε όλες τις περιγραφικές αναφορές του εκτιθέμενου αντικειμένου και στις ιστορικές πηγές που σχετίζονται με αυτό. (Smith,S. *Παρουσιάζοντας την ποικιλομορφία μέσω της προφορικής ιστορίας στο Μουσείο του Croydon*, στο Νάκου, 2015, σ.78).Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με έρευνα του British Audio Visual Society, θυμόμαστε το 10% αυτών που διαβάζουμε και το 90 %

⁴⁹ Ένας προτεινόμενος πίνακας για την δημιουργία προτύπου καταγραφής των βιβλίων της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου δίνεται στο Παράρτημα Γ στο τέλος της διπλωματικής εργασίας.

αυτών που λέμε και κάνουμε (Bayard-White 1991),στο (Hooper-Greenhill, 1999, σ.90).

Εναλλακτικά, αντί για οθόνη αφής θα μπορούσε να προτιμηθεί η τοποθέτηση **Infokiosk**, μιας λειτουργικής κατασκευής με ενσωματωμένο ηλεκτρονικό υπολογιστή και οθόνη αφής ώστε να μπορεί να μετακινηθεί σε οποιοδήποτε χώρο της έκθεσης. Ο επισκέπτης μέσα από την οθόνη αφής του infokiosk όταν βρεθεί μπροστά από ένα εκθέμα που τον ενδιαφέρει μπορεί να περιηγηθεί στην ιστορία του εκθέματος να δει φωτογραφίες του να ακούσει προφορικές μαρτυρίες και να το συνδυάσει με τα υπόλοιπα εκθέματα. Το παράδειγμα αυτό μπορεί να το δει κανείς στην πρακτική εφαρμογή του στο Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Μουσικών Οργάνων Φοίβου Ανωγειανάκη στην Πλάκα.

Μια ανάλογη φιλική προς τον επισκέπτη υπηρεσία θα μπορούσε να παρέχει η ύπαρξη ενός διαδραστικού τραπεζιού, **time table**⁵⁰, πάνω στο οποίο θα εμφανιζόταν στοιχεία από την ιστορία του Οφθαλμιατρείου και της οφθαλμολογίας στην Ελλάδα. Ένα time table θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και για εκπαιδευτική χρήση. Η επιφάνειά του, η οποία λειτουργεί σαν οθόνη προβολής, είναι απλή και φιλική στην αφή του χρήστη. Έτσι, ο επισκέπτης θα μπορούσε να αγγίζει τα προβαλλόμενα αντικείμενα, να τα μετακινεί και να συμμετέχει σε ομαδικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Προβολή και επικοινωνία

Η επικοινωνία της μουσειακής έκθεσης με το ευρύ κοινό μπορεί να γίνει μέσω πολλαπλών δράσεων, όπως:

- **Επικοινωνιακό έντυπο:** Σε ένα πρώτο επίπεδο θα ήταν σκόπιμο να δημιουργηθεί ένα επεξηγηματικό φυλλάδιο που να ορίζει τον σκοπό και την ιδιαιτερότητα της έκθεσης. Αυτό το φυλλάδιο θα μπορούσε να διανέμεται δωρεάν, όχι μόνο στην «orientation gallery» και στο κτήριο όπου παρουσιάζεται η έκθεση, αλλά σε όλα τα κτήρια που στεγάζουν οφθαλμολογικές υπηρεσίες του νοσηλευτικού ιδρύματος, ώστε να συνοδεύει τον επισκέπτη μετά την αποχώρησή του από χώρο και να αποτελεί ένα «πρεσβευτή» γνωριμίας της έκθεσης σε νέους επισκέπτες. Ένας άλλο, παράλληλο, επικοινωνιακό εργαλείο θα ήταν η έκδοση

⁵⁰ Αναφορά για το time table γίνεται στο Τζώνας, Π. (2013).

ενός ψηφιακού δελτίου Τύπου που θα ενημερώνει μαζικά το κοινό για την όποια εκδήλωση, με σαφήνεια, μέσω των ΜΜΕ. Η θέση του κτηρίου του Οφθαλμιατρείου στον κεντρικό άξονα της πόλης, επί της οδού Πανεπιστημίου, προσφέρεται για την τοποθέτηση οποιουδήποτε ενημερωτικού ταμπλό για την διοργάνωση εκδηλώσεων στο χώρο, αφού καθημερινά θα είναι ορατό από πλήθος κόσμου.

- **Στοχευμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις:** σε αυτή την λογική εντάσσεται η ανάγκη δημιουργίας καταρχήν κάποιων εκδηλώσεων, σε ελεγχόμενους ρυθμούς επαναληψιμότητας, που θα απευθύνονται σε ευρύτερο κοινό, χωρίς να παρεμποδίζεται η βασική λειτουργία του χώρου, ως παρόχου πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Για παράδειγμα, μια πολιτιστική εκδήλωση, μια ξενάγηση στο χώρο, εκτός ωραρίου λειτουργίας του, ένα στοχευμένο αφιερωματικό διήμερο (σαββατοκύριακο) ή μια παράλληλη δράση με κάποιο άλλο πολιτιστικό φορέα ομοειδούς θεματικής, θα αποτελούσε ένα βήμα γνωριμίας της συλλογής με ένα ευρύτερο κοινό, το οποίο σήμερα δεν έχει κάποιο λόγο να επισκεφτεί το Οφθαλμιατρείο Αθηνών.
- **Διοργάνωση επιστημονικών εκδηλώσεων:** σε ένα δεύτερο επίπεδο, το Οφθαλμιατρείο Αθηνών θα πρέπει να αποτελέσει το πρότυπο κέντρο έρευνας και εκπαίδευσης, με την διοργάνωση συναντήσεων, συνεδρίων, ημερίδων, εκδόσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και διαλέξεων, τομέας στον οποίο αποδεδειγμένα δραστηριοποιήθηκε επιτυχώς στην μακρόχρονη πορεία του. Μια τέτοια στόχευση θα είναι ικανή να ανατροφοδοτήσει την υπάρχουσα μουσειακή έκθεση με νέο υλικό. Η ανατροφοδότηση αυτή οφείλει να αποτελέσει στόχο και προτεραιότητα όλων των εμπλεκομένων με την μουσειακή έκθεση φορέων. Επίσης μια στοχευμένη παρουσία εκπροσώπων του σε διεθνή οφθαλμολογικά συνέδρια, με πιθανές παράλληλες επιστημονικές δημοσιεύσεις ελλήνων οφθαλμιάτρων που θα αναφέρονται και στο έργο του Οφθαλμιατρείου θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα δυναμικό πρεσβευτή όχι μόνο της μουσειακής συλλογής αλλά και του Οφθαλμιατρείου γενικότερα.
- **Αναζήτηση συνδέσμων σε δίκτυο μουσείων:** μια παράλληλη δράση που δεν είναι απαραίτητο να γίνει στο χώρο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, αλλά μπορεί να αποβεί πάρα πολύ υποστηρικτική για το παρόν και το μέλλον της μουσειακής

έκθεσης, είναι η αναζήτηση συνδέσμων με αντίστοιχα νοσηλευτικά ιδρύματα εντός και εκτός της χώρας, η πιθανή συμμετοχή της έκθεσης του Οφθαλμιατρείου σε ένα δίκτυο ιατρικών μουσειακών συλλογών ακόμη και μια πιθανή αδερφοποίηση του Οφθαλμιατρείου Αθηνών με κάποιο ιατρικό μουσείο της Ευρώπης. Σκόπιμη κρίνεται, επίσης, και η διερεύνηση δυνατότητας σύνδεσης της μουσειακής συλλογής με ιστοσελίδες του ΥΠΠΟ, όπως ο διαδικτυακός κόμβος ΟΔΥΣΣΕΑΣ ή του ICOM η ένταξή της σε ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως το Culture, κ.ά.

- **Ένταξη σε δίκτυο πολιτιστικής βιομηχανίας:** η ένταξη της έκθεσης σε ένα δίκτυο πολιτιστικής και δημιουργικής βιομηχανίας και η συμμετοχή της σε πολιτιστικές δράσεις θα μπορούσαν να φέρουν την έκθεση πιο κοντά σε ένα κοινό που αρέσκεται να αναζητά πολιτιστικές εμπειρίες. Στην Αθήνα από το 2009, έχει δημιουργηθεί Δίκτυο Μουσείων και Πολιτιστικών Φορέων με στόχο τη δημιουργία κοινής επικοινωνιακής βάσης και προβολής, την ανταλλαγή τεχνογνωσίας τη συνεργασία τόσο σε επιστημονικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, καθώς και το σχεδιασμό και υλοποίηση κοινών δράσεων ανοικτών στο κοινό. Επιπλέον στόχο αποτελεί η προσέγγιση και ευαισθητοποίηση μεγαλύτερων ομάδων κοινού για τα πολιτιστικά αγαθά⁵¹ Ο χώρος του ιστορικού κτηρίου προσφέρεται για ποικίλες δράσεις. Πέρα από την απaráμιλλη αρχιτεκτονική του διατηρητέου κτηρίου, η χωροταξική του θέση μετά το Νομισματικό μουσείο, ανάμεσα στον Άγιο Διονύσιο και την Αθηναϊκή Τριλογία, το καθιστά ένα «τοπόσημο», ένα σημείο αναφοράς και ένα χώρο πρόκληση για τα πολιτιστικά δρώμενα. Όπως αναφέρει ο Αυδίκος (2014, σ.137) το προαναφερόμενο Δίκτυο Μουσείων και Πολιτιστικών Φορέων «μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια άτυπη διαδρομή μουσείων» που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση μεταξύ τους στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας και το Οφθαλμιατρείο βρίσκεται στην καρδιά αυτού του κέντρου. Ως εκ τούτου θα μπορούσε μέσα από μια πιθανή συμμετοχή του σε κοινά ερευνητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα να ωφεληθεί το ίδιο αλλά και να ωφελήσει ταυτόχρονα το δίκτυο.
- **Ποικίλες δράσεις:** στο χώρο του Οφθαλμιατρείου θα μπορούσε να γίνει από κάποιον ιστορικό παρουσίαση των πολύτιμων βιβλίων της συλλογής Χαραμή

⁵¹ <http://www.athensmuseums.net/>

που χρονολογούνται στο 19^ο αιώνα. Ο χώρος του ιστορικού κτηρίου, επίσης, θα μπορούσε να είναι ιδανικός για το γύρισμα ενός ντοκιμαντέρ για την νεότερη ιστορία της οφθαλμολογίας στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Η παρουσία δε του Οφθαλμιατρείου επί δυο αιώνες σχεδόν στην καρδιά της πρωτεύουσας, ως δημόσιο κτήριο με συνεχές και αδιάλειπτο κοινωφελές έργο, δεν μπορεί παρά να αποτελεί πρόκληση για ποικίλες δράσεις. Το ίδιο το κτήριο ως αντικείμενο της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να υποστηρίξει την μουσειακή έκθεση, η δε διαχείριση της μουσειακής συλλογής μπορεί να παράγει πόρους για την εύρυθμη λειτουργία του Οφθαλμιατρείου, όπως προαναφέραμε.

- **Διαδίκτυο/ δημιουργία link:** στο διαδίκτυο υπάρχει πλήθος πληροφοριών και ερεθισμάτων, τόσο για το Οφθαλμιατρείο Αθηνών, όσο και για ανάλογα νοσηλευτικά ιδρύματα (Ευαγγελισμός, Δημοτικό Νοσοκομείο Η Ελπίς, Αρεταίειο, Αιγινήτειο, Σωτηρία, Ανδρέας Συγγρός κ.α.) που εγκαινιάστηκαν από τον 19^ο αιώνα στην Αθήνα και παρέχουν μέχρι σήμερα τις υπηρεσίες τους στο κοινωνικό σύνολο. Εκεί γίνεται αναφορά και στις συλλογές τους από ιατρικά βιβλία μηχανήματα εργαλεία, μικροαντικείμενα έπιπλα έργα τέχνης κ.α. που φιλοξενούνται στα κτήρια των νοσηλευτικών αυτών ιδρυμάτων. Στο Facebook έχει δημιουργηθεί ομάδα «Οφθαλμιατρείο Αθηνών» από εργαζόμενους σε αυτό, που ενημερώνει τα μέλη της για τις δράσεις του ιδρύματος. Η ελκυστικότητα που παρέχει το διαδίκτυο και η αξιοποίηση των κοινωνικών μέσων δικτύωσης ως εργαλείων προσέγγισης του πολιτιστικού προϊόντος που παράγει το ίδρυμα, καλούν το κοινό σε μια διαδραστική πορεία που στοχεύει στην αναγνώριση και συνομιλία των επισκεπτών και φίλων με τα εκτιθέμενα μουσειακά αντικείμενα και την ιστορία τους.

Δεδομένου, λοιπόν, ότι ήδη υπάρχει ιστοσελίδα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών την οποία επισκέπτεται, τουλάχιστον το κοινό που χρήζει ιατρικής περίθαλψης, για την ενημέρωσή του (<http://www.opthalmiatreio.gr/>), θα μπορούσε να συμπληρωθεί και με ένα link που θα παραπέμπει στην ύπαρξη της μουσειακής συλλογής μέσα στο κτήριο, στην ιστορία και την χρήση των εκθεμάτων και σε τυχόν εκδηλώσεις πολιτιστικού ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα ξεναγήσεις, που θα διοργανωθούν στο χώρο. Η ψηφιακή πραγματικότητα που αντικρίζει ο επισκέπτης της ιστοσελίδας είναι ένας αξιόλογος πρεσβευτής της συλλογής. Η δημοσιοποίηση της συλλογής μέσω

διαδικτύου θα μπορούσε να αποτελεί μια λύση και στο πρόβλημα της δυσχερούς επισκεψιμότητας του χώρου. Προϋπόθεση βέβαια αυτής της επιλογής αποτελεί η πλήρης καταγραφή και ψηφιοποίηση των μουσειακών αντικειμένων πριν από την δημοσιοποίησή τους, ώστε η τελική διάθεση της πληροφορίας στο κοινό να υποστηρίζεται και επιστημονικά. Αν και η φυσική παρουσία του επισκέπτη της συλλογής δεν υποκαθίσταται με μια ψηφιακή έκθεση στο site, η εικονική πραγματικότητα δημιουργεί κίνητρο για περαιτέρω γνώση και επίσκεψη στο φυσικό χώρο της έκθεσης. Ταυτόχρονα, η προβολή της συλλογής μέσα από το link της ιστοσελίδας του Οφθαλμιατρείου αποφέρει πολλαπλά θετικά αποτελέσματα για την εικόνα όλου του οργανισμού. Η έκθεση της συλλογής ενισχύει με αυτό τον τρόπο το συνολικό προφίλ του Οφθαλμιατρείου Αθηνών το οποίο αποκομίζει έτσι πολλαπλά οφέλη στη δημόσια παρουσία του. Αν και ακούγεται παράδοξο έτσι έχουμε μια αντιστροφή της μουσειακής επίσκεψης. Μέσα από την χρήση των social media η έκθεση επισκέπτεται τον επισκέπτη. (Parry, 2007, σ.95).

Προκειμένου να υλοποιηθούν όλες οι παραπάνω δράσεις, να χαραχθεί μια νέα πολιτική για την καλύτερη επικοινωνία της έκθεσης και να επιβεβαιωθεί με σαφήνεια η ανάλογη στοχοθεσία, προαπαιτούμενο αποτελεί αφενός ο ορισμός του **φορέα διαχείρισης** που θα αναλάβει την ανάπτυξη, την καλή λειτουργία, αλλά και την ίδια την θεσμική ύπαρξη της θεματικής έκθεσης του Οφθαλμιατρείου Αθηνών και αφετέρου η **ανεύρεση οικονομικών πόρων** που θα στηρίζει το όλο εγχείρημα.

Κρίνεται λοιπόν απαραίτητη άμεσα η νομική διερεύνηση για την δημιουργία ενός θεσμοθετημένου φορέα που θα μπορούσε να κάνει πιο ευέλικτη και ανταγωνιστική την έκθεση, καθώς και να την «εμπλέξει» ενεργά σε ένα δίκτυο πολιτιστικών οργανισμών με ανάλογες πολιτιστικές δραστηριότητες, μακριά από γραφειοκρατικές αγκυλώσεις. Ο φορέας αυτός θα επιφορτιστεί και με την υποχρέωση της **ανεύρεσης οικονομικών πόρων**, απαραίτητων για την εύρυθμη λειτουργία και προβολή της συλλογής και της έκθεσης καθώς και την κάλυψη των εξόδων φύλαξης και συντήρησης τους. Οι πόροι αυτοί μπορεί να προέρχονται είτε από συνδρομές μελών του Σωματείου Φίλων, είτε από χορηγίες είτε από δραστηριότητες. Προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να προταθεί και η δημιουργία ενός **πωλητηρίου** εντός του προαύλιου χώρου του Οφθαλμιατρείου, το οποίο θα διέθετε τεκμηριωμένα

αντίγραφα των τεχνουργημάτων, εκμαγεία, ομοιώματα, αναμνηστικά αντικείμενα, φωτογραφίες, εστιασμένες καρτ ποστάλ εποχής, συλλεκτικά αντίγραφα, έναν οδηγό της μουσειακής συλλογής, μικρούς οδηγούς με τα παλαιά νοσηλευτικά ιδρύματα της πόλης, λεύκωμα του Οφθαλμιατρείου ή οτιδήποτε άλλο σχετικό με την λειτουργία του νοσηλευτικού ιδρύματος και της οφθαλμολογίας διαχρονικά. Λόγω και της συγκεκριμένης θέσης του, ένα πωλητήριο θα μπορούσε να αποφέρει κέρδη στην έκθεση τόσο υλικά και άυλα. Υλικά οφέλη είναι τα ζητούμενα απαραίτητα έσοδα, άυλα οφέλη είναι η μετάδοση της καλής γνώμης για την έκθεση από στόμα σε στόμα.

Κλείνοντας το κεφάλαιο των προτάσεων για την διαχείριση, ανάδειξη και προβολή της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών προς την σημερινή επιτροπή διαχείρισης της συλλογής ή του μελλοντικού φορέα που θα αναλάβει να επικοινωνήσει το όλο εγχείρημα στο ευρύ κοινό, κρίνεται σκόπιμο διερευνηθεί η δυνατότητα δημιουργίας μιας **ομάδας φίλων** που θα δώσουν προτεραιότητα σε όλες τις υποστηρικτικές δράσεις. Η ομάδα φίλων, εκτός των άλλων, ενδεχομένως θα μπορεί να υποστηρίζει εθελοντικά όλες τις εκδηλώσεις προβολής της συλλογής και να προχωρήσει στην ανεύρεση πιθανών χορηγιών. Οι περισσότερες συλλογές περιβάλλονται από σωματεία ή τους συλλόγους φίλων που έχουν ως σκοπό τους την προβολή και επικοινωνία της συλλογής. Αν κανείς ανατρέξει στα αρχεία του Τμήματος Πολιτισμού της Περιφέρειας Αττικής θα βρει δεκάδες καταστατικά σωματείων φίλων μουσείων και συλλογών.⁵² Στην προκειμένη περίπτωση, όπως έχει προαναφερθεί, υπάρχει ο Σύλλογος Φίλων του Οφθαλμιατρείου Αθηνών που θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί και να αναλάβει αυτό το έργο.

Εδώ αξίζει να αναφερθεί ως ένα καλό παράδειγμα δημιουργίας συλλόγου φίλων μουσείου το Σωματείο «Οι Φίλοι του Μουσείου Μπενάκη». Πρόκειται για ένα υπερδραστήριο σωματείο με ιστορία 60 χρόνων, το οποίο ιδρύθηκε για να ενισχύει ηθικώς και υλικώς το Μουσείο Μπενάκη για την πραγμάτωση των σκοπών του. Στην ιστοσελίδα του⁵³ διαβάζουμε ότι το σωματείο, με τα έσοδα του, εμπλουτίζει τις συλλογές του Μουσείου, γίνεται χορηγός εκπαιδευτικών προγραμμάτων, χρηματοδοτεί εκδόσεις, εκπονεί προγράμματα πολιτιστικών εκδηλώσεων, οργανώνει επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, διοργανώνει εκδρομές πολιτιστικού ενδιαφέροντος στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Τα έσοδα του

⁵² Στο Παράρτημα Γ, παρατίθεται το καταστατικό συλλόγου «Οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου Αθηνών».

⁵³ <https://www.filoibenaki.gr/>

Σωματείου, τα οποία σημειωτέον διατίθενται για την ενίσχυση του Μουσείου, προέρχονται από συνδρομές μελών, κληροδοτήματα, δωρεές, κέρδη από εορταστικές εκδηλώσεις, κ.α.. Τέλος, στις δράσεις του Σωματείου εμφανίζονται η παρουσίαση βιβλίων, η διοργάνωση συνεδρίων και διαλέξεων, η έκδοση ενημερωτικών δελτίων καθώς και η θέσπιση και απονομή ετήσιου εκπαιδευτικού βραβείου. Ανεξάρτητα από το μέγεθος του Σωματείου, αλλά και του Ιδρύματος στο οποίο αναφέρεται, όλες οι παραπάνω στοχεύσεις και δράσεις θα μπορούσαν, τηρουμένων των αναλογιών, να διενεργηθούν και από το σωματείο «Οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου Αθηνών».

Η συστράτευση φίλων και μελών στην ιδέα του εθελοντισμού σε ένα μη κερδοσκοπικό οργανισμό μεταφράζεται όχι μόνο ως δωρεά (εργατικά χέρια ή χρηματική ενίσχυση), αλλά κυρίως ως αποδοχή και διάδοση του άυλου αγαθού της ιδέας της έκθεσης και την δημιουργία δικτυακών κοινοτήτων που θα προωθήσουν την σχέση του πολιτιστικού οργανισμού με το κοινό του. Η συλλογή θα πρέπει να φιλοδοξεί να προσελκύσει το κοινό της επιχειρώντας πρωτότυπες συνδέσεις ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν της οφθαλμολογίας. Δεν πρέπει να αρκείται στην παρουσίαση συλλογής κειμηλίων. Στόχος πρέπει να είναι τελικά η ενεργοποίηση ενός φορέα, ενός κύκλου εθελοντών γύρω από το Οφθαλμιατρείο που θα στοχεύουν σε εκπαιδευτικές, διδακτικές και ψυχαγωγικού χαρακτήρα δράσεις παράλληλα με αυτές που ήδη γίνονται από τους εργαζομένους αλλά και τους άμεσα ενδιαφερόμενους στο χώρο. Ένας φορέας φίλων θα μπορούσε να υποστηρίζει την συντήρηση και λειτουργία της βιβλιοθήκης καθώς την συμμετοχή του Οφθαλμιατρείου σε εθνικές ή διεθνείς πολιτιστικές και συναφείς με τα ενδιαφέροντα του επιστημονικές εκδηλώσεις. Επιπλέον, θα μπορούσε να υποστηρίζει την αμφίδρομη επικοινωνία της έκθεσης με το κοινό της επί των θεμάτων, των έργων και των στόχων της.

Τέλος, ένας πιθανός φορέας ο οποίος θα μπορούσε να θέσει τις δράσεις του Οφθαλμιατρείου υπό την σκέπη του είναι η εκκλησία, δεδομένης της σχέσης της με το ίδρυμα. Όπως έχουμε προαναφέρει, από την ίδρυσή του Οφθαλμιατρείου το 1843 μέχρι το 1986 τιμητικά τη θέση του προέδρου της Διοικούσας Επιτροπής κάλυπτε ο εκάστοτε αρχιεπίσκοπος Αθηνών.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε σε μια κωδικοποίηση των προτάσεων για την ανάδειξη και προβολή της θεματικής μουσειακής συλλογής του

Οφθαλμιατρείου Αθηνών, όπως αυτές διατυπώθηκαν στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αυτής της εργασίας:

Καταρχήν πρέπει να οριστεί φορέας διαχείρισης της συλλογής και της έκθεσης με κύριο στόχο του την χάραξη μιας νέας πολιτικής για την καλύτερη επικοινωνία της, αλλά και την κατοχύρωση της θεσμικής ύπαρξής της, καθώς και την ανεύρεση οικονομικών πόρων που θα στηρίζουν το όλο εγχείρημα.

Πρέπει να οριστεί η στοχοθεσία της έκθεσης με τρόπο που να αφορά στην προστασία της μαρτυρίας της οφθαλμολογικής επιστήμης στην Ελλάδα και την γνωστοποίηση του κοινωνικού ρόλου του Οφθαλμιατρείου στο ευρύ κοινό.

Να γίνει επίσης προσπάθεια προσέγγισης της επιστημονικής κοινότητας με στοχευμένες πολιτιστικές και επιστημονικές εκδηλώσεις (συνέδρια, δημοσιεύσεις, ημερίδες), προκειμένου να προβληθεί το σημερινό έργο του Οφθαλμιατρείου.

Οι υπεύθυνοι διαχείρισης της έκθεσης θα πρέπει να προβούν σε νέο σχεδιασμό της, εμπλουτίζοντάς την με οπτικό συνοδευτικό υλικό, προφορικές μαρτυρίες αλλά και την χρήση διαδραστικού υλικού.

Πρέπει να ληφθεί ειδική μέριμνα για την φύλαξη, συντήρηση και ασφάλεια των εκθεμάτων καθώς και να οριστούν κανόνες καταγραφής και τεκμηρίωσης του υπάρχοντος ή μελλοντικού μουσειακού υλικού. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί στην διαδικασία ψηφιοποίησης της βιβλιοθήκης.

Τέλος, πρέπει να γίνει ανασύσταση του Σωματείου Φίλων του Οφθαλμιατρείου, καθώς και να δημιουργηθεί μια ομάδα εθελοντών η οποία θα μπορούσε να υποστηρίξει την αμφίδρομη επικοινωνία της έκθεσης με το κοινό της επί των θεμάτων, των έργων και των στόχων της.

Αντί επιλόγου

Οι σύγχρονες αντιλήψεις και θεωρίες για την προβολή των μουσειακών συλλογών και την συμμετοχή τους στην εμπειρία του επισκέπτη μέσα στον εκθεσιακό χώρο, αποτελεί εννοιολογικό και εκφραστικό ζητούμενο από τους εμπνευστές δημιουργούς. Η μουσειολογική προσέγγιση της έκθεσης εστιάζει στην παραγωγή γνώσης μέσα από την αποκωδικοποίηση του μηνύματος που προσφέρει η ανάγνωση της. Ο θεατής με τους δικούς του κώδικες ερμηνείας βιώνει μια μεταβαλλόμενη σχέση ανάμεσα στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά του και στο αφήγημα που του παρέχει ο εμπνευστής της έκθεσης. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, ο τρόπος θέασης της συλλογής, η αντιληπτικότητα του νοήματος των εκθεμάτων από τον θεατή, δεν είναι πλέον οριοθετημένα και καθορισμένα εκ των προτέρων, αλλά εξαρτώμενα από τις ειδικές συνθήκες κάθε συλλογής και από τις αντιλήψεις των επιμελητών της. Η κατανόηση της έκθεσης εξαρτάται από τα συμφραζόμενα των εκθεμάτων.

Στην προκειμένη περίπτωση η περιδιάβαση της μουσειακής θεματικής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών αφορά μια εξερεύνηση της ιστορίας της οφθαλμολογίας στην Αθήνα των τελευταίων 150 χρόνων. Αν και ακατέργαστη μουσειολογικά, η παράθεση των εκθεμάτων προσφέρει στον επισκέπτη/αναγνώστη μαθήματα αισθητικής και ιστορίας. Η πληρότητα και η αυθεντικότητα των εκθεμάτων υποβάλλει το μήνυμα της έκθεσης στον επισκέπτη, απλά και αβίαστα, επιτρέποντας του την ερμηνεία της χωρίς υπερβολή και μουσειογραφικούς χειρισμούς. Το στοίχημα που κατάφερε να κερδίσει η μουσειακή συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών είναι η συνύπαρξή της έκθεσης με την κύρια λειτουργία του νοσηλευτικού ιδρύματος ως παρόχου πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας σε ένα εξαιρετικό από άποψη αρχιτεκτονικής, ιστορικό διατηρητέο κτήριο. Παραφράζοντας την φράση του Τζώνου (2013): *...είναι κοινωνικά ανήθικο να χτίζεις ένα μουσείο που σκοτώνει τους «ασθενείς» του...* μπορούμε να το διαπιστώσουμε ότι το Οφθαλμιατρείο Αθηνών ανταποκρίθηκε στην μουσειακή πρόκληση και ανέπτυξε την μουσειακή συλλογή του σε ένα χώρο διαπολιτισμικής συνάντησης, όπου τα εκτιθέμενα αντικείμενα αφηγούνται τις ιδιαίτερες ιστορίες τους διακριτικά και σε χαμηλούς τόνους. Η εμπειρία της έκθεσης μοιάζει με *παλιό κρασί σε νέο βαρέλι*.

Το επόμενο στοίχημα που καλείται να κερδίσει η μουσειακή έκθεση του Οφθαλμιατρείου Αθηνών είναι η αναβάθμιση της επικοινωνίας της με το κοινό και η μετεξέλιξή της σε πολιτιστικό σημείο αναφοράς της πόλης. Ίδωμεν...

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αξιώτη-Σαλή, Τ. 2006, «Βασικές αρχές τήρησης μουσειακών συλλογών: αποθήκευση, ασφάλεια & προστασία, προληπτική συντήρηση, χειρισμός» στο *Μουσειολογία 1*, Αθήνα, Μεταίχμιο σελ.105-129
- Αξιώτη-Σαλή, Τ. 2006, «Βασικές αρχές έκθεσης μουσειακών συλλογών: παρουσίαση και ερμηνεία, φωτισμός, υποτιτλισμός, χρώμα, σήμανση» στο *Μουσειολογία 2*, Αθήνα, Μεταίχμιο, σελ. 27-35
- Αυδίκος, Β. 2014, *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο
- Γκαζή, Α. και Νούσια, Τ. 2003, «Μουσειολογία, Μέρμνα για τις αρχαιότητες» στο *Αρχαιολογία στον Ελληνικό Χώρο, τόμος Γ*, Πάτρα, ΕΑΠ
- Black, Gr. 2009, *Το ελκυστικό Μουσείο, Μουσεία και επισκέπτες*, Αθήνα, ΠΙΟΠ
- Desvallées, A. και Mairesse, F. 2014, *Βασικές Αρχές της Μουσειολογίας*, ICOM-Ελληνικό Τμήμα
- Καρδαμίτση-Αδάμη, Μ και Παπανικολάου-Κρίστενσεν, Α, 1993, *Το Οφθαλμιατρείο Αθηνών 1843-1993, εκατόν πενήντα χρόνια από την ίδρυσή του*, Αθήνα, ΔΙΑ
- Kotler N., Kotler, W. και Kotler, P. 2008, «Δημιουργώντας νέους επισκέπτες και επιτυγχάνοντας οικονομική βιωσιμότητα στην εποχή του μάρκετινγκ των μουσείων», *Τετράδια Μουσειολογίας* 5, 21-32
- McDonald, Sh. 2012, *Μουσείο και Μουσειακές Σπουδές. Ένας πλήρης οδηγός*, Αθήνα, ΠΙΟΠ
- Μούλιου, Μ. 2014, «Το μουσείο στον 21^ο αιώνα: προκλήσεις, αξίες, ρόλοι και πρακτικές» στο Γ. Μπίκος και Α. Κανιάρη (επιμ.), *Μουσειολογία, Πολιτιστική Διαχείριση και Εκπαίδευση*, Αθήνα, εκδόσεις Γρηγόρης, 77-111

- Μπαντιμαρούδης, Φ. 2011, *Πολιτιστική Επικοινωνία. Οργανισμοί, θεωρίες, μέσα*, Αθήνα, Κριτική
- Μπούνια, Α. κ.ά. (επιμ.) 2008, *Η τεχνολογία στην υπηρεσία της πολιτισμικής κληρονομιάς: διαχείριση, εκπαίδευση, επικοινωνία*, Αθήνα, Καλειδοσκόπιο
- Μπούνια, Α. 2014, *Στα παρασκήνια του μουσείου. Η διαχείριση των μουσειακών συλλογών. Μουσειακές σπουδές*, Αθήνα, Πατάκη
- Μπούνια, Α. 2015, *Έρευνα κοινού και αξιολόγηση: «Η φωνή του κοινού» στο Ν. Νικονάκου et.al. (επιμ). Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21^ο αιώνα* (ηλεκτρονικό βιβλίο), Αθήνα, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, διαθέσιμο online στη διεύθυνση: <http://handle.net/11419/718>
- Μπούσχοτεν, Ρ., κ.α. (επιμ) 2016, *Η μνήμη αφηγείται την πόλη: προφορική ιστορία και μνήμη του αστικού χώρου*, Αθήνα, Πλέθρον
- Νάκου, Ε. 2009, *Μουσεία, Ιστορίες και Ιστορία*, Αθήνα, Νήσος
- Νάκου, Ε. και Γκαζή, Α. (επιμ) 2015, *Η προφορική ιστορία στα μουσεία και στην εκπαίδευση*, Αθήνα, Νήσος
- Negri, M. 2009, *Εγχειρίδιο μουσειολογίας για τα μουσεία επιχείρησης*, Αθήνα, ΠΙΟΠ
- Οικονόμου, Μ. 2003, *Μουσείο: αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός;*, Αθήνα, Κριτική
- Pearce, S. 2002, *Μουσεία αντικείμενα και συλλογές*, Θεσσαλονίκη, Βάνιας
- Τζώνος, Π. 2013, *Μουσείο και Μουσειακή Έκθεση, θεωρία και πρακτική*, Θεσσαλονίκη, Εντευκτήριο
- Τσιβάκου, Ι. 2008, «Δημιουργικές και διοικητικές πρακτικές εντός των μουσείων», *Τετράδια Μουσειολογίας* 5, 21-315-20
- Φιλίππιδης, Δ. 1984, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, Αθήνα, Μέλισσα
- Φιλίππιδης, Δ. 1995, *Λύσανδρος Καυταντζόγλου*, Αθήνα, ΠΤΙ ΕΤΒΑ

Ξενόγλωσση

- Ambrose, T. και Paine, C. 2012, *Museum Basics*, London & New York, Routledge
- Dean, D. 1994, *Museum Exhibition. Theory and Practice*, Routledge, London
- Henning, M. 2006, *Museums, Media and Cultural Theory*, Open University Press
- Hooper-Greenhill, E. 1994, *Museums and their Visitors*, London, Routledge
- Hooper-Greenhill, E. 1999, *Museum, Media, Message*, London, Routledge
- Lord, B. και Dexter Lord, G. 2009², *The Manual of Museum Management*, Alta Mira Press
- Parry, R, 2007, *Recoding the Museum, Digital heritage and the technologies of change*, Routledge

Ιστοσελίδες

- <http://anatomylab.web.auth.gr/mouseio-anatomeio> (πρόσβαση στις 16.11.2017)
- <http://www.anthropologymuseum.med.uoa.gr/> (πρόσβαση στις 16.11.2017)
- <http://www.athensmuseums.net/index.php> (πρόσβαση στις 26.12.2017)
- <https://www.culture.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=2807> (πρόσβαση στις 15.01.2018)
- <http://www.criminology-museum.uoa.gr/> (πρόσβαση στις 16.11.2017)
- <http://www.dimokratianews.gr/content/25651/> (πρόσβαση στις 10.12.2017)
- http://www.dromokaiteio.gr/?page_id=2317 (πρόσβαση στις 16.11.2017)
- <http://www.emprosnet.gr/article/81440-diethneis-diakriseis-gia-moyseio-ygeias-tis-adrianoypolis> (πρόσβαση στις 14.12.2017)
- <http://www.edirnekulturturizm.gov.tr/TR,90111/sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi.html> (πρόσβαση στις 08.12.2017)
- <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/kulliye.html#sec162> (πρόσβαση στις 08.12.2017)
- <https://www.filoibenaki.gr/> (πρόσβαση στις 26.12.2017)

<http://www.hippocratesgarden.gr> (πρόσβαση στις 20.11.2017)

<http://www.iatrikomouseio.com/el/> (πρόσβαση στις 16.11.2017)

<http://listedmonuments.culture.gr/> (πρόσβαση στις 10.12.2017)

<http://www.museion.ku.dk/2016/11/the-point-of-museums-is-to-play-with-material-stuff/> (πρόσβαση στις 12.12.2017)

<http://museum.med.uoc.gr/> (πρόσβαση στις 16.11.2017)

<http://www.museum.dent.uoa.gr> (πρόσβαση στις 16.11.2017)

<http://www.opthalmiatreio.gr/> (πρόσβαση στις 10.09.2017)

www.parosweb.com/el/museum-patelis (πρόσβαση στις 16.11.2017)

<http://www.sotiria.gr> (πρόσβαση στις 10.11.2017)

<http://www.sotiria.gr/index.php?id=140> (πρόσβαση στις 10.11.2017)

<http://www.syggros-hosp.gr/?p=mouseio> (πρόσβαση στις 16.11.2017)

<http://www.uoa.gr/> (πρόσβαση στις 16.11.2017)

<http://www.uoa.gr/to-panepistimio/moyseia/farmakologias.html> (πρόσβαση στις 16.11.2017)

<http://www.uoa.gr/to-panepistimio/moyseia/anatomias.html> (πρόσβαση στις 16.11.2017)

Παραρτήματα

|

Παράρτημα Α: Συνεντεύξεις

Συνέντευξη 1.

Ημιδομημένη συνέντευξη με την κα. Ελένη Πατσέα

Παρασκευή 13 Οκτωβρίου 2017 Στο κτήριο της οδού Βησσαρίωνος 9, στον 1^ο όροφο, στο Διαθλαστικό Τμήμα του Οφθαλμιατρείου Αθηνών με την κα Ελένη Πατσέα, την κα Αλεξάνδρα Σκίτσου και την κα Ελπίδα Κόλλια.

- **Ας συζητήσουμε λοιπόν το πως δημιουργήθηκε αυτή η συλλογή;**

Με την επιστροφή μας το 2014 στο ανακαινισμένο κτήριο, υπήρχε μια προθήκη ξύλινη στον πρώτο όροφο που παραμένουν οι συνοδοί, που περιμένουν τους χειρουργημένους να κατέβουν από το χειρουργείο και οι χειρουργημένοι όταν είναι να πάνε προς το χειρουργείο. Σε αυτό το χώρο υπήρχε μια ξύλινη προθήκη με κάποια εκθέματα τα οποία αφορούσαν κυρίως σε εργαλεία. Περνώντας μια μέρα τυχαία από εκεί είδα ότι ήταν μισανοιγμένη η πόρτα κάνω μια έτσι και βλέπω ότι ήταν ξεκλείδωτη. Πανικοβλήθηκα σηκώνομαι πάω στον διευθυντή του λέω: - η προθήκη είναι ανοιχτή. -Ποια προθήκη μου λέει, -είναι ξεκλείδωτη λέω,-ποια προθήκη; Λέω: πρέπει να μπουν κλειδιά. -Καλά κυρία Πατσέα θα το φροντίσουμε.

Μετά από αυτό είδα ότι έμενε πάλι ξεκλείδωτη και αναγκάστηκα να του ζητήσω την άδεια να φροντίσω εγώ να βάλουμε κλειδί, να το πάρω πάνω μου, και λέει κάντε το συνεννοηθείτε με την κα Βασιλοπούλου και... Φέρνω ένα κλειδαρά ο οποίος έβαλε το κλειδί και ταυτόχρονα επειδή είχα δει ότι υπήρχαν άλλες δυο προθήκες άδειες στον όροφο που πηγαίνουμε στο χειρουργείο σκέφτηκα εγώ ότι αυτές οι τρεις θα κάνουνε ένα ωραίο, μια ωραία ομάδα και του είπα και μου έφτιαξε και τις επάνω το κλειδί. Μόνο η μια δεν είχε τζάμι είχε σπάσει στην μεταφορά της. Τέλος πάντων εκεί σε αυτή την διαδικασία αποφασίζω, σε συνεργασία με τον κ. Κανδαράκη να του πω, του είπα μάλλον του Κανδαράκη, ότι σκέφτηκα αυτό. Μου λέει εντάξει τι να σου πω όμως είναι δύσκολο σε εκείνη την γωνία γιατί εκείνη η γωνία ή μάλλον ο υπόλοιπος χώρος που είναι η προθήκη αυτή φιλοξενούσε κάτι καναπέδες που καθόντουσαν οι συνοδοί και οι χειρουργημένοι. Άρα έπρεπε να φύγουν αυτοί οι καναπέδες έτσι ώστε

να κατεβούν οι άλλες δυο προθήκες. Αυτό όμως δεν ήταν εύκολο να γίνει γιατί κατά αρχήν δεν θέλανε οι γιατροί.

Όταν έκανα μια προσπάθεια να δω δεν θελαν οι γιατροί, ο λόγος τους ήταν ότι εδώ είμαστε χειρουργείο όχι μουσείο, θέλουμε θέσεις δεν έχουμε θέσεις όχι να καταργήσουμε θέσεις δεν έχει που να καθίσει ο κόσμος θα τις βγάλουμε τις θέσεις από εκεί; Νομίζω ότι εκεί ήταν η συνδρομή του Αρτέμη του Κανδαράκη. Κατεβάσαμε τελικά κάπως με το έτσι θέλω και ανεβάσαμε με το έτσι θέλω τις προθήκες και πήραμε τον καναπέ και τον πήγαμε στον άλλο χώρο τον διπλανό που μπορούσε να φιλοξενηθεί. Τελικά έγινε ένα μπερδεμα, νομίζω είχε διαμαρτυρηθεί ένας γιατρός τι γίνεται εδώ έχουμε κάνουμε κόλπα και κάποιοι βγάζουν βόλτα πράγματα κλπ. Το γεγονός είναι ότι κατεβήκαν οι τρεις προθήκες, οι δυο ήτανε άδειες και η μια ήταν τίγκα. Πήγαμε πράγματα από την τίγκα και αρχίσαμε, φτιάξαμε το τζάμι, ήρθε ο τζαμάς έφτιαξε το τζάμι και **έτσι προέκυψε μια τριπλέτα από προθήκες** στον πρώτο όροφο όπου εκεί απλώσαμε κατά κάποιο τρόπο τα εκθέματα που υπήρχανε στην εντοιχισμένη στην μια από τις εντοιχισμένες προθήκες που ήταν στον μέσα χώρο εκεί που δίνουμε οδηγίες τώρα, που κι αυτές ήταν ανοιχτές οι πόρτες κι αυτές μπήκανε κλειδαριές και μάλιστα σε αυτές μπήκανε κλειδαριές καινούριες και φαίνονται λίγο παράταιρες, οπότε αφαίρεσα και από κει και που δεν τα έβλεπε κανένας και τα έφερα και τα άπλωσα όλα αυτά στις τρεις προθήκες.

Αυτή ήταν η μία η κατάσταση που ήταν πολύ σημαντικό γιατί **σωθήκανε τα πράγματα και ήταν πάρα πολύ σημαντικό**. Πριν από αυτό, τώρα θυμήθηκα το άλλο το σημαντικότερο, πολύ, πως μου ήρθε η ιδέα.

Η ιδέα μου ήρθε τυχαία, πηγαίνοντας να επισκεφτώ την φαρμακοποιό, η οποία στεγάζεται σήμερα σε ιδιαίτερο χώρο και είναι λοιπόν και κάτι σαν στέκι και παλιότερα ήταν κάπως σαν στέκι και είναι λίγο πιο απομονωμένο, μπορείς να πάς να καθίσεις λίγο, γιατί δυστυχώς δεν έχουμε χώρο οι γιατροί να πάμε να καθίσουμε δεν έχουμε δωμάτια οι γιατροί, έχουμε μια στενότητα χώρου, πηγαίνοντας λοιπόν εκεί και να της πω και το καλώς ήρθαμε και τέλος πάντων παρατηρώ ότι λείπει το **χρηματοκιβώτιο**

(Α.Σ. μια Τρίτη θα μπορούσε να είναι η φαρμακοποιός)

...το οποίο χρηματοκιβώτιο ανήκε στο... νομίζαμε ότι ήταν του Χαραμή, ακούστηκαν πολλά, που ήταν αυτό το χρηματοκιβώτιο τέλος πάντων, το οποίο ήταν πάρα πολύ όμορφο και εντυπωσιακό, έβαζε και τα φάρμακα η φαρμακοποιός μας, τα κλείδωνε είχε κλειδάκι. Ρε συ της λέω που είναι αυτό; Α αυτό λέει λείπει, το έχει πάρει κάποιος διευθυντής και το έχει φυλάξει σε ένα χώρο

(Α.Σ. προς φύλαξη το είχε πάρει έτσι;),

το είχε πάρει προς φύλαξη με δικά του έξοδα και το είχε φυλάξει σε ένα χώρο και θα το επέστρεφε άμα τη επιστροφή του Οφθαλμιατρείου. Ε λέω εντάξει, ως θα το φέρουμε, ε εντάξει μου λέει, πρέπει να πάς να ρωτήσεις... μου φάνηκε ένα βουνό όλο αυτό. Βρίσκοντας τέλος πάντων τον ίδιο λέει να εγώ το έχω και κάποια στιγμή θα το φέρω. Ενδιαφέρθηκα να δω πως το είχε. **Το είχε πάρει νομίμως με χαρτιά με απόφαση από το Διοικητικό Συμβούλιο** και αυτό ακριβώς έγραφε μέσα, και μάλιστα έγραφε ότι είχε τραυματιστεί στην πόρτα του και είχε τραυματιστεί και ότι το παρέλαβε τραυματισμένο πιθανά από τους εργάτες που είχαν ασχοληθεί με την μεταφορά του, δεν ξέρω. Υπήρχε μια τάση μια προσπάθεια παραβίασης και είχε τραυματιστεί. Οπότε στην δεύτερη, τρίτη ερώτηση κατάλαβα ότι δεν ήταν εύκολο αυτό το πράγμα και δεν ήταν και κάτι πειστικό για να έρθει πίσω και ήθελε και κάποιες προϋποθέσεις όλο αυτό κάποιες τυπικές με το νοσοκομείο από δω από εκεί.

Εκεί μου ήρθε η ιδέα, τώρα γιατί μου κόλλησε αυτό δεν θυμάμαι τίποτα, κάτι μου κόλλησε τέλος πάντων, μου κολλάνε κατά καιρούς και εκεί μου ήρθε μια ιδέα να προτείνω στον Διοικητή να κάνουμε **μια επιτροπή η οποία να ασχοληθεί με τα μουσειακά εκθέματα** διότι άρχισα να βλέπω ότι ήταν λίγο σκορποχώρι δεν ξέραμε τι είχαμε, δεν είχαν καταγραφεί τι έφυγε που πήγε και τι περιμέναμε πίσω να έρθει. Υπήρχαν μόνο αυτά που ήτανε χρεωμένα σε διάφορα γραφεία ας πούμε, ξέρω εγώ, και σε παρέπεμπαν όλοι οι υπάλληλοι στις καταστάσεις των χρεωμένων.

Για καλή μου τύχη μου είπε σχετικά εύκολα το ναι τον Ιούνιο του 2014. Μου είπε ναι κυρία Πατσέα εντάξει, το είδε και λίγο γραφικό και τι ακριβώς θα κάνετε; Λέω θα τα μαζέψουμε να τα καταγράψουμε. Για καλή μου τύχη λοιπόν μου είπε ναι και νομίζω ότι ήταν πολύ βασικό αυτό το πράγμα ο Γεωργόπουλος ο διοικητής τότε και έγινε μια επιτροπή την οποία έψαχνα εκείνο τον καιρό να βρω να την στελεχώσω. Μου είπανε βέβαια ότι για να γίνει μια αξιοπρεπής επιτροπή πρέπει να έχει κάμποσα άτομα, δεν μπορεί να είμαστε τρεις και ο κούκος. Εκεί υπήρχε μεγάλη δυσκολία να συγκροτηθεί

η επιτροπή, γιατί όλοι θεωρούσαν ότι δεν είναι δικιά τους δουλειά, και τι ακριβώς θα κάνουμε και θα δουλεύουμε και έξτρα ώρες και τέτοια πράγματα και έχω παιδιά έχω υποχρεώσεις, έχω τέτοια και... Εκτός από δυο τρεις, δυο τρεις ήταν μια κολλητή η Ελένη η Ανυφαντή, ποια άλλη ήτανε;, η Σούλα... η Κατερίνα δέχτηκε, η Κασιάπη, η Τασούλα η οποία ήταν μάλλον η πιο ενθουσιώδης, ήτανε διάφοροι τώρα, δεν τους θυμάμαι κιόλας. Αναγκαστικά ζήτησα την συνδρομή της Νάστου, που ήταν διευθύντρια κι αυτή, για να την βάλω αναπληρώτρια σε μένα, να υπάρχει κάποια παρόμοια σε γιατρό ας πούμε και φτιάχνουμε αυτή την επιτροπή, (έχω φέρει ένα χαρτί) εκεί και είναι και οι σκοποί που θέσαμε τότε οι οποίοι και στην ουσία ήτανε, **να καταγραφούν, να μαζευτούν, να καθαριστούν, να συντηρηθούν, να τοποθετηθούν και μετά να καταγραφούν στο τέλος** όλα αυτά και να μπορέσει να δημιουργηθεί ένα υλικό με όλα αυτά, θα το σκεφτόμασταν να το χρησιμοποιήσουμε κατά πάρα πολλούς τρόπους, **από εκπαιδευτικό, από ανταλλαγές με άλλα όμορα τέτοια πράγματα με άλλους φορείς και άλλα**, υπήρχε πολύς ενθουσιασμός στους σκοπούς και να φτιάξουμε μεθαύριο, ξέρω εγώ, ένα λεύκωμα, να φτιάξουμε διάφορα πράγματα **να φωτογραφηθούνε**, τα βιβλία ήταν και αυτά μέσα τα βιβλία της βιβλιοθήκης μας, τα οποία ήταν και αυτά σε ένα χώρο στην οδό Ζαλοκώστα που ήταν η βιβλιοθήκη. Τέλος πάντων φτιάχτηκε αυτή επιτροπή. Αυτό το καλό που είχε αυτή η επιτροπή για μένα ήταν ότι απέκτησα ένα όνομα ξαφνικά ήμουν ένας φορέας μου έδωσε ένα κύρος, δεν έλεγαν είναι η γιατρός αυτή η λοξή που της ήρθε, έγινα κι εγώ μια πρόεδρος, έγινα κι εγώ κάποια στιγμή κάπου μια πρόεδρος, (χαριτολογώντας) μιας επιτροπής φαντάσματος, αλλά τέλος πάντων είχαμε ένα κύρος.

Όντας λοιπόν επιτροπή και πρόεδρος άρχισα κι εγώ να γράφω κάποια χαρτιά και να λέω, σας παρακαλώ πολύ μπορείτε να μας επιστρέψετε το χρηματοκιβώτιο, αντί να πηγαίνω φιλικά και να ζητάω... Ε εντάξει πάρα πολλές δυσκολίες, το ζουμί είναι ότι καταφέραμε και το πήραμε με την συνδρομή πάντα του διευθυντή, που μας έκανε την φύλαξη τόσο καιρό, τόσα χρόνια, ήταν κιόλας πέντε χρόνια, ξέρω εγώ, εκεί, το φέραμε πίσω και κοσμεί τώρα την είσοδο. Κι αυτό πρέπει να το φτιάξουμε, να το βάλουμε μέσα, γιατί και αυτό, από ότι μου είπε και το Υπουργείο Πολιτισμού, θέλει πρώτα-πρώτα να το τακτοποιήσουμε, να το συντηρήσουμε.

Μετά από την διαδικασία της σύστασης της επιτροπής προχωρήσαμε στις **προθήκες**. Για την παρατήρηση ήτανε, βρήκαμε μια βιβλιοθήκη η οποία ήταν εδώ ακριβώς στην είσοδο του διαθλαστικού (Βησσαρίωνος 1^{ος} όροφος), η οποία είχε πάνω πράγματα

είχε κάτι φαξ/μαξ , πολύ όμορφη. Εμένα αυτή πάντα μου άρεσε όταν περνούσα από εδώ και συνεννοήθηκα με τον πρόεδρο των εργαζόμενων του σωματείου εργαζομένων στο νοσοκομείο και του λέω: ρε σύ δεν την κατεβάζουμε αυτή την βιβλιοθήκη, δεν την κατεβάζουμε στο ισόγειο κάτω, τι νόημα έχει εδώ και να βάλουμε κανένα βιβλίο μέσα κτλ κτλ. Έτσι κατέβηκε **η πρώτη βιβλιοθήκη**, η οποία δυστυχώς δημιούργησε πάρα πολλά προβλήματα αυτή η κίνηση, διότι ο τότε και ο νυν νομίζω **προϊστάμενος της τεχνικής υπηρεσίας** που είχε και την επιμέλεια του ξενοδοχειακού εξοπλισμού του νοσοκομείου μας κτλ, κάθε τι που έμπαινε εκεί ήθελε και την σύμφωνη γνώμη του. Δεν ήταν σύμφωνη η γνώμη του διότι θεωρούσε ότι αυτά τα πράγματα από την στιγμή που δεν φτιάχτηκε από την αρχή ειδικός χώρος, δεν είχε προβλεφθεί ή δεν χώραγε, τέλος πάντων δεν είχαμε χώρο για τέτοια πράγματα, δεν μπορούσαν τέτοια πράγματα να μούνε και εκεί έβαλε διάφορα θέματα, ότι είναι κοντά το ασανσέρ, ότι είναι το ένα είναι το άλλο... με χίλια δυο ζόρια καταφέραμε τελικά και την τοποθετήσαμε αυτή την βιβλιοθήκη εκεί...

Πήραμε όμως αέρα και ο αέρας δεν είναι καλό πράγμα και μια **δεύτερη βιβλιοθήκη** που υπήρχε στο χώρο πάνω από τα επείγοντα, την είδα κι αυτή και λέω ρε παιδί μου αφού έχουμε μία δεν βάζουμε και μια δεύτερη, δύο έχει το νοσοκομείο δεν την βάζουμε και την δεύτερη... εν τω μεταξύ είχε έρθει ένας και μου είπε ότι το τζάμι είναι από φυσητό γυαλί και κόντεψα να τρελαθώ εγώ από την χαρά μου, παίρνω και τον άλλον να μου φέρει τις κλειδαριές και μαζί με τον Γκίκα πραξικοπηματικά την κουβαλάμε στις πλάτες μας, μαζί με δυο τρεις μαστόρους που ήρθαν για άλλα θέματα και την κατεβάζουμε και την δεύτερη βιβλιοθήκη και την βάζουμε δίπλα στην άλλη οπότε γίνεται ο πόλεμος. Ξεκινάει ο πόλεμος... ο πόλεμος... όπου οι μέρες είναι εφιάλτης πια, δεν είναι ζωή αυτή, αυτή εδώ είναι ένας εφιάλτης. Δηλαδή αντιδράει πάρα πολύ έντονα ο προϊστάμενος της τεχνικής υπηρεσίας, δηλαδή του στυλ ποιος κουμαντάρει τώρα εδώ μέσα. Κουμαντάρει αυτή με τις επιτροπές που δεν είναι τίποτα είναι μια ημερήσια απόφαση ή εγώ που εγώ τα έχω φτιάξει όλα με τα χέρια μου. Τα επιχειρήματα ήταν ότι, ξέρω εγώ, δεν πρέπει να είναι κοντά στο ασανσέρ, δεν θα γυρίζει το φορείο. Το φορείο πήγαμε το μετρήσαμε, γύριζε μια χαρά, ανετότατα, δεν μπορούσαμε όμως να το καταρρίψουμε. Τέλος πάντων το ένα το άλλο εγώ άρχισα να μαζεύω καταγγελίες από τον ίδιο επί προσωπικού τις οποίες τις χειριζότανε ο πρόεδρος του σωματείου. Στο τέλος είδα ότι δεν μπορούσα να κάνω

πολλά, τραβήχτηκα πίσω και λίγο θα δούμε και άστο μετά από λίγο να δούμε τι θα κάνουμε.

Μαζί με αυτό άλλη μια δύσκολη φάση ήτανε ένα ωραίο τραπέζι που βρήκαμε, αυτό που είναι στο χώρο αναμονής των τακτικών ιατρείων, που το βρήκα στην αποθήκη και το οποίο με συνδρομή του άντρα της Ανυφαντή και μιας ασθενούς μας, της κόρης ενός ασθενούς μας, το τρίψαμε στο χώρο ανάμεσα σε δυο σαββατοκύριακα το τρίψαμε, φέραμε ηλεκτρικά πράγματα και αυτά και το φτιάξαμε και το οποίο το τοποθετήσαμε. Κι εκεί είχαμε πάρα πολλές αντιδράσεις πάρα πολύ μεγάλη αντίδραση μαζί με ένα πάγκο με το ίδιο σκεπτικό και πάλι το ξεπεράσαμε πάλι με μια αναμονή να θα δούμε τι θα κάνουμε θα δούμε κτλ. Ταυτόχρονα γνωριστήκαμε με την αρχιτεκτόνισσα, την μια από τις δυο αρχιτεκτόνισσες του Ευαγγελισμού, η οποία σε μια πρώτη φάση που ήταν πολύ καλή περίοδος εργασίας αυτή, έκανε διάφορα σχέδια και το ένα σχέδιο που ήταν πολύ σημαντικό, αφορούσε στο να δημιουργήσουμε ένα **μουσειακό διάδρομο**, έτσι το ονομάζανε, ανάμεσα στα δυο κτήρια των επειγόντων και το κεντρικό το οποίο δεξιά και αριστερά θα στέγαζε, με ένα σύστημα από κουτιά πλεξιγκλάς, διάφορα όργανα τα οποία ήταν ευμεγέθη και τα οποία δεν χωράγανε και τα οποία ήτανε ωραία και παλιά.

Γιατί αυτό; Γιατί ταυτόχρονα πήραμε μια διαταγή από τον διοικητή να πάμε στα πλαίσια του να ξενοικιάσουμε χώρους και να κάνουμε κάποια οικονομία στους ενοικιαζόμενους χώρους να πάμε να ξενοικιάσουμε, να πάμε να ξεκαθαρίσουμε κάποιους χώρους που ήταν φυλαγμένα παλιά όργανα και εργαλεία και ένας τέτοιος χώρος ήταν η αποθήκη της Ζαλοκώστα, όπου εκεί έχουμε και φωτογραφικό υλικό, πως μπήκαμε πως το παραλάβαμε και πως το αφήσαμε, άπειρες ώρες εργασίας, άπειρες, άπειρες ώρες εργασίας μέσα στην υγρασία, ντυμένοι χειρουργικά από πάνω μέχρι κάτω, ντυμένοι χειρουργικά με μάσκες με... γιατί στάζανε όλα σε κακό χάλι (Α.Σ. στο υπόγειο της Ζαλοκώστα, γιατί; Στάζανε τα από πάνω;)

από την υγρασία. Λοιπόν εκεί μπήκαμε με την συνδρομή της κας Κωνσταντινίδου, της διευθύντριας της Κατσιάπη, εδώ της Ανυφαντή, άλλος ένας της..., μας ήρθε αρκετές φορές ο Κουτρουμάνος για να μας εξηγήσει περί τίνος επρόκειτο, που ήταν ένας παλιός γιατρός και συνταξιούχος. Εκεί αρχίζουμε λοιπόν να ξεκαθαρίζουμε ένα-ένα, προκύπτουν αυτά που θέλουμε να φυλάξουμε, τα οποία τα σκεπάσαμε, ακόμα εκεί είναι, για να μπούνε στο μουσειακό διάδρομο, στον οποίο τότε η

Κωνσταντακάτου μας είπε ότι **επτά το νούμερο που μπορούμε να βάλουμε** δεν μπορούμε παραπάνω οπότε διαλέξαμε. Κάτι άλλα που δεν μπορούσαμε να αφήσουμε με τίποτα

(Α.Σ. Τα έχετε αφήσει όλα αυτά στην Ζαλοκώστα τώρα;) ναι εκεί στην αποθήκη, στην αποθήκη δηλαδή και ότι μας περίσσεψε είτε το δώσαμε τότε σε ένα συλλέκτη που υπήρχε εκεί εκείνη την εποχή, τον ήξερε η Λίλη η Βενιζέλου, πως τον λένε μωρέ; (Α.Σ. Από την Λίλη ίσως πρέπει κάποια στοιχεία κάποια στιγμή),

Α.Π. η Λίλη παίζει ναι είναι μια καλή επιλογή, μια καλή επιλογή, ο οποίος είναι συλλέκτης και κάνει διάφορες συλλογές **και οφθαλμολογικών και έχει μια στα Γιάννενα και μια στην Κω**, Ιπποκράτειο τάδε, τέλος πάντων, ε και ήρθε εκεί του λέμε θέλεις κάτι από αυτά ήρθε κι αυτός, άλλα αχρηστέψαμε, άλλα κάναμε... το κάναμε τζάμι κι εκεί, γυαλί όλο και από εκεί πήρα πράγματα και πρόσθεσα στις προθήκες τις τρεις οι οποίες τγκάρανε μέχρι πάνω, χειρότερες δεν γινόντουσαν.

Θέλω να πω εδώ ότι ο Γεωργόπουλος, ο διοικητής μας παραχώρησε ένα δωμάτιο, με πολύ ζόρι βέβαια, δεν μπορώ να πω ότι τρελάθηκε από την χαρά του, αλλά δεν γινότανε και αλλιώς, το οποίο ακόμα το έχουμε και είναι στο ισόγειο του κεντρικού κτηρίου, όπου εκεί εμείς φυλάσσαμε πράγματα, γιατί με την συνδρομή εθελοντριών καθαριστριών, οι καθαρίστριες του νοσοκομείου μας είναι άπαιχτες, καθόντουσαν παραπέρα, παραπίσω ώρες και ένα, ένα όργανο καθόμασταν και το καθαρίζαμε με υγρά με βέτεξ με μέτεξ. Να φανταστείς παίρναμε όλα τα γυαλάκια που είχανε τα διάφορα τέτοια που βάζουν τα γυαλάκια και τα κάναμε μπάνιο, όλα τα γυαλάκια, ένα- ένα γυαλάκι το παίρναμε, το σκουπίζαμε με αγάπη και λατρεία, τέλος πάντων και το ξαναβάζαμε πίσω... Θέλω να πω αυτές οι γυναίκες είναι άπαιχτες... μιλάμε θα γίνει ειδική μνεία για αυτές δεν το συζητάω θα γίνει ειδική μνεία.

Λοιπόν μας έδωσε αυτό το χώρο κι εκεί είχαμε ένα κλειδί και βάζαμε δέκα πράγματα, το οποίο τώρα θα πρέπει να δούμε τι θα γίνει το οποίο τώρα δεν έχει αδειάσει και ίσως πρέπει σιγά- σιγά να αδειάσει, θα μας το πάρει βέβαια, εξεταστήριο είναι αυτό δεν ήταν χώρος για τέτοια πράγματα. Πρέπει να τα μεταφέρουμε κάπου. Εκεί είναι ένας μικρός θησαυρός, ο οποίος περιμένει και να συντηρηθεί και να κάνει... τον έχει δει το Υπουργείο πολιτισμού, ο κος Κωσταλούπης, ο οποίος είναι ένας, κι αυτός εξαιρετικός και αγαπητός πολύ, ο Παναγιώτης ο Κωσταλούπης είναι διευθυντής συντήρησης στο υπουργείο πολιτισμού και μας έχει με πολλή αγάπη, μας έχει... αν

είχε πιστεύω περισσότερο χρόνο, θα ήταν ακόμα πιο ουσιαστικός, αλλά και πάλι καλά... **Τώρα μας παίρνει έναν - έναν πίνακα και μας τον παίρνει, τον συντηρεί.** Μας συντήρησε τον Αναγνωστάκη που ήταν ο χειρότερος όσον αφορά τις φθορές, πίνακας, και τώρα έχει την Αμαλία, περιμένουμε να μας επιστρέψει την Αμαλία και να προχωρήσουμε στις δυο αγιογραφίες που είναι οι επόμενες που θέλουν συντήρηση.

Εγώ ψάχνοντας συντηρητή τότε δεν είχα σκεφτεί το Υπουργείο, σκεφτόμουν... δεν ήξερα κιόλας... έχασα πολύ χρόνο μην γνωρίζοντας. Τέλος πάντων, σκεφτόμουν διάφορους τύπους... Έναν από αυτό ήταν και το Μουσείο Μπενάκη. Εκεί γνωρίζω έναν πολύ χαριτωμένο άνθρωπο, τον κ. Πασχάλη, ο οποίος είναι, διευθύνει και αυτός το τμήμα συντήρησης, ο οποίος ήταν πολύ συμπαθής, διότι ήρθε κάθισε φωτογράφησε και μου έφερε ένα τιμ από φωτογράφους πάνω σε σκάλες, λεπτομέρειες... τέλος πάντων και μου ετοιμάζει μια εξαιρετική έκθεση την οποία την έχω (και θα σου την δώσω) η οποία παρουσίαζε τους πίνακες έναν προς έναν και έλεγε, ότι αυτός έχει αυτό και έχει ζωγραφιστεί από τον τάδε και έχει... ένα πολύ ωραίο ένα έγχρωμο, εγώ έπαθα την πλάκα μου.. είχε όμως κόστος, δυο τελίτσες... χίλια τόσα η Αμαλία, πεντακόσια τόσα ο άλλος, τόσα... και λέω πως θα τα κάνουμε, εγώ νόμιζα πως θα είναι κάτι... κι εκεί μου λέει, μα θέλετε κυρία Πατσέα τζάμπα, ναι... θα πάτε στο υπουργείο πολιτισμού που είναι απλό. Εγώ δεν το είχα δει τόσο απλά... Τρέχω λοιπόν βρίσκω τον Κωσταλούπη έτσι αρχίζει η συνεργασία με τον Κωσταλούπη και μας προχωράει τα θέματα αυτά έως τα σήμερα, έχοντας αφήσει πίσω το χαρτί με το οποίο δεν μπορώ να βρω άκρη, το μέταλλο, έχω **σφραγίδες εξαιρετικές** δεν έχω βρει άκρη, μαζί με το μέταλλο και το χρηματοκιβώτιο το οποίο ίσως το έχουμε αφήσει πάρα πολύ καιρό έξω σε χώρο ανοιχτό και οξειδώνουμε και κάνουμε και ράνουμε.

Στο χρηματοκιβώτιο, γιατί δεν το τέλειωσα, αντιλαμβανόμαστε ότι λείπει το κάτω τμήμα, το οποίο ήταν ένα γερό χτύπημα, το οποίο αυτό μας το είπε η Σούλα, ότι αυτό είχε ένα άλλο κουτί κάτω που ακουμπούσε πάνω το οποίο είχε ένα συρταράκι, το οποίο εξαφανίστηκε, δεν το βρήκαμε

(Α.Σ. Μπορεί και να το σπάσανε κατά την μεταφορά),

δεν ξέρω, δεν ξέρω, το είδα σε ένα παρόμοιο στο Βόλο, εκεί που πάω για χαλβάδες σε ένα μαγαζί και είχε μια...ένα ίδιο και είδα αυτό το πράγμα που μας έλειπε. Οπότε

εγώ αυτό τώρα αναγκάστηκα, και πήγα και είδα και ένα παρόμοιο στον Παπάζογλου, που έχει εδώ ένα κοσμηματοπώλη και όπως πήγα μια μέρα να πάρω ένα γούρι και είδα ένα χρηματοκιβώτιο, λέω που κάνατε βάση; και μου δίνει ένα και πάω στου Ψυρρή και κάνω μια βάση και το βάλαμε σε ένα, δηλαδή η βάση που έχει την κατασκευάσαμε εμείς και το βάλαμε για να συγκρατήσει αυτά τα εξακόσια κιλά, τέλος πάντων και να το σηκώνει λίγο να μην καθίσει κάτω στην πέτρα. Αυτά τώρα τα λεφτά, ας πούμε έκανε εκατό ευρώ, ε μας τα κάλυπτε τότε η διοίκηση, τώρα δεν υπάρχει είναι πολύ δύσκολη το παραμικρό είναι πολύ δύσκολο, τα πενήντα ευρώ.

Εγώ χρειαζόμουν χρήματα, είχα δυο πηγές χρημάτων. Είχα 1100 ευρώ από το σωματείο φίλων του Οφθαλμιατρείου, από τρεις ανθρώπους

...αλλά εγώ αυτά τα λεφτά τα είχα και με αυτά τα λεφτά έχω κάνει κάποια έξοδα, τα οποία έξοδα είναι τρακόσια ευρώ, είναι η ντουλάπα, η άλλη που θα σας πω μετά και πενήντα ευρώ είναι...

Μια δεύτερη πηγή χρημάτων, ...σε κουράζω,

(Ι.Π. όχι, δεν θέλω απλώς να σε διακόπτω),

μια δεύτερη πηγή χρημάτων που έχω είναι οι εκδρομές. Θα μου πεις για αυτό κάνεις τις εκδρομές, όχι προέκυψε όμως ένας κουμπαράς. Λοιπόν μου προέκυψε ένας κουμπαράς. Δηλαδή γιατί... ας πούμε είναι πενηντάρι το πούλμαν, άρα επί δέκα που έχω όλες τις εκδρομές το εισιτήριο... πεντακόσια. Μου λέει: Λένα για την τιμή, θέλω να μου δώσεις 360 ευρώ, άρα να τος ο κουμπαράς μου, έτσι έχω χρήμα... Ας πούμε τώρα, αύριο θα πάω να αγοράσω δέκα τσουβάλια χώμα, αφού κανείς δεν δίνει, σου λέει χώμα και χώμα και χώμα, θέλει 20 ευρώ κανείς δεν δίνει. Δηλαδή θέλω να πω, θα πάω να πάρω, γιατί έχω λεφτά με τις εκδρομές. Από τις εκδρομές έκανα 150 ευρώ το πάνελ. Άμα περίμενα εγώ να κάνω αίτημα, μου δίνεται 150 ευρώ: εδώ..., άρα οι εκδρομές μου είναι η δεύτερη πηγή χρημάτων μου η οποία με έχει σώσει. Δηλαδή ζήτη οι εκδρομές. Δεν θέλω χρήματα τρελά, αυτά τα μικρά ποσά, να αυτό εδώ που λέω τώρα 150 ευρώ, αυτό το πήρα από τον κουμπαρά των εκδρομών. Επίσης αυτός ο κουμπαράς βοηθάει να κάνουμε διάφορες φιλανθρωπίες, του στυλ... Τώρα ξεχάστηκα χάθηκα...

Ι.Π. Να σας ρωτήσω εγώ τώρα κάτι. Σε ποιους απευθύνεται αυτή η συλλογή;

Συγγνώμη να το τελειώσω, θέλω να πω κάτι... Τελειώσαμε, έχει μεγάλη σημασία αυτό, τελειώσαμε το ισόγειο. Έλα όμως που μας έρχεται η δεύτερη σφαλιαρίτσα, ότι εντός παιδί μου ενάμιση μήνα θα ξενοικιαστεί η βιβλιοθήκη. Και που θα τα πάω αυτά τα βιβλία;

Ι.Π. Πότε έγινε αυτό χρονικά;

Νομίζω το 14 ή το 15; Δυστυχώς δεν ξέρω, θα πάρετε τηλέφωνο να δείτε μήπως ο Ευαγγελισμός μπορεί, να δει..., πήραμε τον Ευαγγελισμό, ο Ευαγγελισμός λέει: δεν έχω για μένα και ταυτόχρονα είχε πάθει μια νίλα είχε μουχλιάσει, είχανε πάθει κάτι εκεί, είχανε ένα κληροδότημα στα Μεσόγεια και το ανοίξανε, είχε υγρασία και είχαν χαλάσει πολλά πράγματα από βιβλία... Με αποτέλεσμα να μην γίνεται τίποτα. Έτσι λοιπόν, προτάθηκε από εμάς πάλι, από την επιτροπή, αυτή η Αγίου Μελετίου, που Αγ. Μελετίου ακούγαμε και Αγ. Μελετίου δεν βλέπαμε, να πάμε να δούμε τί είναι και μήπως μπορέσουμε να πάμε τα βιβλία προσωρινά εκεί.. Πηγαίνουμε λοιπόν στην Αγ. Μελετίου, βρισκόμαστε λοιπόν σε ένα θέαμα όπου, είναι ένα βουνό με πράγματα που είναι ξέρω εγώ κρεβάτια, air-condition χαλασμένα, ότι μπορείτε να φανταστείτε και η πρόταση που έγινε...

(ΑΣ συγγνώμη τώρα που σου κάνω διακοπή, αυτά τώρα, αυτά στην σημερινή εποχή που είναι το Οφθαλμιατρείο, πρέπει να γίνουν αχρηστεύσεις) Τότε λοιπόν προτάθηκε λοιπόν η αχρήστευση και φαίνεται λοιπόν καθαρισμός, δεν γίνεται αχρήστευση, δώσαμε λοιπόν σε άλλα νοσοκομεία, βγάλαμε τι χρειάζεται και δώσαμε πάρα πολλά πράγματα. Αδειάζεται λοιπόν, καθαρίζεται, έρχεται ο μάστορας το βάφει κι έχουμε ένα άδειο διαμέρισμα τεσσάρι. Πολλή ωραία και εκεί πάλι ο Γεωργόπουλος ο οποίος τρία τέσσερα μέτρα που πήρε ήταν σημαντικά αποφασίζει να πει να μας κάνουν μια βιβλιοθήκη στοιχειώδη να βάζουμε τα βιβλία κάπου. Που θα τα βάλουμε... Κάνουμε λοιπόν την μεγάλη φορτωτική, φεύγουνε τα βιβλία από την Ζαλοκώστα, παρουσία μας και τα μεταφέρουμε στην Αγ. Μελετίου. Για να αμπαλάρουμε τα βιβλία (παρεμβολή... η Γωγώ η Μπελεκούκια γράφει τις λεζάντες, την βλέπεις, κάτσε εδώ, η Γωγώ γράφει τις λεζάντες, γιατί είναι ποιήτρια, συγγραφέας, γράφει τέλεια, είναι ένας θησαυρός... (ΑΣ από ποια υπηρεσία είστε;)

Γ. εγώ είμαι από τα κοινωφελή, από τον ΟΑΕΔ...

Ε.Π. έχει τρία παιδιά η Γωγώ, είναι και ζωγράφος το έμαθα χτές... (Η Γωγώ γράφει αυτά όλα που πήρε να διαβάσει η Ανδρομάχη...)

Λοιπόν βιβλιοθήκη, τα πήγαμε, αλλά για να τα πάμε εκεί τα είχαμε αμπαλάρει, άπειρες ώρες, οι άπειρες ώρες, θα μου πεις τι κάνατε, δεν ξέρω... τι κάναμε... εκεί πως το σκεφτήκαμε... πήραμε τα βιβλία τα χωρίσαμε σε ... κατά χρονικές περιόδους. Δηλαδή είπαμε τα βιβλία μέχρι το 1900, τα βιβλία του 1900 μέχρι το 1930 και από το 1930 μέχρι το 1965, γιατί μας είπε μία κυρία που είναι στο πολεμικό μουσείο, ότι: πενήντα χρόνια πίσω είναι τα παλιά βιβλία. Οπότε κάνουμε αυτό, παίρνουμε κούτες που μας ετοιμάζει ο Θωμάς ο Δασκαλόπουλος από το χειρουργείο, τις φορτώνουμε συνέχεια κάθε τρεις και λίγο, παίρνουμε κούτες – κούτες και αρχίζουμε να τα βάζουμε. Πως τα βάζουμε, τα βάζουμε κατά ομάδες χρονικές και λέμε: 1800 δηλαδή έως ότι είναι μέχρι το 1900 και είναι τα παλιά μας βιβλία. Κάθε ένα βιβλίο που μπαίνει μέσα το φωτογραφίζω εγώ, έξω και την πρώτη σελίδα. Τα έχουμε δηλαδή όλα καταγεγραμμένα φωτογραφικά. ... και τα ξεσκονίζουμε ...τα τοποθετούμε και δημιουργούμε κάτι βουνά με κούτες, βουνά- βουνά- βουνά- βουνά.

Τώρα τα καλά μου τα βιβλία του 1800, λέω: αυτά δεν μπορώ να τα στείλω εκεί και τι λέω... αφού έχω αδειάσει τις εντοιχισμένες ντουλάπες μέσα, θα τα βάλω στις εντοιχισμένες αφού είναι τα super τα καλά, **τα πολύτιμα** τα λεγόμενα, οπότε βρίσκω μια εταιρεία που κάνει απεντόμωση. Θεωρώ λοιπόν ότι αυτή η μέθοδος είναι μια καλή μέθοδος και μαζεύω όλα μου τα παλιά μέχρι το 1900 και του λέω: μπορείς να τα απεντομώσεις; μάλιστα ποια είναι η προσφορά σου η entomokill; ποια είναι η προσφορά σου; Πόσο κάνει; τόσο, ωραία τόσο. Φέρνει την προσφορά την πάω στον Διοικητή, τί λέτε εσείς για αυτό; Εντάξει λέει την καλύπτω. Οπότε έχουμε μια απεντόμωση με ένα πιστοποιητικό τα οποία τα παίρνουμε και τα βάζουμε... είναι τα κλειδωμένα στο χώρο που δίνουμε τις οδηγίες Και όταν τελειώνουμε όλη την δουλειά αυτή έρχεται η εταιρεία της μεταφοράς και μας τα πάει εκεί κι έτσι ξενοικιάζεται κι αυτός ο χώρος.

Τώρα αυτό που ισχύει είναι... ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος, τα βιβλία σχεδόν το εν τρίτο έχει τοποθετηθεί σε βιβλιοθήκες, στις βιβλιοθήκες της Αγ. Μελετίου και εμείς τώρα σιγά-σιγά θα αρχίσουμε να βγάζουμε, διότι δεν υπάρχει πια χρήμα για να κάνουμε βιβλιοθήκες, κι έτσι τα ντέξιον που βγάλαμε από την παλιά βιβλιοθήκη στην Ζαλοκώστα, μας τα έβαλε η τεχνική υπηρεσία στα δύο δωμάτια κι εμείς τώρα θα

ανοίγουμε τις κούτες να αναπνέουν τα βιβλία, γιατί είναι από πέρσι τον Ιούνιο κλεισμένα και θα αρχίσουμε να τα βάζουμε για να ανοιχτούνε. Αυτή είναι η δουλειά μας τώρα και απευθυνόμαστε πάντα σε εθελοντές.

Εθελοντές τώρα. Είχα κάνει μια κίνηση πέρσι, δεν την ξανακάνω. Γιατί λίγο δεν μου πήγε καλά. Έβγαλα ένα χαρτί και λέω: όσοι θέλετε να βοηθήσετε εθελοντικά αυτό το σαββατοκύριακο την τάδε του μήνα να ρθείτε στην Αγ. Μελετίου να ανοίγουμε κούτες να βγάζουμε τα βιβλία δηλώστε. Δεν εδήλωσε ούτε μισός. Λοιπόν, οπότε λέω δεν έχει νόημα αυτό, θα το πάω προσωπικά Καψιμάνη- μόνιμη-, Παπούλια –έρχεται- και θέλω να πω Λοιπόν πάει κι αυτό, έχουμε μια εκκρεμότητα. Και η εκκρεμότητα της βιβλιοθήκης είναι πολύ ουσιαστική... γιατί; ποιο είναι το μέλλον αυτών των βιβλίων; εκεί δηλαδή ποιο είναι το μέλλον; αποθήκευση; ποιος θα τα δει; ποιος θα τα χαρεί; δηλαδή τι καταφέραμε;... Καταφέραμε βέβαια αυτές τις δυο βιβλιοθήκες που έχουμε εδώ που έχουμε κάτω τις βάλαμε βιβλία.

Φέραμε μία ντουλάπα που μας χάρισε του καθηγητή του Χαραμή η κόρη και ο γιός, η οποία ήταν ντουλάπα για ρούχα, αλλά αυτός την χρησιμοποιούσε για τα αρχεία του, της είχε οριζόντια ράφια μέσα δηλαδή. Επειδή είχανε πάρει δώσε με την Ύδρα θέλανε να την δωρίσουνε, αν δεν θέλαμε εμείς βέβαια, να την δώσουνε στο Μουσείο της Ύδρας. Εγώ σκέφτηκα, έβγαλα τους καπλαμάδες, έβαλα τζάμια, να τα τρακόσια αύριο που πήγανε για το μουσείο, και την κάνω μια πάρα πολύ ωραία βιβλιοθήκη που κοσμεί την αναμονή των επειγόντων. Εκεί την γεμίσαμε κι αυτή, έχω ένα ράφι, θα φέρω αύριο βιβλία να βάλω και στο τελευταίο ράφι. Για ότι μπορούμε να φέρουμε το φέρνουμε. Αλλά αυτό είναι όσον αφορά για το μέλλον της βιβλιοθήκης είναι ένα θέμα αυτό.

Ο διοικητής μας τώρα να πω τα δυσάρεστά μου, του χει μπει μια ιδέα να το νοικιάσει αυτό για να αποφέρει ένα εισόδημα διακοσίων ευρώ μηνιαίως...

I.Π. μιλάμε για την Αγ. Μελετίου;

Τι θα γίνουν όλα αυτά τα βιβλία; Λέει, κοιτάξτε λέει, θα τα δώσουμε, να δούμε αν ο Ευαγγελισμός έχει χώρους αποθηκευτικούς, να τα δώσουμε εκεί. Υπάρχει ένας κίνδυνος εδώ κατ' εμένα. Δεν ξέρω τι μπορεί να γίνει, πώς μπορεί να γίνει και με πνίγει αυτή η στεναχώρια, πρέπει να τα αποχωριστούμε για κάποιο λόγο.

Δεχτήκαμε μεγάλο πόλεμο από την Ε.Ν.Λ., επιτροπή νοσοκομειακών λοιμώξεων, για όλα, υπάρχει εκκρεμότητα εδώ καταγγελία η καταγγελία αφορά την παρουσία του Κώστα στην Ε.Ν.Λ., έτσι ξεκίνησε, αφού δεν με ακούτε εγώ θα το πάω μέσω άλλης οδού. **Βγαίνει μια καταδικαστική παμπηφεί** ότι κακώς είναι βιβλία εδώ και entomokill και σούπα μούπες και αηδίες ας πούμε και κάνανε και κάτι τέτοια ότι στον θερμαινόμενο αέρα μπορεί να κάνει κακό και κάτι τέτοια... Αυτό για καλή μας τύχη, δεν είμαι τυχερή αλλά μερικές φορές είμαι πολλή τυχερή, τυχαία μα να εξετάζω τώρα ποια να εξετάζω, αυτή με έσωσε, κάτι λέγαμε, είδα την βιβλιοθήκη, ξέρετε τι δουλειά κάνω; ...Αυτή λοιπόν ήταν στην επιτροπή λοιμώξεων του Ευαγγελισμού μικροβιολόγος. Και ποιοι είσατε εσείς εδώ μου λέει, πέστε μου ποια είναι τα μέλη της αρμοδιότητας του Οφθαλμιατρείου. Είναι η κα τάδε παθολόγος... τι δουλειά έχει; μικροβιολόγο έχετε; δεν έχετε μικροβιολόγο, δεν έχετε λοιμωξιολόγο. Όταν δεν έχεις ζητάς στον Ευαγγελισμό που έχει. Έτσι σωθήκαμε (Α.Σ. πότε έγινε αυτή η κουβέντα; το προχωρήσατε το θέμα;)

Αυτή έγινε, δεν έχουμε πολλούς μήνες. Με το που ακούνε την Γερολύμου ότι μπροστά είναι αυτό μας αφήνουν ήσυχους. Ησυχάσαμε, γιατί λέει δεν έχετε τέτοιο, δεν πειράζει λέει θα ζητάτε την συνδρομή του Ευαγγελισμού.

(Α.Σ. Τα καλά της συνύπαρξης τώρα πια) και μας στέλνει ένα κατεβατό ότι είμαστε πλήρως μια χαρά με αυτά που κάναμε και ο Διοικητής και όλοι και είμαστε πανευτυχείς και δεν μας κυνηγάει κανείς.

(Α.Σ. Ωραία άρα τώρα μπορείτε να φέρετε βιβλία εκεί κάτω;)

Μας χαρίζετε από την οικογένεια Χαραμή το αρχείο τμήμα του αρχείου του καθηγητή, το οποίο αρχείο του ήταν τόσο μεγάλο δηλαδή να τρελαίνεσαι. Εκεί το κάνει η κόρη του το ξεκαθάρισμα. Πως μπλέχτηκα εγώ; μου λέει Λένα κάνω το αρχείο θέλεις να με βοηθάς να το κάνουμε παρέα; άλλοι μήνες αυτοί, άλλοι, κάθε Τετάρτη. Πήγαινα λοιπόν Λυκαβηττού 1 στο σπίτι του και μαζί με την κα Λίλη την Βενιζέλου, την κόρη και την κα Τούλα την οικονόμο, οι τρεις μας κάναμε ένα ξεκαθάρισμα, και με το ξεκαθάρισμα άρχισε να βγαίνει υλικό όσον αφορά το Οφθαλμιατρείο. Και έλεγε το θέλετε αυτό; το θέλετε αυτό; να μην το δώσουμε στον ΕΛΙΑ, γιατί ο ΕΛΙΑ έπαιρνε το αρχείο του Χαραμή και άρχισα λοιπόν εγώ να λέω: κάτσε ρε παιδάκι μου, εδώ έχουμε πολλά του Οφθαλμιατρείου. Δεν τα ξεχωρίζουμε κα Λίλη, λέω να τα πάρετε εσείς αυτά. Έτσι προκύπτει αυτή η δωρεά, δεν ήταν

εξαρχής, προέκυψε μέσα από το ξεκαθάρισμα και δεν μπορείτε να φανταστείτε αυτό που υπάρχει εκεί. Το οποίο αυτό, στο σπίτι του στην Λυκαβηττού 1, το έχουμε αμπαλάρει όλο, αυτό αφορά, αφορά σε επιστολές στον πατέρα του, σε ζωγραφικές του σε διπλώματά του, γιατί εγώ στην αρχή πήρα το Οφθαλμιατρείο, μετά άρχισα να συμπληρώνω και την πίσω του πορεία όταν ήταν φοιτητής, όταν ήταν ειδικευόμενος, άρχισα να πηγαίνω πίσω- πίσω- πίσω και έφτασα σε ένα δειγματοληπτικό όλης της ζωής, δηλαδή πως έφτασε ένας άνθρωπος να γίνει καθηγητής, να σκεφτεί, να φέρει την ευρωπαϊκή οφθαλμολογία, το πρώτο πανευρωπαϊκό συνέδριο οφθαλμολογίας, έγινε στην Αθήνα από τον Χαραμή, στο Παλλάς, δηλαδή και υπάρχει αυτό το φωτογραφικό υλικό είναι μια πανδαισία, να δείτε την δεκαετία του 50 θα δείτε ντυμένους με φράκα με πράγματα οι γυναίκες με τουαλέτες. Η Αγγέλα αριστοκρατική και όμορφη, αυτός ήταν ο άσχημος.

Ι.Π. άρα στο σπίτι του Χαραμή είναι ένα κομμάτι του Οφθαλμιατρείου ένα κομμάτι που αφορά την ιστορία της ελληνικής οφθαλμολογίας μέσα από το Οφθαλμιατρείο και της ευρωπαϊκής οφθαλμολογίας και το άλλο κομμάτι αφορά το προσωπικό του.

Α.Π. Αυτό πάει εδόθη στον ΕΛΙΑ

Ι.Π. άρα για το κομμάτι που αφορά την δικιά σας συλλογή βρίσκεται και εκεί ένα κομμάτι.

Α.Π. μας έχει δωριθεί και μια μικρή συλλογή, καθόλου όμως ευκαταφρόνητη από ενθύμια που έχουν δοθεί στον Χαραμή από γιατρούς του εξωτερικού. Κι αυτά **μας έχουν δωρηθεί πρέπει κάπου να μπουνε και αυτά.** Εδώ γίνεται μια πάλη η οποία δεν έχει νομίζω πολλές ελπίδες, έως καμίας, εκτός αν βρεθεί κάποιος και πει: όπα αυτό θα γίνει τελείωσε. Το τώρα αφορά στο να μας δοθεί ένας χώρος. Ένας χώρος που προτάθηκε από πάρα πολλούς είναι το γραφείο του Χαραμή που τώρα το έχει η Διευθύντρια της Α κλινικής, η οποία... ο Διευθυντής της Α κλινικής παίρνει πάντα αυτό το γραφείο. Παλιά ήταν του Χαραμή. Ζητήθηκε αυτό, αλλά υπάρχει αντίδραση από τους γιατρούς, κατά την εξής έννοια: οι γιατροί δεν έχουμε πολλούς χώρους, οπότε πως θα δώσουμε χώρους; Εγώ πρότεινα να είναι και οι δυο οι διευθυντές εκ περιτροπής αφού έχουμε διαφορετικές μέρες, ένα γραφείο και να είναι μια μέρα ο ένας μια μέρα ο άλλος Καμία δεν το δέχεται, ούτε η μία η Κωνσταντινίδου που την παρακάλεσα, κανείς..., αυτό ήταν αναμενόμενο. Ε όλα αναμενόμενα είναι...

(Α.Σ Πρέπει κάποιος να βρεθεί να αποφασίσει, να πει. Είναι δυο πράγματα. Το ένα είναι τα δυόμιση μέτρα στο πλάι που είναι ήδη κάποια εκθέματα, προς το φαρμακείο δυόμιση μέτρα, είναι κάτι τις τέλος πάντων και το μισό των ιατρείων και πίσω να γίνει εκ νέου, μας το είχε πει και η γραμματέας του πολιτισμού, να γίνει εκ νέου υποβολή του αιτήματος που να λέει ότι αυτό το θέμα με αμφιθέατρο και το μουσείο δεν θα φαίνεται δεν θα ενοχλεί δεν θα κάνει... Ουσιαστικό θέμα είναι η καθολική εκκλησία, αν θα αντιδράσει και πως θα αντιδράσει, αλλά αν κάποιος αποφασίσει, στέλεχος με κύρος να πε, εγώ θα το ξεκινήσω και θα κοιτάζω να το προχωρήσω θα λύσει το θέμα του μουσείου. Διαφορετικά φύγε εσύ να ερθω εγώ, βγες εσύ να μπει το μουσείο...)

Α.Π. υπάρχει ένα, μια πίεση εκ μέρους της οικογένειας Χαραμή χρονική να το πάρουμε τώρα γιατί ο γιος το έχει το σπίτι, το χρειάζεται...

(Α.Σ. τα υπουργεία, μπορεί να έχει ένα χώρο εδώ τριγύρω, έχουν τα υπουργεία χώρο, να το παραχωρήσει, να μην το παραχωρήσει, να φιλοξενήσει τα εκθέματα, τα βιβλία, να μην κάνει καν παραχώρηση δικός τους ο χώρος)

Α.Π. επίσης δεν είπαμε τίποτα για τα πολύ λίγα έπιπλα που υπήρχαν, τα οποία και αυτά τα συγκεντρώσαμε σε διάφορα σημεία, όπως ένα καναπεδάκι με δύο καρέκλες, τις δυο καρέκλες τώρα τι τις κάναμε, αντάλλαξα μια καρέκλα και πήρα μια προθήκη της Κωνσταντινίδου (εννοεί εσωτερική ανταλλαγή στο Οφθαλμιατρείο). Τέλος πάντων, μια ωραία ραπτομηχανή που έχουμε κάτω από την σκάλα, μια δεύτερη ραπτομηχανή, είναι χαλασμένη την έχουμε.

Μετά είχαμε και κάποια όργανα αρκετά ευμεγέθη και τα βάλαμε πάνω από τις προθήκες πάλι λόγω ελλείψεως, (προς εμένα) αυτά τα έχεις δει...

Ι.Π. το μοναδικό που λέγατε; Το μοναδικό αντικείμενο που λέγατε..

Α.Π. κι αυτό μέσα στις προθήκες. Επίσης ένα άλλο που μας έχει αφήσει παρακαταθήκη είναι ας πούμε **τα πολύτιμα**, τα οποία και αυτά πρέπει να έχουνε... τα πολύτιμα ήταν διάφορα συμβόλαια...

(Α.Σ. Τα βιβλία που είναι, τα τρέχοντα βιβλία ή δεν γίνονται πια παραγγελίες;)

Α.Π Δεν γίνονται πια... και μια αυτή είναι και η θέση της βιβλιοθηκονόμου, υπάρχει θέση, δεν έχει καταργηθεί. Αυτό θα ήταν πολύ χρήσιμο, αλλά που θα στεγαστεί; είναι

ο 5^{ος} της Ζαλοκώστα θα ξενοικιαστεί... Είναι αυτά τα πολύτιμα είχαν να κάνουν με πολύ παλιά χαρτιά, τα οποία τα έχουμε και αυτά κλειδωμένα.

(Α.Σ. Βέβαια τα χαρτιά συμβολαίων πρέπει να είναι στο γραφείο της Διοίκησης)

Α.Π. Αυτά νομίζω πρέπει να τα βάλουμε στο χρηματοκιβώτιο

(Α.Σ. Στο γραφείο της διοίκησης, δεν μπορεί να είναι πουθενά αλλού)

Α.Π. Μα εκεί δεν είναι ασφαλή...

(Α.Σ. Αυτά δεν ανήκουν πουθενά αλλού, όταν υπάρχει ένας ιδιοκτήτης κάποιας μορφής πρέπει να έχει τα έγγραφα της ιδιοκτησίας και αυτά είναι μόνο στο γραφείο του διοικητή, να φτιάξει μια βιβλιοθήκη κλειδωμένη και να τα βάλει στο γραφείο του. εκεί πρέπει να είναι, ένα κλειδωμένο ντουλάπι)

Α.Π. Θα ενθουσιαστεί (ειρωνικά)

(Α.Σ. Ανεξάρτητα δεν μπορεί τα συμβόλαια του χώρου να είναι αλλού από τον ιδιοκτήτη).

Είναι λίγο επισφαλές να τα κρατήσει

(Α.Σ. (γελώντας) Παιδιά δεν μπορώ, δεν θέλω κιόλας)

Ι.Π. (προς κα Πατσέα... Θα μας πεις ξανά για τα πιάτα της μαμάς σου, που είπες για μένα ήταν το πιο συγκλονιστικό που έχω ακούσει μέχρι τώρα

Α.Π. Τι είπα; Μου έρχονται και τα ξεχνάω

Ι.Π. Ότι θεωρείς ότι αυτά είναι τα πιάτα της μαμάς σου στο σπίτι

Α.Π. Έτσι είπα;

Ι.Π. Έτσι είπες

Α.Π. Δεν μπορώ να το πω Γιάννη δεν το θυμάμαι

Ι.Π. Ωραία πες ότι θές

Α.Π. Α! είπα ότι ναι δεν είναι ρε παιδί μου κάτι ξένο, τα εργαλεία τα ιστορικά μας αντικείμενα δεν είναι κάτι το απομακρυσμένο, αυτό είναι σαν να είμαι στο σπίτι μου

και είναι τα πιάτα της μαμάς μου... δεν είναι κάτι σαν... Γιατί αυτό το συζητάμε πάρα πολλές φορές... έλα μωρέ τις παλιατζούρες, μα δεν είναι παλιατζούρες είναι δικά μας, τα πράγματά μας είναι, τα ασημικά μας, είναι τα ακριβά μας πράγματα, πως έχουμε στο σπίτι, τι έχουμε ακριβό στο σπίτι, ή τουλάχιστον οι γονείς μας είχαν τα ασημικά τους, η μαμά μου είχε ένα ακριβό σερβίτσιο το έβγαζε όταν είχαμε τραπέζι, ε αυτό το σερβίτσιο το καλό, το καλό σερβίτσιο.

Ι.Π. το καλό σερβίτσιο λοιπόν.

Ι.Π. Λοιπόν μου λεγες για τον σεισμό

Α.Π Ναι το '99 γίνεται ο σεισμός, πλήττεται το Οφθαλμιατρείο, αλύπητα, χτυπιέται. Εκεί, εκεί η Αλεξάνδρα η Δρε, δεν το συζητάμε ήταν και νεοφερμένη σχετικά, πολύ δυναμική, πολύ αυταρχική, πολύ-πολλά, αλλά πολύ ικανή και κυρίως με τον Αγριωτάκη τον Διευθυντή μας βάλανε αμέτη μωχαμέτη κυρίως αυτό το πράγμα, να φτιαχτεί και να ξαναμπούμε. Αυτό το να ξαναμπούμε ήταν η νίκη, η δικιά τους. Αυτό κάνανε αυτοί. Δηλαδή δεν θα μπορούσαν να κάνουν εκατό χιλιάδες πράγματα. Από κει και πέρα νομίζω ότι πέφτει στις επόμενες γενιές, και πάλι καλά η Αλεξάνδρα ας πούμε που η παρουσία της είναι συνεχής και διαρκής γιατί το αγαπάει και δεν σου κρύβω εγώ οτιδήποτε κάνω θα την συμβουλευτώ, διότι στα διοικητικά είναι άπαιχτη. Είδες τι σου λέει αυτά πρέπει να είναι εκεί. Αυτή την γνώση εγώ που να την ξέρω, που πρέπει να είναι τα πολύτιμα. Και δεν ξέρω αν έχει γραφτεί αυτή η προσφορά τους και αυτή πρέπει να καταγραφεί.. Με τον Σάρρο τον Γιώργο που ετοιμάζουμε αυτό το λεύκωμα, λέμε τώρα, δεν ξέρω τι να πούμε, είναι ένα κομμάτι που θέλουμε να το βάλουμε αυτό μέσα εκεί.

Μέσα σε αυτό το λεύκωμα θα σου πω τι άλλο έχουμε κάνει, μια σειρά από συνεντεύξεις που έχω πάρει εγώ, καλή ώρα όπως παίρνεις εσύ, έχω πάρει από παλιούς εργαζόμενους του νοσοκομείου μας, όλων των κλιμακίων, γιατρούς, νοσοκόμες, θυρωρούς. Τον Χρύσανθο που ήταν τραυματιοφορέας. Λοιπόν ο Χρύσανθος ας πούμε, ο Χρύσανθος, κοίτα τώρα να δεις πως ανακυκλώνεται η αγάπη. Ο γιός του Χρύσανθου είναι ο οδηγός στο πούλμαν που πηγαίνουμε τις εκδρομές. Δεν φεύγει, εδώ γυρίζει γύρα, γύρα κάνει βόλτες. Θα μου πεις τί δουλειά είχε ο Νίκος με αυτό. Εγώ βρίσκω ότι έχει. Δηλαδή όταν έχω τον Νίκο είναι πάλι η ιστορία εδώ. Γιατί και ο Νίκος μεγάλωσε με ένα πατέρα που δούλευε στο Οφθαλμιατρείο. Φανταστείτε ένα ωραίο που μου είπε ο Χρύσανθος στην συνέντευξη του ο πατέρας

του, λέει ο καθηγητής, είχε ένα δέος όταν έλεγε ο καθηγητής λέει όταν είχαμε δει μια κρίση οξέως γλαυκώματος μου λέει άντε Χρύσανθε τράβα τώρα δεν θυμάμαι Ευριπίδου Αθηνάς τον έστελνε και αγόραζε βδέλλες και τις έφερνε και του κολλούσανε του ασθενούς βδέλλες γύρω από το μάτι. Το τι έχουμε στις συνεντεύξεις μέσα είναι το κάτι άλλο.

Λοιπόν το υλικό των συνεντεύξεων απομαγνητοφωνημένες από τον ίδιο τον Σάρρο και από την Ειρήνη την Χατζηράλλη η οποία είναι κι αυτή ένα μοιραίο πρόσωπο στην όλη προσπάθεια που γίνεται, η Ειρήνη η Χατζηράλλη, την βάλαμε να αντικαταστήσει την Αλεξάνδρα την Δρε στο Σωματείο Φίλων, η οποία Αλεξάνδρα μετά από ένα σημείο έχει κουραστεί λίγο, δεν θέλει να τα τρέχει θέλει μόνο να τα επιβλέπει και βάλαμε στην θέση της την Ειρήνη την Χατζηράλλη η οποία τώρα έχει πάρει ειδικότητα και η οποία ενδιαφέρεται πολύ και θέλει να συνεχίσει. Απομαγνητοφωνεί και η Ειρήνη και το υλικό το παίρνει ο Σάρρος. Τώρα τι άλλο κάνει. Βρήκαμε με την Τασούλα που είδες εδώ βρήκαμε όλες τις παλιές, πως τα λένε, φύλλο εργαζομένων, δελτίο εργαζομένων, κάπως το λένε... Ε ότι είχαμε και δεν είχαμε, τα πήρα τα σκανάραμε, τα έχει τώρα, ας πούμε ζητάνε κατάσταση πως το λένε, κοινωνικών φρονημάτων, δήλωση πολιτικών φρονημάτων, τέτοια πράγματα τα είχαμε εδώ. Αυτά όλα έχουν σκαναριστεί, έχουν φτιαχτεί, το έχω έτοιμο το αρχείο. Τώρα γιατί τα μαζεύουμε αυτά, βασικά εγώ τα σκέφτηκα να τα μαζέψω, τώρα από κει και πέρα κάνουμε αρχεία τα οποία θα μείνουν στο Οφθαλμιατρείο. Αυτό που λέει να το βάλει στο ντουλάπι του να έχει και δεκαπέντε σκληρούς δίσκους με αυτά τα πράγματα μέσα, ας πούμε. Να υπάρχει ένα υλικό μια μαγιά, αύριο, μεθαύριο μη χαθούνε, αυτά θα χαθούνε. Γιατί καταγράφαμε αυτά τα πράγματα, γιατί θα χανόντουσαν, είναι κάτι παραπάνω από σίγουρο.

Άρα αυτές οι συνεντεύξεις... και σου είπα αυτές οι εκδρομές πως γεννήθηκαν. Ακούσαμε από μία συνέντευξη, άκουσα σε μια συνέντευξη ότι δυο νοσηλεύτριες η τάδε και η τάδε γίναν καλόγριες και είναι στην μονή στο Αίγιο από πάνω. Ε και λέω δεν πάω να πάρω συνέντευξη στις καλόγριες. Το είπα στο χειρουργείο, μου λένε: θα πας στις αυτές, ε να έρθω κι εγώ; πεταχτήκανε ας πούμε δέκα άτομα να θέλουν να πάνε σε αυτές τις αδερφές, πολύ αγαπητές. Και λέω ρε παιδί μου δεν νοικιάζω ένα μικρό πουλμανάκι να σηκωθούμε όλοι να πάμε. Νάτο που το μικρό υπήρχε και έγινε πιο μεγάλο και νάτο που ο Χρύσανθος άκουσε, μια μέρα περπατούσε εδώ, για να εξεταστεί γιατί έχει ωχρά κηλίδα και λέει ρε παιδιά ο γιός μου, ο δικός μου, τι

ψάχνεται και νάτο το πούλμαν, νάτο το γεμίσαμε, να η πρώτη, να η δεύτερη, να τη η Τρίτη... κάπως έτσι έρχονται και γίνονται αλυσίδα στα πράγματα.

Τώρα από δω και πέρα έχουμε πάρα πολλούς στόχους, τι θα καταφέρουμε, αλλά θα σου πω μπορεί να μην τα καταφέρουμε... Εγώ αν μου λεγες Λένα τι θέλεις; βάλε μια αξιολόγηση, ένα-δυο-τρία.

Πρώτον θα ήθελα **να γίνει το αρχείο Χαραμή μέσα στο νοσοκομείο**. Νομίζω ότι είναι τόσο σπουδαίο να φιλοξενεί το Οφθαλμιατρείο ένα αρχείο της ελληνικής οφθαλμολογικής ιστορίας και εν μέρει της ευρωπαϊκής, το οποίο είναι εκ των ουκ άνευ. Που να το πω και που να το ομολογήσουμε, ότι εμείς θα έχουμε αυτό. Το θεωρώ δηλ. εξίσου σπουδαίο με την επιστημονική μας δραστηριότητα, που μας κάνει να είμαστε στα πρώτα, στα πρώτα σκαλιά ας πούμε, τουλάχιστον πανελλήνια, θα έλεγα στην ίδια μοίρα με την Πανεπιστημιακή.. Τώρα γιατί το καταλαβαίνω εγώ και δεν το καταλαβαίνει άλλος, αυτό μάλλον δικό μου πρόβλημα.. Οι πολλοί δεν το καταλαβαίνουν, μια το καταλαβαίνει, θα δούμε όμως. Αυτό θα το έβαζα πρώτο και κύριο, είναι εκεί που έχω τις λιγότερες ελπίδες να το καταφέρω, μόνο αν είχα μέσο τον **Τσίπρα**. Κάτι τέτοιο σκέφτομαι, να πάω να τον πιάσω και να του πω: κάνε ρε παιδί μου ένα πράγμα τουλάχιστον, ένα θέλω δεν θέλω δέκα, αυτό, μπορείς να το χώσουμε αυτό μέσα στο Οφθαλμιατρείο, κάνε... πως να τον βρω, που να τον βρω. Εντωμεταξύ παίζει η **εκκλησία** μεγάλο ρόλο εδώ σε μας, γιατί ήταν παραδοσιακά ο εκάστοτε αρχιεπίσκοπος ήτανε πρόεδρος, οπότε και κει θα μπορούσαμε λιγάκι να βοηθηθούμε αλλά ίσως πρακτικά, ίσως όχι.

Τι άλλο να σου πω τώρα, τι άλλο, πες εσύ τώρα αν θες, τι λέει το σκονάκι;

Ι.Π. το σκονάκι λέει. Το πώς δημιουργήθηκε αυτή η συλλογή το είπαμε.,

• **Τι παρουσιάζει η συλλογή σε γενικές γραμμές;**

Λ.Π. Σε γενικές γραμμές είναι όργανα, εργαλεία, πίνακες, έπιπλα, βιβλία. Αυτή είναι η συλλογή μας,

Ι.Π Γκραβούρες;

Λ.Π στους πίνακες βάζω κι αυτές.

Ι.Π. Τα έγγραφα;

Α.Π. ναι τα έγγραφα, τα πολύτιμα,

Ι.Π. τα πολύτιμα λοιπόν.

Α.Π. Έτσι τα πολύτιμα.

Ι.Π. Προφορικές μαρτυρίες;

Α.Π ναι τώρα πια έχουμε ηχογραφικό και φωτογραφικό υλικό. Έχω μαζέψει, όποιος είχε παλιά φωτογραφία την έχει φέρει και την έχω σκανάρει, ναι έχω αυτό το υλικό, έχουμε φωτογραφικό και βιντεοσκοπικό υλικό. και πρέπει να το συνεχίσουμε, τις συνεντεύξεις πρέπει να το συνεχίσουμε.

- **Σε ποιούς πιστεύεις ότι απευθύνεται αυτή η συλλογή;**

Σε όλους τους Έλληνες, δεν μπορώ να φανταστώ κάποιον να μην τον αφορά η συλλογή μας. Δεν υπάρχει, δηλαδή τι να πω, να πω γιατρούς; ψέμα, να πω ασθενείς μας, ψέμα κι αυτό, να πω όλοι είναι, όλοι, ακόμη και τα παιδιά τους αφορά, γιατί, γιατί είναι ολοκληρωμένο. Δηλαδή κοίταξε να δεις Γιάννη, έχει το κτήριο έχει το περίβλημα του που είναι το ίδιο, έχει την συλλογή του, το κέλυφος μπράβο και έχει μέσα και την λειτουργία την σημερινή, που φέρνει το παλιό με το σήμερα και το κάνει και αποδεικνύει ότι, πως μπορεί να γίνει αυτή η διαδρομή, να φτάσει το παλιό να είναι σημερινό, δηλαδή έτσι είναι η Ακρόπολη, γιατί την Ακρόπολη την χαιρόμαστε και λέμε Ακρόπολη ας πούμε, γιατί την χαιρόμαστε αφού είναι μια παλιατζούρα ας πούμε, πως έρχεται και γίνεται σύγχρονη η Ακρόπολη πως μας περνάει αυτή τη χαρά του σύγχρονου και του μοντέρνου, δηλαδή είναι ποτέ παλιά η Ακρόπολη; Πάντα είναι μοντέρνα και σύγχρονη.

- **Ποιο θεωρείς το δυνατό σημείο αυτής της μουσειακής συλλογής; αν σου έλεγα να διαλέξεις ένα δυνατό σημείο αυτής της συλλογής, το πιο δυνατό της**

Ποιο είναι το πρώτο... είναι όλα μαζί. Το καθένα ξέρω τι πρόβλημα έχει. Ξέρω να σου πω που αυτώνει, που πάσχει, που κάνει, αλλά να το απομόνωνω από άλλα όχι. Ας πούμε μου αρέσει πάρα πολύ η ραπτομηχανή, δεν είναι όμως μουσειακό, είναι ένα, μια ραπτομηχανή της δεκαετίας, του 50, του 60, αλλά εγώ το λατρεύω, τα ποδαράκια της ας πούμε, αυτά, δεν υπάρχουν πιο ωραία ποδαράκια από αυτά τα 4 της ραπτομηχανής μας και δεν είναι παλιά, αλλά εγώ την λατρεύω αυτή.

- **Τόση ώρα μου μιλάς για τα δυνατά σημεία που έχει αυτή η μουσειακή συλλογή, υπάρχουν και αδύνατα σημεία;**

Αδύνατα σημεία... αυτό δεν ξέρουμε τι είναι, αυτό είναι αδύνατο σημείο, δηλαδή αν μας ρωτήσεις τί είναι αυτό ρε παιδιά , πως το λένε, πότε ήταν αυτό, πότε το χρησιμοποιούσαν, τι κάνανε με αυτό; Εγώ πάρα πολλά δεν ξέρω τι είναι, εικάζω τι είναι, γι αυτό η μαρτυρία παλιότερων γιατρών, ειδικά του Κουτρομάνου του Γιάννη, ο οποίος τώρα τί έγινε βρε παιδιά, έκανε εγγόνι και τον χάσαμε από την πιάτσα... Τέλος πάντων θα τον πάρω κάποια στιγμή, σε αυτή την εκδρομή θα τον πάρω τηλέφωνο, θα αρχίσω να του λέω, μήπως μας εξηγήσουνε. Θέλει τώρα μία μελέτη από κάποιους που θα νοιάζονται να πάρουν ένα- ένα, να το φωτογραφήσουν και να το ψάξουνε σε παλιές τέτοιες και να πούνε α! αυτό είναι...

- **Εδώ είναι που μου έδωσες πάσα για το επόμενο, αν διασφαλίζεται σε αυτή την συλλογή ένα βασικό επίπεδο τεκμηρίωσης για τα εκθέματα;**

Λοιπόν, αυτά που λέγαμε και την άλλη φορά, ότι δεν είναι καταγεγραμμένα ηλεκτρονικά, δεν είναι φωτογραφημένα ένα προς ένα, **είναι τοποθετημένα μόνο.** Αυτή την δουλειά ποιος θα την κάνει;

- **Μάλιστα. Έχω σημειώσει εδώ: αν δέχετε άκριτα οποιαδήποτε δωρεά δηλαδή αν σας δώσουν οποιοδήποτε αντικείμενο...**

Δεν δεχόμαστε υπό την έννοια ότι δεν έχουμε χώρο, αλλιώς θα ήταν εξαιρετικό να έχουμε ένα παράρτημα που να δεχόμαστε. Ας πούμε ένας συνάδερφος μας είπε, να σας δώσω το οπτικό πεδίο του μπαμπά μου. Ποιο είναι λέω το οπτικό πεδίο, έχουμε άλλα τρία, τέσσερα εκεί, που να το πάμε το οπτικό πεδίο του μπαμπά του. Κι αυτός όμως έχει μια αγωνία, θα ήθελε να το πάει κάπου, κατάλαβες; οφθαλμίατρος γιατί να μην μπορούσαμε να το πάρουμε, δηλαδή θα μπορούσαμε να έχουμε ένα χώρο δυνητικά. Αλλά εδώ δεν έχουμε για τα δικά μας χώρο, είναι σαν να λες θα ήθελα σπίτι, αλλά ήθελα και εξοχικό. Πάρε το σπίτι πρώτα και θα βρεις το εξοχικό.

- **Που τον φαντάζεσαι αυτό το χώρο; Πως τον φαντάζεσαι τον χώρο; Δηλαδή αν ως δια μαγείας μπορούσες εσύ να επιλέξεις, που θα ήταν αυτός ο χώρος;**

Εμένα, θα σου πω Γιάννη... δεν θέλω χώρο, δεν θέλω χώρο που να είναι μια πόρτα να ανοίγει, να κλειδώνει, να ψάχνουμε, αχ ποιος έχει τα κλειδιά, α ο Γκίκας, πιάσε

από τον Γκίκα τα κλειδιά να δείξουμε, να δει ο Γιάννης τι είναι... Δεν μου αρέσει, μ' αρέσει που είμαστε ανοιχτοί να περιδιαβαίνουμε τα διάφορα επίπεδα και βλέπουμε. Αυτό μου αρέσει πάρα πολύ. Όμως το αρχείο Χαραμή πρέπει να μπει κάπου που θα έχει πόρτα. Τα πολύτιμα πρέπει να μπουν κάπου που να έχει πόρτα και κλειδί. Δεν γίνεται να μείνει έτσι. Τώρα που, εγώ την έκανα την πρόταση μου. Η πρόταση μου είναι το παλιό γραφείο του Χαραμή. Γιατί είναι αδύνατο; γιατί πρέπει να έχουνε γραφεία και να αυτώνουνε δεν το ξέρω.

Ι.Π. Σε καλύπτει αυτός ο χώρος;

Λ.Π. Όχι, αλλά από το τίποτα είναι κάτι.... Η άλλη πρόταση που έγινε από την τεχνική υπηρεσία δηλαδή αυτός ο χώρος να χρησιμεύει ταυτοχρόνως και για κάτι άλλο, να είναι και ο διευθυντής μέσα, το θεωρώ απαράδεκτο, διότι εν μπορεί ταυτόχρονα να είναι αρχείο και ο άλλος να κάθεται να βλέπει να έρχονται ασθενείς, να βλέπει, δηλαδή τότε γιατί το κάνουμε αυτό, του δίνουμε αξία, έτσι...

- **Πιστεύεις ότι όπως είναι σήμερα η συλλογή έχει μια ομοιογένεια, ή είναι κομμάτι από εδώ κομμάτι από εκεί κομμάτι παραπέρα;**

έχει ομοιογένεια γιατί είναι συγκεντρωμένα όλα μαζί τα διάφορα εργαλεία, ας πούμε... μέσα, από πάνω είναι τα πιο ευμεγέθη, είναι τα όργανα και ακουμπισμένα στα περβάζια, τους πίνακες, τους πίνακες δεν είπαμε ότι είναι και οι ακουαρέλες, χιουμοριστικές, σατιρικές και τέτοιες που είναι πολύ σημαντικές, είναι κι αυτή μια ομάδα ξεχωριστή. Δεν βλέπω να είναι μπερδεμένα τα πράγματα. Νομίζω ότι οπτικά δίνει μια αίσθηση ισορροπίας και μια ισορροπία και μια διάθεση να τα ανακαλύψεις. Κάθε φορά που πάω να δώσω οδηγίες σε ασθενείς χαίρομαι που βλέπω κάποιον σκυμμένο να κοιτάζει. Σκυμμένο, γιατί να είναι σκυμμένος; αυτό είναι ένα καλό θέμα, σε μια καθόλου βολική στάση και γιατί είναι υποφωτισμένα επίσης, αυτό είναι άλλο ένα καλό θέμα, ενώ θα μπορούσαμε να έχουμε ένα φωτισμό. Δεν... αυτά τα θεωρώ δευτερότητα, ας πούμε αυτό που τρέχει τώρα με την Μπελεκούκια να κάνει τις λεζάντες ή τύπου λεζάντες αυτό είναι πολύ σημαντικό.

- **Θεωρείς ότι είναι κατανοητό το περιεχόμενο στους επισκέπτες;**

Όχι, γιατί δεν συμπληρώνεται από το γραπτό, από την λεζάντα, δεν είναι επεξηγηματικό, αλλά, σε ένα μεγάλο βαθμό όμως και αυτό ικανοποιεί νομίζω.

- **Πως σκέφτεσαι να αντιμετωπίσεις την ανάγκη αυτού του συνοδευτικού υλικού; Έχεις δώσει κάπου να σου κάνουν λεζάντες;**

Έχω δώσει στην Μπελεκούκια, το χει έτοιμο, θα το δει η Γκαζή, θα κάνει κάποια διόρθωση και μάλλον θα καταλήξω σε αυτό που είπα, να είναι σε πλεξιγκλάς, ελεύθερα χαρτιά και να τα παίρνουν, να τα έχουν και στο σπίτι τους, μάλλον αυτό.

- **Πως θα μπορούσε η βιβλιοθήκη να είναι προσβάσιμη σε ερευνητές; Είναι ένα μεγάλο θέμα.**

Πάρα πολύ μεγάλο. Η βιβλιοθήκη είναι πριν από αυτό είναι χίλια δύο. Είναι που να είναι, πως θα καταγραφούν αυτά τα βιβλία... πάρα πολλά, που να το πεις...

- **Έχεις σκεφτεί να έρθεις σε επαφή με την Εθνική βιβλιοθήκη, με κάποιο τμήμα συντήρησης και ψηφιοποίησης, να γίνει κάτι με αυτή την βιβλιοθήκη ώστε να ψηφιοποιηθούν αυτά τα βιβλία**

Όχι δεν έχω σκεφτεί, αλλά νομίζω ότι θα μπορούσα να το σκεφτώ. Έχω μια αγωνία, επειδή εμένα μου μένουν οκτώ χρόνια εδώ, να μείνω. Ήδη περάσανε με όλη αυτή τη δουλειά που λέμε ήδη περάσανε τρία και είμαι στην αρχή που λέω ακόμα. Δηλαδή νομίζω και τα οκτώ που θα περάσουν πάλι δεν θα έχω κάνει τίποτα ας πούμε. Κι έχω μία αγωνία, δηλαδή τι αγωνία έχω... αν φύγω από εδώ θα μπορώ να βοηθάω; ή θα μου λένε έπ... Το ότι είμαι τώρα εδώ είναι άλλη δύναμη. Η Αλεξάνδρα είναι αδύναμη, και αν έχει δύναμη η Αλεξάνδρα είναι επειδή είμαι εγώ και είμαι μέσα. Όταν βγαίνεις απ έξω, οπ φεύγεις, χάνεσαι

- **Το επίπεδο του κοινού που έχεις, τους ασθενείς με τους συνοδούς τους, είναι ανεκτό για το χώρο, είναι πάρα πολύ για το χώρο;**

Νομίζω είναι καλό

- **Οι υπαίθριοι χώροι που έχεις μεταξύ των δυο κτηρίων, είναι ασφαλείς καταρχήν;**

Νομίζω ναι

- **Επίσης κάτι άλλο. Ο χώρος αυτού του κτηρίου, του παλιού Οφθαλμιατρείου, γι αυτό μιλάμε πάντα, μετά τις παρεμβάσεις που έγιναν, μετά το σεισμό και μετά**

την έκθεση, με όσες βιβλιοθήκες και προθήκες μπόκανε, Πιστεύεις ότι έχει επηρεαστεί; Αν έχει επηρεαστεί σε σχέση με το κοινό, αν ενοχλεί το κοινό;

Νομίζω όχι, αυτό είναι, μα κι αυτή είναι η ομορφιά του, ότι δεν εμπόδισε τίποτα, ίσα-ίσα, έδωσε μια ζεστασιά, δεν εμπόδισε την διέλευση, δεν εμπόδισε τι άλλο, δεν ξέρω τι άλλο να πω.

- **Τους γιατρούς;**

Ούτε τους γιατρούς, όχι δεν μας εμπόδισε κάτι

- **Πιστεύεις ότι υπάρχει ανάγκη σήμανσης αυτής της έκθεσης; Θα μπορούσε να υπάρχει ένα πανό απ έξω που να λέει κάτι;**

Λοιπόν αυτό, μας λείπει η σήμανση, μας λείπει επίσης και η σήμανση όσον αφορά την καθοδήγηση, που τα έχετε ρε παιδιά αυτά. Να σου πω ένα απλό Γιάννη. Εάν κάποιος δεν έχει δουλειά στο κεντρικό κτήριο δεν θα δει ποτέ την συλλογή. Εάν έχει, είναι γλαυκωματικός και έρχεται μόνο στον 8^ο όροφο για το γλαύκωμα, για ποιο λόγο να βρεθεί στον πρώτο όροφο; δεν υπάρχει λόγος. Άρα κάποιος πρέπει να τον πληροφορεί ότι... Και τώρα που το λες αυτό μου έρχεται ότι μια φλασιά, ότι δεν έχουμε γράψει ούτε στην κεντρική ταμπέλα που κάνει ο Φραγκής ότι υπάρχει μουσειακή συλλογή, ειδικά τμήματα γράφουμε μόνο.

Άρα υπάρχει ανάγκη προβολής;

Προβολής ακόμη και επισήμανσης, ξέρω εγώ...

- **Ας πούμε ηλεκτρονικά, θα μπορούσε να μπει στο διαδίκτυο και να μπει ένα link σε αυτό που έχετε ήδη στο Οφθαλμιατρείο;**

Στο site του Οφθαλμιατρείου, αυτό θα μπει, αυτό το συμφωνήσαμε και με το διοικητή, αλλά είναι πάλι κάτι το οποίο πρέπει εμείς να το τρέξουμε. Κατάλαβες; δηλαδή τίποτα δεν γίνεται χωρίς... δεν θα ασχοληθεί κανείς με αυτό το κομμάτι, εξάλλου δεν έχει χαρακτηριστεί ως μουσείο...

- **Ποιο θεσμικό πλαίσιο διέπει σήμερα αυτή την συλλογή;**

Του Διοικητή, του διοικητή και της τεχνικής υπηρεσίας. Η τεχνική υπηρεσία είναι αυτή στην οποία, η Δρε το κάνει αυτό, έδωσε την δικαιοδοσία για το οτιδήποτε

κινητό υπάρχει μέσα στο χώρο. Είναι καρέκλα; ναι. Είναι; Εγώ προσπάθησα να εξαιρέσω τα μουσειακά κομμάτια από την τεχνική υπηρεσία, αλλά, είχε δίκιο. Την πήρα τηλέφωνο και μου λέει. Τι πας να κάνεις, δηλ. που θα ανήκουν αυτά, ποιος θα είναι υπεύθυνος, ωραία είσαι εσύ, αύριο; πρέπει να υπάρχει ένας φορέας υπεύθυνος από τους δεδομένους φορείς. Δηλαδή ποιοι είναι: η τεχνική υπηρεσία, η ιατρική υπηρεσία, η νοσηλευτική τελεία και η διοικητική. Τελεία. Άρα βάζω, αυτή ανέλαβε σκέφτηκε και έβαλε την τεχνική υπηρεσία.

- **Αυτός είναι και ο φορέας διαχείρισης αυτής της συλλογής, δηλαδή η τεχνική υπηρεσία;**

Δεν νομίζω, δεν υπάρχει φορέας, δεν υπάρχει

- **Θα μπορούσε αυτό το ρόλο να παίζει το σωματείο φίλων;**

Θα μπορούσε; είναι λίγο εξωτερικό το κομμάτι, δεν παύει να είναι εξωτερικό. Ναι μεν ενδιαφέρεται αλλά δεν είναι νοσοκομείο... και να σου πω και κάτι. Αν λείψει η Αλεξάνδρα, αν λείπω εγώ ποιος ενδιαφέρεται από το σωματείο φίλων; τους άλλους τους κυνηγάμε για να έρθουνε. Κι αυτούς.. πέφτεις πάλι στον ίδιο παρανομαστή που είναι το πρόσωπο, ο ενδιαφερόμενος... Πήγαμε με τον Θοδωρή και ακούσαμε μια εξαιρετική ομιλία, δηλαδή όλη η βραδιά ήταν ωραία στα Μεσόγεια και μίλησε ο μητροπολίτης, πως τον είπαμε; ο Νικόλαος και αυτοί έχουν κάνει ένα φορέα φιλανθρωπικό που κάνουνε, πως το λένε, φροντίδα στο σπίτι και το τρέχει ο Νικόλαος, το τρέχει η Αλίκη, δεν θυμάμαι πως την λένε, που είναι γυναικολόγος και έκανε μια ομιλία αυτός στο τέλος και λέει, αυτό ακριβώς είπε, αυτά που σκεφτόμουνα για άλλα πράγματα και είπε, και λέω καλά αυτά, εγώ μιλάω; Η επιτυχία λέει δεν είναι αυτό που λέτε εδώ, είμαστε εμείς τώρα και κάνουμε αυτό και μπράβο, μπράβο και ερχόσαστε και μας βοηθάτε και μας αφήνετε και ένα χρήμα και οι οινοπαραγωγοί μας κάνουν αυτό. Η επιτυχία είναι αυτό να μπορέσει να τρέξει μόνο του. Δηλαδή άμα εγώ φύγω, αυτό είναι η επιτυχία η δικιά μου, το χω κάνει; δεν το χω κάνει και είναι δύσκολο να το κάνω και βρίσκω εμπόδια να το κάνω και θέλω να γίνει υπόθεση όλων μας αυτό. Πως θα γίνει συλλογικό αυτό που κάνει ένας τρελός, πως μπορεί να γίνει συλλογικό. Εγώ έχω βρει τον τρόπο, να το περνάω μέσα από τις δράσεις, τις πολιτιστικές δράσεις του Οφθαλμιατρείου που τις κάνουμε παράλληλα. Δεν είναι τυχαίο ότι η επιτροπή για το μουσείο τρέχει και αυτά.

Αυτές οι πολιτιστικές δράσεις όμως είναι εκτός μουσείου, δεν είναι μέσω μουσείου;

Όχι καμία σχέση, εγώ όμως νομίζω ότι κάνω την γέφυρα. Γιατί, γιατί το ατομικό γίνεται συλλογικό, αυτό είναι μια γνώση, είναι μια παιδεία, είναι... αν δεν μπεις σε αυτό δεν καταλαβαίνεις γιατί να σε νοιάζει ο άλλος. Καταλαβαίνεις τι θέλω να σου πω; στην εκδρομή καταλαβαίνεις ότι είμαστε ένα εμείς που δουλεύουμε όλοι μαζί, το καταλαβαίνεις, γνωρίζεις τα παιδιά γνωρίζεις τον άντρα του, γνωρίζεις τον έτσι και αυτό το κάνει συλλογικό. Με αυτή την συλλογικότητα, ποντάρω σε αυτό, σε άσχετο δηλαδή θέμα, να το φέρω και να γίνει θέμα μας και το κομμάτι του μουσείου είναι δικό μας, να είναι δικό μας.

- **Έχεις έρθει ποτέ σε επαφή με ανάλογα ιδρύματα; ας πούμε το Σωτηρία ή κάποιο άλλο νοσοκομείο;**

Έχω επισκεφθεί το Σωτηρία, ε δεν μου έκανε την καλύτερη των εντυπώσεων, δηλαδή θα σου πω γιατί, επειδή ήτανε μια ξενάγηση πολύ ψυχρή, έξω από ένα καταπληκτικό βίντεο που σου έφερνε δάκρυα στα μάτια. Ειδικά... ειδικά η σκηνή που δείχνει όλη η Σωτηρία γεμάτη σκηνές, είναι οι πρόσφυγες, έχουνε βάλει τους πρόσφυγες που έχουν έρθει. Παιδιά ήταν συγκλονιστικό. Τα έβλεπες τώρα, όλη η Σωτηρία, όλη αυτή η έκταση γεμάτη τώρα με τις σκηνές προσφύγων, αλλά σε βίντεο, ...απλωμένα ρούχα, παιδάκια χάμω, λειτουργούσε και σαν νοσοκομείο. Δηλαδή πως μπήκε τώρα όλο αυτό, όλος αυτός ο πλούτος, πως τον χωρέσανε εκεί να μέινουνε όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι κάτι συγκλονιστικό. Όπως συγκλονιστική μου φάνηκε, έχει κολλήσει το μυαλό μου εκεί, ο ρόλος του Οφθαλμιατρείου στον πόλεμο του σαράντα. Δηλαδή ότι μπόρεσα και διάβασα είναι, φράσεις ... από δω και από εκεί, τίποτα το ιδιαίτερο, αλλά εμένα δεν ξέρω μου φαίνεται ότι είδα το αγαπημένο μου θέμα, άμα πεις πάρε μια περίοδο, θα έλεγα, αυτή. Δηλαδή ότι αυτό το νοσοκομείο εδώ, οι Γερμανοί για να εξετάζονται, οι αξιωματικοί για να εξετάζονται οι δικοί τους, φέρνουν οφθαλμιάτρους Γερμανούς, τους εγκαθιστούν και κάνουν ιατρείο μέσα, οι κατακτητές ας πούμε και βλέπουν ασθενείς δικούς τους ας πούμε. Έχουμε ένα ιατρείο από τους κατακτητές. Ή αναγκάζονται και γίνεται αντιαεροπορικό, τέτοιο, για τις βόμβες και γινόταν το υπόγειο κάτω, γίνεται καταφύγιο και μπαίνει κόσμος και φυλάσσεται και προστατεύεται. Αυτά είναι πάρα πολύ συγκλονιστικά πράγματα. Ή φέρνουν τα ζώα τους, μας τα κλέψανε, μεγάλους κρίκους, είχανε κάτι κρίκους που ήταν βιδωμένοι,

στερεωμένοι στα πλάγια όπως μπαίνεις προς το φαρμακείο δεξιά και κρεμούσανε τα σκοινιά και δένανε τα άλογά τους και τα άλογα καθόντουσαν και ποτιζόντουσαν, είχαν την ποτίστρα τους, εκεί που έχει βάλει το δέντρο η Σούλα, πίνανε νερό. Αυτά είναι σκηνές που δεν, πολύ δύσκολα θα τα σκεφτείς ότι έτσι... ή ερχόντουσαν ας πούμε οι ναύτες από τον Πειραιά, όλοι που είχαν πρόβλημα με τα μάτια τους, τους έφερναν στην Αθήνα στο Οφθαλμιατρείο

Υπήρξε κάποιο ενδιαφέρον από το Σωτηρία, όταν τους γνώρισες, για το τι υπάρχει και σε αυτή την συλλογή εδώ;

Όχι, το μόνο που έμαθα είναι ότι το Σωτηρία είναι μουσείο, έχει αναγνωριστεί, ανήκει στο Υπουργείο Πολιτισμού και έχει όλα τα οφέλη του μουσείου. Δεν ξέρω αν και το Συγγρός έχει αυτή την συλλογή που έχει είναι το ίδιο, αν ανήκει και αυτό, δεν το θυμάμαι. Πάντως επειδή έχουμε στην εκδρομή την Μαρίνα την Τσαούση, η οποία είναι διοικητική υπάλληλος στο Συγγρός, έχουμε πει να μας ετοιμάσει μια ξενάγηση στο Συγγρός.

- **Υπάρχει πρόβλεψη να εντάξεις αυτή την συλλογή, πες ότι λειτουργεί και το σωματείο, υπάρχουν και εθελοντές, υπάρχει πρόβλεψη να το εντάξεις όλο αυτό σε εκδηλώσεις, δηλαδή όπως είναι οι λευκές νύχτες...;**

Ναι - ναι - ναι— ναι— ναι - ναι... να ανοίξει αυτό το πράγμα στο κοινό, είχαμε κάνει κάποια σχέδια. Τώρα κάναμε νέα προσπάθεια εδώ με την Ελπίδούλα μας (σ.σ. Ελπίδα Κόλια), κάναμε, στις 18 Μαΐου μάθαμε ότι ήταν η παγκόσμια μέρα μουσείων, κάναμε αυτό το πράγμα, (αυτό το βίντεο σας το στείλαμε; όχι, θα το στείλω εγώ (σ.σ. λέει η Ελπίδα), κάναμε όλη την εβδομάδα εμείς. Καλά εκεί ήμασταν θεοί,-θεοί, εγώ πέταγα υπήρχε μεγάλη ηθική ικανοποίηση. Και ο Γρηγόρης που ήρθε με το πανί... Λοιπόν άκου τι κάναμε, κοίτα να δεις τώρα πως μια μικρή τρελλών μπορεί να κάνει την διαφορά. Λοιπόν άκου να δεις. Μαθαίνουμε τέλος πάντων ότι 18 Μαΐου είναι παγκόσμια ημέρα μουσείων και κατεβάζω εγώ μια ιδέα και λέω: ρε παιδιά, αφού είναι παγκόσμια ημέρα των μουσείων, να γιορτάσουμε, έχουμε και μεις λόγο, ε να γιορτάσουμε Λέω ε να γιορτάσουμε 18, τι να ετοιμάσουμε; όλη την βδομάδα να την κάνουμε. Κάνουμε λοιπόν και αυτή ότι συμμετέχει το Οφθαλμιατρείο μια βδομάδα στην γιορτή κτλ. Πώς θα συμμετέχει; Θα κάνουμε ένα βίντεο, το οποίο βίντεο θα ο παίζουν όλα τα μόνιτορ θα το παίζουν όλη την βδομάδα τα μόνιτορ του νοσοκομείου, όπου έχουμε στις αναμονές και θα παίζουμε το βίντεο αυτό. Πως θα το κάνουμε

όμως; εδώ σε έχω. Πρόσεξε να δεις πώς ανακυκλώνετε η αγάπη, **αυτός είναι ο στόχος μου, η ανακύκλωση της αγάπης**. Λοιπόν βρίσκω τον Βαγγέλη τον Γαλάνη, θα τον λατρέψεις, δεν υπάρχει καλύτερος, αγαπητός, ασθενής μου, τον έχω χειρουργήσει για γλαύκωμα και στα δυο μάτια, νέος, άτυχος σε αυτό, λογιστής, αλλά επαγγελματίας φωτογράφος. Ρε Βαγγέλη λέω εγώ, έχω σκεφτεί να μου βγάλεις, όχι τότε, πιο παλιά, να μου βγάλεις το Οφθαλμιατρείο επαγγελματική φωτογραφία, να χω μια σειρά με φωτογραφίες να δούμε τι θα τις κάνω. - Ναι μέσα. Πρωί, μεσημέρι βράδυ... Να το κάνουμε βράδυ λέει, να φέρω φώτα, φωτογραφίες εκεί διάφοροι διευθυντάδες τους πίνακες, ενθουσιασμός... άπειρες φωτογραφίες ο Γαλάνης, και σεντόνι, το σεντόνι κρατούσαμε για να πέφτουν οι σκιές, εμείς τρέχαμε εκεί, δέκα η ώρα τελειώσαμε, έντεκα, ούτε θυμάμαι, τέλος πάντων... κάνουμε το πρώτο υλικό αυτό και λέμε με το υλικό αυτό να κάνουμε ένα βιντεάκι ρε παιδί μου, να γράψουμε λέει και τίποτα, γράφουμε τα κείμενα εδώ με την Ελπίδα, βρίσκουμε την Χατζηράλλη την Ειρήνη που είπαμε, που αναπληρώνει την αυτή (σ.σ. εννοεί την Αλεξάνδρα) τώρα πια και λέει η Ειρήνη θα κάνω ένα βίντεο έχω ένα πρόγραμμα, η γκατζετού η Ειρήνη, θα κάνουμε ένα βιντεάκι, τσάκα-τσάκα, θα το κάνω στο αεροπλάνο λέει... Φτιάχνουμε και το βίντεο. Θέλαμε όμως κάτι πιο σούπερ-ντούπερ. Λέμε θα το προβάλλουμε αυτό. Λέω εγώ τώρα, σκέφτηκα, επειδή είχα δει μια φορά στην πλατεία Κοτζιά, ήμουν με την Παπούλια την κουμπάρα μου και φίλη μου, και βλέπουμε στο Δημαρχείο, είχανε προβάλει κάτι του Νίκου του Αλεξίου που ήταν στην Μπιενάλε της Ελβετίας κάτι μυστήρια πράγματα, ε λέω αστεία πράγματα, θα πάμε απέναντι, θα στήσουμε ένα, θα ρίξουμε θα προβάλλουμε το βίντεο στον τοίχο του Οφθαλμιατρείου. Ε δεν γινόταν αυτό. Αρχίζω να παίρνω διάφορες εταιρείες προβολής, μου ζητήσανε κάτι, δέκα χιλιάδες ευρώ. Πάνε όλα τα όνειρα γκρεμίζονται γύρω. Μετά μας μπαίνει η ιδέα, μας την λέει ένας καινούριος, λέει να μπειτε πάνω στο μπαλκόνι, έχει ένα μπαλκόνι το Οφθαλμιατρείο από όπου βλέπουμε τις παρελάσεις,. Θα ανεβείτε λέει στο μπαλκόνι, θα στήσουμε ένα πανό, ανάμεσα στα δυο κοντάρια και θα κάνουμε την προβολή back, από πίσω. Θα έχουμε μέσα τον προτζέκτορα γιατί είχε θέμα τεχνικό... Ενθουσιασμός... Δεν γινόταν όμως, γιατί μας την πέφτει η νοσηλευτική υπηρεσία και λέει ότι θα μπειτε μέσα; για τις λοιμώξεις, τι από το χειρουργείο θα ανοίξετε να βγάλετε καλώδια, τί είναι αυτά τα πράγματα; Είχαμε βάλει και μια φωτογραφία, τρώμε το ξύλο της αρκούδας, μια αναφορά... Γκρεμίζονται πάλι τα όνειρα... έλα όμως που δεν μπορούσαμε, μας έτρωγε, λέμε που αλλού έχουμε κοντάρια, βρίσκουμε τελικά ότι στην Πανεπιστημίου έχουμε την

μεγάλη πινακίδα του ΕΣΠΑ, ότι πήραμε ΕΣΠΑ εκατό χρόνια πριν, κάτω από την πινακίδα του ΕΣΠΑ συνεχίζονται τα κοντάρια, λέμε θα πάρουμε... βρήκα κάτι παλιά σεντόνια, έχει σημασία το παλιό σεντόνι, ε! παλιό σεντόνι Οφθαλμιατρείου, δικό μας πράγμα παλιό, πάω λοιπόν στην γαζώτρα, στην γειτονιά μου, το χρυσό ψαλίδι, λοιπόν και της λέω, μπορείς να μου το ράψεις και να μου αφήσεις τέσσερα αυτάκια μεγάλα, να μου το γαζώσεις... λέω ο Γρηγόρης ήταν ο σεκιουριτάς, να το πάω να το δέσουμε και θα κάνουμε back projection. Τώρα back projection εκεί ήταν δύσκολο. Γιατί αναγκαστήκαμε κάνουμε, μας έκανε μια πατέντα ο Βαγγέλης, έβαλε τον προτζέκτορα στραβό, για να ρίχνει, δεν είχαμε απευθείας, μέσα από το παράθυρο του κτηρίου και έτρεχε και εδώ το Ελπιδάκι να το βάζει μπρός να το βγάζει... έπαιζε την νύχτα αυτό, πέρναγες από την Πανεπιστημίου και έβλεπες το βίντεο μας να παίζει. Κοίταζε στιγμές μεγάλες, δεν παίζεται, τι χαρά κάναμε τότε, το καταφέραμε ρε, ότι παίζεται αυτό... Νομίζω είναι, Ελπίδα, από τις ωραιότερες στιγμές μου στο Οφθαλμιατρείο, αυτή η υπόθεση, η εβδομάδα με το βίντεο του μουσείου. Μεγάλη ηθική ικανοποίηση, τρέξαμε πάρα πολύ σε μικρό χρονικό διάστημα, με πολύ ενθουσιασμό και... και τώρα εντάζει το έχουμε το υλικό.

- **Το έχω ξαναρωτήσει ανεπίσημα, θα σε ρωτήσω και επίσημα. Σκέψη για πωλητήριο υπάρχει;**

Το είπαμε αυτό. Ναι, ναι, ...πωλητήριο έχουμε τόσα πραγματάκια εδώ να πουλήσουμε, να κάνουμε mouse pad, τα πάντα. Αυτό όμως πως να μπει, αυτό που λες ο φορέας, πρέπει να το κάνει ο φορέας αυτό Η Πατσέα έχει μεράκι αλλά δεν είναι φορέας, όχι- όχι, και ο φορέας όμως πρέπει να έχει μεράκι. Αυτό θέλουμε, ένα φορέα με μεράκι.

- **Θα κλείσω ρωτώντας ένα πράγμα που ίσως σου ακουστεί και συναισθηματικούλι. Πως βλέπεις εσύ αυτό το πράγμα μετά από μια πενταετία. Μου είπες ότι οκτώ χρόνια θες ακόμη εδώ, εγώ δεν σε ρωτάω μετά από οκτώ όταν φύγεις, μετά από πέντε θέλω να μου πεις πως το βλέπεις. Αυτή σου την προσπάθεια που έχεις ξεκινήσει, ουσιαστικά μιλάμε για προσωπική προσπάθεια από ότι έχω καταλάβει.**

Κοίταξε να σου πω. Αν είχα διοίκηση καλή, θα πηγαίναμε πάρα πολύ καλά. Καλή ως προς αυτά που ψάχνουμε εμείς. Δηλαδή μια διοίκηση να μας ευνοεί σε αυτά. Δεν μας ευνοεί, και ο Γεωργόπουλος που σου λέω που έκανε αυτά, από ντροπή τα έκανε ο

άνθρωπος, γιατί πήγαινα συνέχεια, με είχε σιχαθεί. Άμα σιχαίνεσαι κάποιον στο τέλος λες, άντε να φύγεις από δω και τι δεν κάνω. έτσι, όχι από αυτό... δεν ήτανε άτομο. Βέβαια εγώ τον ευχαρίστησα στην αναχώρησή του. Και πραγματικά μπορεί να μην το είχε μες στην καρδιά του, μας βοήθησε και μόνο που έκανε αυτή την απόφαση να υπάρχουμε. Αν δεν ήμασταν επιτροπή τώρα τι θα λέγαμε, κανείς δεν θα σε άφηνε να κάνεις τίποτα, σου έδωσε κύρος με το τίποτα. Σε μια μέρα έγινες πρόεδρος δημοκρατίας. Νομίζω ότι σε πέντε χρόνια, επειδή είμαι πολύ αισιόδοξη, θα είμαστε πολύ καλύτερα, πάρα πολύ καλύτερα. Το ποτάμι πάει πάντα μόνο μπροστά. Δεν υπάρχει περίπτωση, το λέω και το ξαναλέω κάθε μέρα, το ποτάμι πάει μπροστά, πίσω να γυρίσει δεν γυρίζει. Τώρα, μπορεί τα βήματά μας λίγο να σταματάνε, όμως εγώ αισθάνομαι ότι πάμε καλά. Να σου πω ένα κέρδος να η Ελπίδα, είναι κέρδος. Η Ελπίδα ότι αρχίζει από τα ματάκια της, από τα επτά παιδιά που έχουμε, ένα παιδί, δεύτερο παιδί η Χατζηράλλη, δυο παιδιά τσιμπήσανε. Και τι κάνανε, τσιμπήσανε σημαίνει ότι τρώω χρόνο, μου αρέσει, ενδιαφέρομαι, φεύγω από το στενό είμαι γιατρός, οφθαλμίατρος, πρέπει να διαβάσω, να πάω να δώσω εξετάσεις, δεν με νοιάζει τίποτε άλλο... Αυτό είναι κέρδος, δηλαδή σε πέντε χρόνια... άμα σου πω την Ελπίδα, θα μου πεις άλλο, θέλεις άλλο, αλλά εγώ το καταχωρώ μέσα μου σαν κέρδος αυτό το πράγμα. Ότι ένας άνθρωπος ακόμα γοητεύτηκε από αυτό το παραμύθι εδώ. Και η Μπελεκούκια, πως είναι δυνατόν να μας πέσει η Μπελεκούκια στον δρόμο μας, μου λες; δηλαδή τι είναι η Μπελεκούκια, ήρθε με τον ΟΑΕΔ, για να δουλέψει το κορίτσι, τίποτα. Μια μέρα μου δίνει δώρο, μου λέει τι να σου κάνω δώρο για καλά Χριστούγεννα, πάρε ένα βιβλίο που έγραψα κάτι ποιήματα και παθαίνω ... και λέω έτσι θέλω εγώ τις λεζάντες αλλά Μπελεκούκια. Να βγει παραμύθι. Δηλαδή αυτό που της είπα, δεν ήξερα για λεζάντες, Γωγώ της είπα, θέλω να μου γράψεις ένα παραμύθι, μια ιστορία που θα σου πω την πρώτη φράση. Μια φορά και έναν καιρό ήταν μια βασίλισσα που σκέφτηκε να χτίσει ένα νοσοκομείο. Έτσι θα αρχίσει και θα πεις την ιστορία, πως αυτή η βασίλισσα σκέφτηκε να χτίσει ένα νοσοκομείο. Έτσι και να ναι ένα παραμύθι που να διαβάζεται και από μεγάλους και από μικρούς και μόνο εσύ μπορείς να το γράψεις αυτό. Είμαι σίγουρη στα παιδιά μου, δεν μου άρεσαν τα παραμύθια, έπληττα τόσο ψέμα, τόσο δόξα, τι με νοιάζει εμένα ο κοντορεβιθούλης και τους διάβαζε ο μπαμπάς τους. Εγώ δεν έχω διαβάσει στη ζωή μου, πρώτη φορά διάβασα παραμύθια. Όπα τι είναι αυτή ρε παιδί μου. Η Γωγώ, αν το δεις έτσι το διηγείται, να ναι μια ιστορία, ο άλλος να πάρει και να διαβάσει μια ιστοριούλα, όχι να λέει Αντρέας Αναγνωστάκης, έζησε από τότε μέχρι τότε, γεννήθηκε εν Αργοστολίου,

θα φύγω και δεν θα το θυμάμαι, ενώ το παραμυθάκι όπως το διηγείται η Μπελεκούκια, μου έρχεται όμορφα σε αυτό που έχω εγώ στο μυαλό μου και αυτό είναι ένα ζωντανό παραμύθι, **είναι ζωντανό μουσείο νοσοκομείο**, είναι ζωντανό παραμύθι... και είμαστε πρωταγωνιστές, έχουμε την τιμή, την χαρά και την ευθύνη να είμαστε πρωταγωνιστές και ένα λιθαράκι να αφήσεις τόσο, για αυτό που σου χάρισε, γιατί εμένα μου χάρισε, δηλαδή του χρωστάω, δεν μου χρωστάει που λέμε. Τι μου χάρισε; μου χάρισε μια πολύ καλή ζωή, μου χάρισε τόσες καλές στιγμές και ακόμα δηλαδή την ευκαιρία να προσφέρω, το βλέπω από αυτό που προσφέρω, τόσες ευχές, τόσα καλά λόγια, τόσα ευχαριστώ. Να είμαι χρήσιμη τώρα, χειρουργείς και είσαι χρήσιμος τώρα, είσαι τώρα χρήσιμος όχι αύριο, μεθαύριο, δεν τοκίζεται αυτό είναι τώρα. Αυτό το πράγμα πόσες δουλειές ξέρεις να μπορούν να το κάνουν, και τι είσαι σε ένα περίβλημα που είναι ιστορικά όμορφο, αντικειμενικά όλοι το δέχονται, το παραδέχονται το ευλογούν και εμένα με έβαλε μέσα σε αυτούς και ξαφνικά έγινα η κα Πατσέα, και τι ήμουν μια Λένα Πατσέα ήμουν, τι ήμουν η κα Πατσέα, γιατρός, καλή, πολύ καλή, να πάτε εκεί. Ξαφνικά δηλαδή μου έδωσε κύρος με το όνομά του. Νάτο το brand name και σε μένα το brand name. Δηλαδή τίποτα δεν κάνουμε, ιστορικά δεν κάνουμε τίποτα, ένα περασμάκι είμαστε, αλλά λες ρε παιδί μου η ιστορία με περάσματα γράφεται... Εγώ χαίρομαι πάρα πολύ, μου αρέσει πάρα πολύ να ήμουν πιο... αλλά νομίζω δεν έχω την δύναμη, σου λέω ένα μέσο καλό πρέπει να βρω, ένα μέσο, να χα έναν, ας πούμε ένα Τσίπρα, κάτι τέτοιο Τσιπροειδές, δυνατό δηλαδή και να του πω, θές να με ακούσεις; κάτσε εδώ τι είναι αυτό, τίποτα δεν είναι για σένα, ένα αυτό θα πεις. Θέλει λίγο να έχει μια τρελλίτσα κάποιος, που να τον βρω αυτόν... Κάποιος θα μου έρθει, σε αυτό ναι κι εγώ τον περιμένω αλλά πούντος να δουλεύουμε κιόλας.

I.Π. Λοιπόν. Ευχαριστώ για όλα και συνεχίζουμε...

Σημείωση I.Π.:

Όταν μπήκα πρώτη φορά στο χώρο με συνεπήραν τα εκθέματα και ήθελα να ανακαλύψω κι άλλα, αυτό που λέει η Πατσέα, ναι είναι σημαντικό ότι ο χώρος σε κερδίζει.

Ο διάλογος μαζί της με οδήγησε να αφεθώ και να αναφερθώ δυο φορές στο χώρο, ως μουσείο, κάτι το οποίο ξέρω καλά ότι δεν ισχύει. Το πάθος όμως αυτής της γυναίκας γι αυτό που κάνει σε παρασέρνει.

Συνέντευξη 2.

Άτυπη συνέντευξη με την κα. Λίλη Βενιζέλου-Χαραμή

Παρασκευή 20 Οκτωβρίου 2017, 15.30 στο σπίτι της οδού Μέρλιν, στο καθιστικό της κας Λιλής Χαραμή Βενιζέλου, με την κα Ελένη Πατσέα και την κα Ελπίδα Κόλλια.

Ι.Π. Καταρχήν ευχαριστώ πάρα πολύ που με δεχτήκατε,

Λ.Χ. αλίμονο

Ι.Π. για μένα είναι πάρα πολύ σημαντικό που σας γνωρίζω από κοντά. **Ψάχνοντας βλέπω: Σπήλιος Χαραμής παππούς, Ιωάννης Χαραμής πατέρας, πρόεδρος της Οφθαλμολογικής Εταιρείας, έχουμε λοιπόν εδώ την ιστορία του Οφθαλμιατρείου Αθηνών μέσα από μια οικογένεια. Για σας σήμερα αυτός ο χώρος του Οφθαλμιατρείου τί σημαίνει;**

Λ.Χ. για μένα είναι μέρος της ζωής μου, γιατί από πολύ μικρό παιδί, όταν θυμάμαι τον εαυτό μου, ακόμη ο πατέρας μου δεν ήταν καθηγητής, ήταν μέσα στον πόλεμο κλπ, πηγαίναμε για τα μάτια μας εκεί. Ή πηγαίναμε στο ιατρείο του πατέρα μου στην οδό Μενάνδρου που ήταν και το ιατρείο του παππού μου και το σπίτι και το πρώτο ιατρείο της οικογενείας, του παππού μου δηλαδή του Σπήλιου Χαραμή, αλλά είχα πάει και στο οφθαλμιατρείο κανα δυο φορές, ώσπου έχτισε ο πατέρας μου στον Ερυθρό Σταυρό το οφθαλμολογικό μέρος εις μνήμη του πατέρα του, οπότε για μερικά χρόνια σχεδόν μια δεκαετία δεν πήγαίνα δεν ήμουν συνδεδεμένη με το Οφθαλμιατρείο, στον Ερυθρό Σταυρό αν ήταν να γίνει κάτι στα μάτια πηγαίναμε.

Το Οφθαλμιατρείο ήταν η ζωή μου από τότε που ο πατέρας μου έγινε καθηγητής, όταν το παρέλαβε μετά τον Κοσμετάτο, τον καθηγητή. Το οφθαλμιατρείο ήθελε επισκευή, ήθελε οργάνωση ήθελε πολλά πράγματα, γιατί ο καθηγητής ο Κοσμετάτος ήταν ένας μεγάλος άνθρωπος, ήταν πάρα πολλά χρόνια εκεί μέσα και να το πούμε χωρίς να θέλω να τον μειώσω δεν ήταν ο πατέρας μου. Ο πατέρας μου είχε, άλλη ορμή, άλλο πάθος, άλλη προσωπικότητα. Ο άλλος ήτανε κανονικός άνθρωπος, ο πατέρας μου δεν ήταν κανονικός άνθρωπος, ήταν σίφουννας και έδωσε την ζωή του. Από το παραμικρό καδράκι μέσα στα δωμάτια των ασθενών, μέχρι τι θα έκανε πιο καλή την ζωή στις νοσοκόμες, οι οποίες όλες ήταν της Ζωής, ερχόντουσαν από τελείως χριστιανικό κλπ. Αλλά και ο πατέρας μου ήταν πολύ θρήσκος, κι έτσι τα

πήγαινε θαυμάσια καταλαβαινόntonτουσαν πάρα πολύ. Καμιά φορά έλεγε αυτές οι γεροντοκόρες, αλλά το έλεγε με αγάπη, είχανε πολύ στενό δεσμό δηλαδή τον βοήθησαν πάρα πολύ αυτές οι γυναίκες εκεί μέσα.

Μετά ήταν το ιατρείο του μόλις ανέβαινες την σκάλα αριστερά, στην γωνία ήτανε το γραφείο του. Θυμάμαι στο τέλος του πολέμου που τα παράθυρα πάνω ήταν καλυμμένα, (έχει ωραίες φωτογραφίες η Λένα) για να μην σπάσουν από τους βομβαρδισμούς. Απέναντί του ήταν μια τεράστια βιτρίνα με τα περισσότερα από αυτά τα εργαλεία, ένα μέρος αυτών των εργαλείων που μετά edώρησε η μητέρα μου στο Οφθαλμιατρείο. Γιατί όταν ο πατέρας μου έφυγε από το Οφθαλμιατρείο, τον πήρε το όριο, πήρε μαζί του αυτά τα πράγματα. Μετά η μαμά τα έδωσε πίσω στο Οφθαλμιατρείο. Ήταν θυμάμαι, είχε την βασίλισσα Όλγα από πάνω από το κεφάλι του και μας έλεγε ιστορίες. Σε αυτή την ηλικία νομίζεις ότι σου ανήκει ο κόσμος, και το Οφθαλμιατρείο ήτανε σαν να μου ανήκε εμένα, σαν να ήταν μέρος του σπιτιού μου δηλαδή.

...Πάντως συνέχεια , το Οφθαλμιατρείο, πως θα πάει μπρος το Οφθαλμιατρείο. Αυτή η εποχή που το ξαναφτιάξανε ολόκληρο μέσα το Οφθαλμιατρείο, που διάλεξε τους συνεργάτες του, είχε βρει βέβαια τις νοσοκόμες, αλλά εκείνος τις πολλαπλασίασε. Δηλαδή κανονικά edόθηκε μια ζωή σε αυτό το πράγμα, μια καινούρια ζωή, καινούριο πράγμα.

Η μητέρα μου μετά τον θάνατό του edώρισε την βιβλιοθήκη, η οποία είχε αρχίσει από τον καιρό του παππού μου. Υπήρχαν παλαιοί τόμοι, πολλοί παλαιοί τόμοι και πολύ μεγάλης αξίας σημερινής. Υπήρχαν πάρα πολλά μηχανήματα, γιατί τα μάζευε ο παππούς μου προπάντων. Η συλλογή αυτή είναι μάλλον από τον παππού μου, τα μηχανήματα τα παλαιά τα οποία υπάρχουν στο Οφθαλμιατρείο και τα εργαλεία, τα εργαλεία βέβαια τα οποία είναι άπειρα κλπ και μετά όταν έφυγε ο πατέρας μου, όλα αυτά τα έδωσε η μητέρα μου, αφού πέθανε ο πατέρας μου, στο Οφθαλμιατρείο. Σκεφτήκαμε με τον αδερφό μου ότι θα ήταν όμορφο και τα προσωπικά, όλα αυτά τα βραβεία που πήρε, όλα αυτά τα souvenirs από τα συνέδρια, όλα τα εύγε, μπράβο και χαραγμένα ή γραμμένα ή φωτογραφίες... και κάθισα και ξεκαθάρισα το φωτογραφικό υλικό του πατέρα μου, το οποίο ήταν κάτι το φοβερό. Κάποια στιγμή αφού κάπως το έφερα βόλτα, με βοήθησε η Λένα και τα ξαναρχίσαμε ότι είχα βγάλει εγώ και είχα κοιτάξει και τα μοιράσαμε στα μουσεία που μας ζητούσαν. Ας πούμε της

Εθνικής Τράπεζας, το Εθνικό Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο, στο Μπενάκη θέλανε πράγματα, η Ύδρα, Ύδρα ακόμη δεν έχω τελειώσει, ακόμη τους τα οργανώνω και κάναμε διάφορες κούτες, τα έχουμε έτοιμα όλα αυτά, τα οποία είναι η ιστορία της ελληνικής Οφθαλμολογίας, 60-70 ετών ιστορία και παραπάνω, γιατί αν πάρουμε από τον παππού μου... Η ιδέα του να μούνε όλα αυτά κατά κάποιο τρόπο στο Οφθαλμιατρείο, χωρίς να το κάνεις μουσείο, αλλά έχοντας τα ώστε να ζουν οι άνθρωποι μέσα σε αυτό και οι ασθενείς και το ίδιο να δουλεύει ως ένα ζωντανό... ένας ζωντανός οργανισμός, όπου του οποίου το κέλυφος είναι ένα μουσείο. Καταλάβατε είναι κάπως... Είναι και κάτι το οποίο προσπαθούμε, είναι ένα όνειρο ας πούμε δικό μου και όταν γνώρισα την Λένα είδα ότι δεν ήμουν η μόνη που είχα το όνειρο ότι υπήρχε και άλλος ένας άνθρωπος ο οποίος το έβλεπε με το ίδιο μάτι και αν δεν ήταν εκείνη να κουνήσει λυτούς και... γιατί εγώ, δεν είναι ότι κάθομαι, αλλά έχω άλλες τεράστιες υποχρεώσεις που δεν ήταν δυνατό να αναλάβω και αυτό, αν δεν είχα τις άλλες, όλα τα άλλα που κάνω σήμερα, ασφαλώς θα είχα πέσει με τα μούτρα, αλλά ήμουν τυχερή γιατί ήταν η Λένα εκεί. Βρήκαμε γκραβούρες, βρήκαμε ενθύμια, προπάντων πάρα πολλά γράμματα, επιστολές προσκλήσεις... Είναι φοβερά ενδιαφέρον και θα είναι πραγματικά κρίμα να χαθούν όλα αυτά τα πράγματα και να μην αξιοποιηθούν μάλλον.

...Τον λάτρευαν στο εξωτερικό. Ο οφθαλμίατρος της βασίλισσας της Αγγλίας, της βασιλικής οικογένειας γενικά, τον είχε, τον θεωρούσε σαν αδερφό του. Στην Γαλλία επίσης lepetite Haramis, ο Ρενάρ, όλοι αυτοί οι μεγάλοι γιατροί, Ελβετίες, Ισπανίες, ο Αρούγκα, ήτανε, είχε... σκοτωνότανε για όλους, ε! και τον βοηθούσε αφάνταστα πολύ από πίσω η μάνα μου, πάρα πολύ.

... Είχε για την εκκλησία σας έλεγα πριν και έχασα τον ειρμό μου. Είχε κατορθώσει και είχε κάνει επίτιμο πρόεδρο τον εκάστοτε αρχιεπίσκοπο και από εκεί η εκκλησία τον βοήθησε αρκετά με το Οφθαλμιατρείο και ειδικότερα στο fundraising για τις δωρεές, πάρα πολύ τον βοήθησε. Επίσης είχε και ένα άλλο σύστημα. Έβλεπε όλους αυτούς, τότε υπήρχανε βιομήχανοι οι οποίοι είχαν κάποιες περιουσίες, δεν υπάρχουν πια σήμερα, οι Καρελαίοι, οι Ρετσίνα, όλες αυτές οι οικογένειες που φτιάχνανε τότε πράγματα, υφάσματα, βιομήχανοι, δεν υπάρχουν πια, αλλά τότε όλοι είχαν προβλήματα με τα μάτια τους και ο πατέρας μου τους έβλεπε χωρίς να τους παίρνει χρήματα και αυτοί βέβαια ρωτούσανε και τους έδινε μια ιδέα ότι να τα αφήσουν στο Οφθαλμιατρείο. Ο πατέρας μου μάζεψε αφάνταστα πολλά χρήματα για το

Οφθαλμιατρείο, μέσω αυτής της οδού και της εκκλησίας. Ήταν ένας αγώνας. Δεν μπορώ να πω ότι ήτανε καλός fundraiser απλούστατα θυσιάζε χρήματα που θα τα έπαιρνε αυτός για να πάνε στο Οφθαλμιατρείο. Το Οφθαλμιατρείο το έβλεπε όχι ως ένα χώρο εργασίας, αυτό δεν το βλέπεις τώρα πια πουθενά, το ζω τώρα τόσα χρόνια με γιατρούς κτλ, κτλ. Ήτανε περισσότερο από το σπίτι του, δεν ήτανε η στέγη της δουλειάς του, ήτανε ο εαυτός του, πως να σας το εξηγήσω, ήτανε μπορώ να σας πω και περισσότερο από το σπίτι του.

Ι.Π. στην θεματική συλλογή που μου έχει δείξει η Λένα στο Οφθαλμιατρείο Αθηνών, ένα μεγάλο μέρος της συλλογής αυτής αναπτύχθηκε χάρη στην δωρεά που εσείς κάνατε, από βιβλία, ιατρικά εργαλεία, ...

Α.Χ. Η μητέρα μου κι εμείς οτιδήποτε βρήκαμε μετά με τον αδερφό μου

Ι.Π. έχετε επισκεφτεί το Οφθαλμιατρείο πολλές φορές. Είστε ικανοποιημένη με τον τρόπο έκθεσης και προβολής;

Α.Χ. κοιτάζτε, όσο είναι ανθρωπίνως δυνατό από αυτό το κορίτσι εκεί που κάθετε, να μπορέσει να φέρει βόλτα και να βάλει τα πράγματα όσο μπορούσε καλύτερα κλπ και μάλιστα αξιοθαύμαστο και πως μπόρεσε να βάλει ότι μπόρεσε να βάλει και πως το έβαλε, ασφαλώς. Τώρα έχουμε αυτό τον αγώνα, που πρέπει, που θα ήταν ωραία, όλο το υπόλοιπο υλικό, υπάρχει χώρος, φτάνει να μας τον δώσουνε.

Ι.Π. άρα από ότι καταλαβαίνω από τα λεγόμενά σας είστε διατεθειμένη αυτή την στιγμή να εμπλουτίσετε αυτή τη συλλογή.

Α.Χ. δεν έχω πια τίποτε να δώσω, έχω δώσει τα πάντα, όπως ξέρει η Λένα, αλλά είμαι πρόθυμη να κάνω έναν αγώνα, να βοηθήσω στον αγώνα που κάνει η Λένα, ώστε, κι αυτό κάνω αυτή την στιγμή, ώστε να μπορέσουμε να κάνουμε ορισμένα πράγματα ακόμη, όχι ορισμένα, το βασικό πράγμα, να μπορέσουμε να βάλουμε όλη αυτή την υπόλοιπη συλλογή

Ι.Π. Εδώ πέρα μπαίνει και ένα βασικό πρόβλημα που συναντήσαμε και με την Λένα ότι το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την λειτουργία αυτής της συλλογής. Εσείς πιστεύεται ότι θα μπορούσατε να συμβάλλεται στην δημιουργία ενός φορέα διαχείρισης ώστε να ξεπεραστούν εμπόδια γραφειοκρατικά στην λειτουργία αυτής της μουσειακής συλλογής που έχετε στήσει;

Λ.Χ. για να ξεπεραστούν, με σκοπό, ποιο σκοπό;

Ι.Π. με σκοπό να μπορεί αυτό το πράγμα να ανοίξει και προς το κοινό, να μπορεί για παράδειγμα, εγώ να έχω την δυνατότητα δυο φορές το μήνα, τρεις φορές το μήνα να μπορώ να πάω να επισκεφτώ και να δω αυτή την συλλογή.

Λ.Χ. και να πάνε και οι γιατροί και τα συνέδρια που γίνονται εδώ και όχι μόνο. Γιατί είναι κάτι που εγώ νομίζω ότι είναι τιμή για τον τόπο μας, ότι υπήρξε ο πατέρας μου , κάποτε. Έχουμε πάρα πολύ καλούς γιατρούς και πολύ καλούς οφθαλμιάτρους αυτή την στιγμή, αλλά ο πατέρας μου δεν είναι ότι ήταν καλύτερος ή χειρότερος από τους τωρινούς. Ήταν σε μια εποχή που είναι ανεπανάληπτη. Ήταν μετά τον, μεταξύ του Πρώτου και του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου κι ένα κομμάτι μετά που ήταν ας πούμε η μεγαλύτερη ευημερία, τουλάχιστον για τούτο εδώ τον τόπο, μετά το 50 και μετά. Όσο πήγαινε το πράγμα ώσπου φτάσαμε στην Ευρωπαϊκή, γίναμε μέλος της Ευρώπης κλπ. Είναι μια εποχή που δεν πρόκειται να επαναληφθεί και που οι άνθρωποι που ζήσανε εκείνη την εποχή είτε πολιτικοί ήταν είτε outstanding γιατροί, outstanding πολιτικοί, μουσικοί, οτιδήποτε. Για να μπορέσει να περάσει αυτός ο περασμένος αιώνας σε αυτόν που έρχεται που θα είναι τελείως διαφορετικός, δηλαδή βλέπουμε κάθε μέρα πράγματα που καταργούνε ότι υπήρχε παλιά και ζούμε σε ένα κόσμο καινούριο, ρομποτισμός, αυτά, εκείνα, drones, αλλάζει τελείως και θα αλλάξει ακόμη πιο πολύ. Νομίζω ότι αξίζει να κρατήσει η Ελλάδα ένα συγκεκριμένο πράγμα που υπάρχει, έτυχε να ήταν του πατέρα μου και η οφθαλμολογία και να ήταν ο πατέρας μου αυτός που ήταν κλπ. Είναι μια niche (κόγχη) ας πούμε. Έχει κάνει μια προσπάθεια για ιατρικό μουσείο, ο γιατρός, ο, ο ανιψιός του ήταν και υπουργός, ο Γερουλάνος σε κάποιο νησί στην Κω και στα Ιωάννινα προσπαθεί κάτι να κάνει και εκεί, αλλά δεν ξέρω αν τα παιδιά του θα το ... δεν ξέρω τι κληρονομιά έχει από πίσω για να κρατηθεί αυτό. Γιατί και ο Λούρος όταν πέθανε άφησε χρήματα για να γίνει ένα μουσείο, το σπίτι του, το οποίο το κατάστρεψαν τελικά το αφήσανε και βράχηκε, πλημμύρισε δεν υπάρχει και τώρα προσπαθεί ο Γερουλάνος να το ξανά... δεν υπάρχει περίπτωση, γιατί δεν υπάρχουν και απόγονοι, καταλάβετε για να ασχοληθούν με το θέμα. Και παρόλο που ο Λούρος ήταν ένας πολύ καλός, λέγανε όλοι ότι μόνο μάμος δεν ήτανε, ήτανε διαγνώστης, ήτανε συγγραφέας, έκανε φασαρία ήτανε μια φιγούρα της εποχής που έτυχε να είναι γιατρός και γυναικολόγος μάλιστα, κι αυτός είναι ένας χαρακτήρας, αλλά δεν είναι το ίδιο με τον πατέρα μου, είναι κάπως διαφορετικό, γιατί ο Λούρος είχε το νοσοκομείο αλλά δεν έμεινε. Τούτο εδώ, το Οφθαλμιατρείο

είναι έργο του πατέρα μου, μετά τον Κοσμετάτο, το πήρε, από πολύ ανάγκη που είχε το νοσοκομείο αυτό και το έφτιαξε.

Ε.Π. αυτό που λέει ο Γιάννης, δεν ξέρω αν το προσέξατε, μιλάει για ένα φορέα διαχείρισης της μουσειακής συλλογής. Αυτή την στιγμή αυτό που κάνουμε και αυτό που ονειρευόμαστε να γίνει, δηλαδή να μπει μέσα και το αρχείο Χαραμή μέσα στο Νοσοκομείο, δεν έχει φορέα διαχείρισης, παρά την διοίκηση, ξέρω εγώ. Η διοίκηση του νοσοκομείου θα φροντίσει και για αυτό. Μιλάει για ένα φορέα διαχείρισης που θα φροντίσει ακόμα περισσότερα πράγματα, από ότι το να υπάρχουν αυτά εκεί, δηλαδή να τα αξιοποιήσει, αν μπορούν να αξιοποιηθούν με διάφορες ιδέες και σήμερα και αύριο ίσως και ποιος μπορούσε να παίζει αυτό τον ρόλο. Μία πρόταση που ελέγχθη είναι να τον παίζει το Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου, που είναι και αυτό ένα ζητούμενο γιατί τώρα που θα έχει γίνει το καινούριο σωματείο, θα συσταθεί το νέο, μπορεί να μπει αυτό.

Α.Χ. Βρήκες δικηγόρο να αντικαταστήσει τον Γιάννη που χάσαμε;

Ε.Π. Βρήκα

Α.Χ. Τι λες τον άνθρωπο αυτόν και τον είχα πολύ συμπαθήσει

Ε.Π. Θα σας πω μετά τι έχω κάνει με αυτό το θέμα. Και μήπως αυτό που λέει ο Γιάννης ας πούμε, ο φορέας διαχείρισης ανατεθεί στο Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου ή δεν ξέρω τι άλλο θα μπορούσε.

Ι.Π. αν για παράδειγμα θα ήθελε κάποιος να εντάξει στις «λευκές νύχτες» την μουσειακή συλλογή δεν μπορεί, η Λένα όσο καλή διάθεση και να έχει, η Λένα δεν είναι φορέας, είναι μια γιατρός, είναι μια γυναίκα με μεράκι, όσο μεράκι κι αν έχει, αστεϊρευτο από ότι είδα, παρόλα αυτά δεν είναι φορέας, δεν μπορεί να πάει στο Υπουργείο Πολιτισμού και να πει: εγώ θέλω να εντάξω και το Οφθαλμιατρείο στις «λευκές νύχτες», βάλτε το στο πρόγραμμά σας ή στο «Culture» ή στο «Οδυσσέας» να υπάρχει μια παραπομπή για το Οφθαλμιατρείο.

Α.Χ. Ωραία, αν κάποιος μπορεί να το σπρώξει προς τα εκεί

Ε.Π. Αυτό θα μπορούσε να το παίζει αυτό το ρόλο το Σωματείο ή το Νοσοκομείο...

Α.Χ. Ναι ποιος θα είναι αυτός...

Ε.Π. ...θα αντιδρούσε. Δηλαδή ούτε εγώ μπορώ να το σκεφτώ καλά

Α.Χ. Οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου, το ξεκίνησε αυτό η Άννα η Λαμπράκη, περισσότερο γιατί ήταν το κτήριο καθεαυτό που την ενδιέφερε εκείνη, ο χώρος. Ναι, κι εκείνη πίστευε ότι ναι μπορεί να γίνει αυτό οι Φίλοι, τους Φίλους αυτό ξεκίνησε, αυτή ήταν η ιδέα της

Ε.Π. Δηλαδή η ιδέα της ποια ήταν;

Α.Χ. Να γίνουν οι Φίλοι για να σωθεί το κτήριο αυτό, δεν νομίζω ότι, πολύ σκεφτόταν τον πατέρα μου σε αυτό, δεν νομίζω, αλλά ήρθε σε μένα και εγώ της έδειξα τον Σπήλιο, διότι ήθελε κάποιον που να μπορεί να την βοηθήσει σε αυτό, αλλά ήταν περισσότερο από ιστορικής πλευράς του κτηρίου, το κτήριο την ενδιέφερε γιατί τότε δεν ξέρω αν πέθανε ή συζεί ακόμη αυτός που ήταν μαζί του, ήτανε μηχανικός ο κος με τον οποίο έμενε κλπ και ο οποίος και αυτός το έσπρωξε προς τα εκεί. Μετά η Άννα έβγαζε την αρχαιολογία το περιοδικό όσο ζούσε ο Χρήστος ο Λαμπράκης και ήταν πολύ μυημένη σε αυτό το θέμα. Εγώ νομίζω ναι, ότι οι Φίλοι...

...νομίζω ότι οι φίλοι θα μπορούσαν να κάνουν πολλά πράγματα. Το θέμα είναι ότι οι κάθε Φίλοι θέλουν όλα αυτά τα πράγματα, θέλουν έναν άνθρωπο να τα κινεί και δεν είναι και εύκολο. Εμένα αυτό που με ενοχλεί στο θέμα, που δεν βοηθάει την Άννα είναι ότι όλοι αυτοί οι Οφθαλμίατροι που υπάρχουν σήμερα, έβαλα κάτω δυο τρεις γνωστούς και ανακάλυψα ότι του ενός η γυναίκα προωθεί τον εαυτό της και έχει κάνει μια ολόκληρη ιστορία στην Κρήτη και στο Μουσείο Μπενάκη με αργαλειούς, με δεν ξέρω τι κτλ Και είναι και ένας άνθρωπος με τον οποίο δεν θα μπορούσαμε, λέμε για έναν από τους καλύτερους οφθαλμιάτρους σήμερα, διεθνώς ο πιο γνωστός, δεν-δεν, δεν. Μακάρι να μην είχε αυτό που έχει ξεκινήσει και να είχε σαν την Λένα ασχοληθεί από την αρχή, αν και δεν ξέρω... γιατί... δεν θέλεις και διαλυτικά στοιχεία. Η άλλη γιατί οφθαλμίατρος που θα μπορούσε και ο πατέρας της Οφθαλμίατρος, το δεξί χέρι του πατέρα μου και δεν ξέρω τι κτλ, τους ενδιαφέρει να βγάλουνε χρήματα, τίποτε άλλο, το ιατρείο τους. Ο τρίτος, τρεις ακόμη που είναι κι αυτοί Θεοδοσιάδης, όλοι αυτοί που βγήκαν από τον πατέρα μου και τα παιδιά σήμερα, καμία. Μάλιστα είπα να αρχίσω για να βοηθήσω την Λένα και βρήκα ορισμένες φωτογραφίες των γονιών ους και τους τα στείλα και... οι δύο τους κυνήγησα για να μου πουν ευχαριστώ, όχι για να ακούσω το ευχαριστώ, αλλά για να μου πουν ότι τα πήραν στα χέρια τους, όχι τίποτε άλλο, δεν. Είμαστε, ίσως δεν

έχουμε βρει... θα ήταν ωραία από τις γυναίκες των οφθαλμιάτρων να μερδευόντουσαν και να προσπαθούσαν να μας βοηθήσουν, αλλά έχει αλλάξει πάρα πολύ ο κόσμος. Στην Αμερική ναι θα γινόντουσαν αυτά, θα μπορούσαν να έχουνε κλαμπ, θα μπορούσαν, οι ίδιοι οι γιατροί οι οφθαλμίατροι είναι οργανωμένοι εκτός, έχουν τα κλαμπ τους, έχουν το ένα τους το άλλο τους... Εδώ δεν υπάρχει τίποτα για να το ριζώσεις να το πιάσεις από κάπου. Και τώρα εμείς να βγαίνουμε, να αρχίσουμε να κυνηγάμε... εγώ το σκέφτηκα, προσπάθησα δεν πέτυχε καθόλου, δεν είδα κανένα ενδιαφέρον. Γενικά δεν. Να κάνουμε κάτι, πως να τους μαζέψεις... κι όμως εκεί είναι η πηγή. Όχι απλώς οι οφθαλμίατροι να μας δώσουν το εικοσάρι, πενηντάρι, τριαντάρι, πόσο θα έχει η δωρεά. Πες ότι πιάνεις δυο χιλιάδες οφθαλμιάτρους και τους βάζεις, θα ήταν ένας λογαριασμός Πρώτον δεν...

Ι.Π. Με την Λένα όταν το συζητήσαμε και για τους Φίλους, για το Σωματείο Φίλων, μπήκε το θέμα στην κουβέντα επειδή είναι... θα μπορούσαν τέλος πάντων να εκπροσωπήσουν κατά κάποιο τρόπο

Α.Χ. Ας πούμε ο υπουργός που ... και είναι τυφλός τώρα

Ι.Π. Ναι ο Κουρουμπλής,

Α.Χ. Προ ολίγου ήταν στην τηλεόραση, εάν τον είχε μαζέψει το Οφθαλμιατρείο τότε και επειδή έχει και δύναμη σήμερα, θα ήταν ένα πολύ... ένα τέτοιο να ψάξει κανείς, να βρει κάποιον πολύ γνωστό. Αυτό το έκανε πολύ ο πατέρας μου, το έκανε με ανθρώπους που είχανε δύναμη και είχανε πρόβλημα και τους γάντζωνε αμέσως ως πελάτες για να τον βοηθήσουν με το Οφθαλμιατρείο.

Ι.Π. Το Οφθαλμιατρείο έχει ένα brand name το οποίο παρέχει αίγλη σε όποιον ασχοληθεί μαζί του. Αυτό ήταν κάτι το οποίο θα μπορούσε να το εκμεταλλευτεί οποιοσδήποτε θέλει να βοηθήσει και το Οφθαλμιατρείο.

Α.Χ. Εγώ νομίζω ότι **πρέπει πρώτα από όλα να κάνουμε μια καμπάνια**. Η ΕΡΤ επειδή δεν έχουν πολλά λεφτά, είδατε ότι βγάζουν συνέχεια παλιά, ετούτα εκείνα και επειδή έχουμε φτώχεια, μιζέρια και άγιος ο θεός, από όλα τα κακά πράγματα πάντα βγαίνει κάτι καλό, οι σημερινές γενιές, γιατί δεν είναι μια, είναι δυο τρεις που δεν τα ξέρουν αυτά γιατί δεν τα βλέπανε ποτέ, μορφώνονται, αν τα κοιτάνε και όσο τα κοιτάνε, μαθαίνουνε πέντε πράγματα. Λοιπόν επειδή υπάρχει αυτή η τάση, θα την έλεγα μόδα, δεν είναι μόδα, είναι της ανάγκης και είναι των περιστάσεων όπως είπα,

αν μπορούσε να κάνει κανείς μια καμπάνια πιο μεγάλη εις τα media, αν μπορούσε, δηλαδή έστω και να πάρουμε κάποιον να μας την πάρει, βέβαια δεν μπορούμε να τον πληρώσουμε, αλλά κάποιον να μας πάρει υπό την προστασία του, την αιγίδα του, ένα κανάλι μεγάλο, κάποιος από αυτούς ξέρω εγώ τους μεγάλους των media τους ιδιοκτήτες, των καναλιών, των εφημερίδων, των δεν ξέρω τι και να μας βοηθούσε κάνοντας μια καμπάνια, θα ήταν πολύ υπέρ. Αυτό είναι γεγονός, θα ήταν πάρα πολύ υπέρ. Μετά άλλο κάτι που μπορούμε να κάνουμε είναι, ακούω ότι γίνονται συνέχεια παγκόσμια συνέδρια οφθαλμολογίας. Σε αυτά τα παγκόσμια συνέδρια οφθαλμολογίας, δεν θα μπορούσε ένας από όλους αυτούς, ή να βρούμε έναν οφθαλμίατρο, ή κάποιον μέσα εκεί, όχι κάποιον, έναν που να είναι σχέση με τα μάτια, που να πάρει η ευχή και να είναι μία παρουσίαση στο παγκόσμιο... υπάρχει πια το παγκόσμιο συνέδριο οφθαλμολογίας; θα πρέπει να υπάρχει, να βγάλει ένα λόγο για το Οφθαλμιατρείο, την Ελλάδα και ότι ή γενικά για τα μουσεία, τα οφθαλμολογικά μουσεία ανά τον κόσμο, ξέρουμε ότι υπάρχουν, υπάρχουν στην Αμερική από ότι τους ανακάλυψε η Λένα, αρκετά μουσεία οφθαλμολογίας, νοσοκομεία που είναι μουσεία... οι Γάλλοι δεν ξέρω τι έχουνε κάνει, αλλά θα μπορούσε δηλαδή ένας οφθαλμίατρος λιγάκι...

...Δηλαδή θέλω να πω μπορεί και μια σύζυγος οφθαλμιάτρου και μια ξένου οφθαλμιάτρου. Δηλαδή να πάει κανείς σε ένα και να πέσει λίγο με τα κέρατα σε ένα από τα παγκόσμια συνέδρια και να αρχίσει να ψάχνει περί μουσείων, αυτά, να βάλει κάποιον από τους ξένους ή ο ίδιος να μιλήσει για αυτό, να αλλάξουνε λίγο και σε όλα τα συνέδρια υπάρχουν και ομιλίες plan recessions, plan recessions αυτό είναι, παρουσιάζουν κάτι σχετικό με την δουλειά τους, είτε τραπεζίτες είναι, είτε γιατροί είναι, είτε οτιδήποτε είναι και μέσα από αυτό μετά γίνεται κουβέντα, υπάρχει ένας τρόπος, επαφής με τον... γιατί θέλει να πάρει λίγο humph, λίγο αέρα αυτό το πράγμα, λίγο να ακουστεί, να βγει λιγάκι προς τα έξω. Εμένα πολύ συχνά με ρωτάνε, επειδή ξέραν τον πατέρα μου, υπάρχει το Οφθαλμιατρείο; περάστε λέω από εκεί και δεστε ότι έχει ξαναγίνει, α κάτι είχαμε δει σου απαντάνε, ενώ αν βγει κάτι στην ΕΡΤ ή κάτι πολύ γνωστό έτσι, δεν σου λέω ότι όλοι αυτοί θα το ξέρανε, αλλά θα ήταν μία μερίδα κόσμου, για όνομα του θεού. Αυτοί ψοφάνε να κάνουνε φιλμ σήμερα και να παρουσιάσουν κάτι, δεν μπορούμε να πιάσουμε την ΕΡΤ να φτιάξει κάτι, δεν είναι και πολύ μεγάλο έξοδο, εκεί είναι όλα.

Ε.Π. Νομίζω ότι μπορούμε, έχουμε και ασθενείς που ασχολούνται και με αυτά και τώρα θα το εκμεταλλευτούμε άμεσα, ίσως τον Νοέμβρη για να κάνουμε μια παρουσίαση του διαθλαστικού τμήματος, το οποίο βέβαια, τώρα μου βάζετε ένα ερωτηματικό, πως θα ήταν ευκαιρία να εντάσσαμε λίγο και το...

Α.Χ. Το διαθλαστικό του δίνει την τρίτη διάσταση στο Οφθαλμιατρείο. Δεν είναι πια ο καταρράκτης με την τρύπα, έτσι φορούσαν κάτι μαύρα γυαλιά, μια τρύπα και τους είχανε είκοσι μέρες, εικοσιπέντε έτσι, τέζα, τώρα πάς σε μια ώρα έχεις φύγει, εγώ ήμουν στο γραφείο μετά από μια ώρα που με είχαν χειρουργήσει. και ήμουν και δύσκολη περίπτωση. Θέλω να πω γιατί να μην μπούμε σε μια καινούρια, δηλ, να συνδυάσουμε το σήμερα με το χτές. Εγώ νομίζω ότι με λίγο ταλέντο, με λίγη καλή θέληση κτλ, όχι... ας πάρουμε έναν ηθοποιό που να έχει πρόβλημα με τα μάτια, έναν ποιητή, έναν, κάποιον γνωστό σημερινό να το προωθήσει, γιατί από ότι βλέπω στην τηλεόραση και αυτοί όλοι οι PR που έχουνε στα διάφορα προγράμματα είναι χάλια, είναι πολύ χάλια, οι περισσότεροι είναι βωμό... και οι άλλοι είναι πολύ χάλια πως να το πω. Εδώ χρειάζεται, φτάνω μέχρι την λέξη που μισώ, σνομπισμός. Με την καλή έννοια σνομπισμός, το in που λέγεται σήμερα in, heist out, in να μπει in κι αυτό, είναι... Δεν ξέρω, αξίζει και διεθνώς να παρακολουθεί κανείς τι γίνεται με τους μεγάλους σταρ, τους παγκόσμιους και την οφθαλμολογία, δεν μπορούμε να κουβαλήσουμε κανέναν εδώ; να έρθει κάποιος που είχε το ιστορικό, είχε στραβωθεί κτλ ξέρω εγώ, να είχε ακουστεί. Ο πατέρας του Δαρβίνου εφεύρε την εγχείρηση ης μεταμόσχευσης του κερατοειδούς. Για αυτό σου λέω, κάτι, αυτά όλα, να μαζευτούνε, να γίνει μια συγκεκριμένη σωστή, θέλει δουλειά...

Ι.Π. ο Ευαγγελισμός, που του ανήκει πια το Οφθαλμιατρείο, πιστεύετε πως θα μπορούσε να βοηθήσει;

Α.Χ. ο Ευαγγελισμός θα βοηθήσει τον Ευαγγελισμό. Ο Ευαγγελισμός δεν έχω καταλάβει αν θεωρεί βάρος το Οφθαλμιατρείο, ή μια καλή ευκαιρία να φάει κάτι, να βάλει ένα αστεράκι στο blazon του (θυρεός), δεν ξέρω, δεν έχω καταλάβει.

Ι.Π. έλεγα και στην Λένα ότι εδώ γεννάται το εξής ζήτημα, ότι θεωρητικά ενεργοποιούνται οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου, κάνουν κάποιες εκδηλώσεις, μαζεύουν κάποια χρήματα για το Οφθαλμιατρείο, στο καταστατικό τους μέσα λένε ότι, ότι κάνουμε το κάνουμε για το Οφθαλμιατρείο, σε ποιόν θα δώσουν μια

γενναιόδωρη προσφορά που μπορεί να υπάρχει από κάποιους, θα καταλήξουν στον Ευαγγελισμό;

Λ.Χ. Μα αυτό που λέτε εσείς είναι το αποτέλεσμα, θέλει δουλειά πριν φτάσετε εκεί που λέτε, αν φτάσετε, αν αρχίσετε από αυτό που λέτε δεν κάνετε τίποτα. Το κάναμε εμείς, μαζευτήκαμε, πλήρωσαν δέκα άνθρωποι κτλ, ήταν μια πράξη απελπισίας γιατί δεν ξέραμε πως να πάμε παρακάτω. Αυτό έπρεπε να γίνει αφού πριν είχε γίνει φιλμ, είχαμε προχωρήσει, κατ'εμέ το παν αυτή την στιγμή για το Οφθαλμιατρείο είναι το **promotion** και για να κάνεις promotion σε αυτό το πράγμα βρίσκεις κάποιον ο οποίος θέλει να ξοδέψει λίγα λεφτά να σε βοηθήσει να κάνεις promotion. Τώρα ποιος θα είναι αυτός, το Ίδρυμα Νιάρχου, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αν και δεν νομίζω, δεν νομίζω ότι γίνεται από την Ευρωπαϊκή κοινότητα, ένας από αυτούς που έχουν τα κανάλια; Αυτοί είναι οι πιο εύκολοι γιατί δεν έχουν να ξοδέψουν και πάρα πολλά εδώ που τα λέμε για να κάνουν το promotion, γιατί έχουν ήδη το εργαλείο που είναι δικό τους. Δεν ξέρω, εγώ έχω κολλήσει εκεί, έχω κολλήσει και στα διεθνή συνέδρια, που ποτέ δεν έχει γίνει κάτι από τον καιρό που πέθανε ο πατέρας μου. Ο μόνος ο Παλικάρης, ο οφθαλμίατρος, τώρα τον πήρε το όριο ηλικίας και αυτόν προ τριών, τεσσάρων ετών, ξανά αναβίωσε την medailleΧαραμή, που είναι αυτό που έχω εκεί στο πλεξιγκλάς, είναι ένα ενθύμιο, ένα... μια... medaille, πως λέγετε στα ελληνικά; Μετάλλιο, ναι μετάλλιο, το οποίο δίνεται στα διεθνή συνέδρια σε κάποιον Οφθαλμίατρο outside, δεν ξέρω ακριβώς και το αναβίωσε, εδώ και πέντε χρόνια. Από τότε έχουν γίνει και άλλα συνέδρια, δεν άκουσα τίποτα. Θέλω να σας πω, μια φορά κάτι, μπράβο του, του ανθρώπου, αλλά σε αυτή την φορά που αναβίωσαν τον Χαραμή έπρεπε να είναι μαζί και το Οφθαλμιατρείο, αλλά η γυναίκα του δεν ενδιαφέρεται αυτουνού για το Οφθαλμιατρείο, ενδιαφέρεται για την Κρήτη και για τα αργαλεία, κάνει μια promotion, το λέει Γκάντι, από Ινδία και... προσπάθησα, της κόλλησα καλά-καλά να δω μήπως, μπα που, αντελήφθην περί τινός πρόκειται και I gave up, ναι, ούτε για αστείο, αλλά θέλω να πω, θα μπορούσε κάποιος άλλος που πηγαίνει εκεί να το κάμει.

Ε.Π. πάντως το Ίδρυμα Νιάρχος είναι από τα πιο... το θέμα είναι να κάνει promotionείναι, ποιο συμφέρον έχει, γιατί να το κάνει;

Λ.Χ. Γιατί είναι Έλληνας, διότι είχε τον Χαραμή στην πατρίδα του που έχει αφήσει μια και άλφα και βήτα, και αν δεν έχει αφήσει, να την ξαναθυμηθούν και οι ξένοι,

κατάλαβες; για αυτό, τίποτε άλλο. Ακόμα οι εγχειρήσεις που είναι στο όνομα του πατέρα μου, αυτές, είναι διεθνώς γνωστές, δεν είναι ότι έλαμψε εδώ και εξαφανίστηκε, κατάλαβες;

Ε.Π. Καλά και όλο αυτό τώρα το υλικό του αρχείου Χαραμή είναι ένας πλούτος, να καθίσουν οι ερευνητές να κάνουνε τέτοια πράγματα εδώ, που κάνεις κι εσύ, αυτά... είναι μεγάλη υπόθεση, δηλαδή είναι σαν να πιάνεις ας πούμε... και είναι έτοιμα πράγματα, δεν είναι ότι πας να τα ανακαλύψεις, θα τα μελετήσεις αυτά που υπάρχουν. Είναι πολύ σημαντικό. Εμείς το είχαμε πει με την κα Λίλη ας πούμε, κι αυτό που λέω έχει διαστάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ξεκινάει από το ελληνικό... αυτό είναι και το ενδιαφέρον βέβαια, επειδή είχε πρωτοστατήσει, έπαιζε πρωταγωνιστικό ρόλο τότε, έχει και αυτές τις επεκτάσεις.

Α.Χ. Να σας πω και ένα άλλο πράγμα, ο Πανάς, ο μεγάλος Πανάς ε, άμα πεις σήμερα Πανάς κανείς δεν τον ξέρει κι όμως είναι διεθνώς... υπάρχει και δρόμος στο όνομά του, ορκίζονται οι Γάλλοι στο Πανά και τέτοια, εδώ τον έχουν...

Ε.Π. Άγνωστος

Α.Χ. Εκεί θα καταλήξει, όλοι τους, αλλά εντάξει για τον Πανά, ότι κάνουνε οι Γάλλοι, κι εδώ βέβαια όποιος σπουδάζει Οφθαλμολογία, θα πέσει πάνω στον Πανά, αποκλείεται να μην πέσει.

Ε.Π. Κοιτάζτε ο χρόνος είναι αμείλικτος κα Λίλη, να σας πω κάτι, εγώ σκεφτόμουν ανθρώπους που ζούνε, τώρα τον Αμαριωτάκη. Το έργο του Αμαριωτάκη, ποιος θα μιλήσει για αυτόν, τι έχει κάνει αυτός ο άνθρωπος, ποιος θα αναφερθεί, δεν τον θυμόμαστε, δεν μιλάμε, δεν λέμε το όνομά του στο νοσοκομείο και δεν έχει χρόνια το 2011 έφυγε και είναι ακόμα τον βλέπεις κινείται ο άνθρωπος. όλο αυτό το μετά, εγώ σου λέω, εμείς έχουμε πιάσει την περίοδο Χαραμή η οποία έχει μια μεγάλη, σημαντική... όλους τους άλλους και τους άλλους μέχρι τώρα εδώ, που είναι κι αυτοί οφθαλμίατροι δηλαδή. Ο κάθε ένας που πέρασε έχει χτίσει εκεί μέσα

Α.Χ. Ναι ακόμα και ο Κοσμετάτος που ήταν πιο παλιός, ήταν και Κεφαλλονίτης, ήταν κι αυτός δεξιός και είχε μια ακολουθία φανατική, ξέρεις πως είναι οι κεφαλλονίτες που πήγαιναν από πίσω, ποιος, Κοσμετάτος σου λέει, α η κόρη του Βενέζη έχει παντρευτεί Κοσμετάτο ναι και κάνουν κρασιά, ναι αυτόν τον ξέρουν, γιατί υπάρχει αυτή την στιγμή και κάνει ακόμα κρασιά. Και ο Βενέζης βέβαια και

αυτός είναι... αλλά είναι τα βιβλία του και τον διαβάζουν ακόμα τον Βενέζη και ξέρουν ότι η κόρη του έχει παντρευτεί τον Κοσμετάτο. Θέλω να πω ότι αυτόν τον Κοσμετάτο θα σκεφτούν, της Κεφαλονιάς που είναι η ίδια οικογένεια νομίζω, όλοι οι Κοσμετάτοι ένα σόι είναι από την Κεφαλονιά. Αλλά δεν υπάρχει pride- υπερηφάνεια και το αίσθημα της εξακολούθησης, της συνέχισης σε τίποτε... και αυτό μου κάνει κατάπληξη που βλέπω τώρα σήμερα συνέχεια στην ΕΡΤ, που βλέπω συνέχεια που έχουνε πολύ ωραία πράγματα και ωραία ταξίδια μέσα στην Ελλάδα, επισκέπτονται τα μνητάτα στην Κρήτη, επισκέπτονται εκεί που βγαίνει η φακή πως το λένε, η ακριβή που είναι σαν χαβιάρι, πως γίνεται, πως οι γυναίκες την μαζεύουνε που είναι μια χούφτα, που δεν υπάρχει πια ο σπόρος, δηλαδή είναι ενδιαφέροντα, θα μου πεις τον κάθε έναν ενδιαφέρει; κοίταξε να δεις... νομίζω ότι μπορεί να μην κάτσει να το δει όλο, αλλά μαθαίνει, κάτι μένει, κάτι. Για μένα το μεγαλύτερο είναι οι τηλεόραση σήμερα, πολλοί λίγοι είναι οι άνθρωποι που δεν βλέπουν τηλεόραση καθόλου. Αλλά και ειδικά σε πράγματα πολιτιστικά όπως είναι αυτό...

Ε.Π. Σε αυτή την περίπτωση που μας δόθηκε αυτό πήγε και έπεσε πάνω μας το να γυριστεί ένα ντοκιμαντέρ στο Οφθαλμιατρείο, δηλαδή τρεις άνθρωποι μάνι-μάνι είναι πολύ ζεστοί για αυτό, εγώ έχω βάλει στα επόμενα να το κυνηγήσουμε λίγο αυτό, δηλαδή αξίζει τον κόπο. Ίσως να κολλήσουμε στο χρηματικό, ίσως, αυτό δεν το έχω καταλάβει, αν θα απαιτηθεί, να ένα θέμα δηλαδή θέτω

Α.Χ. Τι μου λες κανείς; κανένας μας δεν έχει πάει στην ΕΡΤ να γνωρίσουμε τον καινούριο διευθυντή της ΕΡΤ. Έναν άλλο θαυμαστή που έχουμε και τον παρατήσαμε, αφού πήγα κι εγώ και μιλήσαμε, είναι ο αρχιεπίσκοπος.

Ι.Π. Λογικά θα πρέπει να εκδηλώνει ενδιαφέρον λόγω...

Α.Χ. Πάρα πολύ δεν μπορείτε να φανταστείτε. Πρώτον ήξερε τον πατέρα μου καλά και όλο το ιστορικό από την μάνα του, γιατί ήταν... δεύτερον ο ίδιος όπως ξέρετε είχε σπουδάσει στο μηχανικό, πως το λένε, πολυτεχνείο. Μου έκανε εντύπωση δηλαδή. Είμαι σίγουρη ότι κάτι τέτοιο δεν θα είχε.

Ε.Π. Το θέμα είναι να το προχωρήσουμε, γιατί εκεί θα καταγραφούν πολλά πράγματα

Α.Χ. Και το ντοκιμαντέρ είναι και κάτι που κοιμάται το ξαναβγάζουμε, είναι κλασικό δεν αλλάζει

Ε.Π. επίσης κα. Λιλή η διπλωματική τώρα του Γιάννη για μας είναι μεγάλη υπόθεση, εγώ έτσι το θεωρώ

Λ.Χ. Ναι είναι

Ε.Π. Δηλαδή το ότι θα γίνει μια προσπάθεια, θα καταγραφεί κάτι μέσω μιας διπλωματικής κιόλας είναι σημαντικό

Λ.Χ. Ναι αλλά εγώ θα θελα συγχρόνως με την διπλωματική, συγχρόνως με τις προτάσεις που θα μας κάνει κτλ, θα ήθελα τώρα άμεσα, ένα μεγάλο ντου σε κάποιο κανάλι, σε κάτι

Ε.Π. Αυτό θα το κάνουμε σίγουρα μέσα στον Νοέμβρη, θα αφορά στο διαθλαστικό, πιστεύω το δεύτερο θα αφορά στο Οφθαλμιατρείο, μέσα από την προετοιμασία του ντοκιμαντέρ

Λ.Χ. Ναι επειδή υπάρχει τώρα αυτό για το διαθλαστικό, από εκεί θα χωθούμε μέσα για το, ας πούμε θα τους πούμε αυτό δεν είναι τίποτα, που να ξέρετε ότι υπάρχει ένας θησαυρός από πίσω, στον οποίο και αυτό που φτιάχνουμε σήμερα πρέπει να μπει, γιατί δείχνουμε δυο κόσμους, δύο εποχές, δυο αιώνες

Σκεφτόμουν ακόμα και για το διαθλαστικό μήπως πρέπει να κάνουμε μια εισαγωγή να έχει ένα κομμάτι που να δείχνει ότι έχει όλα τα τμήματα που δουλεύει παράλληλα με το διαθλαστικό, να μην μπορούμε μόνο στο διαθλαστικό και τώρα εγώ, πάντα μου αρέσει να χώνω και λίγο το παλιό, κάπως θα χωθεί, λίγο από τις αφίσες, λίγο από το παλιό κτήριο, κάτι θα βάλουμε. Κάτι πρέπει να κάνουμε που να βγει καλό, εκεί πρέπει να ασχοληθούμε, ίσως ένα βίντεο να γίνει καλύτερο από αυτό το προχειράκι που πάει να γίνει τώρα το πολύ γρήγορο

Ι.Π. Η Βιβλιοθήκη; η βιβλιοθήκη Χαραμή;

Ε.Π. Λέει για τα ιστορικά βιβλία που έχουμε

Ι.Π. αυτά κατά την δική μου την γνώμη θα πρέπει να ψηφιοποιηθούν, θα πρέπει να μπορεί οποιοσδήποτε ερευνητής σήμερα να έχει μια πρόσβαση. Κάτι πρέπει να γίνει σε αυτό. Είναι πάρα πολύ ωραίο να βλέπει κανείς το φυσικό, το βιβλίο μέσα στην βιβλιοθήκη, αλλά την γνώση δεν την βλέπει. Βλέπει μόνο το κέλυφος

Λ.Χ. Τώρα τα πολύ παλιά βιβλία που είναι και στα λατινικά ίσως

Ε.Π. Έχουμε και ελληνικά

Α.Χ. Και ελληνικά και ξενόγλωσσα, αυτά θα πρέπει να μπορεί να τα διαβάσει κιόλας

Ι.Π. Αυτά πρέπει να ψηφιοποιηθούν για να μπορέσει οποιοσδήποτε ερευνητής να ανατρέξει σε αυτά και να μπορεί να τα διαβάσει, ναι, αλλιώς χάνουν...

Α.Χ. Ναι θα πρέπει να βάλει ένα όριο σε τι θα...

Ε.Π. Ναι τώρα είμαστε στο στάδιο του να τα μαζέψουμε κάπου, είναι πολλά τα θέματα, πριν φτάσουμε εκεί που λέει ο Γιάννης, πρέπει κάπως η βιβλιοθήκη... Τώρα αυτό που μας χάρισε η κα Λίλη και ο κος Σπήλιος, την ντουλάπα που την μετατρέψαμε σε βιβλιοθήκη, ήτανε μεγάλο απόκτημα αι το ότι καταφέραμε και την βάλαμε, την χώσαμε εκεί...

Ναι αυτό είναι το πιο μεγάλο

Ε.Π. Ναι αυτό το καταφέραμε γιατί...

Α.Χ. Και αυτή είναι του παππού του Σπήλιου του Χαραμή, δηλ του προπάππου μου, η ντουλάπα ναι.

Ε.Π. Κουκλίτσα είναι, ναι πολύ ωραία... Εντάξει αυτό που λέει ο Γιάννης το λέει συνέχεια, το έχει πει κάνα δυο τρεις φορές. Αυτή καθεαυτή δεν ανήκει στο Οφθαλμιατρείο, δεν είναι μέρος της παρουσίας του, ίσως εκεί να καταδεικνύεται ότι είναι δωρεά, δική σας ας πούμε κάποια στιγμή

Α.Χ. Ότι θέλετε μπορείτε να κάνετε, το ξέρετε... το ξέρεις. Λοιπόν υπάρχουνε για να συνοψίσουμε δύο ή τρεις, ας πούμε τις δυο που σκέφτομαι αυτή την στιγμή, προβλήματα. Το ένα είναι, όπως είναι τώρα η κατάσταση, **το νομικό μας πρόσωπο**, να αξιοποιήσουμε, να μπορούμε να εμφανίζουμε κάτι, να μπορούμε να μαζέψουμε μια δεκάρα να, αφού το έχουμε ήδη αρχίσει. Και το δεύτερο είναι αν μπορέσουμε να πάρουμε κάποια **άδεια** να βρούμε κάποια λύση για **να βάλουμε την έκθεση** κτλ. Τα δυο όμως αυτά μαζί έχουν ένα κεφάλι από πάνω που είναι η **δημοσιοποίηση**. Η οποία μπορεί να γίνει κατά πολλούς τρόπους. Εγώ επιμένω στα **διεθνή συνέδρια**, ότι πρέπει να γίνει κάτι έξυπνο και να το παρουσιάσει κανείς ως κάτι το οποίον υπάρχει στην Ελλάδα, το οποίον έχει κτλ, κτλ. Εγώ νομίζω ότι αυτό είναι έγκλημα που δεν έχει γίνει τόσα χρόνια.

Και το δεύτερο μαζί πάει. Είναι η **EPT** η όλη κατάσταση με το... και θα έλεγα να είμαστε και λίγο προσεκτικοί, παρότι θα μου πεις τώρα, όποιος μας το προσφέρει, με ποιο κανάλι θα πάμε. Εγώ την βρίσκω την EPT πάρα πολύ ισορροπημένη όταν βλέπω την RAI και ακούω τους Ιταλούς, όταν βλέπω το TV5 και ακούω τους Γάλλους, όταν βλέπω τους Γερμανούς στο 2, πως το λέει, είναι πάρα πολύ ισορροπημένη....

... Δεν ξέρω αν λύσαμε κανένα πρόβλημα. Εγώ ένα πρόβλημα έλυσα, τώρα το βλέπω πολύ καθαρά, πρέπει οπωσδήποτε να γίνει ένα καλό ντοκιμαντέρ και δεν είναι μόνο για τον πατέρα μου, να βρούνε κι άλλους, δηλαδή να γίνει για την Οφθαλμολογία το Οφθαλμιατρείο

... **Λ.Χ.** Ε γι αυτό θα ήταν ωραία. Γι αυτό θα βοηθήσει ένα ωραίο φιλμ της EPT

Αυτό πιστεύω κι εγώ, αυτό, όλες αυτές οι ενέργειες είναι ενισχυτικά στο να μας καθιερώσουν και να μην κουνιόμαστε

Ι.Π. Η εκκλησία που αναφέρατε θα είχε κάθε λόγο να βοηθήσει δεδομένου ότι μετείχε στα της διοίκησης.

... **Λ.Χ.** Γι αυτό σας το είπα. Η εκκλησία έχει ακόμη πολύ δύναμη

Ι.Π. Ναι έχει δύναμη στην Ελλάδα έχει δύναμη

Λ.Χ. Αν είναι κάτι που θέλετε να το ξαναδούμε ή που δεν απήντησα αυτό που θα θέλατε ή που αυτό... πες τε μου, είναι ευκαιρία για να

Ε.Π. Εγώ θέλω να πω ότι χωρίς την κα Λίλη δεν θα γινόταν τίποτα. Πρώτα-πρώτα να πω αυτό που λέγατε για μένα δεν, εγώ αν δεν εύρισκα εσάς, δηλ εγώ εντάξει είχα κάποιες ιδέες, αλλά είδα έναν άνθρωπο που... παρότι ήταν ο πατέρας σας, ήταν το σπίτι σας το δεύτερο όπως είπατε, αλλά ήταν αναμμένη η φλόγα ρε παιδί μου, γινόταν κάτι, έτρεχε κάτι. Εγώ ενθουσιάστηκα, εγώ έμαθα, εγώ σκέφτηκα, πήρα ιδέες από εσάς και συνεχίζω να παίρνω. Είναι πριν την Λίλη και μετά την Λίλη η υπόθεση. Τελείωσε, έτσι πάει.

Λ.Χ. Μα κι εγώ το ίδιο μπορώ να πω για την Λένα. Που να κρεμαστώ κι εγώ, που να τα σκεφτόμουν

Ι.Π. Απλώς εδώ το μόνο που έχω να πω είναι αυτό που είπα ξανά η Λένα που γνώρισα εγώ είναι ένας άνθρωπος που έχει φοβερό πάθος για αυτό που κάνει, δεν

είναι θεσμός όμως, πρέπει το πράγμα να εμπλακεί με κάποιο θεσμό. Δηλαδή να υπάρχει κάποιος θεσμός που θα πει, θα κάνω πωλητήριο στο Οφθαλμιατρείο και θα πουλάω αντίγραφα, όπως ήταν το Τ.Α.Π.

Λ.Χ. Θέλει μια δύναμη από πίσω Καλά οργανωμένη όπως είναι το διοικητικό συμβούλιο ενός οργανισμού, όπως είναι, οι Φίλοι είναι πολύ ωραία ιδέα

Ε.Π. Οι Φίλοι είναι το έχουμε στα χέρια μας

Λ.Χ. Αλλά οι Φίλοι που έχουμε εμείς αυτοί την στιγμή, τους μισούς τους έφερες εσύ, για να βγάλουμε και λίγο τα βρεγμένα μας, τους έφερες εσύ, γιατί ήταν πελάτες σου και το κάνανε για να την ευχαριστήσουν και δεν πρόκειται να τους ξαναδούμε, ή πάλι αν θα , πάλι, θα πρέπει να τους κυνηγάμε, δεν μπορεί να περνάει την ώρα της να κυνηγάει τους Φίλους, το ένα είναι αυτό, οι υπόλοιποι είμαστε αυτό που ήμασταν εκεί και βράζουμε στο ζουμί μας, οι τρεις-τέσσερες, δεν είναι βιώσιμο.

Ι.Π. Θα μου επιτρέψετε εδώ να πω ότι εσείς μπορεί να μην έχετε ανάγκη, ως Χαραμή, από το Οφθαλμιατρείο, για να φτιάξετε το όνομά σας, πάρα πολλοί όμως από τους φίλους δανείζονται αίγλη από το brand name του Οφθαλμιατρείου, οπότε αν μπουν σε αυτή την διαδικασία...

Λ.Χ. Αυτοί, τι είδους άνθρωποι είναι αυτοί. Η Λένα είναι πιο κατάλληλη να μας απαντήσει σε αυτό, γιατί αυτή την στιγμή Λένα όποιος ξέρει και όποιος φέρνει κτλ, έρχονται με την Αίγλη της Λένας το char (άρμα) της, την καλοσύνη της, την capacite της, μια από τις καλύτερες οφθαλμιάτρους της χώρας μας. Ε! δηλαδή θέλω να πω ότι είναι από πίσω μια αιώρα, ενώ δεν λύει όλο το πρόβλημα αυτό. Ωραία πόσους θα φέρει; και είναι δυνατόν η Λένα να κάνει μόνο αυτή την δουλειά, δεν πρέπει να δουλέψει κιόλας; έχει την δουλειά της

Ε.Π. Αν κάνουμε αυτό που λέει, δηλαδή ορίσουμε φορέα διαχείρισης και πούμε, τώρα που θα γίνει το καινούριο, να το γράψουμε μέσα να δούμε... πρώτα πρέπει να το αποφασίσει το Σωματείο Φίλων, αν θέλει να παίζει αυτό το ρόλο, έτσι δεν είναι;

Λ.Χ. Αυτό τους πείθουμε, νομίζω.

Ι.Π. Από εκεί και πέρα πρέπει να βρεθεί μια νομική φόρμουλα, ώστε, αυτό που επιμένω εγώ που είναι και το δύσκολο κομμάτι, γι αυτό χρειάζεται νομική φόρμουλα. Πες ότι φτιάχνεται ένα πωλητήριο, το Σωματείο των Φίλων δεν μπορεί να

διαχειριστεί αυτή την στιγμή τα έσοδα και να πει τα δίνω στο Οφθαλμιατρείο, χωρίς αυτά να πάνε στον Ευαγγελισμό. Από την στιγμή που το Οφθαλμιατρείο ανήκει στον Ευαγγελισμό. Δηλαδή καταλαβαίνεται τι λέω, δεν κατοχυρώνεται. Θα πρέπει με κάποιο τρόπο νομικά, να μπορεί, ότι κάνει, μια εκδήλωση...

Α.Χ. Μόνο μέσω των Φίλων γίνεται

Ι.Π. Ναι αυτό λέω, ότι κάνουνε τα έσοδα τους, οτιδήποτε να πηγαίνουν στις ανάγκες του Οφθαλμιατρείου, του συγκεκριμένου Οφθαλμιατρείου, όχι της κλινικής του Ευαγγελισμού. Αν αύριο γίνει κλινική του Ευαγγελισμού όλα αυτά που λέτε χαθήκανε, και δεν είναι το ρευστό, το ρευστό είναι το λιγότερο στην εποχή μας,

Ε.Π. Θα μετατρέπονται σε δράσεις;

Ι.Π. Ναι θα μετατρέπονται σε κάποιες δράσεις, αλλά αυτά τα πράγματα θα πρέπει να πηγαίνουν στο Οφθαλμιατρείο. Δηλαδή αν έχεις ένα πωλητήριο και παίρνεις τα έσοδα από τα αντίγραφα θα τα ξαναδώσεις για να φτιάξεις καινούρια εκμαγεία για οτιδήποτε. Αλλά αυτά να πάνε στο Οφθαλμιατρείο, να μην βγει ο Ευαγγελισμός και πει, εγώ χρειάζομαι καρέκλες για την τάδε κλινική μου την παθολογική, άρα αυτά τα χρήματα του πωλητηρίου τα παίρνω για να φτιάξω καρέκλες για την παθολογική.

Ε.Π. Όπως τώρα ας πούμε τα λεφτά που βγάζει το διαθλαστικό τμήμα και είναι αρκετά πολλά, κάθε περιστατικό είναι 1500€ δεν μένουνε σε μας. Δηλαδή εμείς τώρα, είναι αυτό το οξύμωρο, σκοτωνόμαστε να βγάζουμε λεφτά, σκοτωνόμαστε, δηλ να βρούμε ασθενείς, να κάνουμε, να διαφημίσουμε να κάνουμε και αυτά τώρα πηγαίνουνε λέει για να βγαίνουνε κάποια χρέη στην... Δεν έχω καταλάβει, πάντως δεν μένουνε μέσα στο νοσοκομείο στην 1^η ΥΚΕ κτλ. Ε αυτό είναι πάρα πολύ άδικο. Κάτι παρόμοιο σε άλλη κλίμακα είναι και αυτό που λέτε

Α.Χ. Μπορεί;

Ε.Π. Εγώ δεν έχω καταλάβει πως μπορεί να γίνει. Όταν κάτι ανήκει στην συλλογή του Οφθαλμιατρείου, ανήκει στο Οφθαλμιατρείο, όπως είναι η συλλογή, ανήκει εκεί, η διαχείριση μπορεί να είναι αλλουνού, του Σωματείου Φίλων που δεν είναι Οφθαλμιατρείο, πως μπορεί αυτά τα δυο να γεφυρώνονται, συν τον Ευαγγελισμό ο οποίος είναι από πάνω

Ι.Π. Αυτό είναι που θέλει την νομική υποστήριξη. Θα πρέπει κάποιος δικηγόρος να αναλάβει να τελειώσει στα αλήθεια αυτό το θέμα

Ε.Π. Και γιατί να συμφωνήσει για παράδειγμα ο Ευαγγελισμός; Γιατί θα ρωτηθεί ο Ευαγγελισμός

Το έχουμε ξανασυζητήσει και σου έχω πει ότι, είτε είναι ο διοικητής του Οφθαλμιατρείου, είτε είναι ο διοικητής του Ευαγγελισμού, όταν έρχεται κάτι με τόσο βαρύ brand name και με μια πολύ καλή διαφήμιση, θα του έρθει από πάνω, θα κοιτάξει να εκμεταλλευτεί αυτή την πολλή καλή διαφήμιση και να μην δημιουργήσει προσκόμματα. Δηλαδή αν ήμουν εγώ διοικητής του και μου ερχόταν ένα τόσο, ένα project το οποίο θα αναδείκνυε το Οφθαλμιατρείο, θα φρόντιζα μέσα από αυτό το project να αναδείχνω κι εγώ και όχι να του δημιουργήσω εμπόδια. Νομίζω ότι οποιοσδήποτε, αυτή την στιγμή, σώφρων άνθρωπος δεν θα ήθελε να βάλει εμπόδια. Γιατί εδώ υπάρχει έτοιμο υλικό, υπάρχει το brand name, πάνω από όλα. Δεν ξέρω αν συμφωνείται ή αν δεν συμφωνείται.

Ε.Π. τέλος πάντων, αυτό δεν νομίζω ότι απασχολεί πάρα πολύ κόσμο. Το Σωματείο Φίλων θα είναι μόλις φτιαχτεί και θα πρέπει να ανανεωθεί με πιο φρέσκο κόσμο, πιο νεαρό κόσμο, ας πούμε η είσοδος της Ειρήνης της Χατζηράλλη, είναι μια καλή κίνηση, είναι μια νέα κοπέλα... Νομίζω ότι το καλύψαμε το θέμα είναι και λίγο στα προσεχώς η ταινία... Θέλει και μια διοίκηση που να μας δώσει λίγο αέρα. Δεν υπάρχει κανένας, δεν θέλει, κι αν μας αφήνουν αυτοί μας αφήνουν σαν γραφικούς.

Α.Χ. Είμεθα άτυχοι γιατί... θα ήμασταν πραγματικά πολύ τυχεροί αν είχαμε κάποιον εκεί μέσα λίγο να... α τον εγνώρισα τον διευθυντή που έχουνε τώρα, α! τρέχα γύρευε. Ο άνθρωπος, τον έχουν βάλει εκεί να κάνει μια δουλειά, δεν-δεν...

Ε.Π. Απορρυθμίζει πράγματα

Α.Χ. Κι όμως σπάνιο είναι να βρεις το αντίθετο

Α.Χ. Εμένα με απασχολεί αυτή την στιγμή, περισσότερο αν βγάλαμε κάτι από αυτό, το θετικό που μπορούμε να το δουλέψουμε ή αν σενιάρουμε πάλι

Ε.Π. Εγώ μου έμεινε από το Γιάννη αυτό που είπε, δεν το είχα σκεφτεί, αυτό που λέει... και το νομικό πλαίσιο δεν το είχα σκεφτεί, όχι δεν το είχα σκεφτεί, δεν ήταν στις γνώσεις μου, και την διαχείριση ας πούμε, αυτό τον φορέα διαχείρισης, όλο με

απασχολεί. Από την μέρα που μου το είχε πει όλο τον σκέφτομαι, δεν ξέρω πως μπορεί να είναι αυτό το πράγμα, πως μπορεί να γίνει πραγματικότητα σε μας εκεί.

Λ.Χ. Εσύ την έννοια του φορέα διαχείρισης μπορείς να την ονομάσεις ότι θέλεις. Δεν είναι ανάγκη να είναι ο φορέας διαχείρισης. Μπορεί ο φορέας διαχείρισης για σένα να είναι οι Φίλοι που διαχειρίζονται, να είναι ένα διοικητικό συμβούλιο, μπορεί να είναι μια ομάδα χωριστή.

Ε.Π. Ε! πως θα πάρει την δικαιοδοσία να είναι φορέας διαχείρισης μιας μουσειακής συλλογής που ανήκει σε ένα δημόσιο νοσοκομείο;

Λ.Χ. Α! μπα, δεν το σκέφτεσαι με αυτή την άποψη, δεν ξεκινάς από εκεί

Ε.Π. Πως θα το πάρει από εκεί, δεν πρέπει να το συμφωνήσει και το νοσοκομείο;

Λ.Χ. Συμφωνεί αυτός ο οργανισμός, αυτοί οι άνθρωποι συμφωνούνε ότι αξίζει, πιστεύουνε, ξέρουν πρώτων περί τίνος πρόκειται. Οι περισσότεροι σου λένε ναι και ψηφίζουν χωρίς να ξέρουν περί τίνος πρόκειται και μετά από λίγο το μαθαίνουν, α δεν συμφωνούσαμε, που μπλέξαμε ή που δεν ενδιαφέρονται. Αλλά αν είναι πραγματικά σοβαρός και ξέρει περί τίνος πρόκειται κτλ μετά λαμβάνει και κάποιες ευθύνες. Μπορεί, αλλά επειδή εμείς δεν κοιτάξαμε ποτέ να βρούμε ανθρώπους με αξία, ή ανθρώπους που θα πέρνανε ευθύνη, δεν το κάναμε όχι, κοιτάγαμε να βρούμε άρπα κόλα ποιόν έχεις εσύ πελάτη, ποιόν, εγώ ούτε αυτό δεν έκανα κτλ για να λύσουμε μια κατάσταση. Αυτό δεν είναι λύσις, έτσι δεν λύνονται τα προβλήματα. Εγώ όταν είχα προβλήματα με το διοικητικό συμβούλιο, κάθισα και είπα κάτω, αυτή είναι η επιτροπή που έχω, το συμβούλιο, κάτι λείπει από εκεί μέσα. Λείπει πρώτον το οικονομικό μέρος, έβαλα δυο οικονομολόγους, ο ένας μου βγήκε καλός, ο άλλος όχι, δεν πειράζει. Ας μείνουνε και οι δυο, ο ένας είναι πιο μεγάλος, θα δούμε αργότερα τι θα κάνουμε, αλλά με βοήθησε πάρα πολύ αυτό. Μετά κοιτάς να δεις τι άλλο σου λείπει. Σου λείπει ένας οικολόγος, σου λείπει ένας ξέρω εγώ κτλ, προσπαθείς, δεν είναι πάντα εύκολο να βρεις αυτούς που θέλεις, δεν υπάρχουν, αλλά είναι person to person δηλαδή ότι όταν εσύ θα βγεις στην τρυφερίτσα και θα ψάχνεις να βρεις τους ανθρώπους που θα σε βοηθήσουνε για να δουλέψει το οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου, πρέπει να βάλεις κάτω να βρεις δικούς σου ανθρώπους, οι οποίοι μετά να στηριχτούν. Να τους εμπνεύσεις εσύ, είναι ολόκληρη δουλειά, είναι απαραίτητο να τους εμπνεύσεις εσύ. Γιατί εγώ έχω αυτή τη στιγμή εμπνεύσει ουκ ολίγο κόσμο αλλά δεν

τους θέλω μέσα στο διοικητικό συμβούλιο, κατάλαβες; θέλω να αξίζουν κιόλας και να μπορούν να βοηθήσουνε, δεν ξέρω, αλλιώς όσους θέλεις βρίσκεις, τι να τους κάνεις. Το θέμα είναι να κοιτάξεις μόνος σου τι... εμείς δεν το κάναμε έτσι. Ελάτε βάλτε το σαραντάρι, το τριαντάρι, δεν ξέρω τι και ψηφίστε. Οι άλλοι που υπήρχανε μέσα, εντάξει είναι οι παλαιοί, αυτοί ξέρουν, αυτοί είναι απαραίτητοι, αυτοί χρειάζονται, αλλά αυτοί χρειάζονται νέο αίμα

Ε.Π. Αυτοί που ήρθαν και είναι ασθενείς μας, με πολύ αγάπη ήρθαν. Αυτοί ξέρετε ποιοι δεν ήρθαν, οι σύζυγοι των γιατρών, τώρα,

Α.Χ. Αυτό που έλεγα πριν

Ε.Π. Έλα γυναίκα του Κανδαράκη, έλα γυναίκα του Παρικάκη, έλα γυναίκα του Σκουριώτη, γεμίσαμε με συζύγους σε κεινη την φάση και..

Α.Χ. ... Ε κοίταξε από την στιγμή που ανοίγεις κάτι στον κόσμο έτσι είναι. Humanege, μπαίνει μαζί μέσα. Αλλά εκεί χρειάζεται λιγάκι να έχεις δυο τρεις να είναι κάπως... και τρεις τέσσερεις είναι και πολλοί μάλιστα να μπορείς να τους βρεις, να τους βρούμε.

Ε.Π. και ηλικία, εγώ πιστεύω και ηλικιακά να πάμε σε πιο νέα άτομα, να υπάρχει το μέλλον, να μην είμαστε πολλοί... σιγά-σιγά να βάζουμε και άλλους

Α.Χ. Υπάρχει και μια άλλη λύση, να βάζουμε και μια δυο προσωπικότητες μέσα

Ε.Π. Που να γουστάρουν, να θέλουνε όμως, τι να τους βάλουμε έτσι;

Α.Χ. Να του πείσεις εσύ, όχι όμως να κάθονται σε μια καρέκλα και να ακούνε κουτσομπολιά...

Ι.Π. Ίσως θα έπρεπε σε αυτούς τους φίλους μέσα να εμπλέξετε και κάποιον που να έχει μια επιρροή στον Ευαγγελισμό μέσα, να προέρχεται από τον Ευαγγελισμό, ώστε να πιέζει και αυτός μετά.

Ε.Π. Εκεί δεν είναι οι εν ενεργεία, ε;

Ι.Π. Φίλος μπορεί να είναι οποιοσδήποτε είτε είναι εν ενεργεία είτε όχι

Ε.Π. Όχι σύμφωνα με το καταστατικό όχι, εγώ δεν είμαι ας πούμε

Ι.Π. Τώρα θα κάνετε τροποποίηση του καταστατικού σας, ούτως ή άλλως, θα πρέπει να το προβλέψετε αυτό

Ε.Π. Μάλλον θα πρέπει να το αφήσουμε έτσι αυτό, εκτός, να μην χρησιμοποιείται

Α.Χ. Γιατί;

Ε.Π. Για να μην χρησιμοποιηθεί από τους εργαζόμενους, από κάποιον εργαζόμενο, για άλλους λόγους

Ι.Π. Ως συνδικαλιστικό;

Ε.Π. Για οτιδήποτε άλλο. Και να είναι εκτός. Εσείς συμφωνείτε κυρία Λίλη να διατηρηθεί αυτός ο όρος το να είναι μέλος να είναι μόνο ο μη εργαζόμενος, ο εν ενεργεία, να μην είναι ο εν ενεργεία μέλος, ο εν ενεργεία δημόσιος υπάλληλος, για εργαζόμενους στο Οφθαλμιατρείο;, έτσι το έχουμε τώρα. Εγώ ας πούμε δεν μπορώ να συμμετάσχω.

Α.Χ. Μεγάλη βλακεία

Ε.Π. Αυτό είναι της Δρε, της Αλεξάνδρας,

Α.Χ. Πως το έπαθε, αυτή συνήθως κάνει έξυπνα πράγματα, κάτι θα είχε στο νου της

Ε.Π. Είχε στο νου της, ότι μπορούνε να μπούνε εκεί μέσα οι διευθυντάδες κυρίως για άλλα οφέλη τους και να μπούνε μέσα και να εισχωρήσουνε και το κράτησε απ έξω από αυτούς

Α.Χ. Όχι είναι λάθος, την σήμερα ημέρα είναι λάθος

Ε.Π. Ναι προχτές που την πήρα τηλέφωνο για να λύσουμε το θέμα που έφυγε ο Γιάννης από την ζωή, μου λέει έχω κουραστεί πια Λένα, δεν μπορώ άλλο να ασχολούμαι. Της λέω, εγώ τρέχω που δεν είμαι μέσα, τρέχω, γιατί τρέχω, πήγα στην οικογένεια μέσα, οι άνθρωποι ακόμα κάνουν τα σαράντα, να πάω να βρω τον φάκελο, έβαλα την ξαδέρφη του Γιάννη να πάει να ανοίξει στο γραφείο του, να βρει το φάκελο του Οφθαλμιατρείου να μας φέρει το φάκελο, κάθισε χτες η γραμματέας, φωτοτύπησε όλο τον φάκελο να τον έχουμε μια φορά φωτοτυπημένο, όπως είπε η Αλεξάνδρα, βρήκα δικηγόρο, δηλαδή θέλω να σου πω και δεν είμαι, ενώ εσύ είσαι

και εσύ που είσαι θες να λύσεις το παλιό γιατί ήταν πρόβλημα, πρέπει να λυθεί το παλιό, ποιος θα το κάνει αυτό;

Ε.Π. Θέλω να πω ότι είναι, πρέπει να τελειώσει αυτό το πράγμα, είναι γελοίο πια, είναι ένα χρόνο και που το λέγαμε.

Ι.Π. να εκμεταλλευτώ την ευκαιρία που σας γνώρισα και να ρωτήσω και για τα άλλα πράγματα που κάνετε

Α.Χ. Ναι τα άλλα πράγματα που κάνω, έχω ιδρύσει το Medasset, είναι τώρα πάνω από τριάντα χρόνια που ασχολούμαι με αυτό, ιδρύθηκε, κλείνει τριάντα χρόνια του χρόνου αλλά εγώ δούλευα και από πριν και είναι για τις θαλάσσιες χελώνες της Μεσογείου, είναι διεθνής οργανισμός, έχει γραφείο εδώ στην Ελλάδα, αλλά είναι και οργανισμός charity στο Λονδίνο, και ασχολούμεθα αυτή την στιγμή, έχουμε πάρει τρία ευρωπαϊκά προγράμματα διαχειριζόμαστε τρία εκατομμύρια ευρώ αυτή την στιγμή, για θαλάσσιες... το ένα είναι με κητώδη, το άλλο είναι με sharks, με καρχαρίες και όλα τα υπόλοιπα είναι με χελώνες, ολόκληρη την Μεσόγειο, Την ανατολική Μεσόγειο. Και συγχρόνως έχουμε περιβαντολογική εκπαίδευση σε όλη την Ελλάδα. Στην Ελλάδα περισσότερο κάνουμε περιβαντολογική προστασία, δεν κάνουμε, δεν έχουμε προγράμματα εντός Ελλάδας, έχουμε Αλβανία, σε όλη την Μεσόγειο, αλλά είναι πάρα πολύ δύσκολη δουλειά γιατί τώρα όλη η Μεσόγειος φλέγεται, στην Αίγυπτο έχουμε προβλήματα, στην Τουρκία έχουμε προβλήματα και οι χελώνες γεννούνε, οι παραλίες ωστοκίας είναι σε όλα αυτά τα κράτη που είναι το ανάλογο κλίμα και τα οποία είναι ολίγον απαγορευτικά τώρα την Λιβύη, κάτι... Συγχρόνως κάνουμε και πάρα πολύ lobbying, είμαστε το δεξί χέρι σε ότι αφορά στην Ευρώπη για το Συμβούλιο της Ευρώπης και για το περιβαντολογικό τμήμα του ΟΗΕ. Εγώ έχω πάρει ότι υπάρχει σε υψηλόβαθμο, χωρίς να το κυνηγάω, μου τα δίνουν γιατί δεν υπάρχει και άλλος δηλαδή και τραβάω συνέχεια τα μαλλιά μου γιατί έχω προβλήματα προσωπικού. Αυτό που δεν σας είπα επίσης είναι ότι το 70% γίνεται με δική μου χρηματοδότηση. Είναι η πρώτη φορά, είχα πάρει ένα πρόγραμμα μόνη μου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όταν ξεκίνησα, μου το δώσανε κατευθείαν οι Βρυξέλλες το 89, αλλά από τότε δεν είχαμε πάρει άλλο πρόγραμμα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Κάναμε διάφορα άλλα προγράμματα, αλλά φέτος είναι η πρώτη φορά που έχουμε ένα τέτοιο μεγάλο πρόγραμμα, πέντε προγράμματα μαζί, το ένα είναι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα άλλα είναι από αλλού και έτυχε να πέσουμε

σε μια πολύ ικανή διευθύντρια η οποία σε δυο εβδομάδες μέσα, χωρίς να παραδώσει, έφυγε, έμεινε δυο βδομάδες ακόμη και εξαφανίστηκε και δεν παρέδωσε, διότι βρήκε μια πολύ καλή θέση στον Ερυθρό Σταυρό με πέντε φορές τα χρήματα που έπαιρνε σε μας και τώρα τραβιέμαι, ψάχναμε διευθυντή, βρήκαμε διευθυντή, ταλαιπωρία μεγάλη.

Ι.Π. Ναι αλλά πέτρα που κυλάει δεν χορταριάζει

Λ.Χ. Γι αυτό σας λέω ότι δεν έχω περιθώρια καθόλου. Είμαι ανακατεμένη και σε άλλα σαράντα πράγματα μέσα, το Ίδρυμα Βενιζέλου στα Χανιά, έχω κάνει αδελφοποίηση μεταξύ Μήλου και ενός νησιού Σοντοσίμα στην κλειστή θάλασσα του Σέτο στην Ιαπωνία, η οποία πάει πάρα πολύ καλά. Ότι έχω πιάσει πάει αλλά εγώ δεν πάω και όταν είσαι πιο νέος ξέρεις ότι έχεις και χρόνο μπροστά σου, ξέρεις ότι έχω κότσια, τώρα ούτε κότσια υπάρχουν όσα είχα και ο χρόνος έχει τα όριά του και είναι δύσκολα τα πράγματα. Θα σας φέρω τώρα του πατέρα μου αυτό που σας υποσχέθηκα γιατί νομίζω...

Ι.Π. Ευχαριστώ πάρα-πάρα πολύ, για όλα

Λ.Χ. Τίποτα, τι με ευχαριστείτε καλέ;

|

Συνέντευξη 3.

Ερωτηματολόγιο συμπληρωμένο από την κα. Αλεξάνδρα Σκίτσου

Απαντήσεις σε μορφή ερωτηματολογίου. Ημερομηνία αποστολής με mail. 28.10.2017

- **Πώς δημιουργήθηκε αυτή η συλλογή;**

Η Συλλογή αυτή άρχισε να συγκεντρώνεται από το 1843 (έναρξη λειτουργίας του Οφθαλμιατρείου Αθηνών –ήδη ΝΠΔΔ-) και εμπλουτίζετο συνεχώς με νέα στοιχεία. Εκτιμώ ότι η έρευνα αυτή πρέπει να ξεκινήσει από τα πρώτα χρόνια συγκέντρωσης των Οφθαλμολογικών «αντικειμένων», τα οποία έχουν σήμερα συγκεντρωθεί και αναρτηθεί στους χώρους του Νοσοκομείου, με την αδιάκοπη και επίπονη προσπάθεια της Διευθύντριας Οφθαλμιάτρου κ. Πατσέα Λένας τα τελευταία χρόνια, την οποία θέλω να συγχαρώ για την πρωτοβουλία της και με την παρούσα ευκαιρία. Η κ. Πατσέα συνέχισε με ιδιαίτερη φροντίδα και ενδιαφέρον, όσα ξεκίνησαν διαπρεπείς Οφθαλμίατροι (Καθηγητές και Διευθυντές) από την έναρξη λειτουργίας του Νοσοκομείου.

- **Τι παρουσιάζει;**

Η Μουσειακή Συλλογή του Οφθαλμιατρείου Αθηνών περιλαμβάνει Οφθαλμολογικά Εργαλεία και Επιστημονικά Βιβλία Οφθαλμολογίας από το 1843 και μετά.

- **Σε ποιους απευθύνεται;**

Απευθύνεται κυρίως στους Οφθαλμιάτρους, αναφερόμενη στην Ιστορία της Οφθαλμολογίας, αλλά και στον Γενικό Πληθυσμό που εκδηλώνει σχετικό ενδιαφέρον.

- **Ποια είναι τα δυνατά και ποια τα αδύνατα σημεία της μουσειακής συλλογής;**

Κατά την γνώμη μου το κύριο πρόβλημα για την ανάδειξη αυτής της Ειδικής Μουσειακής Συλλογής Οφθαλμολογικών Εργαλείων και Επιστημονικών συναφών Βιβλίων είναι η έλλειψη χώρου, ο οποίος θα μπορούσε και να συμπεριλάβει το σύνολο των Μουσειακών αυτών Στοιχείων και παράλληλα να αναδείξει την Ιστορική τους αξία.

Το Δυνατό σημείο είναι η διαχρονική τους συγκέντρωση (από την άποψη του Μουσειακού Υλικού) με υπευθυνότητα και ιδιαίτερη προσοχή από τους

Οφθαλμιάτρους του Νοσοκομείου, οι οποίοι κόσμησαν με την παρουσία και το έργο τους την παροχή υπηρεσιών υγείας στον Οφθαλμολογικό Ασθενή της Ελλάδας και όχι μόνο.

- **Διασφαλίζεται ένα βασικό επίπεδο τεκμηρίωσης των εκθεμάτων;**

Η διασφάλιση βασικού επιπέδου τεκμηρίωσης του αναφερόμενου Μουσειακού Υλικού θεωρείται πλήρης σε διαχρονικό επίπεδο, κατά την άποψή μου.

- **Το Οφθαλμιατρείο δέχεται άκριτα δωρεές αντικειμένων ή ακολουθεί στοχευμένη πολιτική εμπλουτισμού της συλλογής του;**

Όχι, το Οφθαλμιατρείο δεν δέχεται άκριτα Δωρεές αλλά η Επιτροπή Μουσείου ελέγχει τα προσφερόμενα και αποφασίζει κάθε φορά για την αποδοχή τους ή μη.

- **Η παρουσίαση της συλλογής στην παρούσα μορφή της ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη λογική; Και, αν ναι, ποια είναι αυτή;**

Με τις υφιστάμενες συνθήκες, η λογική ανάπτυξης των Εκθεμάτων είναι η διασπορά τους στους υφιστάμενους χώρους, ώστε να υπερνικηθεί και το εμπόδιο της έλλειψης ειδικού χώρου. Εκτιμώ ότι με την προαναφερόμενη παρουσίαση των Εκθεμάτων, η οποία με την προσωπική εργασία της κ. Πατσέα υλοποιείται, δημιουργεί ένα πρόσθετο θετικό αποτέλεσμα (εκτός αυτής καθεαυτής της ιδιαίτερα καλαίσθητης προβολής τους) δηλ. την ευρεία γνωστοποίηση της ύπαρξης του Μουσείου στον προσερχόμενο για θέματα οφθαλμολογικής υγείας πληθυσμό.

- **Θεωρείτε ότι το περιεχόμενο της εκτιθέμενης συλλογής είναι κατανοητό στους επισκέπτες του Οφθαλμιατρείου;**

Ναι, εκτιμώ ότι είναι κατανοητό στο σύνολο των εξ οιασδήποτε αιτίας προσερχόμενων επισκεπτών του Οφθαλμιατρείου και αναδεικνύει μέρη της Ιστορίας του Οφθαλμιατρείου Αθηνών αλλά και της εξέλιξης της Οφθαλμολογίας τόσο στον Ελλαδικό όσο και στον Διεθνή σχετικό Επιστημονικό Τομέα.

- **Πώς σκέφτεστε να αντιμετωπίσετε την ανάγκη συνοδευτικού ερμηνευτικού υλικού;**

Προς το παρόν η Επιτροπή Μουσείου υπό την Προεδρεία της κ. Πατσέα έχει φροντίσει να υπάρχουν ερμηνευτικές ταμπέλλες ανά έκθεμα και είμαι βεβαία ότι στο μέλλον θα εκπονήσουν και συνολικό συνοδευτικό υλικό, έντυπο αλλά και ηλεκτρονικό.

- **Η βιβλιοθήκη αποτελεί μέρος της συλλογής; Είναι προσβάσιμη σε ερευνητές;**

Η Βιβλιοθήκη των Ιστορικών Βιβλίων αποτελεί μέρος του Μουσειακού Υλικού, όμως -δυστυχώς- είναι προσπελάσιμη στους ερευνητές και λοιπούς ενδιαφερόμενους με δυσκολία.

- **Υπάρχουν πιθανοί εθελοντές για ξενάγηση και επίλυση αποριών των επισκεπτών;**

Η άποψή μου είναι ότι οπωσδήποτε θα βρεθούν Εθελοντές, σε επαρκή αριθμό, όταν επιλυθεί το πρόβλημα της συνολικής έκθεσης του Μουσειακού Υλικού, σε ενιαίο χώρο.

- **Το επίπεδο συγκέντρωσης του κοινού είναι ανεκτό για τον χώρο; Οι υπαίθριοι χώροι είναι επαρκείς και φιλικοί;**

Η μέχρι σήμερα ανάπτυξη του Μουσείου είναι φιλική (συμπεριλαμβανομένης και της έκθεσης σε υπαίθριο χώρο) και ιδιαίτερα καλαίσθητη στον επισκέπτη, ο οποίος προσέρχεται εξ άλλης αιτίας και έχει την ευκαιρία να μελετήσει τα Μουσειακά Εκθέματα, επομένως ο χώρος με τις προαναφερόμενες συνθήκες είναι επαρκής, όμως δεν επαρκεί για την πλήρη ανάπτυξη των Εκθεμάτων και την προσπάθεια προσέλκυσης ειδικού κοινού για την μελέτη του συνόλου του Μουσειακού Υλικού και μόνο.

- **Ο χώρος του κτηρίου έχει επηρεαστεί μετά τις παρεμβάσεις για το στήσιμο της έκθεσης;**

Όχι, το μέχρι σήμερα στήσιμο της Έκθεσης δεν έχει επηρεάσει την λειτουργικότητα του κτηρίου.

- **Παραμένει λειτουργικός για τους ασθενείς και το προσωπικό;**

Οι παρεμβάσεις για το στήσιμο της Έκθεσης του Μουσειακού Υλικού μέχρι σήμερα δεν έχουν επηρεάσει την λειτουργικότητα του κτηρίου.

- **Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη σήμανσης της έκθεσης μέσα και έξω από το Οφθαλμιατρείο;**

Θα ήταν πιο αποτελεσματική η προσβασιμότητα επισκεπτών στο Μουσειακό Υλικό εάν υπήρχε σχετική σήμανση και εσωτερικά και εξωτερικά.

- **Υπάρχει ανάγκη προβολής της έκθεσης και, αν ναι, με ποιον τρόπο σκέφτεστε να γίνει;**

Η προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι η προβολή των μέχρι σήμερα Εκθεμάτων θα ήταν απαραίτητη. Καλό θα ήταν η προβολή αυτή να γενικευθεί μετά την πλήρη ανάπτυξη των Μουσειακών Εκθεμάτων.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι προβολής και ιδιαίτερα με την ηλεκτρονική επικοινωνία η διαδικασία καθίσταται ευκολότερη. Όταν κριθεί από τους υπεύθυνους ότι η χρονική στιγμή είναι κατάλληλη, θα ληφθούν και οι ανάλογες αποφάσεις, οποίες θα είναι και άμεσα υλοποιήσιμες.

- **Υπάρχει σκέψη για ηλεκτρονική παρουσίαση των εκθεμάτων στο διαδίκτυο;**

Είναι πολύ καλή ιδέα και καλό θα ήταν να την ενστερνισθούν οι υπεύθυνοι του Μουσείου.

- **Ποιο θεσμικό πλαίσιο διέπει την λειτουργία της συλλογής;**

Από όσα γνωρίζω δεν έχει αποκτήσει ακόμη θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας, διότι δεν έχει ολοκληρωθεί η πλήρης Έκθεση.

- **Υπάρχουν εμπόδια στην λειτουργία της που να προέρχονται από γραφειοκρατικούς παράγοντες;**

Η εκτίμησή μου είναι ότι το κύριο ζήτημα είναι η εξεύρεση χώρου για την πλήρη και συνολική ανάπτυξη των Εκθεμάτων.

- **Ποιος είναι ο φορέας διαχείρισης της συλλογής;**

Προς το παρόν η Επιτροπή Μουσείου υπό την Προεδρεία της κ. Πατσέα, με αρωγό το Σωματείο των Φίλων του Οφθαλμιατρείου Αθηνών, όταν και όπως κρίνεται απαραίτητο κάθε φορά.

- **Ποια η σχέση του σημερινού φορέα διαχείρισης (αν υπάρχει) με δωρητές και φίλους της συλλογής;**

Περιστασιακή και στα πλαίσια αποδοχής νέων Εκθεμάτων, με κύριο πρόβλημα την έλλειψη χώρου.

- **Το σωματείο φίλων του Οφθαλμιατρείου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως φορέας διαχείρισης της συλλογής;**

Σωματείο Φίλων του Οφθαλμιατρείου, στο Καταστατικό του οποίου θα συμπεριλαμβανόταν και η δράση αυτή, βεβαίως και θα μπορούσε να βοηθήσει αποτελεσματικά.

- **Έχουν καταγραφεί οι διαθέσιμοι πόροι του Οφθαλμιατρείου που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την πληρέστερη ανάπτυξη και προβολή της μουσειακής συλλογής;**

Νομίζω πως δεν έχουν καταγραφεί και εκτιμώ ότι θα μπορούσαν να προέρχονται κυρίως από Δωρεές και Χορηγίες.

- **Έχετε έρθει σε επαφή με άλλα ανάλογα ιδρύματα που διατηρούν μουσειακές συλλογές, ώστε να ανταλλάξετε εμπειρίες;**

Αρμόδια να απαντήσει (με τα σημερινά δεδομένα) είναι η Επιτροπή Μουσείου.

- **Υπάρχει στρατηγική συνεργασιών με ανάλογες θεματικές συλλογές;**

Υπάρχει πολύ μεγάλη διάθεση επικοινωνίας με κάθε συναφή φορέα που θα μπορούσε να βοηθήσει το Μουσείο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

- **Υπάρχει πρόβλεψη για ένταξη της συλλογής σε εκδηλώσεις, όπως εβδομάδα μουσείων, λευκές νύχτες κ.α.;**

Ναι, για το Μέλλον.

- **Υπάρχει σκέψη για δημιουργία πωλητηρίου;**

Ναι, για το Μέλλον.

- **Πώς φαντάζεστε την πορεία της μουσειακής συλλογής σε μια πενταετία;**

Εφόσον συνεχισθεί η σημερινή πορεία, με Οφθαλμιάτρους ικανούς και διατεθειμένους να ολοκληρώσουν και να συνεχίσουν το έργο της πλήρους δημιουργίας Μουσείου του Οφθαλμιατρείου Αθηνών και με την βοήθεια Εθελοντών σε όλα τα στάδια υλοποίησης, εκτιμώ ότι η πορεία του θα είναι πολύ καλή και θα αποτελέσει έναν σημαντικό πυρήνα παρουσίασης της εξέλιξης της Οφθαλμολογίας στην Ελλάδα και όχι μόνο, με έκθεση Οφθαλμολογικών Εργαλείων και Οφθαλμολογικών Βιβλίων στο Μουσείο του Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

|

Συνέντευξη 4.

Ερωτηματολόγιο συμπληρωμένο από την κα. Ελπίδα Κόλλια

Απαντήσεις σε μορφή ερωτηματολογίου. Ημερομηνία αποστολής με mail. 06.11.2017

- **Πώς δημιουργήθηκε αυτή η συλλογή;**

Η συλλογή αυτή δημιουργήθηκε από την οργανωμένη προσπάθεια συλλογής ιστορικού υλικού που υπήρχε ήδη στο Οφθαλμιατρείο, αλλά και από τη συλλογή υλικού από δωρεές.

- **Τι παρουσιάζει;**

Μια ευρεία γκάμα ιστορικών, συλλεκτικών, ιατρικών εργαλείων, προσωπογραφίες ιστορικών προσωπικοτήτων του Οφθαλμιατρείου και μια ανεκτίμητης ιστορικής και πνευματικής αξίας συλλογή ιατρικών συγγραμμάτων.

- **Σε ποιους απευθύνεται;**

Σε οποιονδήποτε έχει την προθυμία να γίνει κοινωνός της ιδιαίτερης ιστορίας αυτού του ζωντανού οργανισμού.

- **Ποια είναι τα δυνατά και ποια τα αδύνατα σημεία της μουσειακής συλλογής;**

Δυνατά σημεία: η ιστορική τους αξία, η συλλεκτικότητά τους, η τοποθέτησή τους στους ιστορικούς αυτούς χώρους του Νοσοκομείου.

Αδύνατα: η ελλιπής καταγραφή τους.

- **Διασφαλίζεται ένα βασικό επίπεδο τεκμηρίωσης των εκθεμάτων;**

Διασφαλίζεται από τις ήδη υπάρχουσες λεζάντες σε μερικά εκθέματα, αλλά στο σύνολό τους χρήζουν πιο ενδελεχούς απογραφής και καταγραφής.

- **Το Οφθαλμιατρείο δέχεται άκριτα δωρεές αντικειμένων ή ακολουθεί στοχευμένη πολιτική εμπλουτισμού της συλλογής του;**

Δε δέχεται άκριτα. Κάθε δωρεά μελετάται ενδελεχώς και πρέπει να εγκριθεί και από τη Διοίκηση του Νοσοκομείου.

- **Η παρουσίαση της συλλογής στην παρούσα μορφή της ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη λογική; Και, αν ναι, ποια είναι αυτή;**

Η λογική είναι , κάθε χώρος του Νοσοκομείου να μπορεί να παρουσιάσει έστω ένα μικρό δείγμα της ιστορικής συλλογής στον επισκέπτη.

- **Θεωρείτε ότι το περιεχόμενο της εκτιθέμενης συλλογής είναι κατανοητό στους επισκέπτες του Οφθαλμιατρείου;**

Στο σύνολό του, ναι. Χρειάζεται ωστόσο, μια στοιχειώδης, ανάλυση με δημιουργία λεζάντων, ειδικά για τα εργαλεία που εκτίθενται.

- **Πώς σκέφτεστε να αντιμετωπίσετε την ανάγκη συνοδευτικού ερμηνευτικού υλικού;**

Με δημιουργία λεζάντων σε έντυπη ή επιτοίχια μορφή και δευτερευόντως σε ηλεκτρονική μορφή

- **Η βιβλιοθήκη αποτελεί μέρος της συλλογής; Είναι προσβάσιμη σε ερευνητές;**

Η Ιστορική Βιβλιοθήκη αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ιστορικής συλλογής. Αυτή τη στιγμή δεν είναι προσβάσιμη. Μπορεί όμως να καταστεί , κατόπιν συνεννόησης με τη Διοίκηση και την Πρόεδρο της Επιτροπής Μουσειακών Εκθεμάτων

- **Υπάρχουν πιθανοί εθελοντές για ξενάγηση και επίλυση αποριών των επισκεπτών;**

Υπάρχουν, τα μέλη της Επιτροπής φίλων Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

- **Το επίπεδο συγκέντρωσης του κοινού είναι ανεκτό για τον χώρο; Οι υπαίθριοι χώροι είναι επαρκείς και φιλικοί;**

Σε ικανοποιητικό επίπεδο.

- **Ο χώρος του κτηρίου έχει επηρεαστεί μετά τις παρεμβάσεις για το στήσιμο της έκθεσης;**

Έχουν γίνει μικρές αναδιαμορφώσεις, αλλά όχι ιδιαίτερες παρεμβάσεις αρχιτεκτονικές.

- **Παραμένει λειτουργικός για τους ασθενείς και το προσωπικό;**

Απόλυτα

- **Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη σήμανσης της έκθεσης μέσα και έξω από το Οφθαλμιατρείο;**

Ναι ,σαφέστατα

- **Υπάρχει ανάγκη προβολής της έκθεσης και, αν ναι, με ποιον τρόπο σκέφτεστε να γίνει;**

Ναι. Με έντυπο ή ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό υλικό και με την οργάνωση site για τη Συλλογή .

- **Υπάρχει σκέψη για ηλεκτρονική παρουσίαση των εκθεμάτων στο διαδίκτυο;**

Πιθανότατα ναι , όταν οργανωθεί και το site για το Μουσείο.

- **Ποιο θεσμικό πλαίσιο διέπει την λειτουργία της συλλογής;**

Δεν υπάρχει θεσμικό πλαίσιο που να τη διέπει.

- **Υπάρχουν εμπόδια στην λειτουργία της που να προέρχονται από γραφειοκρατικούς παράγοντες;**

Δε γνωρίζω

- **Ποιος είναι ο φορέας διαχείρισης της συλλογής;**

Η Επιτροπή Συλλογής Μουσειακών Εκθεμάτων.

- **Ποια η σχέση του σημερινού φορέα διαχείρισης (αν υπάρχει) με δωρητές και φίλους της συλλογής;**

Μέρος των δωρητών είναι μέλη του Σωματείου Φίλων Οφθαλμιατρείου Αθηνών.

- **Το σωματείο φίλων του Οφθαλμιατρείου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως φορέας διαχείρισης της συλλογής;**

Θα μπορούσε

- Έχουν καταγραφεί οι διαθέσιμοι πόροι του Οφθαλμιατρείου που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για την πληρέστερη ανάπτυξη και προβολή της μουσειακής συλλογής;

Όχι οργανωμένα. Όποια κίνηση έχει γίνει είναι μόνο σε επίπεδο Σωματείου Φίλων

- Έχετε έρθει σε επαφή με άλλα ανάλογα ιδρύματα που διατηρούν μουσειακές συλλογές, ώστε να ανταλλάξετε εμπειρίες;

Όχι , επίσημα.

- Υπάρχει στρατηγική συνεργασιών με ανάλογες θεματικές συλλογές;

Όχι προς το παρόν

- Υπάρχει πρόβλεψη για ένταξη της συλλογής σε εκδηλώσεις, όπως εβδομάδα μουσείων, λευκές νύχτες κ.α.;

ΝΑΙ. Είχαμε ήδη συμμετάσχει στην Παγκόσμια Ημέρα Μουσείων το 2017 με οπτικοακουστικό υλικό που προβαλλόταν επί μια εβδομάδα από τα monitors του Νοσοκομείου , αλλά και σε επιτοίχια προβολή στην Πανεπιστημίου

- Υπάρχει σκέψη για δημιουργία πωλητηρίου;

Ναι, όταν διαμορφωθεί κατάλληλα ο χώρος

- Πώς φαντάζεστε την πορεία της μουσειακής συλλογής σε μια πενταετία;

Οργανωμένη στο δικό της χώρο. Και γιατί όχι , χαρακτηρισμένη πια ως Μουσείο ; Με μεγαλύτερη επισκεψιμότητα από το κοινό και πιο διαδεδομένη στα ΜΜΕ

Παράρτημα Β: Φωτογραφίες

Φωτογραφίες 1.

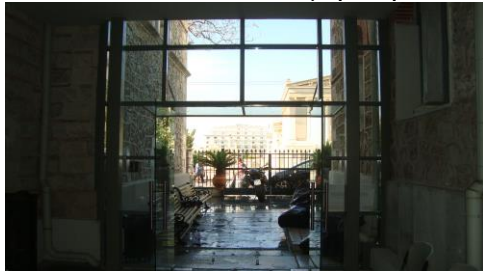
εικόνα 1 όψη της Πανεπιστημίου

εικόνα 2 όψη της Σίνα κτήριο 1915

εικόνα 3 ενθυμητική πλάκα

εικόνα 4 arcade

εικόνα 5 χρηματοκιβώτιο

εικόνα 6 βιβλιοθήκες Χαραμή

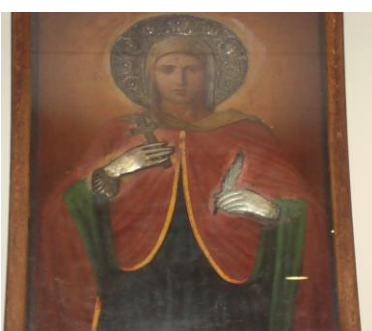
εικόνα 7 Αγία Βαρβάρα

εικόνα 8 Α' εκδοχή Οφθαλμιατρείου

εικόνα 9 Φωτεινός Πανάς

εικόνα 10 Αγία Παρασκευή

εικόνα 11 Βερνάρδος Ρέζερ

εικόνα 16 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

εικόνα 12 Αθήνα 1859

εικόνα 17 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

εικόνα 13 Τραπέζι διδασκαλίας

εικόνα 18 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

εικόνα 14 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

εικόνα 19 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

εικόνα 15 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

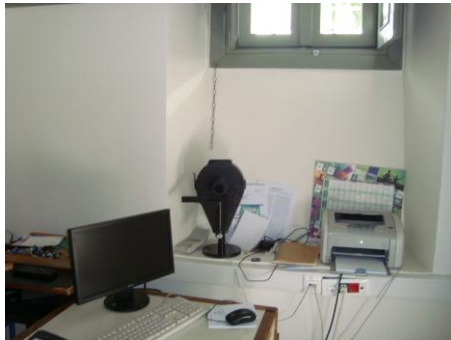
εικόνα 20 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

εικόνα 21 3^ο συνέδριο ΕΟΕ

εικόνα 26 οφθαλμολογικά εργαλεία

εικόνα 22 οφθαλμολογικά εργαλεία

εικόνα 27 οφθαλμολογικά εργαλεία

εικόνα 23 οφθαλμολογικά εργαλεία

εικόνα 28 έπιπλα Οφθαλμιατρείου

εικόνα 24 οφθαλμολογικά εργαλεία

εικόνα 29 «εφημερίς Το Μάτι»

εικόνα 25 οφθαλμολογικά εργαλεία

εικόνα 30 «εφημερίς Το Μάτι»

εικόνα 31

εικόνα 36

εικόνα 32

εικόνα 37

εικόνα 33

εικόνα 38

εικόνα 34

εικόνα 39

εικόνα 35

εικόνα 40

**γελοιογραφίες του Μ. Κρίσαλη με σχόλια του Π. Χατζή
στο σατυρικό περιοδικό «το Μάτι» που εξέδιδε η ΕΟΕ 1950-1960**

εικόνα 41 περιοδικό «Το Μάτι»

εικόνα 46 εκμαγείο μυών

εικόνα 42 σχημοειδής λυχνίες

εικόνα 47 σχημοειδής λυχνίες

εικόνα 43 οφθαλμολογικά εργαλεία

εικόνα 48 σχημοειδής λυχνίες

εικόνα 44 οι τρεις προθήκες

εικόνα 49 σχημοειδής λυχνίες

εικόνα 45 συλλογή γυαλιών

εικόνα 50 συνοπτοφόρα

εικόνα 51 συνοπτοφόρα

εικόνα 56 τα πολύτιμα βιβλία

εικόνα 52 οφθαλμολογικοί φακοί

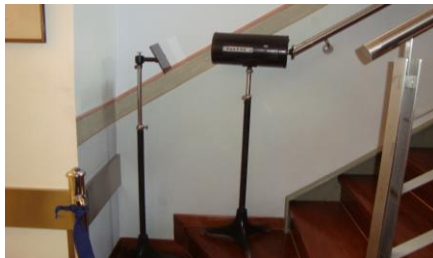
εικόνα 57 τα πολύτιμα βιβλία

εικόνα 53 ραπτομηχανή

εικόνα 58 μέλη διοικούσας επιτροπής

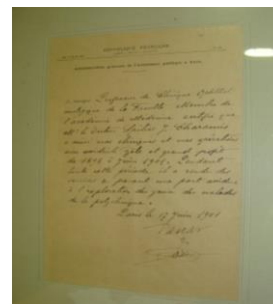
εικόνα 54 οπτότυπο

εικόνα 59 Νεόφυτος Μεταξάς

εικόνα 55 μετάλλια Χαραμής

εικόνα 60 χειρόγραφο Πανά

εικόνα 61 Α οφθαλμολογικό συνέδριο

εικόνα 66 αποτοιχίσεις

εικόνα 62 μέλη διοικούσας

εικόνα 67 αποτοιχίσεις

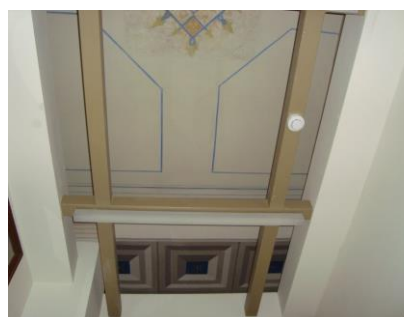
εικόνα 63 μέλη διοικούσας

εικόνα 68 οροφोगραφίες

εικόνα 64 αρχικό σχέδιο Χάνσεν

εικόνα 69 οροφोगραφίες

εικόνα 65 αποτοιχίσεις

εικόνα 70 οροφोगραφίες

εικόνα 71 οροφोगραφίες

εικόνα 72 δεξιά κρήνη

εικόνα 73 αριστερή κρήνη

εικόνα 74 δεξιά κρήνη

εικόνα 75 αναμνηστική στήλη

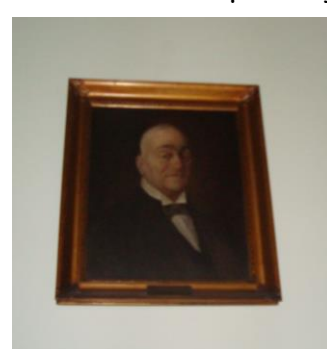
εικόνα 76 Φ. Πανάς

εικόνα 77 Ι. Χαραμής

εικόνα 78 Γ. Κοσμετάτος

εικόνα 79 Ν. Δελλαπόρτας

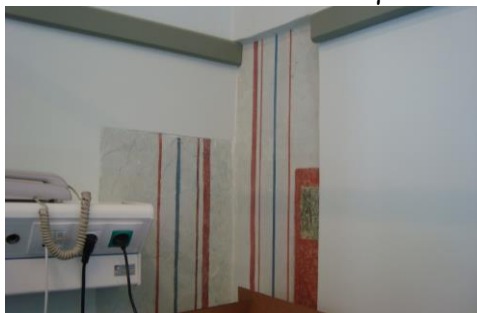
εικόνα 80 Α. Αναγνωστάκης

εικόνα 81 Γ. Γαζέπης

εικόνα 82 Βασίλισσα Όλγα

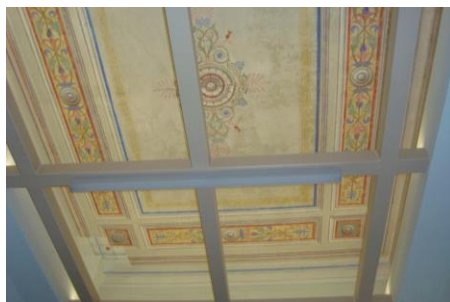
εικόνα 83 αποκατάσταση τοίχου

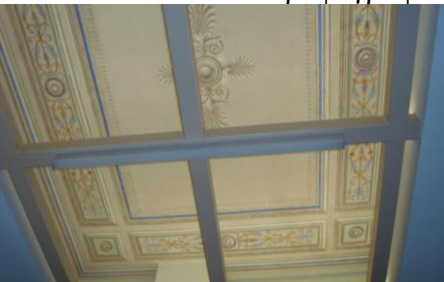
εικόνα 84 οροφोगραφίες

εικόνα 85 οροφोगραφίες

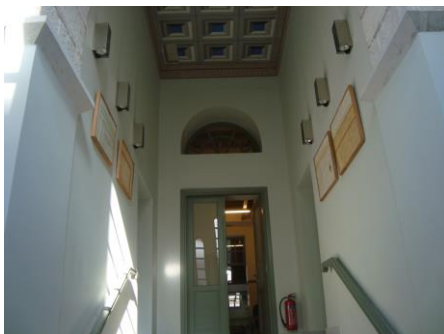
εικόνα 86 οροφोगραφίες

εικόνα 87 οροφोगραφίες

εικόνα 88 οροφोगραφίες

εικόνα 89 είσοδος Πανεπιστημίου

εικόνα 90 αποτοιχίσεις

εικόνα 91 αποτοιχίσεις

εικόνα 96 Α. Αναγνωστάκης

εικόνα 92 τρίλοβο παράθυρο

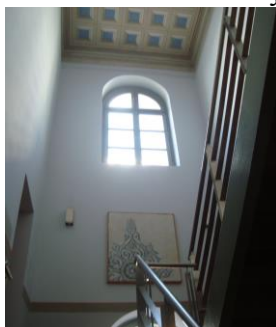
εικόνα 97 Ι. Χαραμής

εικόνα 93 είσοδος Πανεπιστημίου

εικόνα 98 δεξαμενή νερού

εικόνα 94 σκάλα χειρουργείων

εικόνα 99 ντουλάπα Χαραμής

εικόνα 95 ταβάνι ορόφου χειρουργείων

εικόνα 100 φοριαμος με οφθαλμοσκόπιο

Παράρτημα Γ: Υποδείγματα καταγραφής

Υπόδειγμα 1.

Προτεινόμενος πίνακας για την δημιουργία προτύπου καταγραφής των μουσειακών αντικειμένων της συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών

Ο πίνακας που ακολουθεί αποτελεί μια πρόταση για μια δημιουργία προτύπου καταγραφής μουσειακών αντικειμένων και αφορά την μουσειακή τεκμηρίωση και την διαχείριση της συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών. Το πρότυπο βασίζεται στις Διεθνείς Οδηγίες του CIDOC και του Βρετανικού συστήματος SPECTRUM, όπως αυτά περιγράφονται στο Μπούνια, Α. 2014, *Στα παρασκήνια του μουσείου. Η διαχείριση των μουσειακών συλλογών*. Μουσειακές σπουδές, Αθήνα, Πατάκη.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΑΡ. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΟΝΟΜΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ/ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΜΕΡΩΝ	ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ
ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΥΛΙΚΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΟΣΜΙΣΗ	ΔΕΛΤΙΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΣ ΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ	ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣ ΤΗΣ	ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΧΡΗΣΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΧΡΟΝΟΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΤΟΠΟΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΣΚΟΠΟΣ ΧΡΗΣΗΣ	ΧΡΗΣΤΗΣ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	ΤΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ	ΠΡΟΚΑΤΟΧΟΣ
ΘΕΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΜΕ ΑΛΛΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ	ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ/ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ	ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ	ΔΙΑΓΡΑΦΗ	
ΟΝΟΜΑ ΦΟΡΕΑ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΟΡΕΑ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΑ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ		

Υπόδειγμα 2.

Προτεινόμενος πίνακας για την δημιουργία προτύπου καταγραφής των βιβλίων της μουσειακής συλλογής του Οφθαλμιατρείου Αθηνών

Καταγραφή βιβλίων:

Στις μικρές βιβλιοθήκες καλό είναι τα βιβλία να καταγράφονται στο βιβλίο εισαγωγής ή στον κατάλογο εισαγωγής του Η/Υ κατ' αύξοντα αριθμό. Κάθε βιβλίο ή αντίτυπο ή τόμος πολύτομου έργου παίρνει ξεχωριστό αριθμό εισαγωγής.

Δείγμα βιβλίου εισαγωγής

Ημ/νία	Αρ. εισαγωγής	Συγγραφέας	Τίτλος	Τόμος	Αντίτυπο	Εκδότης	Έτος	ISBN	Παρατηρήσεις
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C130/652/4167,19451/>

Το πιο συνηθισμένο σύστημα ταξινόμησης είναι το Δεκαδικό Σύστημα Ταξινόμησης DEWEY. Στο σύστημα DEWEY τα βιβλία μοιράζονται σε 10 κατηγορίες ανάλογα με το θέμα τους.

- 000 ΓΕΝΙΚΑ (εγκυκλοπαίδειες - λεξικά)
- 100 ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
- 200 ΘΡΗΣΚΕΙΑ
- 300 ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
- 400 ΓΛΩΣΣΑ
- 500 ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ
- 600 ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ
- 700 ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ
- 800 ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
- 900 ΙΣΤΟΡΙΑ

Κάθε μία από τις δέκα τάξεις υποδιαιρείται σε δέκα **διαίρεσεις** και τελικά κάθε διαίρεση υποδιαιρείται σε δέκα **τμήματα**, έτσι καταλήγουμε σε χίλια διαφορετικά "τμήματα". Η αριθμητική αυτή κατηγοριοποίηση / υποδιαίρεση μπορεί θεωρητικά να συνεχιστεί ιεραρχικώς επ' άπειρον. <http://web.ekt.gr/>

Παράρτημα Δ: Καταστατικό Σωματείου

Καταστατικό 1.

«Οι Φίλοι του Οφθαλμιατρείου Αθηνών»

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ

ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ»

1. ΕΔΡΑ –ΣΚΟΠΟΣ

Άρθρο 1^ο

1. Ιδρύεται Σωματείο με την επωνυμία «ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ» και εδρεύει στην Αθήνα.

Άρθρο 2^ο

Σκοπός του Σωματείου είναι η ηθική και υλική ενίσχυση του «ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ» προς επίτευξη των σκοπών του.

Ειδικότερα σκοπός του Σωματείου είναι η συμβολή του, υλική και ηθική στην επιστημονική δραστηριότητα που το «ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ» αναπτύσσει, η διάδοση του επιστημονικού έργου που σε αυτό συντελείται. Επίσης σκοπός του σωματείου είναι η ενίσχυση και ο εμπλουτισμός της ήδη υφιστάμενης βιβλιοθήκης, η μελέτη της ιστορίας του, ως και η ίδρυση μουσείου προκειμένου να διασωθούν, να συντηρηθούν και να εκτεθούν τα παλαιά οφθαλμολογικά εργαλεία, βιβλία, πίνακες και λοιπά αντικείμενα που διαθέτει κα άπτονται της ιστορίας και του έργου του.

Άρθρο 3^ο

Το Σωματείο έχει σφραγίδα η οποία φέρει στο κέντρο την απεικόνιση του κτιρίου στο οποίο στεγάζεται το «ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ» και περιμετρικά σε αυτήν θα αναγράφεται η επωνυμία του σωματείου.

2. ΜΕΛΗ

Άρθρο 4^ο

Τα μέλη του Σωματείου διακρίνονται σε τακτικά μέλη, επίτιμα και αρωγά.

Α) Τακτικά μέλη εκλέγονται από το Διοικητικό Συμβούλιο κατόπιν προτάσεως δύο τακτικών μελών και αφού υποβάλλουν αίτηση, οφείλουν δε να καταβάλλουν ετήσια συνδρομή η οποία καθορίζεται από το εκάστοτε Διοικητικό Συμβούλιο.

Β) Επίτιμα μέλη ανακηρύσσονται από το Διοικητικό Συμβούλιο, κατόπιν προτάσεως τριών μελών, πρόσωπα τα οποία έχουν συμβάλλει εξαιρετικώς στο έργο είτε του Σωματείου είτε του «ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ».

Γ) Ως αρωγά μέλη του Σωματείου θεωρούνται όσα πρόσωπα προσφέρουν υλική ενίσχυση στο Σωματείο, δεν έχουν δικαίωμα ψήφου και εκλέγονται από το Διοικητικό Συμβούλιο μετά από πρόταση τριών μελών του.

Δ) Κανένα μέλος του Σωματείου δεν θα είναι εν ενεργεία υπάλληλος του Νοσοκομείου.

Ε) Ο εκάστοτε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών ως και ο εκάστοτε Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών θα φέρουν το τίτλο του επίτιμου Προέδρου του Σωματείου εφόσον το επιθυμούν.

Άρθρο 5^ο

Τα τακτικά μέλη του Σωματείου έχουν δικαίωμα συμμετοχής στη Γενική Συνέλευση του Σωματείου, δικαίωμα ψήφου και υποβολής προτάσεων στη Γενική Συνέλευση του Σωματείου γραπτώς ή προφορικώς. Οφείλουν να εκπληρώνουν τις οικονομικές υποχρεώσεις τους άλλως δεν έχουν δικαίωμα ψήφου στη Γενική Συνέλευση του Σωματείου. Η μη εκπλήρωση των οικονομικών υποχρεώσεων των μελών επί διετία σημαίνει την απώλεια της ιδιότητας του μέλους.

Τα μέλη του Σωματείου έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Σε μέλος δεν επιβάλλεται πρόσθετη υποχρέωση ούτε απονέμεται ιδιαίτερο δικαίωμα, εκτός εάν το προβλέπει το παρόν καταστατικό ή λάβει απόφαση η Γενική Συνέλευση του Σωματείου με την συμμετοχή όλων των μελών του Σωματείου.

Τα μέλη του Σωματείου έχουν υποχρέωση να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για την πραγμάτωση του σκοπού του Σωματείου. Απαγορεύεται η ασυμβίβαστη συμπεριφορά προς την ιδιότητα του μέλους ήτοι αντίθεση προς το σκοπό και τα συμφέροντα του Σωματείου, η παράβαση του παρόντος ή των νόμων περί σωματείων, ή αταξία στην εκπλήρωση των οικονομικών υποχρεώσεων.

3. ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Άρθρο 6°

Η Γενική Συνέλευση αποτελείται από όλα τα τακτικά μέλη. Τα τακτικά μέλη για να συμμετέχουν στην Γενική Συνέλευση απαιτείται να έχουν εκπληρώσει όλες τις οικονομικές υποχρεώσεις τους απέναντι στο Σωματείο.

Τα επίτιμα και τα αρωγά μέλη δικαιούνται να μετέχουν στις συνεδριάσεις της Γενικής Συνέλευσης χωρίς όμως το δικαίωμα ψήφου.

Άρθρο 7°

Τα τακτικά μέλη του Σωματείου συνέρχονται τακτικώς σε Γενική Συνέλευση μία φορά το χρόνο και εκτάκτως κάθε φορά που θεωρηθεί από τον Πρόεδρο του Σωματείου αναγκαίο ή το ζητήσει το $\frac{1}{4}$ των μελών εγγράφως. Η Γενική Συνέλευση εκλέγει Πρόεδρο και Γραμματέα. Κάθε παριστάμενο μέλος μπορεί να εκπροσωπήσει με γραπτή εξουσιοδότηση ένα μόνο απόν μέλος.

Άρθρο 8°

Οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του Σωματείου λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών. Νόμιμη συγκρότηση Γενικής Συνέλευσης υπάρχει όταν παρίσταται το $\frac{1}{4}$ των εγγεγραμμένων μελών. Αν δεν υπάρξει ο απαιτούμενος από το παρόν αριθμός μελών, γίνεται νέα Γενική Συνέλευση μετά από οκτώ ημέρες οπότε και θεωρούνται ως επαρκή προς απαρτία όσα μέλη είναι παρόντα.

Επί όλων των ζητημάτων για τα οποία καλείται να αποφασίσει η Γενική Συνέλευση απαιτείται ψηφοφορία φανερή εκτός από την περίπτωση

αρχαιρεσιών και εν γένει προσωπικών ζητημάτων όπου απαιτείται μυστική ψηφοφορία.

Άρθρο 10^ο

1. Το Σωματείο διοικείται από επτά (7) συμβούλους οι οποίοι εκλέγονται από την Γενική Συνέλευση του Σωματείου με μυστική ψηφοφορία. Η θητεία των μελών του είναι τετραετής, τα δε εξερχόμενα μέλη είναι επανεκλέξιμα μέχρι τρεις (3) φορές.
2. Αποκλείονται από την Διοίκηση του Σωματείου μέλη του Σωματείου που στερούνται ικανότητας προς δικαιοπραξία.
3. Σύμβουλος ο οποίος εμποδίζεται στην άσκηση των καθηκόντων του μπορεί να αναθέσει σε άλλο σύμβουλο να τον αντιπροσωπεύσει και να ψηφίσει αντ' αυτού αλλά κανείς Σύμβουλος δεν μπορεί να συγκεντρώσει περισσότερες από δύο ψήφους συμπεριλαμβανομένης και της δικής του. Χωρίς σπουδαίο λόγο σε τρεις συνεχόμενες συνεδριάσεις απουσία μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου ισοδυναμεί με παραίτηση.
4. Το Διοικητικό Συμβούλιο εντός μίας εβδομάδας από την εκλογή του συγκροτείται σε σώμα και εκλέγει Πρόεδρο, Αντιπρόεδρο, Γραμματέα, Ταμία.
5. Το Διοικητικό Συμβούλιο συνέρχεται τακτικά μία φορά το μήνα και εκτάκτως όποτε κριθεί αυτό αναγκαίο από τον Πρόεδρο ή το ζητήσουν δύο (2) τουλάχιστον μέλη εγγράφως για σοβαρούς λόγους. Το Διοικητικό Συμβούλιο βρίσκεται σε απαρτία όταν παρίσταται τέσσερα (4) τουλάχιστον μέλη του, αποφασίζει δε κατά πλειοψηφία.
6. Το Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει για κάθε θέμα που αφορά την διοίκηση του σωματείου και την εκπλήρωση των σκοπών του ως και την διαχείριση της περιουσίας του, εξαιρούνται δε τα

θέματα που εκ του νόμου υπάγονται στην αρμοδιότητα της Γενικής Συνέλευσης.

Άρθρο 11°

Ο Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου εκπροσωπεί το Σωματείο ενώπιον του των Δικαστηρίων και κάθε άλλης αρχής ή ιδιώτη, υπογράφει μαζί με τον Γραμματέα όλα τα έγγραφα του Σωματείου. Συγκαλεί το Διοικητικό Συμβούλιο και την Γενική Συνέλευση. Διευθύνει τις συζητήσεις και υπογράφει τα πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου. Εκτελεί τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και προσυπογράφει τα εντάλματα πληρωμής.

Όταν ο Πρόεδρος απουσιάζει ή κωλύεται στην άσκηση των καθηκόντων του, τον αντικαθιστά ο Αντιπρόεδρος.

Ο Ταμίας τηρεί τα ταμιακά βιβλία, ήτοι το βιβλίο Ταμείου, το καθολικό και το Ημερολόγιο, ενεργεί κάθε είσπραξη και κάθε πληρωμή με βάση εντάλματα τα οποία προσυπογράφονται από τον Πρόεδρο και κινεί τους τραπεζικούς λογαριασμούς.

Ο Γραμματέας τηρεί τα πρακτικά των συνεδριάσεων, διεξάγει την αλληλογραφία του σωματείου και προσυπογράφει όλα τα έγγραφα και πρακτικά.

Το Διοικητικό Συμβούλιο και ιδιαίτερα ο Γραμματέας υποχρεούται στη τήρηση του αρχείου όπου καταχωρείται:

1. Το καταστατικό του Σωματείου με τις τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις του κωδικοποιημένου σε ενιαίο κείμενο.
2. Οι υπάρχοντες κανονισμοί της εσωτερικής λειτουργίας αυτού.
3. Οι εγκρινόμενοι ισολογισμοί και απολογισμοί κάθε έτους.
4. Ο πίνακας των μελών της εκάστοτε διοικήσεως αυτού στον οποίο αναγράφεται το επάγγελμα και η διεύθυνση κατοικίας τους.

Επίσημα αντίγραφα των εγγράφων αυτών όπως και άλλων που προβλέπονται από το νόμο κατατίθενται από το Διοικητικό Συμβούλιο στον Γραμματέα του Πρωτοδικείου

Αθηνών όπως και στην εποπτεύουσα Διοικητική Αρχή που ο νόμος ορίζει.

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Άρθρο 13°

Η εξέλεξη της διαχείρισης του Σωματείου κατ' έτος γίνεται από Επιτροπή η οποία αποτελείται από δύο ελεγκτές που εκλέγονται από την Γενική Συνέλευση του Σωματείου. Η επιτροπή αυτή ελέγχει όλα τα πραγματοποιηθέντα έσοδα και τις πηγές τους καθώς και τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες, η δε έκθεση της υποβάλλεται προς έγκριση στην Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 14°

Πόροι του Σωματείου είναι:

1. Η ετήσια τακτική συνδρομή όλων των τακτικών μελών του Σωματείου.
2. Κάθε ποσόν που εισπράττεται από εισφορές, κληροδοτήματα, εορτές και εράνους.

Άρθρο 15°

Κληροδοσίες και δωρεές υπό τρόπο γίνονται δεκτές κατόπιν εγκρίσεως της Γενικής Συνέλευσης των μελών η οποία αποφασίζει με πλειοψηφία του ½ των μελών του Σωματείου.

Κληρονομίες που καταλείπονται στο Σωματείο γίνονται δεκτές με το ευεργέτημα της απογραφής.

Κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές διατίθενται υπέρ των σκοπών του Σωματείου.

Άρθρο 16°

Ειδικός κανονισμός ψηφιζόμενος από την Γενική Συνέλευση θα κανονίσει όσα θέματα και ζητήματα δεν προβλέπονται από το παρόν καταστατικό.

Άρθρο 17°

Κάθε ζήτημα και θέμα που δεν ρυθμίζεται από το παρόν καταστατικό ή τον ειδικό κανονισμό θα ρυθμίζεται με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, εφαρμοζομένων των διατάξεων του Αστικού Κώδικα και των περί Σωματείων διατάξεων των νόμων.

5. ΔΙΑΛΥΣΗ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ

Άρθρο 18°

Η διάλυση του Σωματείου ή η τροποποίηση του παρόντος καταστατικού αποφασίζεται με απόφαση των $\frac{3}{4}$ των παρόντων μελών στην Γενική Συνέλευση. Η Συνέλευση συγκαλείται ειδικά για το σκοπό αυτό και απαρτίζεται από το ήμισυ τουλάχιστον των μελών.

Σε περίπτωση μη επιτεύξεως απαιτούμενης απαρτίας συγκαλείται εντός 8 (οκτώ) ημερών επαναληπτική Συνέλευση η οποία θεωρείται ότι βρίσκεται σε απαρτία οσαδήποτε μέλη και αν είναι παρόντα, οι δε αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία των $\frac{3}{4}$ των παρόντων μελών. Η απόφαση κατατίθεται στην Γραμματεία του Πρωτοδικείου Αθηνών σύμφωνα με τον Νόμο. Μετά την διάλυση του Σωματείου η περιουσία του περιέρχεται στο «ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ», προς τούτο η Γενική Συνέλευση εκλέγει πενταμελή επιτροπή προς εκκαθάριση της περιουσίας του Σωματείου και τήρηση των λοιπών διαδικασιών που θα απαιτηθούν για την τελική περιέλευση της στο Οφθαλμιατρείο Αθηνών.

Αθήνα, 12/12/2005

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΣΠΗΛΙΟΣ ΧΑΡΑΜΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΗΠΙΩΤΗΣ